

P
payel

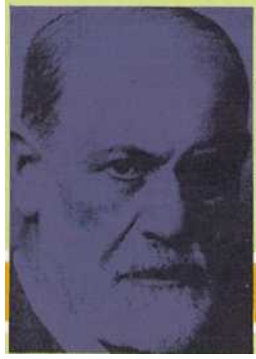
FREUD KİTAPLIĞI: 6

GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ

Çeviren: Şemsa Yeğin

SIGMUND FREUD

SIGMUND FREUD

Günlük Yaşamın Psikopatolojisi, ruhbilimin yaygınlık kazanmasında Freud'un tüm kitaplarından daha fazla katkıda bulunmuş bir yapıtı. Freud, bu kitabı, yüzyılın başında, özellikle genel okurlar için yazdı. Yeni basımları çıktıkça, temel kuramlarını değiştirmeden yeni örnekler ve bölümler ekledi. Freud'un hiçbir yapıtı bu kitap kadar sık basılmamış ve böylesine yaygın bir okur kitlesi tarafından okunmamıştır. Elinizdeki çeviri, Freud'un bu tanınmış yapıtının en genişletilmiş ve eksiksiz olanıdır.

Burada, ilgi çeken kısa örneklerle, herkesin genellikle bildiği olguların yalın ama in an dinci açıklamaları yer almaktadır: özel adların, sözcük kümelerinin, izlenimlerin ve amaçların ansızın unutulması; çocukluk anılar ve "perde" anılar, "Freud'cu sürçmeler" diye anılan o küçük ama önemli dil ve kalem sürçmeleri, şansa inanma, boş inançlar ve diğerleri.

Bu basımda ayrıca Freud'un yaşamını ve fikirlerini anlatan uzun bir incelemeyle kronolojik tablo bulunmaktadır.

ISBN 175-300-007-1

789753 880879

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI: 6
□
GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ
□
ÇEVİREN: ŞEMSA YEĞİN

PAYEL YAYINLARI: 120
Payel Freud Kitaplığı: 6

Dizgi : **Payel Yayınevi Özal**
Baskı : **Matbaası Ebru**
Kapak filmleri : **Grafik İpomet**
Kapak baskısı : **Matbaası Esra**
Cilt : **Mücellithanesi**

www.eskikitaplarim.com

Sigmund Freud 1856'da Moravia'da doğdu; dört ile seksen iki yaşlan arasında evi Viyana'daydı: 1928'de Hitler'in Avusturya'yı işgali onu ertesini yıl öldüğü Londra'ya sığınmak zorunda bıraktı. Kariyeri sinir sisteminin anatomisi ve fizyolojisi üzerine birçok yıl süren çok parlak çalışmalarla başladı. Paris'te Charcot'nun yanında bir çalışma döneminden sonra ilgisi ilk kez ruhbilime döndüğünde hemen hemen otuz yaşındaydı. Viyana'da bir on yıl daha klinik çalışma yaptıktan sonra (başlangıçta yaşlı bir meslektaşı, Breuer'le birlikte) yarattığı ruh çözümlemesinin doğumunu gördü. Bu, başlangıçta basitçe nevroitik hastaların zihinlerini inceleyerek onları iyileştirme yöntemi idi ama çabucak ister hasta isterse sağlıklı olsun aldın genelde işleyişi hakkındaki bilgilerin yığılmasına doğru bir gelişim gösterdi. Freud böylece çocuklukta cinsel içgüdünün normal gelişimini ortaya koydu ve büyük, ölçüde düşleri incelemesine dayanarak, günlük düşünce ve eylemlerimiz üzerinde etkili olan bilinçdışı güçlere ilişkin temel buluşunu yapmayı başardı. Freud'un yaşamı olaysızdı ama düşünceleri yalnızca birçok uzmanlık alanını değil son yarım yüzyılın tüm düşünsel yaşamını da biçimlendirdi.

Yapıtın İngilizce adı: The Psychopathology of Everyday Life

Türkçe birinci basım: Ağustos 1996

ISBN: 975-388-087-1

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI: 6

SİGMUND FREUD

—

GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ

Çeviren **ŞEMSA YEĞİN**

PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

www.eskikitaplarim.com

1. *DÜŞLERİN YORUMU I* (2. basım)
2. *DÜŞLERİN YORUMU II* (2. basım)
3. *ESPRİLER VE BİLİNÇDİŞİ İLE İLİŞKİLERİ* (2. basım)
4. *OLGU ÖYKÜLERİ*

İÇİNDEKİLER

Kronolojik Tablo

GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ (1901)

Editörün Girişi

Özel Adların Unutulması

- I Yabancı Dillerdeki Sözcüklerin Unutulması
- II Adların ve Sözcük Kümelerinin Unutulması
- III Çocukluk Anılar ve Perde Anılar
- IV Dil Sürçmeleri
- V Yanlış Okumalar ve Kalem Sürçmeleri
- VI İzlenimlerin ve Tasarıların Unutulması
- VII Yanılmalı Edimler
- VIII Araz Bildiren Edimler ve Elde Olmayan Edimler
- IX Yanlışlar
- X Birleşik Parapraksiler
- XII Gerekircilik, Şansa İnanma,
Boş inançlar ve Bazı Görüşler

İÇİNDEKİLER

Kaynakça ve Yazarlar Dizini
Kısaltmalar Listesi
Parapraksiler Dizini
Genel Dizin

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI ÜZERİNE

FREUD'UN tüm kitaplarını *Freud Kitaplığı* başlığı altında, 16 kitaplık bir dizi olarak yayımlıyoruz. Reich'ın ve Fromm'un kitaplarının yanı sıra, Freud'un kitapları da, sistemli bir biçimde Türkçe olarak yayımlanmış olacak.

Bu dizideki ciltler, Pelican Yayınevi'nin oluşturduğu *Freud Kitaplığı*'ndaki ciltlere göre düzenlendi. Bu ciltlerde, kitabın ana başlığı altında Freud'un çeşitli çalışmaları yer almaktadır. Freud'un yazdığı tıbbi makaleler ya da daha sonra kitap halinde yayımlanmış yapıtlarının taslakları gibi, yinelemelere yol açan bölümler diziyeye alınmamıştır. Yazılar, Freud'un aynı konudaki çalışmalarının tek bir ciltte kolaylıkla bulunabilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve tarihsel bir sıra izlenmiştir.

Her çalışmanın ilk yayın tarihi, kitapların iç başlık sayfalarında belirtilmiş, düzenleme tarihi daha önceki tarihten farklı olduğunda, köşeli parantezler içinde gösterilmiştir.

Yazıların geçmişiyle ilgili diğer bilgiler, giriş notlarında ya da metnin dipnotlarında verilmiştir. Bu notlardaki sistemli göndermeler, ö- nemli ruh çözümsel kavramların ortaya çıkışını ve gelişmesini izlemeye olanak vermektedir. Ayrıca Freud tarafından birbirini izleyen basımlarda yapılan metin düzeltmelerinin ve eklemelerin tarihleri belirtilmiş, belli durumlarda da metinlerin daha önceki biçimleri sunulmuştur.

16 ciltlik *Freud Kitaplığı* arka sayfada gösterilen sıraya göre yayımlanacaktır. Ancak Türkçe'de yayımlanmamış yapıtlara öncelik vermek kaygılarıyla, ya da çeviri ile ilgili birtakım teknik zorunluluklar nedeniyle bu sıralama bazen değişebilecektir.

PAYEL FREUD KİTAPLIĞI;

1. RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI -I (1915-17)
2. RUHÇÖZÜMLEMESİNE GİRİŞ KONFERANSLARI - II (1932)
3. HİSTERİ ÜZERİNE ÇALIŞMALAR (Josef Breuer ile birlikte) (1895)
4. DÜŞLERİN YORUMU -I (çıktı)
5. DÜŞLERİN YORUMU - II (çıktı)
6. GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ (1901)
7. ESPRİLER VE BİLİNÇDİŞİ İLE İLİŞKİLERİ (1905) (çıktı)
8. CİNSELLİK ÜZERİNE (*Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme* ile uygulama ve kuram üzerine kısa yazılar) (1905)
9. OLGU ÖYKÜLERİ -I ("Dora" ve "Küçük Hans") (1909)
10. OLGU ÖYKÜLERİ - II ("Sıçan-Adam" (1911), Schreber, "Kurt- Adam" (1914), Bir Kadın Eşcinsellik Olgusunun Ruhsal Kaynakları) (çıktı)
11. PSİKOPATOLOJİ (*Ket vurmalar, Belirliler ve Anksiyete* (1926) ile Histeri, Anksiyete Nevrozu, Sabit Fikir Nevrozu, Paranoya ve Çarpıtmalar üzerine kısa çalışmalar)
12. METAPSIKOLOJİ {*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920), *Ego ve İd* (1923) ve Bilinçaltı, Narsisizm, güdüler kuramı, Yas tutma ve Melankoli, Mazoşizm, zihinsel işleyiş kuramı)
13. UYGARLIK, TOPLUM VE DİN (*Grup Psikolojisi* (1921), *Bir Yanılsamanın Geleceği* (1927), *Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları* (1930) ve kısa yazılar)
14. DİNİN KÖKENLERİ (*Totem ve Tabu* (1912-13), *Musa ve Tek- tanrıcılık* (1934-38) ve kısa yazılar)
15. SANAT VE EDEBİYAT (Dostoyevski, Goethe, E. T. A. Hoffman, Ibsen, Jensen, Leonardo, Michelangelo, Shakespeare, Stefan Zweig üzerine yazılar ve 17. yy. ressamı Christoph Halzmann olayı)
16. RUHÇÖZÜMLEMESİNİN TARİHİ ("Ruh çözümsel Devinimin Tarihi Üzerine" — *Bir Otobiyoğrafik İnceleme, Tıp-dışı Analistler Sorunu, Ruh çözümlemesinin Bir Özeti* ve kısa yazılar)

SIGMUND FREUD'UN YAŞAMI VE DÜŞÜNCELERİ

SIGMUND FREUD 6 Mayıs 1856'da o sırada Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna bağlı Moravia'nın küçük bir kenti olan Freiberg¹ de doğdu. Dıştan bakıldığında seksen üç yıllık yaşamı olaysız geçti ve uzun bir öyküyü gerektirmiyordu.

Orta sınıftan bir Yahudi ailesinden geliyordu ve babasının ikinci karısından olma en büyük oğluydu. Aile içindeki konumu biraz alışılmışın dışındaydı; çünkü babasının ilk karısından iki erişkin oğlu daha vardı. Bunlar Freud'dan yirmi yaştan fazla büyüktüler; biri evliydi ve küçük bir oğlu vardı; yani Freud bir artıca olarak doğmuştu, Yaşamının en erken yıllarında bu yeğen, Freud'un yaşamında yedisi kendisinden sonra doğan erkek ve kız kardeşleri kadar önemli bir yer aldı.

Babası bir yün tüccarıydı ve Freud'un doğumundan hemen sonra kendini giderek artan ticari sıkıntılar içinde buldu. O zaman, Freud üç yaşındayken Freiberg'i terk etmeye karar verdi ve bir yıl sonra tüm aile, — Manchester'a giden iki büyük üvey kardeş ve çocukları dışında— Viyana'ya yerleşti. Freud, yaşamının değişik dönemlerinde İngiltere'de onlarla buluşma düşüncesiyle oyalanmıştır ama yaklaşık seksen yıl bu gerçekleşmemiştir.

Viyana'da, Freud'un tüm çocukluğu boyunca aile en zor koşullarda yaşamıştır; fakat babası gelirini Freud'un eğitimi için harcamada büyük öncelik tanıdı çünkü oğlanın zeki ve aynı zamanda çalışkan olduğu

besbelliydi. Bunun sonucunda "Gymnasium"da dokuz yaş gibi erken bir çağda bir yer edindi ve okulda geçirdiği sekiz yılın son altı yılında düzenli olarak sınıf birincisi oldu. On yedi yaşında okulu bitirdiğinde hâlâ kariyeri belirlenmemişti; eğitimi çok genel bir eğitimdi ve ne olursa olsun üniversite okuyacağı belli olmasına karşın, değişik fakülteler önünde açtı;

Freud birçok kez yaşamı boyunca hiçbir zaman "bir doktor olmak için özel bir eğilim" duymadığı konusunda diretmiştir. "Daha çok" der "insani konulara doğal nesnelere daha çok yönelen bir tür merak tarafından yönlendirildim."¹ Bir başka yerde şöyle yazıyor: "Erken çocukluğumda insanlığın ıstıraplarını dindirmek için herhangi bir özlem duyduğumu hiç anımsamıyorum... Gençliğimde içinde yaşadığımız dünyanın bilmeceleri üzerine bir şeyleri anlamak ve belki de onların çözümüne katkıda bulunmak için zorlayıcı bir gereksinim duydum."² Son yılların toplum bilimsel çalışmalarını tartıştığı bir başka parçada da: "Doğal bilimler, tıp ve psikoterapi arasında yaşam boyu süren bir *détour*'dan [yolculuk—çev.] sonra, çok önceleri, düşünmek için bile çok küçük olduğum gençliğimde, beni büyülemiş olan kültürel sorunlara geri dönüyorum."³

Bize anlattığına göre Freud'un bilimsel bir kariyeri seçmesini belirleyen şey, tam da okulu bitirdiği sırada (görünüşe göre yanlış olarak) Goethe'nin olduğu söylenen "Doğa" hakkında halk için yazılmış tımturaklı bir yazının okunduğu bir toplantıda bulunması olmuştu. Ama eğer bilim yapılması gerekiyorsa pratik nedenler bunu tıpla sınırlıyordu. Freud 1873 güzünde kendini üniversiteye kaydettirdiğinde on yedi yaşındaydı. Ancak yine de bir tıp unvanı almak için hiç de acelesi yoktu. Çünkü ilk bir ya da iki yıl boyunca değişik konularda konferanslara katıldı ama giderek önce biyoloji ve sonra da fizyoloji üzerine yoğunlaştı. İlk araştırmasını üniversitede üçüncü yılında yaptı; Karşılaştırmalı Anatomi Profesörü tarafından yılan balığı anatomisinin bir ayrıntısını araştırmakla görevlendirildi; bunun için dört yüz kadar örneği açması gerekiyordu. Hemen sonra Brücke'nin başkanlığındaki

¹[*Bir Öz yaşam öyküsel Çalışma* (19254), çalışmanın başlangıcı dolayları.]

²[*Tıp dışı Çözümleme Sorununa* (1927a) Eklenti.]

³[*Bir Öz yaşam öyküsel Çalışma* 'ya (1925d) Eklenti.]

Fizyoloji Laboratuvarına girdi ve burada altı yıl mutluluk içinde çalıştı. Brücke'den genelde fiziksel bilimlere yönelik tutumunun ana hatlarını kazandığına hiç kuşku yoktur. Bu yıllar boyunca Freud esas olarak merkezi sinir sistemi anatomisi üzerine çalıştı ve bir yandan da yayınlar yapmaya başladı. Ama bu laboratuvar çalışmalarından evdeki geniş ailenin gereksinimlerini karşılamaya yetecek bir gelir sağlanamayacağı kısa zamanda belli oldu. Böylece sonunda 1881'de tıp diploması almaya karar verdi ve bir yıl sonra hiç de istemeden Brücke'nin yanındaki işini bıraktı ve Viyana Genel Hastanesi'nde çalışmaya başladı.

Yaşamındaki bu değişikliği en sonunda belirleyen şey aile sorunlarından daha ivedi bir şeydi: 1882 Haziran'ında nişanlandı ve ondan sonraki tüm çabaları evliliği olası kılmaya yönelik oldu. Nişanlısı Martha Bemays, Hamburg'lu ünlü bir Yahudi ailesinden geliyordu ve o sırada Viyana'da yaşıyor olmasına karşın çok kısa zamanda uzakta, Kuzey Almanya'daki evine dönmek zorunda kaldı. Paha sonraki dört yıl boyunca onu görme olanağı kışa ziyaretlerle sınırlı oldu ve iki âşık hemen her gün birbirlerine yazdıkları mektuplarla yetinmek zorunda kaldılar. Freud şimdi kendine tıp dünyasında bir yer edinmeye ve ün kazanmaya çalışıyordu. Hastanenin değişik bölümlerinde çalıştı ama kısa sürede nöroanatomi ve nöropatoloji üzerine yoğunlaşmaya başladı. Bu dönemde de kokainin olası tıbbi kullanımını üzerine ilk sorgulamasını yayımladı ve bu Koller'e ilacı yerel anestezi olarak kullanma düşüncesini verdi. Freud iki ivedi plan yaptı: bunlardan biri İngiltere'deki, üniversite hocalığından farklı bir aşama olmayan Pm *vatdozent* olarak atanmak; diğeri ise büyük Charcot'nun hüküm sürdüğü Paris'te bir süre kalmasına olanak verecek bir yolculuk bursu bulmak. Her iki hedefin de, gerçekleştirmeleri halinde kendisine gerçek avantajlar sağlayacağını düşünüyordu ve 1885'de zorlu bir uğraştan sonra her ikisini de elde etti.

Salpêtriêre'de (Paris'in ünlü sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında geçirdiği aylar, Freud'un yaşamının akışında bu kez devrimsel bir değişim yarattı. Hele çalışmalarının tümüyle fiziksel bilimlerle ilgili olduğu ve Paris'te bulunduğu sürece hâlâ beyin üzerinde doku bilimsel çalışmalar yaptığı düşünülecek olursa... O sırada Char-

cot'nun ilgisi özellikle histeri ve hipnotizma üzerinde yoğunlaşmıştı. Freud'un geldiği dünyada bu konulara güçlükle saygı gösterilirdi ama onları özümsemeye başladı ve Charcot'nun kendisi onları salt nöropatolojinin dallan saydığı halde Freud için onlar aklın araştırılmasının başlangıcı anlamına geliyordu.⁴

1886 baharında Viyana'ya dönüşünde Freud, sinir hastalıklarında konsültan olarak çalıştığı bir özel muayenehane açtı ve çok gecikmiş evliliği de hemen bunu izledi. Ancak tüm nöropatolojik çalışmalarını hemen bırakmadı; daha birkaç yıl özellikle çocuklardaki beyin felci üzerinde çalıştı ve bu konuda önde gelen bir otorite oldu. Yine bu dönemde afazi⁵ üzerine önemli bir monografi yazdı. Ama giderek daha fazla bir biçimde nevrozların sağaltımıyla uğraşmaya başlıyordu. Elektroterapiyle boşa giden deneylerden sonra hipnotik telkine yöneldi ve 1888'de Liébeault ve Bernheim tarafından başarıyla uygulanan tekniği öğrenmek için Nancy'yi ziyaret etti. Bunun da doyurucu olmadığı ortaya çıktı ve Freud daha başka bir yaklaşıma yöneldi. Bir arkadaşının, Viyana'da konsültan olarak çalışan ve kendisinden hayli büyük olan Dr. Josef Breuer'in on yıl kadar önce histerisi olan bir kızı, oldukça yeni bir yöntemle iyileştirdiğini biliyordu. Breuer'i yöntemi bir kez daha uygulama konusunda ikna etti ve kendisi de çeşitli yeni olgulara uygulayıp umut verici sonuçlar aldı. Yöntem, histerinin hasta tarafından unutulmuş ruhsal bir yaralanmanın ürünü olduğu varsayımına dayanıyordu ve sağaltım, hastayı, unutulmuş yaralanmayı ona eşlik eden duygusu ile birlikte anımsamak üzere hipnotik bir duruma sokmaktan ibaretti. Çok geçmeden Freud hem yöntemde hem de onun dayandığı kuramda değişiklikler yapmaya başladı; bu sonunda Breuer ile ayrılımlarına ve Freud'un sonradan ruhçözümleme adını verdiği tüm düşünceler sisteminin gelişmesine yol açtı.

Bu andan sonra —belki de 1895'den sonra— ta yaşamının sonuna dek, Freud'un tüm entelektüel varoluşu, bu gelişme, onun geniş çaplı sonuçları ile kuramsal ve uygulamaya ilişkin yansımaları çevresinde

⁴[Nöropatoloji, beyin ve omuriliğin hücre ve dokularındaki organik değişikliklerle ilgilenir —ç ev.]

⁵ [Beyinde konuşmayı, konuşulanları anlamayı yöneten merkezlerin ayrı ayrı ya da birlikte tahrip olmasına bağlı konuşma bozukluğu ya da yokluğu—çev.]

dolandı. Freud'un keşiflerinin ve düşüncelerinin birbirini izleyen bir özetini birkaç cümlede toplamak kuşkusuz olanaksızdır; ama burada, bağlantısız bir biçimde, onun, düşünce alışkanlıklarımıza getirdiği temel değişikliklerden bazıları gösterilmeye çalışılacaktır. Bu arada onun dış yaşamını izlemeyi de sürdürebiliriz.

Viyana'da ev yaşantısına ilişkin varoluşu değişimden yoksundur: 1891'den kırk yedi yıl sonra Londra'ya gitmek üzere yola çıkana dek eviyle muayene odası aynı binada yer almıştır. Mutlu evliliği ve büyüyen ailesi —üç oğul ve üç kız— mesleki kariyerini, en azından başlangıçta, çevreleyen güçlükleri dengelemiştir. Tıp çevrelerinde Freud'a karşı önyargı yaratan, yalnızca keşiflerinin doğası değil, en az onun kadar güçlü olmak üzere Viyana'nın resmi dünyasına egemen olan şiddetli antisemittik duygulardır: Üniversite profesörlüğüne atanması sürekli olarak politik nedenlerle ertelenmiştir.

Bu erken yılların özel bir yönünden sonuçlan nedeniyle söz edilmeye değer. Bu Freud'un zeki ama dengesiz Berlinli bir hekim olan ve kulak burun uzmanı olduğu halde insan biyolojisine ve yaşamsal süreçler üzerinde dönemsel görüngülerin etkisine daha geniş bir ilgi duyan Wilhelm Fliess'le olan arkadaşlığıdır. On beş yıl boyunca, 1887'den 1902'ye dek, Freud, onunla düzenli olarak yazışmış, düşüncelerinin gelişimini ona bildirmiş, ilerideki yazılarını özetleyen uzun taslaklar göndermiş ve hepsinden önemlisi, ona, kırk bin sözcükten oluşan ve "Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi" adı verilen denemesini göndermiştir. Bu deneme, Freud'un kariyerinin dönemeç noktası olarak betimlenebilecek bir zamanda, 1895'de, o, gönülsüzce fizyolojiden ruhbilime dönerken düzenlenmişti; ruhbilim olgularını salt nörolojik çerçeveye oturtma girişimiydi. Bu makale ve Freud'un Fliess'le yazışmalarının geri kalanı iyi bir şans eseri kaybolmamıştır: onlar Freud'un düşüncelerinin üzerine hayranlık verici bir ışık tutarlar ve ruh çözümlemenin sonraki buluşlarının, onun aklında, bu erken dönemde bile ne ölçüde var olduğunu gösterirler.

Fliess'le ilişkisi dışında Freud'un başlangıçta pek az dış desteği vardı. Giderek Viyana'da, çevresine biraz öğrenci topladı ama ancak on yıl kadar sonra, 1906'da bir dizi İsviçreli ruh hekiminin Freud'un görüşlerine bağlanmasıyla bir değişim resmen başlamış oldu. Bunların

başını Zürih akıl hastanesinin başhekimisi Bleuler ile asistanı Jung çekiyordu. Bu, ruh çözümlemesinin ilk yayılışının başlangıcını oluşturdu. 1908'de Salzburg'da uluslararası bir ruh çözümleyiciler toplantısı yapıldı ve 1909'da Freud ile Jung bir dizi konferans vermek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne davet edildi. Freud'un yazıları pek çok dile çevrilmeye başladı ve uygulayıcı çözümleyiciler tüm dünyaya yayıldı. Ama ruh çözümlemesinin gelişimi gerilemelerden arınmış değildi; asıl konusunun akıllarda dolaştırdığı aklınlar, kolayca kabullenmelerine elvermeyecek ölçüde derinlik içeriyordu. 1911'de Freud'un önde gelen Viyana'lı destekçilerinden biri, Alfred Adler, ondan koptu; iki ya da üç yıl sonra da, Jung'un Freud'dan farkları onların ayrılmalarına neden oldu. Bundan neredeyse hemen sonra Birinci Dünya Savaşı başladı ve ruh çözümlemenin uluslararası yayılması kesintiye uğradı. Hemen bunun arkasından da en acı kişisel trajediler geldi — bir kızının ve gözde bir torununun ölümü ve yaşamının son on altı yılında onu acımasızca izleyecek olan habis hastalığın⁶ başlaması. Ancak bu dertlerin hiçbiri Freud'un gözlemlerinin ve çıkardığı sonuçların gelişimini kesintiye uğratmadı. Düşüncelerinin yapısı yayılmaya devam etti ve —özellikle toplumbilim alanında— daha da yaygın uygulama alanı buldu. O zamana dek dünyaca ünlü bir kişi olarak tanınmıştı ama hiçbir onur onu 1936'da, sekseninci yaş gününde Kraliyet Derneği'nin Fahri üyesi seçilmek kadar mutlu etmedi. Aralarında Başkan Roosevelt'in de bulunduğu söylenen etkin hayranların çabalarıyla desteklenen bu ünün, Hitler 1938'de Avusturya'yı işgal ettiği sırada, yayınlarının toplanıp imha edilmesine karşın Nasyonal Sosyalistlerin en kötü aşırılıklarından onu koruduğuna hiç kuşku yoktur. Freud'un Viyana'dan ayrılması yine de gerekliydi ve o yılın Haziran'ında ailesinin bir kısmıyla Londra yolculuğuna çıktı ve bir yıl sonra 23 Eylül 1939'da orada öldü.

Freud'un çağdaş düşüncenin devrimci kurucularından biri olduğunu söylemek ve onun adını Einstein'ınki ile birleştirmek bir gazeteci klişesi halini almıştır. Ancak çoğu insan bunlardan birinin getirdiği değişiklikleri özetlemede diğerinin getirdiklerini özetlemede olduğu kadar zorlanacaktır.

⁶[Çene kemiğinde kanser —çev.]

Freud'un keşifleri, —her ne kadar bu gruplar karşılıklı olarak birbirleriyle ilişkili olsa da— üç başlık altında toplanabilir; bir araştırma aracı, aracın ürettiği bulgular ve bulgulardan çıkarılan kuramsal hipotezler. Ancak Freud'un tüm çalışmalarının arkasında nedensellik yasasının evrensel geçerliliği inancının bulunduğunu kabul etmeliyiz. Fiziksel görüngüler bakımından bu inanç belki Brücke'nin laboratuvarındaki deneyiminden türemekte ve Helmholtz ekolüne dek uzanmaktaydı; ama Freud, bu inancı inatla zihinsel görüngüler alanına da genişletmiş ve burada olasılıkla hocası ruh hekimi Meynert'ten ve dolaylı olarak Herbart'ın felsefesinden etkilenmiştir.

En başta, Freud insan aklının bilimsel olarak incelenmesi için ilk aracın kâşifidir. Yaratıcı dâhi yazarların, zihinsel süreçler hakkında bölük pörçük iç görüleri olmuştur ama Freud'dan önce hiçbir sistematik araştırma yöntemi bulunmamaktadır. Onun bu aracı mükemmelleştir- mesi yavaş yavaş olmuştur, çünkü böyle bir araştırmanın önündeki güçlükler de yavaş yavaş ortaya çıkmıştır. Breuer'in histeriyi açıkladığındaki unutulmuş yaralanma en baştaki sorunu oluşturmuştur ve belki de tüm sorunlar arasında en temel olan odur; çünkü tiklin, ne dışarıdan bakan ne de öznenin kendisi için gözleme hemen açık olmayan etkin kesimlerinin bulunduğunu kesin olarak ortaya koymuştur. Aklın bu kesimleri, Freud tarafından, metafizik ya da terminolojik tartışmalara aldırılmaksızın, bilinçdışı diye adlandırılmıştır. Bunların varlığı, kişinin telkini tümüyle unuttuğu ama biraz önce kendisine telkin edilen bir eylemi tümüyle uyanık bir durumdayken gerçekleştirdiği hipnoz sonrası telkin olgusuyla da aynı biçimde gösterilmiştir. Böylece aklın hiçbir muayenesi bu bilinçdışı kesimi de göz önüne almadıkça tamamlanmış olamazdı. Bu nasıl yapılabilirdi? Apaçık yanıt şöyle olabilir gibi görünüyordu: hipnotik telkin yoluyla; üstelik bu, Breuer'in ve başlangıçta Freud'un kullandığı araçtı. Ama kısa süre içinde, düzensiz ve belirsiz çalıştığı, bazen de hiç işe yaramadığı için yetersiz bir araç halini aldı. Bu nedenle, Freud telkinin kullanımını yavaş yavaş terk etti ve onun yerine sonradan "serbest çağrışım" diye adlandırılan tümüyle yeni bir araç geçirdi. Akli araştırılan kişiden basitçe aklına ne gelirse söylemesini istemek gibi işitilmemiş bir planı benimsedi. Bu kritik karar hemen çok çarpıcı sonuçlar verdi; bu ilkel biçiminde bile Freud'

un aracı yeni iç görüler yarattı. Çünkü bir şeylerin bir süre yüzmesine karşın er ya da geç çağrışımların akışı kuruyordu: kişi daha başka söyleyecek bir şey bulmuyor ya da bulamıyordu. Böylece, deneğin bilinçli isteğinden ayrı ve araştırmayla işbirliği yapmayı reddeden bir güç, "direnç" olgusu günışığına çıktı. Burada kuramın çok önemli bir parçası, akıllı, bazen uyum içinde bazen de birbirine karşıt olarak çalışan bazıları bilinçli bazıları bilinçdışı çeşitli zihinsel güçlerden ibaret gören biçim hipotez için bir temel bulunuyordu.

Sonunda bu görüngülerin evrensel olduğu ortaya çıktığı halde, ilk olarak nevrotik hastalarda gözlemlendi ve incelendi; Freud'un çalışmalarının ilk yılları, büyük ölçüde bu hastaların "dirençlerini yenmeye ve bu dirençlerin altında yatan şeylere ışık tutmaya yarayacak araçları keşfetmeyle ilgiliydi. Çözüm, ancak Freud'un kesiminde olağandışı bir öz-gözlemle —şimdi onun öz-çözümlemesi diye tanımlayabildiğimiz şeyle— mümkün oldu. Daha önce sözü edilen Fliess'e yazdığı mektuplarda bu olayın ilk elden güncel bir betimlemesine sahip olduğumuz için şanslıyız. Bu çözümleme, Freud'a, akılda işleyen bilinçdışı süreçlerin doğasını keşfetme ve onların bilinçli hale gelmesine karşı neden bu denli güçlü bir direnç bulunduğunu anlama olanağı vermiş, hastaların bu direncin üstesinden gelmek ya da ondan kurtulmak için teknikler geliştirmesini sağlamış ve hepsinden önemlisi, bu bilinçdışı süreçlerin işleyiş biçimi ile bildiğimiz bilinçli süreçlerin işleyiş arasındaki çok büyük farkı kavramasına yardım etmiştir. Bu üç noktanın her birinden biraz söz etmek yerinde olur, çünkü aslında bunlar, Freud'un, akıl hakkındaki bilgimize getirdiği katkının özünü oluştururlar.

Aklın bilinçdışı içeriğinin, tümüyle, enerjilerini doğrudan birincil fiziksel içgüdülerden alan davranışsal eğilimlerin —arzular ya da istekler— etkinliğinden ibaret olduğu görülmüştür. Anında doyum sağlamak dışında hiçbir düşünceye aldırış etmeksizin işlerler, bu nedenle de aklın, gerçekliğe uyum ve dış tehlikelerden kaçınma ile ilgili daha bilinçli öğelerine ayak uydurmamaları daha olasıdır. Dahası, bu ilkel eğilimler, büyük ölçüde cinsel ya da yıkıcı doğada olduklarından, daha toplumsal ve daha uygarlaşmış zihinsel güçlerle çatışma içine girebilirler. Bu yoldaki araştırmalar, Freud'u, çocukların cinsel yaşamlarının

uzun süredir gizli kalmış sırlarını ve Oedipus karmaşasını keşfetmeye yönelten şeylerdir.

İkinci olarak Freud'un öz-çözümlemesi, onu, düşlerin doğasını soruşturmaya yöneltmiştir. Bunların da, nevrotik belirtiler gibi, birincil bilinçdışı itkilerle ikincil bilinçli itkiler arasındaki bir çatışma ve uzlaşmanın ürünü oldukları ortaya çıkmıştır. Bu nedenle onları öğelerine çözümlenmek arkalarında gizli bilinçdışı içeriklerini çıkarmaya olanak vermektedir ve de düşler hemen hemen evrensel biçimde ortaya çıkan ortak görüngüler olduklarından, onların yorumu, nevrotik hastaların direncine nüfuz etmek için en yararlı teknik bir beceri halini almıştır.

Sonunda düşlerin özenli incelemesi Freud'un birincil ve ikincil düşünce süreçleri diye adlandırdığı şeyler arasındaki ve aklın bilinçdışı ve bilinç bölgelerindeki olaylar arasındaki dikkate değer farkları sınıflandırmasına olanak vermiştir. Bilinçdışında hiçbir tür örgütlenme ya da eşgüdüm bulunmadığı; ayrı ayrı her itkinin tüm diğerlerinden bağımsız olarak doyum aradığı; birbirlerinden etkilenmeden ortaya çıktıkları; zıtlıkların tümüyle işlemez olduğu ve en zıt itkilerin yanyana gelişebildiği bulunmuştur. Böylece yine bilinçdışında düşünce çağrışımları herhangi bir mantık ilişkisi taşımayan diziler halinde ilerleyebilmektedir: benzerlikler aynılık sayılmakta, eksilerle artılar denkleştirilebilmektedir. Yine davranışsal eğilimlerin bağlandığı nesnelere bilinçdışında olağanüstü biçimde değişebilmektedir — bir kişi tüm bir çağrışımlar zinciri boyunca hiçbir mantıksal temel olmaksızın bir başkasıyla yer değiştirebilmektedir. Freud, bilinçli düşünceye, özellikle birincil sürece ilişkin mekanizmaların girmesinin yalnızca düşlerin değil başka pek çok normal ya da patolojik zihinsel olayın garipliğinden sorumlu olduğunu algılamıştır.

Freud'un çalışmalarının daha sonraki kesimlerinin tümünün bu erken düşüncelerin yoğun bir yaygınlaştırılması ve işlenmesi olduğunu söylemek pek de abartılı olmaz. Onlar yalnızca psikonevrozların ve psikozların mekanizmalarını aydınlatmaya değil; dil sürçmesi, espri yapma, sanatsal yaratış, politik kurumlar ve din gibi normal süreçlere de uygulanmışlar; çoğu uygulamalı bilime—arkeoloji, antropoloji, kriminoloji, eğitim—yeni bir ışık tutmada rol almışlar; ayrıca ruh- çözümsel sağaltımın etkinliğinde de yardımcı olmuşlardır. Son olarak

da Freud, bu ögesel gözlemler üzerine "meta psikoloji" dediği çok daha genel kavramlardan oluşan bir kuramsal üstyapı kurmuştur. Ancak pek çok kişinin bunları hayranlık uyandırıcı bulmasına karşın kendisi her zaman bunların geçici hipotezler olduğu konusunda diretmiştir. Gerçekten yaşamının oldukça ileri döneminde "bilinçdışı" teriminin bulanıklığı ve pek çok çelişkili kullanımından etkilenerek örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimlerin "id", örgütlenmiş gerçekçi kesimin "ego" ve eleştirel ve ahlaksal işlevin "süperego" diye adlandırıldığı, aklın yeni bir yapısal tanımını —pek çok konuya kesinlikle açıklık getirmiş olan bir yeni tanımlama— yapmıştır.

Bunlar okura Freud'un yaşamının dış olaylarıyla ve keşiflerinin kapsamına ilişkin bazı bilgiler sağlayan bir taslaktır. Daha fazlasını istemek, biraz daha derine girmek ve Freud'un ne tür bir insan olduğunu soruşturmak uygun olur muydu? Herhalde olmazdı. Ama insanoğlunun büyük adamlara ilişkin merakı doymak bilmez ve eğer ö merak gerçek öykülerle doyurulmazsa kaçınılmaz biçimde mitolojik öykülere el atılır. Freud'un ilk kitaplarından ikisinde (*Düşlerin Yorumu* ve *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*) tezini sunuşu onu alışılmadık miktarda kişisel malzemeyi ortaya koymak zorunda bırakmıştır. Bununla birlikte, ya da belki de salt bu nedenle kendi özel yaşamına girme doğrultusundaki herhangi bir çabaya şiddetle karşı çıkmış ve bu yüzden de bir yığın mitin konusu olmuştur. Örneğin ilk ve en naif söylentilere göre kendini toplumun ahlâkını yıkmaya adanmış terk edilmiş bir günahkârdır. Daha sonraki fanteziler zıt yönde Olma eğilimindedir: o, katı bir ahlâkçı, acımasız bir disiplinci, bir otokrat, benmerkezci, gülümsemez ve temelde mutsuz bir adamdır. Onunla kısaca da olsa tanışmış olan birine bu her iki resim de aynı derecede mantıkdışı gelirdi. İkinci tablo hiç kuşkusuz kısmen son yıllarındaki fiziksel ıstırabından türemiştir; ama kısmen de çok yaygın olan portrelerinin bazılarında türeyen şanssız izlenimden ileri gelmektedir. Fotoğraf çekirtmeyi, en azından profesyonel fotoğrafçılara poz vermeyi sevmezdi; nitekim yüz çizgileri zaman zaman bu durumu yansıtmıştır; sanatçılar da her zaman ruh-çözümlemenin mucidini vahşi ve ürkütücü bir görünümde gösterme gereksinimine kapılmışlardır. Ancak neyse ki çok daha sevimli ve daha

doğru türden resimleri —örneğin en büyük oğlunun babasına ilişkin günlüğünde (Martin Freud, *Glory Reflected* [1957]) bulunabilecekler gibi, bir tatilde ya da çocuklarıyla birlikteyken çekilmiş enstantaneler de vardır. Gerçekten bu güzel ve eğlenceli kitap, pek çok yönden daha resmî ve değersiz yaşamöykülerinin bozduğu dengeyi kurmuş ve sıradan yaşamı içindeki Freud hakkında bir şeyler getirmiştir. Bu portrelerin bazıları bize onun erken dönemlerde dolgun olduğunu ama daha geç yıllarda, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve hatta hastalığından önce artık bunun böyle olmadığını ve yüz hatlarının da, tüm bedeninin de (orta boyluydu) temelde gergin bir enerji ve uyanık bir gözlem izlenimi yarattığını gösterir. Daha resmi tavırlarında, ciddi ama nazik ve ilgiliydi ama başka koşullarda hoş biçimde alaycı bir mizah duygusuyla eğlendirici bir konuşmacı olabilirdi. Ailesine fedakârca düşkünlüğünü keşfetmek ve onun sevgi uyandıran bir adam olduğunu ayırmsamak kolaydır. Pek çok çeşitli alanlara ilgi duyardı —dış geziler yapmaktan, kırsal kesimde tatil yapmaktan, dağlarda gezmekten hoşlanırdı—ve derin düşünmeyi gerektiren sanat, edebiyat, arkeoloji gibi konulara da meraklıydı. Freud yalnız Almanca değil birçok dilde iyi okuyabilen bir kişiydi. İngilizce ve Fransızca'yı akıcı bir biçimde okur, İspanyolca ve İtalyanca'yı da biraz bilirdi. Öğreniminin daha sonraki kesimlerinin temelde bilimsel olmasına karşın (aslında üniversitede kısa bir süre felsefe derslerine girmiştir) lisede klasikleri okuduğu ve onlara sevgisinin hiç kaybolmadığı unutulmamalıdır. Elimizde on yedi yaşındayken bir okul arkadaşına yazılmış bir mektup var| Ö mektupta okul bitirme sınavlarındaki değişik konularda elde ettiği değişik başarıları anlatır: Latince 'de Vergilius 'tan bir parça ve Yunanca 'da hem de *Oedipus Rex'ten* otuz üç dize.

Kısaca Freud'a İngiltere'de Victoria tipi bir eğitimin en iyi ürününe nasıl bakıyorsak öyle bakmalıyız. Edebiyat ve sanattaki zevkleri açıkça bizimkinden farklı olacaktır; ahlâk konusundaki görüşleri kesinlikle liberal olmasına karşın Freud-sonrası çağa ait değildir. Ama onda yaşamı coşkularla dolu olarak yaşamış ve pek çok acıya gücenmeksizin, yaşama küsmeksizin katlanmış bir adam görmeliyiz. Onda her zaman ayakta kalmış nitelikler tam dürüstlük ve doğrudanlık ve de ne denli

⁷
[Emil Mass. Mektup Freud'un yazışmalarını içeren cilttedir. (1960a).]

yeni ya da olağandışı olursa olsun kendisine sunulan her olguyu ele almaya ve üzerinde durmaya entelektüel olarak hazır oluşu olmuştur. Belki de şaşırtıcı bazı özelliklere yol açan şey, yüzeysel bir insanlardan kaçmanın gizlemeyi başaramadığı genel bir iyilikseverlikle birleşen bu niteliklerin kaçınılmaz bir sonucu ve uzantısıdır. Aklının inceliğine karşın temelde yalın bir insandır ve eleştirel yeteneğinde bazen beklenmeyen gecikmeler olmuştur — örneğin Ejiptoloji ya da filoloji gibi kendi alanı dışında güvenilmez bir otoriteyi ve hepsinden garibi de inanmak için algı gücünün sınanması gereken birini algılayamaması; tanışlarının eksikliklerine karşı Arasıra ortaya çıkan bir körlük gibi. Gerçi, Freud'un da tıpkı bizler gibi bir insanoğlu olduğunu açıklamak gururumuzu okşayabilir, ancak bu duyguya yeterinden fazla kapılmamalıyız. O güne dek normal bilinçliliğe dahil edilmemiş olan tüm bir zihinsel olgular alanını ayırımsayabilen, düşleri ilk kez yorumlamış olan, çocukluk cinselliği olgusunu ilk kez kabul etmiş, birincil ve ikincil düşünce süreçleri arasında ilk kez ayırım yapmış, yani bilinçdışı aklı ilk kez bizim için gerçek kılmış bir adamda çok olağandışı bir şeyler olsa gerektir.

JAMES STRACHEY.

[Daha fazla bilgi arayanlar o bilgileri Freud'un Ernest Jones tarafından yazılmış üç ciltlik yaşamöyküsünde; oğluyla gelini, Ernest ve Lucie Freud'un düzenledikleri Freud'un mektuplarını kapsayan kitapta (1960a), Wilhelm Fliess'le (1950c), Kari Abraham'la (1965a) C. G. Jung'la (1974a), Oskar Pfister'le (1963a), Lou Andreas-Salomé ile (1966a), Edoardo Weiss 'la (1970a) ve Arnold Zweig'la (1968a) yazışmalarını içeren diğer kitaplarda ve de tüm bunların ötesinde Freud'un kendi çalışmalarının çeşitli ciltlerinde bulabilirler.],

KRONOLOJİK TABLO

Bu tablo kısaca Freud'un entelektüel gelişimindeki ve görüşlerindeki köşe başlarını belirtmektedir. Yaşamının temel olaylarının bir kısmı da tabloya eklenmiştir.

1856. 6 Mayıs. Moravia'da Frieberg'de doğum.
1860. Aile Viyana'ya yerleşir.
1865. Gymnasium'a (ortaokul) girer.
1873. Viyana Üniversitesine tıp öğrencisi olarak girer.
- 1876-82. Viyana'da Fizyoloji Enstitüsünde Brücke'nin yanında çalışır.
- 1877, İlk yayınlar: anatomi ve fizyoloji üzerine makaleler.
1881. Tıp Doktoru olarak mezun olur.
1882. Martha Bemays ile nişanlanma.
- 1882-5. Viyana Genel Hastanesinde çalışma, beyin anatomisi üzerinde yoğunlaşma: pek çok yayın.
- 1884-7. Kokainin klinik kullanımı üzerine araştırmalar.
1885. Nöropatoloji *Privatdozent*'i (üniversite hocası) olarak atanma.
- 1885 (Ekim)-1886 (Şubat), Paris'te Salpêtrière'de (Sinir hastalıkları hastanesi) Charcot'nun yanında çalışma. İlgi ilk olarak hipnoz ve histeriye yönelir.
1886. Martha Bemays'la evlenme. Viyana'da sinir hastalıkları üzerine özel muayenehane açış.
- 1886-93. Viyana'da Kassowitz Enstitüsünde nöroloji üzerine, özellikle çocuklardaki beyin felçleri üzerine sürekli çalışma ve pek çok yayın. Giderek ilginin nörolojiden psikopatolojiye kayması.

1887. En büyük kızının doğumu (Mathilde).
- 1887-1902. Berlin'deki Wilhelm Fliess'le arkadaşlık ve yazışma. Freud'un, bu dönemde, ona yazdığı ve ölümünden sonra, 1950'de yayımlanan mektupları görüşlerinin gelişimine pek çok ışık tutmuştur.
1887. Uygulamalarında hipnotik telkini kullanmaya başlar,
- (yak.) 1888. Histerinin katartik sağaltımında hipnozu kullanarak, Breuer'i izlemeye başlar. Giderek hipnozu bırakır ve onun yerine serbest çağrışımı geçirir.
1889. Telkin tekniğini incelemek üzere, Nancy'de Bemheim'i ziyaret eder. En büyük oğlunun doğumu (Martin).
1891. Afazi üzerine monografi.
İkinci oğlunun doğumu (Oliver).
1892. En küçük oğlunun doğumu (Ernst).
1893. Breuer ile Freud'un "Ön iletişimlerin yayımlanması: histeride yaralanma kuramının ve katartik sağaltımın sunumu. İkinci kızının doğumu (Sophie).
- 1893-8. Histeri, obsesyonlar ve anksiyete üzerine araştırma ve kısa Makaleler.
1895. Breuer ile birlikte, *Histeri Üzerine Çalışmalar*; olgu öyküleri ve Freud'un kendi tekniğini betimlemesi, ayrıca aktarımın ilk olarak tanıtılması.
- 1893-6. Freud'la Breuer arasında giderek artan görüş ayrılığı.
Freud, savunma ve bastırma kavramlarını ve de nevrozun, ego ile libido arasında bir çatışmanın sonucu olduğunu getirir.
1895. *Bilimsel Bir Ruhbilim Projesi*: Freud'un Fliess'e mektupları arasında bulunur ve ilk kez 1950'de basılmıştır. Ruhbilimi nöroloji terimleri ile anlatmak için başarısız bir girişim, ama Freud'un daha sonraki çoğu kuramının habercisidir.
Eri küçük çocuğunun doğumu (Anna).
1896. "Ruhçözümleme" teriminin ortaya çıkışı.
Babasının ölümü (80 yaşında).
1897. Freud'un öz çözümlemesi; yaralanma kuramının terk edilmesine ve çocuksu cinsellik ve Oedipus karmaşasının benimsenmesine yol açmıştır.

1900. **Düşlerin Yorumu.** Son bölümünde, Freud'un, zihinsel süreçler, bilinçdışı ve "haz ilkesinin, üstünlüğü üzerine tüm görüşleri ilk kez özetlenir.
1901. **Günlük Yaşamın Psikopatolojisi.** Bu, düşler hakkındaki kitapla birlikte, Freud'un kuramlarının, yalnızca patolojik durumlara değil normal zihinsel yaşama da uygulandığını ortaya koyar.
1902. Professor Extraordinarius atanır.
1905. **Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme:** İnsanoğlunda, **cinsel içgüdünün gelişiminin, bebeklikten erişkinliğe dek ilk kez izlenişi.**
- (yak.) 1906. Jung ruh çözümlemeye katılır.
1908. Ruh çözümleyicilerin ilk uluslararası toplantısı (Salzburg* da).
1909. Freud ve Jung konferans vermek üzere A.B.D.'ye çağrılırlar. Bir çocuğun ilk çözümlemesinin olgu öyküsü (Küçük Hans, beş yaşında) daha önce, erişkinlerin çözümlemesinden çıkarılmış olan sonuçların, özellikle de bebeklik cinselliği ile Oedipus ve iğdiş edilme karmaşasına ilişkin olanların desteklenmesi.
- (yak.) 1910. "Narsisizm" kuramının ilk ortaya çıkışı.
- 1911-15. Ruhçözümleme tekniği üzerine makaleler.
1911. Adler'in ayrılışı.
Ruh çözümsel kuramların psikotik bir olguya, Dr. Schreber'in özyaşamöyküsüne uygulanması.
- 1912-13. **Totem ve Tabu:** Ruh çözümlemenin, antropolojik malzemeye uygulanması.
1914. Jung'un ayrılışı.
"Ruh çözümsel Devinimin Tarihi Üzerine". Adler ve Jung hakkında polemik yapılan bir kesimi de içerir.
Son büyük olgu öyküsünü, "Kurt Adam"'ı yazar, (1918'e dek yayımlanmamıştır).
1915. Günümüze yalnızca beş tanesi gelmiş temel kuramsal sorular . Dizi.
- 1915-17 **Giriş Konferansları: Freud'un** görüşlerinin birinci Dünya

- Savaşı'na kadarki durumunun kapsamlı genel bir derlemesi.".. -
.o
1919. Narsisizm kuramının savaş nevrozlarına uygulanması* İkinci
1920. kızının ölümü.
Haz İlkesinin Ötesinde: "yineleme takıntısı" ve "ölüm iç-
güdüsü" kuramının ilk kez açık olarak tanıtılması.
1919. **Grup Ruhbilimi.** Ego'nun sistematik bir çözümsel incelemesinin
başlangıcı.
1923. **Ego ve İd.** Bir id, bir ego ve bir de süperego 'ya bölünmesiyle
akılın yapı ve işleyişinin büyük ölçüde düzeltilmiş tanımı.
Kanser hastalığının ortaya çıkışı;
Kadınların cinsel gelişimi üzerine düzeltilmiş görüşler.
1925. **Ketvurmalar, Belirtiler ve Anksiyete.** Anksiyete sorunu üzerine
1926. düzeltilmiş görüşler.
Bir Yanılsamanın Geleceği. Bir din tartışması: Freud'un geriye
kalan yıllarının çoğunu adadığı bir dizi toplumbilimsel
1925. çalışmanın birincisi.
Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları. Bu, Freud'un yıkıcı içgüdüler (ki
1930. "ölüm içgüdüsü "nün bir görünümü sayılmıştır) üzerine ilk
kapsamlı çalışmasını içerir.
Freud, Frankfurt kenti tarafından Goethe Ödülü ile ödüllendirilir.
Annesinin ölümü (95 yaşında).
Hitler Almanya'da güç kazanır: Freud'un kitapları Berlin'de
halk önünde Naziler tarafından yakılır.
1933. **Musa ve Tektanrıcılık.** Freud'un yaşarken yayımlanan son
kitabı.
- 1934-8. Sekseninci yaş günü. Kraliyet Derneğine Fahri Üye seçilmesi.
Hitler'in Avusturya'yı işgali. Freud, Londra'ya gitmek üzere,
1936. Viyana'yı terk eder. **Ruh çözümlemenin Bir Taslağı.** Ruh
çözümlemenin son, bitmemiş ama köklü bir tanıtımı. 23 Eylül,
1938. Londra'da ölümü.
- 1939.

GÜNLÜK YAŞAMIN PSİKOPATOLOJİSİ

**Unutma, Dil Sürçmeleri, Yanılmalı Edimler,
Boşınanlar ve Yanlışlar**

(1901)

Nun ist die Luft von solchem Spuk so voli,
Dass niemand weiss, wie er ihn meiden soil.

Faust, II. Kısım, V. Sahne, 5. Perde

Hava böyle görüntülerle öylesine dolu ki, Bunlardan
nasıl kaçınılacağını kimse bilemez.

EDİTÖRÜN GİRİŞİ

ZUR PSYCHOPATHOLOGIE DES ALLTAGSLEBENS

(Über Vergessen, Versprechen, Vergreifen,
Aberglaube und Irrtum)

(A) ALMANCA BASIMLAR

- 1901 *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie*, 10 (1) [Temmuz], 1-32, ve (2) [Ağustos], 95-143.
- 1904 Kitap şeklinde, Berlin: Karger. 92 sayfa. (Gözden geçirilmiş yeniden basım.)
- 1907 2. basım. (Genişletilmiş.) Aynı yayınevi. 132 sayfa.
- 1910 3. basım. (Genişletilmiş.) Aynı yayınevi. 149 sayfa.
- 1912 4. basım. (Genişletilmiş.) Aynı yayınevi. 198 sayfa.
- 1917 5. basım. (Genişletilmiş.) Aynı yayınevi, iv + 232 sayfa.
- 1919 6. basım. (Genişletilmiş.) Leipzig ve Viyana: Internationaler Psychoanalytischer Verlag. iv+312 s.
- 1920 7. basım. (Genişletilmiş.) Leipzig, Viyana ve Zürih: Aynı yayınevi, iiv + 334 sayfa.
- 1922 8. basım. Aynı yayınevi. (7; basımın yeniden basımı.)
- 1923 9. basım. Aynı yayınevi. (8. basımın yeniden basımı.)
- 1924 10. basım. (Genişletilmiş.) Aynı yayınevi. 310 sayfa.
- 1924 *Gesammelte Schriften, A*, 1-310.
- 1929 11. basım. Aynı yayınevi. (10. basımın yeniden basımı.) o 1941 *Gesammelte Werke*, 4, iv + 322 sayfa.

(B) İNGİLİZCE ÇEVİRİLER:

Günlük Yaşamın Psikopatolojisi

- 1914 Londra: Fisher Unwin; New York: Macmillan, vii + 342 sayfa.
(Çeviren ve Girişi yazan A.A. Brill.)
1938 Londra: Penguin Books., (New York, 1939.) 218 sayfa.
(Aynı çeviri.)
1938 ***Sigmund Freud'un Temel Yazıları*** 'nda, New York: Modern
Library. 35-178 sayfa. (Aynı çeviri.)
1944 Londra: Ernest Benn. vii + 239 sayfa. (Aynı çeviri.)
1958 Londra: Collins, viii + 180 sayfa. (Aynı çeviri.)
1960 ***Standard Ed.***, 6. (Çeviren Alan Tyson.)
1966 Londra: Ernest Benn. (Yukardakinin düzeltilmiş yeniden basımı.)

Freud 'un yapıtları arasında yalnızca bir tanesi, ***Giriş Konferansları*** (1916-17), Almanca basımları ve çevrildiği yabancı dillerin sayısı açısından elinizdeki kitapla yarışmıştır.¹ Bu basımların hemen hemen hepsine yeni malzemeler eklenmiştir; bu bakımdan, Freud'un, her ikisine de yaşamı boyunca sürekli olarak eklemeler yaptığı ***Düşlerin Yorumu*** ile ***Cinsellik Kuramı Üzerine Üç Deneme*** başlıklı kitaplarına benzediği düşünülebilir. Ama aslında, bu anlamda bir benzerlik yoktur. Bu diğer iki kitapta yeni malzemenin çoğu, klinik bulgularla kuramsal sonuçların genişletilmesini ve düzeltilmesini içermekteydi. ***Günlük Yaşamın Psikopatolojisi'ndoyso***r temel açıklamaların ve kuramların hemen hemen tamamı, ilk basımlarda zaten yer almıştı;² sonradan eklenenlerin büyük çoğunluğu, (kısmen Freud'un kendisine ait, ama büyük ölçüde arkadaşları ve öğrencileri tarafından sağlanan) daha önce tartışılmış olan konuları biraz daha aydınlatacak fazladan örnek ve kanıtlardan başka bir şey değildi. Kuşkusuz, Freud gerek anekdotlardan, gerek gö-

Günlük Yaşamın Psikopatolojisi, 1914'deki İngilizce basımından başka Freud hayattayken dokuz ayrı dile, ayrıca da belirlenmemiş tarihlerde iki dile daha çevrilmişti.

Kitabın daha sonraki basımlarında, son bölümde, kuramla ilgili birkaç yeni nokta tartışılmıştı.

nişlerinin böylesine yaygın bir şekilde onaylanmasından Özellikle hoşlanıyordu. Ancak okur, bazen yeni örneklerin zenginliğinin, altta yatan savın asıl akışımı kesintiye uğrattığını hatta karmaşıklaştırdığını düşünmeden edemiyor. (Örneğin, bkz. s. 109-23 ve 250 *n.*)

Burada çevirmen, Freud'un düşler ve esprilerle ilgili kitaplarında olduğu gibi, hatta belki daha da büyük ölçüde, ele alman malzemenin büyük bir bölümünün, çevrilmesi tümüyle olanaksız sözcüklerle yapılacak bir oyuna bağlı olduğu olgusuyla karşı karşıya kalıyor. Daha önceki çeviride, sorun Brill tarafından adeta zora başvurulmuş ele alınmıştı; İngilizce karşılığı verilemeyecek terimleri içeren her örneği çıkarmış, benzer noktaları gösteren belli sayıda kendi örneğini metne katmıştı. O koşullarda son derece haklı bir işlemdi bu kuşkusuz. Brill'in çeviriyi yaptığı tarihte, Freud'un yapıtı İngilizce konuşulan ülkelerde nerdeyse bilinmiyordu ve Freud tarafından, özellikle genel okur için hazırlanmış olan (krş. s. 336, dipnot) bu kitabın yaygınlaşmasında gereksiz engellerle uğraşmamak önem taşıyordu. Brill'in kendi örnekleri de genelde kusursuzdu, hatta, iki ya da üç tanesi, Freud tarafından daha sonraki Almanca basımlara dahil edildi. Ama gene de, özellikle Freud'un yazılarını daha derinlemesine inceleyecekler için hazırlanmış herhangi bir basımı için bu durumu sürdürmeye haklı olarak karşı duranlar oldu. Örneğin bazı durumlarda Freud'un örneklerinden bir bölümünün çıkarılması, kaçınılmaz olarak kuramsal görüşlerinden önemli ya da ilginç bölümlerin çıkarılmasını da beraberinde getirdi. Dahası, Brill'in önsözünde, "yazarın olgularından bazılarını değiştirmek ya da yerlerine başkalarını koymak" girişimini açıklamasına karşın, metinde bu değişiklikler kural olarak açıklıkla belirtilmemişti ve okur bazen Freud'u mu, yoksa Brill'i mi okuduğundan emin olamıyordu. Şunu da eklemek gerekir ki, Brill'in çevirisi, 1912 Almanca basımından yapılmıştı ve daha sonraki yeniden basımlarda, ilgili değişiklikler çeviriye eklenmedi. Dolayısıyla Freud'un ilk basımı izleyen on ya da daha çok yıl içinde metne yaptığı sayısız ekleme atlanmış oldu. Farklı nedenlerden kaynaklanan eksikliklerin bir araya gelmesiyle oluşan bu etki, şaşırtıcıdır. *Gesammelte Werké* de basılmış haliyle, son basımdaki metnin 305 sayfasından 90-100 sayfası (yani kitabın nerdeyse üçte biri), 1960 yılında *Standard Editör* yayımla-

nıncayadek İngilizce 'de hiç çıkmadı. Dolayısıyla sözcük oyunlarını, özgün Almanca tümceleri olduğu gibi vermek ve bunları köşeli parantezlerle dipnotlar yardımıyla açıklamak şeklindeki sıkıcı yöntemle çözümlenmek yolunu seçen *Standard Edition* anlayışının neden olduğu okunabilirlik kaybının, elinizdeki çevirinin eksiksizliği çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Freud'un parapraksiden³ ilk. söz edişini, Fliess'e yazdığı 26 Ağustos 1898 tarihli mektupta (Freud, 1950α, 94. Mektup) görüyoruz. Freud, burada, "uzun süredir kuşkulandığı küçük bir şeyi sonunda kavradığından" — insanın bazen bir adı aklına getiremeyişinin ve yerine son derece yanlış bir başka adı söyleyişinin nasıl gerçekleştiğini anladığından söz eder. Bir ay sonra, 22 Eylülde, (aynı kitap, 96. Mektup), Fliess'e bir başka örnek, bu kez, o yıl tam geliştirilmemiş şekliyle *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie* (1898b) de yayımlanan ve daha sonra elinizdeki kitabın birinci bölümünde kullanılan "Signorelli" örneğini verir. Onu izleyen yıl, aynı dergi, Freud'un biraz farklı bir çizgide, aşağıda IV. Bölümde tartıştığı bir konuda, perde anılar konusunda yazdığı bir yazıyı yayımladı (1899a). Ancak Freud, zamanının tümünü, *Düşlerin Yorumu 'nun (1900a)* tamamlanması ve *Düşler Üzerine* (1901a) adlı kısa çalışmasının hazırlanmasına vermişti; bu nedenle *Günlük Yaşamın Psikopatolojisini*, ancak 1900 yılının sonlarında ele alabildi. 30 Ocak 1901'de (Freud, 1950α, 141. Mektup) Fliess'e kitabın "durduğunu, yarı bitmiş olduğunu, ama kısa süre içinde çalışmaların devam edeceğini"⁴ bildirir; 15 Şubataysa (142. Mektup), birkaç gün içinde kitabı bitireceğini açıklar. Aslında bu, Temmuz ve Ağustos aylarında, Berlin'de çıkan aynı derginin iki sayısında ön çalışma olarak yayımlanmıştı.

Üç yıl sonra, 1904'de, çalışma ilk kez hemen hemen hiçbir değişiklik yapılmaksızın ayrı bir kitap halinde çıktı, ama bunu izleyen yirmi

¹Almanca "*Fehlléistung*", "hatalı işleyiş". Freud'un bu kitabı yazmasından önce bu genel kavramın psikolojide bulunmayışı, İngilizce 'de de bunu dile getirecek yeni bir sözcüğün yaratılması zorunluluğunun doğması, ilginçtir.

²Freud, Ocak ayını "Dora" olgu öyküsünü hazırlamakla geçirdi; ancak bu, daha dört yıl yayımlanmayacaktı (1905e).

yıl boyunca nerdeyse sürekli olarak kitaba eklemeler yapıldı. 1901 ve 1904'de on bölümden oluşuyordu. İlk kez 1907'de iki bölüm (şimdiki III. ve XI. Bölümler) eklendi. Freud'un kitaplığında, 1904 basımının sayfaları arasına notlar halinde örnekleri içeren el yazılı sayfaların eklendiği bir nüsha bulundu. Bunların büyük çoğunluğu daha sonraki basımlara katıldı: diğerleri, ilgili görüldükleri ölçüde uygun yerlerde dipnotlar halinde bu kitaba alındı.

Elinizdeki basım, 1924 yılındaki 10. basımın tekrar basımı olan *Gesammelte Werke*'deki metinden çevrilmiştir. Yapılan eklemeler ve önemli değişiklikler, tarihleriyle birlikte belirtilmiştir. Sözü edilmeyen değişiklikler, yalnızca çok küçük ve genelde biçimle ilgili değişikliklerdir.

Freud'un parapraksilere özel bir ilgi duymasının nedeni kuşkusuz, düşlerin yanı sıra, bunların; nevrozlarla ilgili ilk buluşlarını normal zihinsel yaşama da uygulayabilmesine olanak sağlamasından kaynaklanmaktadır. Aynı nedenle tıp dünyasından olmayan kişilere ruh çözümlemenin bulgularını anlatmada, en iyi ön-malzeme olarak bu olguları kullanmıştır. Bu her normal insanın yaşadığı bir görünüşle ilgili olmasının yanı sıra, hem yalın, hem de, en azından ilk bakışta reddedilmesi olanaksız bir malzemedir. Açıklama yazılarında, zaman zaman parapraksileri, daha karmaşık işleyişler sergileyen ve okuru hızla derin sulara daldırma eğilimi gösteren düşlere yeğlemiştir. Nitekim 1916-17 yıllarındaki büyük *Giriş Konferansları* dizisini, —bu arada örneklerinin çoğu (kırktan fazlası) ileriki sayfalarda tekrar görülen— parapraksilere ayrılmış üç konferansla açmış, gene aynı şekilde, *Scienia (1913j)* ve Marcuse ansiklopedisine (1923a) verdiği yakınlarda da parapraksilere öncelik tanımıştır. Ancak bu fenomenlerin yalın olmasına, kolaylıkla açıklanabilmesine karşın, Freud, *Düşlerin Yorumu*'nda ortaya konulan temel savı —birincil ve ikincil süreçler Olarak betimlediği iki ayrı zihinsel işleyişin varlığını— bunların yardımıyla kanıtlamıştır. Dahası, Freud'un temel inançlarından biri daha — zihinsel olayların tümünde determinizmin (gerekirciliğin) uygulandığı inancı— parapraksilerin incelenmesiyle yeterli bir şekilde des-

teklenebilmiştir. Kitabın son bölümünde Şu hakikati ısrarla belirtmektedir: Zihinsel süreçlerin her bir küçük ayrıntısının ruhsal belirleyicilerini kuramsal olarak ortaya çıkarmak mümkün olmalıdır. Belki de parapraksilerde bu amaca giden yolun daha kısa görünmesi, bu olguların Freud için özellikle çekici olmalarının bir başka nedeniydi.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖZEL ADLARIN UNUTULMASI¹

ÖZÜNÜ burada kısaca yineleyeceğim ve daha ayrıntılı tartışmalar için başlangıç noktası olarak ele alacağım "Unutkanlığın Ruhsal İşleyişi" başlıklı kısa yazı (Freud, 18986), 1898'de *Monatsschrift für Psychiatrie und Neurologie'ât* yayımlanmıştı. Bu yazıda, kendimde gözlemlediğim son derece çarpıcı bir örneği incelemiş ve sık rastlanan bir olgu olan geçici bir süre için özel adları unutma durumuna ruh çözümlemesi uygulamıştım; (doğrusu pek sık rastlanan ve fazla bir önem taşımayan) ruhsal bir işlevin —belleğin— işlemeyi reddedişi şeklinde dile getirilen bu durumun, söz konusu görüngüye (fenomene) genelde verilen önemden çok daha geniş kapsamlı açıklamaları hak ettiği sonucuna vardım,

Bir ruh hekiminden, çok iyi bildiğimizi sandığımız bir özel adın pek çok durumda aklımıza gelmeyişinin nedenlerini açıklaması istense, yanılmıyorsam, özel adların unutulma süreçlerinin, bellekte yer alan diğer öğelerinkinden çok daha kolay olduğunu söylemekle yetinecektir. Özel adların bu gedenle ayrı tutulması gerektiği yönünde kabul edilebilir nedenler öne sürecek, ancak bu süreçlerde rol oynayan başka koşulların var olabileceğini düşünmeyecektir.

Adların, geçici bir süre için unutulması görüngüsüyle yakından ilgilenmeme yol açan olgu, hepsinde olmasa bile, bazı durumlarda açıkça kendilerini belli eden bazı belirleyici özellikleri gözlemlemem oldu.

¹[Aşağıda belirtilen birkaç değişiklik dışında bu bölümün tamamı 1901'de yazılmıştır.]

Bunlar, adların aslında yalnızca **unutulmakla** kalmadığı **yanlış anım- sandığı** durumlarıdır. Bellekten çıkan adı anımsama çabası içinde, başka

— **Aslının yerine-geçen**— simge adlar bilincimize girer; onların yanlış olduğunu hemen anlarız, ama bu yanlış adlar, onulmaz bir ısrarla aklımıza gelmeyi sürdürürler. Akla gelmeyen adın gelmesine yol açacak süreç, deyiş yerindeyse yerini. Başka bir sürece bırakmıştır ve bu yüzden yanlış bir sonuca, aslının yerine geçecek yanlış bir ada ulaşılmaktadır. Ben, bu yerine-geçme olgusunun keyfi bir ruhsal tercih sonucu gerçekleşmediğini, söz konusu sürecin, izinin bulunması olanaklı ve yasalara uygun yollar izlediğini kabul ediyorum. Anımsanacak adın yerine geçirilen ad ya da adların, unutulmuş adla kesin bir bağlantısı öldüğünü sanıyorum: ve bu bağlantının varlığını kanıtlamayı başarırsam, adların unutulma koşullarını aydınlatma yönünde ilerlemeyi umuyorum.

1898'de çözümlenmek üzere ele aldığım örnekteki anımsamak için boşuna çabaladığım ad, Orvieto katedralindeki o görkemli "Son Dört Şey"² fresklerini yapan sanatçının adıydı. Aradığım adın — **Signorelli**— yerine başka iki ressamın — **Botticelli** ve **Boltraffio**'nun — adları aklıma geliyor ve bunlar anında yanlış yargısıyla kesin bir şekilde geri çevriliyordu. Doğru, adı bir başkasından öğrendiğimde, hemen ve hiç düşünmeden anımsamaya çalıştığım adın bu ad olduğunu kabul ediyordum. **Signorelli** yerine **Botticelli** ve **Boltraffio** adlarını ortaya çıkaran çağrışım yollarını ve bu sürecin etkilerini araştırdığımda, şu sonuçları elde ettim:

(a) **Signorelli** adının yitmesinin nedeni, ne bu adla ilgili bir özel durumdan ne de ortaya çıktığı bağlamla ilgili herhangi bir ruhsalimsel özellikten kaynaklanmaktadır. Unuttuğum ad, onun yerini alan simge adlardan biri — Botticelli— kadar ve çok daha **fazla** aşinası olduğum ancak hakkında, Milano okuluna bağlı olduğu dışında hiçbir şey söyleyemeyeceğim diğer simge ad —Boltraffio—| kadar bildiğim bir addi. Üstelik adın unutulduğu bağlam, bana zararsız görünüyor ve beni fazla aydınlatmıyordu. Dalmaçya'da, bir yabancıyla birlikte, arabayla Ragusa'dan Hersek'te bir yere gidiyordum: söz İtalya'da yolculuktan açıl-

²“[“Son Dört Şey”, ölüm, Yargı, Cehennem ve Cennet’dir

mişti, ve yol arkadaşına, Orvieto 'ya gidip gitmediğini, orada ...nm yaptığı ünlü freskleri görüp görmediğini sormuştum.

(b) Az önce konuşmakta olduğumuz konuyu anımsayınca, adın unutulmuşu aydınlandı ve *ortaya atılan konunun, bir önceki konu tarafından rahatsız edildiği* bir durumun varlığı açığa çıktı. Yol arkadaşına, Orvieto 'da bulunup bulunmadığını sormazdan az önce Bosna'da ve Hersek'te yaşayan Türklerin geleneklerinden konuşuyorduk. Onlara bakan bir hekim arkadaşından duyduklarımı anlatmışım ona; bu insanların doktorlarına çok güvendiğini, yazgıya müthiş bağlı olduklarını aktarmışım. Bir hasta ile ilgili olarak yapılacak hiçbir şeyin bulunmadığı söylendiğinde, yanıtlan şöyle oluyormuş: "Ne diyelim, *Herr* (Beyefendi)? Kurtarılacak olsaydı, kurtarırdınız, biliyorum." Bu tümcelerde ilk kez *Signorelli* ve *Botticelli* — *Boltraffio* ile bir çağrışımlar dizisine yerleştirilmesi olanaklı olan *Bosna*, *Hersek* ve *Herr* sözcük ve adlarıyla karşılaşıyorduk.

IS Sanıyorum Bosnalı Türklerin görenekleriyle ilgili bir dizi düşüncenin, kendisinden bir sonra gelen düşünceler dizisini rahatsız edici bir niteliğe bürünmesi, bu düşünceler dizisi henüz bitirilmeden dikkatimi onlardan uzaklaştırmış olmamdan kaynaklanıyordu. Hatta belleğimde, ilk anlattığıma yakın bir başka anıyı anlatmak istediğimi anımsıyorum. Bu Türkler, cinsel hazza her şeyden fazla değer veriyorlardı ve cinsel bozukluklarla karşılaştıklarında, garip bir şekilde ölüm korkusu karşısında duydukları kabullenmişlikle çelişen bir umutsuzluğa kapılıyorlardı. Meslektaşımın hastalarından biri bir keresinde ona, "*Herr*" demişti, "işte *onun* sonu geldi mi, yaşamın pek bir değerinin kalmadığını anlarsınız." Bir yabancıyla konuşurken, bu konudan söz etmek istemediğimden, bu belirleyici özelliği bastırmışım. Hatta daha da fazlasını yapmışım: dikkatimi, "ölüm ve cinsellik" konusunda zihnimde belirebilecek düşüncelerden de uzaklaştırmışım. O sırada, daha hâlâ, birkaç hafta önce, *Trafoi*'de kısa bir süre kaldığımda bana ulaşan bir haberin etkisi altındaydım, iyileştirmek için büyük çaba harcadığım bir hasta, cinsel rahatsızlıklarının düzelmemesi nedeniyle yaşamına kendi elleriyle son vermişti. Çok iyi biliyorum ki, Hersek'e yaptığım yolculuk sırasında, bu üzücü olay ve onunla ilgili ayrıntılar bilincime ulaşmadı. Ancak "*Trafoi*" ve "*Boltraffio*" arasındaki benzerlik, bu anı

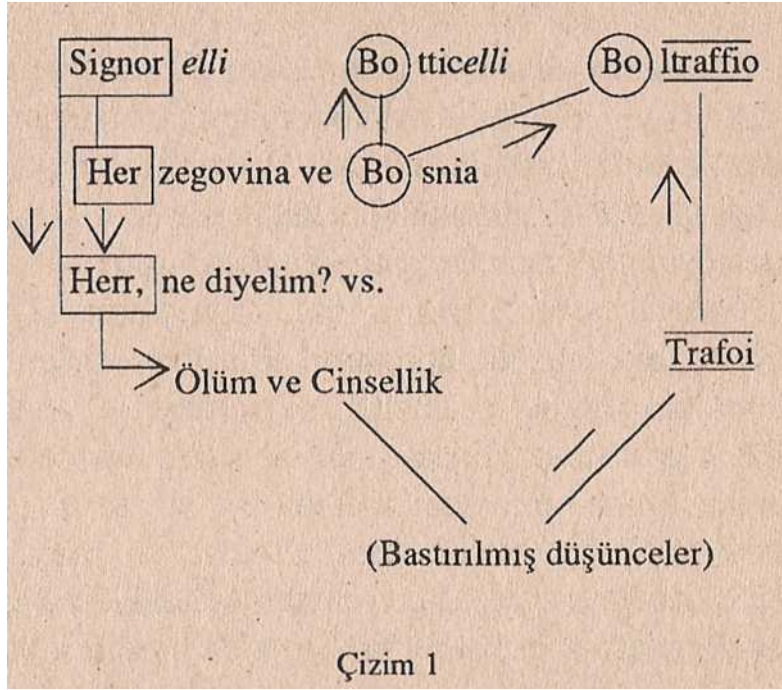
nın, dikkatimi ondan bilerek uzaklaştırmama karşın, o anda [konuşma sırasında] harekete geçirildiğini varsaymaya zorluyor beni.

(c)Artık Signorelli adını unutmama olgusunu, bir rastlantı olarak kabul etmem olanaksızdır. Süreçte, bir *İtici Güç*'ün etkisini kabul etmek zorundayım. Belleğimde bulunan (Türklerin görenekleriyle ilgili) şeyleri anlatırken kendime engel olmama neden olan bir itici gücü bu ve onunla ilgili düşünceleri, Trafoi'de³ aldığım haberi çağrıştıran düşünceleri bilinç düzeyine çıkarmamı engelleyici etkisi olan bir itici güç söz konusuydu burada. Dolayısıyla, bir şeyi unutmak istemişim; bir şeyi *bastırmıştım*. Gerçi, unutmak istediğim şey, Orvieto 'daki sanatçı değil, başka bir şeydi — ama gene de, kendisini onun adıyla çağrışimsal bağlantısı olan bir yere yerleştirmişti; böylece isteğim hedefini şaşırı ve ben, *bir başka şeyi bilerek isteyerek* unutmaya çalışırken, *unutmak istemediğim o şeyi* unutmuştum. Anımsama eğiliminde olmama durumu bir içeriği hedef almıştı; anımsama yetersizliği bir başka içerikte ortaya çıktı. Elbette, anımsamama eğilimi ile anımsama yetersizliği aynı içerikle bağlantılı olsaydı çok daha yalın bir olguyla karşı karşıya bulunacaktık. Ayrıca, bir adın yerini alan simge adlar, konunun aydınlanmasından önce olduğu kadar yersiz görünmüyorlar bana artık: beni anımsamak isteğim şey konusunda olduğu kadar unutmak isteğim şey konusunda da uyarıyorlar; bir de bir şeyi unutmama girişimimin tümüyle başarıya ulaşmadığı gibi başarısızlığa da ulaşmadığını gösteriyorlar.

(e)Aranan adla bastırılan konunun (içinde Bosna, Hersek ve Trafoi adlarının bulunduğu ölüm, cinsellik vb. konusunun) birbirine bağlantı şekli çok ilginç. 1898'de yayımlanan yazıdan aktararak buraya aldığım çizim bu işleyişi göstermeyi amaçlıyor:

¹Tirol'de bir köy.

ÖZEL ADLARIN UNUTULMASI

Signorelli adı, iki bölüme ayrılmış. Hece çiftlerinden biri (**elli**) simge adlardan birinde değişime uğramaksızın yer almış; diğer iki heceyse, **Signor** sözcüğünün Heri şeklinde Almancaya çevrilmesiyle bastırılan konunun içerdiği adlarla sayısız ve çeşitli bir ilişkiler dizisi edinmiş, ancak bu nedenle, (bilinçli) akla getirme işlemi için elverişli konumda bulunmamıştır. Onun (**Signor**) yerine-geçen sözcüğe varış şekli, hecelerin anlamları ya da sessel sınırları dikkate alınmaksızın "**Herzegovina** ve **Bosnia**"⁴ birleşik adlarında bir yer değiştirmenin gerçekleştiği sanısını desteklemektedir. Demek ki adlar, bu süreçte bir yap-boz bilmececi (ya da **rébus**=eski ve kent gibi iki nitelik ya da nesne göstererek Eskişehir adının oluşturulmasını istemek şeklindeki bilmece oyunu) gibi bir tümcedeki resim-yazılar gibi ele alınmış. Bu gibi yollarla, **Signorelli** adı yerine geçecek simge adları ortaya çıkaran olayların gidişi hakkında bilince bilgi verilmemiş, ilk bakışta, **Signorelli** adının ortaya çıktığı konu ile zaman açısından bundan önce gelen ancak bastırılmış olan konu arasında, bu aynı hecelerin (ya da daha

⁴(Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun bu iki bölümünden neredeyse sanki tek bir sözcük oluşturuyorlarmış gibi birlikte söz edilirdi.)

doğrusu harfler dizisinin) tekrarından başka bir ilişki bulmak olanaksız gibi görünüyor.

Belki de ruhçözümcülerin yeniden ortaya çıkarma ve unutma için gerekli gördükleri ve belli ilişki ve konumlarda⁵ aradıkları koşulların yukardaki açıklamada yok olmadığını belirtmek yerinde olacaktır. Yaptığımız tek şey, belli durumlarda, bütün süreç boyunca, bir adın unutulması sonucunu yaratabileceğini kabul ettiğimiz bir **itici gücü** etmenlere eklemek olmuştur; bir de ayrıca, yanlış anımsama işleyişini (paramneziyi) aydınlatmış bulunuyoruz. Bu itici güçler, bastırılmış ögenin, aranan adı çağrışım yoluyla ele geçirmesini ve onu da kendisiyle birlikte baskı altına almasını olanaklı kılmak açısından bizim örneğimizde kaçınılmaz niteliktedir. Yeni bir ad ortaya çıkarma koşulları daha elverişli olan bir başka ad söz konusu olsaydı, bu olmayacaktı belki. Bastırılmış bir ögenin daima kendisini bir başka yerde ortaya çıkarma çabası içinde olduğu söylenebilir belki, ancak bu çabasında başarıya ulaşması için, yarı yolda uygun koşullarla karşılaşması gereklidir. Bastırma işleminin, herhangi bir işlevsel rahatsızlık, ya da yerinde bir deyişle, herhangi bir **belirti** (semptom) olmaksızın başarıya ulaştığı durumlar da vardır.

Unutmanın anı karışıklığıyla birlikte görüldüğü bir durumda bir adın unutulması için gerekli koşullar, şöyle özetlenebilir: (1) adın unutulması için belli bir eğilimin bulunması, (2) kısa bir süre önce gerçekleşmiş bir bastırma sürecinin varlığı, (3) söz konusu adla, daha önce bastırılmış öge. Arasında bir **dış** çağrışımı sağlama olanağının bulunması. Son koşulu yerine getirme güçlüğünü pek büyütmemek gerekir, çünkü bu türden bir çağrışımın ortaya çıkması kolayca gerçekleşeceğinden, çoğu durumda bir dış çağrışım kendini gösterecektir. Öte yanda, böyle bir dış çağrışımın, bastırılmış ögenin unutulmuş adın yeni bir biçimde ortaya çıkarmasını engellemeye yeterli bir koşul olup olmadığı — iki konu arasında biraz daha yakın bir bağlantının gerekip gerekmediği sorusu vardır. Yüzeysel bir bakışla, kişi, bu ikinci talebi reddetme eğilimi göstererek, içerikleri tümüyle farklı olsa bile, iki konu arasında geçici bir sürekliliği yeterli görebilir. Ancak yakından incelendiğinde, bir dış çağrışım ile birleştirilmiş olan iki ögenin (bastırılmış

⁵[Örneğin "zihinsel izlerde". Bkz. Stout; 1938,21.]

öğeyle yenisinin) içerikte bulunan bazı bağlantıları barındırdığı çoğu kez görülecektir; işte bu türden bir bağlantı, **Signorelli** örneğinde açıkça görülmektedir.⁶

Signorelli örneğini çözümlemekle elde ettiğimiz sonucun değeri, bu örneği tipik bir örnek olarak mı, yoksa soyutlanmış bir oluşum olarak mı kabul ettiğimize bağlıdır. Bu durumda şunu belirtmek isterim ki, paramneziyle birlikte görülen ad unutmaları, olağandışı bir sıklıkla, **Signorelli** olgusunda açıkladığımız şekilde gerçekleşmektedir. Bu görüngüyü kendimde gözlemlediğim her durumda, yukarıda açıkladığım şekilde, yani bir baskının yönlendirmesi (motivasyonu) sonucu gerçekleştiğini gördüm. Çözümlememizin tipik olduğu savını destekleyen bir başka noktaya da dikkat çekmek isterim. Adı unutmanın paramneziyle birlikte görüldüğü durumlarla, doğru olmayan simge adların ortaya çıktığı durumlar arasında kuramsal bir ayırım yapmayı haklı gösterecek nedenler yoktur.⁷ Bu simge adlar, pek çok durumda kendiliğinden ortaya çıkmakta; kendiliklerinden ortaya çıkmadıkları diğer durumlardaysa, biraz dikkat verme çabasıyla bunları ortaya çıkarmak olanaklı ve bu ikinci durumda da, bastırılan öğeyle unutulmuş ada olan ilişkileri, kendiliğinden ortaya çıkmış simge adlardakinin aynı. Simge adları bilince taşımada iki etmenin belirleyici rol oynadığı görülüyor: birincisi dikkat verme çabası, ikincisiyse, ruhsal malzemeye bağlanan iç koşullar. Bu ikincisini, iki öğe arasında gerekli dış çağrışımın ortaya çıkışındaki kolaylık derecesinde aramamız gerekir. Demek ki, paramneziyle birlikte **görülmeyen** ad unutma olgularının büyük bir bölümü, simge adların oluştuğu olgulara — **Signorelli** örneğindeki işleyişin geçerli olduğu olgulara eklenebilir. Elbette, bütün ad unutma olgularının aynı grupta sınıflandırılması gerektiğini söyleyecek değilim. Bunun çok daha yalın örneklerinin bulunduğu kuşku götürmem. Sanırım, **özel adların unutulduğu yalın olguların yanı sıra, baskı altında bulunma durumunun yönlendirdiği bir unutma şekli de vardır**, şeklinde bir açıklama yaparsak, yeterince önlemlerle davranmış olacağız.

⁶[Bkz. s. 46'daki 1: dipnot.]

⁷[Freud bu sorunu bir sonraki bölümde s. 47'de yeniden ele alıyor.]

II. BÖLÜM

YABANCI DİLLERDEKİ SÖZCÜKLERİN UNUTULMASI¹

KENDİ dilimizde var olan sözcükler, normal kullanım sınırları içinde unutulmaya karşı korunmuş görünmektedir.² Bir yabancı dildeki sözcükler söz konusu olduğunda, durumun bunun tersi olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Bu durumda unutma eğilimi konuşmanın her bölümüne yayılır ve genel sağlık durumumuza ve yorgunluk derecemize bağlı olarak yabancı sözcük haznemizi denetlemedeki kararsızlıkla kendini belli eden bir işlevsel karışıklık ortaya çıkar. Çoğu durumda, bu unutma türü, *Signorelli* örneğinde açıkladığımız işleyişi gösterir. Bunu kanıtlamak için yalnızca bir çözümleme vereceğim, ancak bu, yararlı bazı özellikler içermesi açısından diğerlerinden ayrılan bir örnek olacak: Latince bir alıntıdaki ad olmayan bir sözcüğün

1[Bir sonraki dipnottaki değişiklik, 46. sayfadaki yeni bir dipnot ve s. 46-7'deki dipnota yapılan kısa bir ekleme dışında, bu bölümün tamamı 1901 yılında yazılmıştır.]

2[1901 ve 1904'de burada uzun bir dipnot vardı. Şöyle başlıyordu: "Bu korunmanın yalnızca kullanım sıklığından kaynaklandığından kuşkuluyum. Gene de özel adlar (yani soyadları) kadar seyrek bir kullanımla sınırlanmamış olan ilk adları incelediğimde, bunların da soyadlar kadar unutulmaya elverişli olduğunu gözlemledim." Bunun ardından, bu kitapta III. Bölüm s. 57'de bulunan örnek (bir kadın hastanın ağabeyinin ilk adı unutulma örneği) veriliyordu. Dipnot şöyle sürüyordu: "Kişinin kendisine ya da kendi ailesine ilişkin bir bastırılmış düşünce çoğu kez, kişi sanki sürekli olarak kendisi ve diğer insanlar arasında bir kıyaslama yapıyormuşçasına bir adın unutulması yönündeki itici gücü oluşturur. [Bkz. s. 58] Buna benzer çok garip bir örnek, bana Herr Lederer diye biri tarafından rapor edildi..." Söz konusu örnek, şimdi III. Bölümde, s. 58'deki dipnotta bulunmaktadır. 1907'de, kitaba adların ve sözcük kümelerinin unutulması konusunda yeni

unutulmasıyla ilgili bir örnek. Bu küçük olayı bütün ayrıntılarıyla ve açıkça anlatmama izin verin.

Geçen yaz —gene bir tatil gezisinde— önceden tanıdığım üniversiteli bir gençle karşılaştım. Benim ruhbilimsel yayınlarımı da okuduğu ortaya çıktı. Derken — sözün nasıl oraya geldiğini şimdi anımsamıyorum— ikimizin de içinde bulunduğu ırkın toplumsal durumu üzerine bir konuşmaya daldık; tutkulu duygularla dolu olan bu genç, kendi kuşağının (onun sözleriyle) körelmeye mahkûm oluşuna, yeteneklerini geliştiremeyeşine, gereksinimlerini karşılayamayışına üzüldüğünü söyledi. Ateşli ve tutkulu konuşmasını, Vergilius'un, *Aeneas'a* karşı beslediği öç alma duygularını gelecek kuşaklara bırakan mutsuz Dido'nun sözlerini içeren ünlü dizisiyle noktaladı: "*Exoriar é...*" Ya da daha doğrusu noktalamak *istedi*, çünkü alıntıyı çıkaramadı ve sözcüklerin sıralamasını değiştirerek yalnızca anımsadığı şekliyle söyleyip açığı kapatmaya kalktı: "*Exoriar(e) ex nostris ossibus ultor.*" Sonunda sinirli bir şekilde şöyle dedi: "Lütfen azarlayıcı bir tavır takınmayınız: benim mahcubiyetimden şeytanca bir haz duyuyor gibisiniz. Bana yardım etmeniz gerekmez mi? Dizede eksik bir şey var; nasıldı?"

"Size yardımcı olmaktan mutluluk duyarım," diye yanıtladım onu ve dizinin doğru şeklini söyledim: "*Exoriar(e) ALIQUIS nostris ex ossibus ultor.*"³

"Böyle bir sözcüğü unutmak ne büyük aptallık! Bu arada, kişinin bir şeyi unutmasının mutlaka bir nedeni olduğunu öne sürersiniz siz. Şimdi bu belgisiz zamiri, yani '*aliquis'i* nasıl unuttuğumu öğrenmek isterim doğrusu."

Listeme yeni bir örnek katma umuduyla bu isteği hemen yerine getirmeye hazırdım, Dolayısıyla, "Fazla zamanımızı almaz," dedim. "Yalnız dikkatinizi unutulmuş sözcüğe herhangi bir belirli amaç gütmeksizin yönelttiğinizde aklınıza gelen her şeyi *olduğu gibi* ve *üzerinde hiç düşünmeksizin* söylemenizi isteyeceğim."⁴

Bir bölüm (şimdiki III. bölüm) eklenmişti; bu iki örnek o bölüme alındı ve dipnotun geri kalan bölümü kaldırıldı.]

[Vergilius, *Aeneas*, IV* 625. Sözcük anlamı: "Bırakın birisi (aliquis) kemiklerimden yükselsin bir öç alıcı olarak!"]

Gizlenmiş kavrama öğelerini ortaya çıkarmada uygulanan genel yöntem budur. Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900a) adlı kitabım. [Bu yöntem, II. Bölümün başlangıcına yakın bir yerde anlatılmıştır.]

"Pekâlâ. Hemen aklıma sözcüğü *a* ve *liquis* şeklinde ikiye bölmek gibi saçma bir fikir geliyor."

"Bu ne anlama geliyor?" "Bilmem." "Başka ne geliyor aklınıza?" "Hemen sonra *Reliquien* [kutsal am], *liquefying* (sıvılaştırma), *fluidity*, *fluid* (akışkanlık, sıvı) gibi sözcükler geliyor. Bir şey var mı bunlarda?"

"Hayır, Hiçbir şey bulamadım. Ama devam ediniz."

Küçümseyici bir kahkahadan sonra, "Trent'de bir kilisede iki yıl önce gördüğüm *Trent'li Simon*'un kutsal anılarını düşünüyorum," dedi. "Şu sıralarda Yahudilere karşı bir suçlama olarak öne sürülen kan sunma törenini, *Kleinpaav*'un, bütün bu sözüm ona kurbanları yeniden dirilmiş bedenler, Kurtarıcının yeni edisyonları olarak ele alan kitabını [1892] düşünüyorum."

"Latince sözcüğün belleğinizden kayışından önce tartışmakta olduğumuz konuyla bu düşünceler arasında bir bağlantının bulunmadığı söylenemez."

"Haklısınız. Bunu izleyen düşüncelerim, yakınlarda bir İtalyan gazetesinde okuduğum yazıyla ilgili. Başlığı sanırım 'Aziz *Augusti né in* Kadınlar hakkında söyledikleri'ydi. Buna ne diyorsunuz?"

"Bekliyorum."

"Şimdi de konumuzla bağlantısız olduğu apaçık ortada bulunan bir şey geldi aklıma." "

"Lütfen üzerinde düşünmekten sakının da..."

"Evet, anlıyorum. Şimdi, geçen hafta yolculuk sırasında karşılaştığım tatlı bir yaşlı beyi düşünüyorum. Kocaman bir yırtıcı kuş gibi görünen çok *özgün* (*orijinal*) biriydi. Adı da *Benedicts* işbunun bir anlamı var mı sizce?"

"Şimdi bakalım, elimizde bir dizi Kilise azizleri ve Pederleri bulunuyor: Aziz *Simon*, Aziz *Augustine*, Aziz *Benedict*. Bir de *Origen* adlı bir Kilise Papazı vardı sanıyorum. Üstelik bu adların üçü, aynı zamanda *Kleinpaav*'daki *Paul* gibi birinci adlar."

"Şimdi Aziz *Januarius* ile onun kanındaki mucize geliyor aklıma — Düşüncelerim mekanik bir şekilde akıyor sanki."

"Durun bir dakika: Aziz *Januarius* da Aziz *Augustine* de takvimle *ilgili* adlar. Ama şu kandaki mucize konusunu bana biraz anımsatır mısınız?"

"Mutlaka duymuşsunuzdur? Napoli'de bir kilisenin içinde bulunan bir şişede Aziz Januarius'un kanım saklıyorlar, belli bir kutsal günde, bu kan mucizevi bir şekilde *sivil aşıyor*. İnsanlar bu mucizeyi çok önemsiyorlar ve bu işlemin gecikmesi onları müthiş heyecanlandırıyor. Bir keresinde Fransızların işgali sırasında böyle bir gecikme oldu. Baştaki general —yanlış mı anımsıyorum? Garibaldi miydi? — papazı bir kenara çekmiş ve dışarda bekleyen askerleri göstererek, kesin bir anlatımla, mucizenin kısa bir süre içinde gerçekleşmesini *umduğunu* söylemişti. Gerçekten de mucize oldu..."

"Tamam, devam edin. Neden durdunuz?"

"Şey, aklıma bir şey geldi... Ama başkasına söylenmeyecek kadar kişisel bir şey... Ayrıca bir bağlantı görmüyorum, söylemeye gerek yok." « !

"Bağlantı konusunu bana bırakın. Elbet, tatsız bulduğunuz bir konuda konuşmaya zorlayamam sizi; ama bu durumda, *aliquis'inizi* nasıl unuttuğunuzu açıklamam konusunda ısrar etmemelisiniz."

"Sahi mi? Öyle mi düşünüyorsunuz? Peki öyleyse, birden aklıma bir hanım geldi, kendisinden hem onun için hem de benim için pek hoş olmayacak bir haber alabileceğim bir hanım."

"Aylık kanamalarının kesildiği haberi mi?"

"Nasıl tahmin ettiniz?"

"Bu artık hiç zor değil; siz bana yolu yeterince açtınız. *Takvim azizlerini* düşünün, *belli bir günde akmaya başlayan kan, olayın gerçekleşmemesi halinde duyulan rahatsızlık, mucizenin gerçekleşmesi yönünde verilen apaçık gözdağı...* Aslında kadınların aylık kanamalarına çok parlak bir gönderme üretmede Aziz Januarius mucizesinden yararlandınız."

"Hiç farkında olmaksızın. Gerçekten de *aliquis* gibi önemsiz bir sözcüğü söyleyemeyişime neden olan şeyin bu kaygılı bekleyiş olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?"

"Bana göre yadsınması olanaksız. Yalnızca sözcüğü *a-liquis* şeklinde ayırdığınızı anımsamanız, *relics, liquefying, fluid* çağrışımlarınız yeterliydi. Aziz Simon, *çocukken kurban edilmişti*. Devam edip Aziz Simon'un nasıl aklınıza geldiğini göstereyim mi? Kutsal anılar konusu sizi ona götürdü."

"Hayır, devam etmeyin. Umarım benim bu düşüncelerimi —gerçekten aklımdan geçmiş olsalar bile— yeterinden fazla ciddiye almazsınız. Bu bayanın İtalyan olduğunu, onunla birlikte Napoli'ye gittiğimi de itiraf edeceğim size. Ama bu bir rastlantı olamaz mı?"

"Bütün bu bağlantıların bir rastlantıyla açıklayıp açıklamama kararını size bırakıyorum. Ancak size şu kadarım söylemek isterim ki, çözümlenmek üzere ele alacağınız buna benzer her olgu, sizi aynı ölçüde çarpıcı olan 'rastlantılara' götürebilir."⁵

Bu kısa çözümlenmeye değer vermemin birkaç nedeni var; ayrıca da, bu örneği sağlayan eski yol arkadaşıma teşekkür borçluyum. Değerli bulmamın nedeni her şeyden önce, normalde bana aktarılmayacak bir kaynağa ulaşmış olmamdır. Günlük yaşamdaki ruhsal işlevlerle ilgili olarak burada topladığım rahatsızlıklar daha çok kendimde gözlemlediğim örneklerden oluşmaktadır. Nevrotik hastalarımın sağladığı çok daha zengin malzemeyi, söz konusu görüngünün yalnızca bir rastlantı ve de nevrozun dışavurumu olabileceği savlarıyla karşılaşabileceğim kaygısıyla ortaya koymuyorum.⁶ Dolayısıyla, benim dışımda, sinirsel hastalık çekmeyen bir kişi böyle bir araştırmanın nesnesi olarak kendisini önerdiğinde, amaca çok daha iyi hizmet edilmiş oluyor. Bu çözümlenme bir yönden daha önem taşıyor: bellekte kendisinin yerine geçen bir simge sözcük ortaya çıkarmaksızın unutulmuş bir sözcük olgusuna ışık tutuyor. Ve böylece, doğru sözcüklerin yerini alan yanlış imge sözcüklerin bellekte ortaya çıkması ya da çıkmaması, kökten ayırım yapmada temel olarak alınamaz şeklindeki daha önce öne sürdüğüm [s. 41] savı doğruluyor.⁷ Anımsanmayan adın ya da sözcüğün

⁵[1924'de eklenen dipnot:] Bu kısa çözümlenme, konuyla ilgili literatürde çok dikkat çekti ve canlı tartışmalara yol açtı. Bleuler (1919) doğrudan buna dayanarak ruh çözümsel yorumların geçerliliğini matematiksel olarak saptamaya girişti ve bu yorumların tartışılmadan kabul edilmiş binlerce tıbbi "doğrudan daha yüksek bir olanaklılık değeri taşıdığı, ayrık (istisnai) konumunu, ruhbilimsel olanaklılıkların bilimde ele alınmasına alışık olmadığımız olgusuna borçlu olduğu sonucuna vardı.

⁶[Bkz. Freud'un *Düşlerin Yorumu* (P.FJC., 4) kitabının birinci basımına yazdığı önsözde belirttiği, çözümleneceği düşleri seçme konusundaki benzer düşünceleri.] ,

⁷Unutulmuş sözcük yerine geçen simge oluşturan zihinsel etkinlikle ilgili olarak, *Signorelli* ve *aliquis* çözümlenmeleri arasındaki zıtlık, daha titiz bir incelemeyle bir anlamda

yerine bellekte simge adların belirmesi açısından Signorelli ve Aliquis çözümlenmeleri arasındaki zıtlık, söz konusu çözümlenmelerin daha yakından incelenmesiyle bir anlamda ortadan kalkmaktadır.

Öte yanda *aliquis* örneğinin asıl önemi, *Signorelli* örneğinden bir başka açıdan farklılık göstermesinde yatmaktadır. İkincisinde, bir adın ortaya çıkarılması az önce başlamış olup sonra hemen kesilen, ancak içeriği, Signorelli adını içeren yeni konuyla açıkça bağlantılı olmayan bir düşünceler zincirinin etkisiyle engellenmişti. Bastırılan konuyla unutulmuş adın konusu arasındaki tek ilişki zamansal süreklilikti; ancak bu, her iki konunun da bir dış çağrışımda⁸ bağlantı bulmalarını sağ

ortadan kalkmaktadır. İkinci örnekte de, unutmamanın yanı sıra, istenen adın yerini alma oluşumu varmış gibi görünmektedir. Arkadaşıma hemen sonra, unuttuğu sözcüğü çıkarma çabaları sırasında, aklıma onun yerine geçen herhangi bir şeyin aklıma gelip gelmediğini sorduğumda, bana, önce dizeye (belki de *a-liquis*'in ayrılmış bölümüne) bir *ab* eklemeyi— *nostris ab ossibus* şeklinde okumayı aklımdan geçirdiğini söylemişti; sonra da, *exoriare* sözcüğünün kafasında "anlaşılan" çok garip bir açıklık ve ısrarla belirlediğini ekledi, "çünkü bu, dizedeki ilk sözcüktü." *Exoriare*'den başlayarak aklıma gelen bütün çağrışımları saymasını istediğimde, *exorcism* (cin kovma duası) sözcüğünü ortaya attı. Dolayısıyla, yeniden üretilmiş durumdaki *exoriare*'de var olan vurgunun bu türden bir unutulmanın yerine geçme oluşumu değeri taşıdığı rahatça kabul edebilirim. Yerine geçen sözcüğe, "cin kovma" çağrışımı *aracılığıyla*, azizlerin adlarından ulaşılmış olacaktır. Ancak bunlar, kişinin pek önem vermeyeceği inceliklerdir. [Bundan sonraki iki tümce 1924'de eklenmiştir:] (öte yanda Wilson 1922, cin kovmanın istenmeyen çocuktan, aldırma ya da düşük, yapma yoluyla kurtulma yönündeki bastırılmış düşüncelerin yerini alabilecek en iyi simge olması nedeniyle, *exoriare'tim* vurgulanmasının, olgunun anlaşılmasında büyük önem taşıdığı altını çizmektedir. Çözümlemenin geçerliliğini zayıflatmayan bu düzeltmeyi, şükranla kabul ediyorum.) Ancak, unutulmuş sözcüğün yerine akla başka adın gelmesiyle oluşan her türden simgenin, bastırma hareketine geçirilmiş bir unutkanlık eğiliminin süreklilik gösteren bir belirtisi —belki de yalnızca belirleyici özellik içeren açıklayıcı bir belirtisi— olduğunu kabul etmek mümkün görünüyor. Simge sözcük oluşumunun, yanlış adların simge olarak ortaya çıkışıyla kendini belli etmediği durumlarda bile var olduğunu, ve unutulmuş adla çok yakından ilişkili bir ögenin vurgulanması nedeninin bu olduğu düşünülebilir, örneğin *Signorelli* deneyiminde, sanatçının adının anımsanmaması durumu sürdüğü sürece, bir dizi freskle, tablolarından birinin köşesinde bulunan kendi-portresinin görsel anısı *son derece netti*

— ya da en azından gözümün önüne gelen olağan görsel anı izlerinden çok daha yoğun. Gene 1898'deki yazımda anlattığım, yabancı bir kentteki bir adreste, ziyaret etmek durumunda olduğum, ancak bu konuda çok isteksiz bulunduğum birinin evini ararken sokağın adını unuttuğum ve de hiçbir şekilde aklıma getiremediğim olayda, normalde sayılan anımsamada büyük güçlük çekmeme karşın, evin numarası benimle alay edercesine çok net bir şekilde aklımda kalmıştı. [Bkz. bu kitapta, s. 76 ve 296.]

ignore ili örneğinde, iki düşünce kümesi arasında bir içsel bağlantının bulunmadığı konusunda tam anlamıyla ikna olmuş değilim. Ne de olsa, ölüm ve cinsel yaşam

lamaya yetmişti. Öte yanda *aliquis* örneğinde, hemen önceki bilinçli düşünceye dahil olup sonra da bir engelleme şeklinde yankı bırakan bu türden bir bağımsız bastırılmış konu izine rastlanmamaktadır. Koşullar şöyle gelişmiş olsa gerektir: Konuşmacı, kendi kuşağındaki insanların, haklarından yoksun bırakıldığı olgusunu düşünmekteyken Dido gibi, yeni bir kuşağın, bu baskıcılardan öç alacağı kehanetinde bulunuyor. Böylece, kendisinden sonra gelenlere vârislerin doğacağı haberine ilişkin dileğini dile getirmiş oluyor. Tam o anda, karşıt bir düşünce işe karışıyor. "Gerçekten senden sonra geleceklerden bunu mu istiyorsun? Hayır istemiyorsun. Şu anda, kim olduğunu bildiğin kişiden vârislerin olacağı haberini alsaydın amma utanırdın. Hayır: Vâris yok — öç almaları için onlara gereksinimimiz olsa da vâris yok." Bu çelişki tıpkı *Signorelli* örneğinde olduğu gibi, düşünsel öğelerinden biriyle, geri çevrilen dilekteki bir öğe arasında bir dış çağrışım kurarak ortaya çıkıyor; bu kez her türden yapaylık görünümüne sahip çağrışımsal bir dolambaçlı yoldan yararlanarak, son derece keyfi bir şekilde ortaya çıkıyor. Söz konusu olgunun *Signorelli* örneğine uyduğunu gösteren ikinci bir öğeyse, çelişkinin köklerini bastırılmış kaynaklardan aldığı ve dikkatin dağılmasına yol açacak düşüncelerden doğmuş olduğudur.

Sözcüklerin unutulmasıyla ilgili bu iki tipik örnek arasındaki benzersizlik ve iç benzerlikler konusunda söyleyeceklerimiz bu kadar. İkinci bir unutma işleyişinin — bastırılmış düşünceden doğan bir iç çelişkinin bir düşünceyi bozması olgusunun varlığını saptamış olduk. Sanırım, iki süreçten anlaşılması daha kolay olanı bu ve bu tartışma süresince, tekrar tekrar bu süreçle karşılaşacağız.

Konusundaki bastırılmış düşünceler dikkatle izlendiğinde, Orviéto'daki fresklerin konusundan hiç de uzak olmayan bir fikirle karşı karşıya gelinecektir. — [Dr. Richard Karpe burada, *Düşlerin Yorumunda* — (1900a), *P.F.K.*, 4, VI. Bölüm (G), Örnek VII — Sözü edilen Orvieto yakınındaki Etrüsk mabedine yapılan ziyaretle bir bağlantının bulunabileceği görüşünü dile getirmişti.]

III. BÖLÜM

ADLARIN VE SÖZCÜK KÜMELERİNİN UNUTULMASI¹

Bir yabancı dildeki sözcükler dizisinin bir bölümünün unutulması halinde nelerin olduğuna ilişkin yukarda (II. Bölümde) anlatılan türden gözlemler, kendi ana dilimizden sözcükler dizisini unutmanın, temel farklılık gösteren bir açıklama gerektirip gerektirmediği konusunda merakınızı uyandırabilir. Aslında, ezberlenmiş bir formül ya da şiirin, bir süre sonra yanlış söylenmesi, değişik ve eksik dizelerle okunması karşısında şaşırmayız genellikle. Ancak bu unutmanın bir bütün olarak ezberlenmiş şey üzerinde değişmez bir etkisi olmaması, tersine soyutlanmış bir parçasının atlanması şeklinde ortaya çıkması nedeniyle, bu türden bir yanlış sözcükler dizisi söylemeyle ilgili birkaç örneği çözümlenmeye değer bulabiliriz.

Genç bir meslektaşım bir konuşmamızda, kişinin kendi dilindeki bir şiiri unutmada, belki de yabancı dilde bir sözcükler dizisinden tek bir ögeyi unutmadakine benzer itici güçlerin pekâlâ bulunabileceği görüşünde olduğunu söylemişti. Aynı zamanda kendisi üzerinde deney yapabileceğimi belirtti. Hangi şiirle deney yapmamızı istediğini sorduğumda, çok sevdiği ve en azından birkaç dördlüğünü ezbere bildiğini sandığı "Die Braut von Korinth"² seçti. Daha işin başında neredeyse

¹[Bu bölüm kitaba 1907de eklenmişti. Aşağıda belirtileceği üzere pek çok yeni malzeme eklendi buna. 53. sayfaya kadarki ilk bölüm, 1907 yılına dek gider.]

²["Korintli Gelin", Goethe'nin baladı.]

şaşırtıcı bir kararsızlığa kapıldı. "Acaba, 'Korint'den Atina'ya giderken' miydi?" diye sordu. Ben de bir an tereddüt ettim, sonra gülerek, şiirin, "Korintli Gelin" şeklindeki başlığının genç adamın ne yöne gittiği konusunda kuşkuya yer bırakmadığını söyledim. Bunun üzerine ilk dörtlüğün tekrarı, düzgün bir şekilde ya da hiç değilse çarpıcı şaşırmalar olmaksızın gerçekleşti. Meslektaşım ikinci dörtlüğün ilk dizesini bir süre düşünür gibi oldu, sonra devam etti ve şu şekilde okudu:

Aber wird er auch willkommen scheinen,
Jetzt, wo jeder Tag was Neues bringt?
Denn er Ist noch Heide mit den Seinen
Und sie sind Christen und — getauft.³

O, dörtlüğün sonunu getirmeden, ben şaşırmış bir halde kulaklarımı dikmişim; son dize okunduktan sonra, ikimiz de burada bir çarpıtmanın söz konusu olduğu konusunda birleştik. Ancak düzeltmede başarılı olamadığımızdan hemen Goethe'nin şiirlerini almak üzere kitaplığa koştuk ve şaşkınlık içinde, kıtanın ikinci dizesinin tümüyle farklı olduğunu, ve bunun meslektaşımın belleğinden çıkmış ve yerini oraya ait olmadığı belli bir başka şeye bırakmış olduğunu gördük. Doğrusu şöyleydi:

Aber wird er auch willkommen scheinen;
*Wenn er teuer nicht die Gunst erkaufte?*⁴

³ [Sözcük anlamı: "Ama aslında erkek hoş karşılanacak mı,
Böyle her yeni gün yeni bir şey getirirken?
Çünkü o ve sülâlesi hâlâ dinsiz,
Onlarsa Hristiyan ve de vaftizli."]

Bir sonraki paragrafta tartışılan ve tümüyle yanlış olan ikinci dizeden başka, üçüncü ve dördüncü dizelerde biraz yanlış alıntılanmış. Şöyle olacaklardı:

"Er ist noch ein Heide mit den Seinen Und sie
sind schon Christen und getauft."

("O ve sülâlesi hâlâ dinsiz
Onlarsa halen Hristiyan ve de vaftizli.")

⁴ ["Ama aslında erkek hoş karşılanacak mı, *Lütfü pahalıya satın almazsa?*"]

"**Getauft**" ["vaftizli", aşağıdaki iki dize] "**erkauft**"la kafiyeliydi, bir de, karşımdakinin "dinsiz", "Hıristiyan" ve "vaftizli" sözcükleri grubunu bir araya getirmesinin metnin devamını anımsamasında ona pek yardımcı olmaması dikkatimi çekti.

"Çok iyi bildiğinizi söylediğiniz bir şiirdeki bir dizeyi nasıl olup da böylesine tümüyle çıkarıp atabildiğinizi açıklayabilir misiniz?" dedim arkadaşıma "ve yerine koyduğunuz dizeyi nereden çıkardığınız konusunda bir fikriniz var mı?"

Pek istemeyerek de olsa, bana bir açıklama yapacak konumdaydı. "‘Jetzt, wo jeder Tag was Neues bringt’ dizesi bana bildik geliyor; kısa bir süre önce kendi uğraşımdan söz ederken kullanmış olmalıyım bu sözcükleri — bildiğiniz gibi işimde şu anda görölen gelişmeden çok memnunum. Ama tümce buraya nasıl girmiş? Bir bağlantı aklıma geliyor. Uygun bulmadığım dize, 'Wenn er teuer nicht die Gunst erkauft' dizesi anlaşılan. Bu, birincisinde geri çevrilen ve maddi durumumdaki büyük gelişmeden dolayı, şimdi tekrarlamayı düşündüğüm bir evlenme teklifiyle ilintili. Size başka bir şey söyleyemem, ama teklifim kabul edilirse, hem o zaman hem de şimdi, bir çeşit hesaplar peşinde koşulmuş olduğunu düşünmek hiç de hoş olmayacak benim için."

Daha fazla ayrıntı öğrenme gereksinimi duymaksızın bu açıklamanın akla uygun olduğunu düşündüm. Ama sorularımı sürdürdüm: "Şöyle ya da böyle, nasıl oluyor da, sizin özel sorunlarınız, 'Korintli Gelin' metniyle ilgili olabiliyor? Acaba sizde de, şiirde önemli rol oynayan türden dinsel inanç farklılıkları da söz konusu' olabilir mi?"

Keimt ein Glaube neu,
Wird oft Lieb' und Treu
Wie ein böses Unkraut ausgerauft.⁵

Tahminim yanlıştı; ama iyi hedeflenmiş tek bir sorunun ona ani bir kavrayış verişini görmek şaşırtıcı oldu, meslektaşım kuşkusuz o ana dek farkında olmadığı bazı açıklamalarda bulundu. Bana sıkıntılı, hatta hoşnutsuz bir bakış baktı ve şiirden bir başka bölüm mırıldandı:

⁵["Bir inanç henüz doğduğunda, zararlı bir ot gibi sökülür sevgi ve sadakat."]

Sieh sie an genau!
Morgen ist sie grau.⁶

ve kısaca dedi ki:⁷"Kız benden biraz yaşlı." Onu daha fazla sıkmamak için soruşturmayı kestim. Bu açıklama bana yeterli gelmişti. Ancak zararsız bir unutmamanın, ona neden olan kaynağını arama girişiminin, unutan kişinin özel yaşamındaki böylesine uzak ve kişisel sorunlara dayanması ve böylesine sıkıntı verici bir etki yaratması şaşırtıcıydı kuşkusuz.

işte, ünlü bir şiirdeki bir dizi sözcüğü unutmakla ilgili olarak, Jung'un vermiş olduğu bir örnek (1907, 64). Yazarın kendi sözlerini buraya alıyorum.

"Bir adam, '*Ein Fichtenbaum stehê einsam.J* diye başlayan ünlü bir şiiri söylemeye çalışıyordu. *7hn schlafert*'⁸ diye başlayan dizede takıldı; '*miî weisser Decke*' (beyaz çarşafı) sözcüklerini unutmuştu. Böylesine bilinen bir şiirden sözcüklerin unutulmasına şaşırdım ve *mit we-*

⁶["O kadına (İngilizce çeviride "Look on her carefully." —çev.) dikkatli bakın. Yarın kırılmış olacak."] Meslektaşım, hem sözcük sıralamasını hem de sözcüklerin gönderme yaptığı şeyleri bir anlamda değiştirmekle şiirin bu güzel bölüntünde değişiklikler yapmıştı. Hayali gelin damada derki:

"Meine Kette hab¹ ich dir gegeben;
Deine Locke nehm' ich mit mir fort.
Sieh sie an genau!
Morgen bist du grau,
Und nür braun erscheinst du wieder dort."

⁷["Sana kolyemi veriyorum; senin bir tutam saçım beraberimde götürüyorum. Ona dikkatli bak. Saçların yarın kırılmış olacak, ve sen, yalnızca orada tekrar kahverengi (saçlı —çev.) olarak ortaya çıkacaksın." (Dizelerin içeriği, üçüncü dizedeki "sie¹" ("o" ya da "o kadın") sözcüğüyle saç tutamından söz edildiğini gösteriyor* Başka bir bağlamda, dize, "O kadına dikkatle bak" anlamına gelebilirdi.)]

["Bir köknar ağacı tek başına dikilmiş." Heine, *Lyrisches intermezzo*, XXXIII.]

⁸[Söz konusu dizeler şöyle:

Ihn schlafert; mit weisser Decke
Umhüllen ihn Eis und Schnee.

Pinekliyor, beyaz bir çarşafı Buz
ve kar onu örtüyor.]

isser Decke' ile ilgili olarak aklına gelenleri söylemesini istedim. Şu çağrışımlar zinciri ortaya çıktı: 'Beyaz bir çarşaf insana kefeni düşündürüyor — ölü bedeni örten bir keten çarşaf' — (biraz durdu) — 'şimdi, yakın bir arkadaşım geldi aklıma — ağabeyi yakınlarda ansızın ölmüştü — kalp krizinden ölmüş olduğu söylendi — *oda* iri yarıydı. — arkadaşım *da* iri yarı — az önce bu olayın onun *da* başına gelebileceğini düşündüm; çünkü bizim ailede nasılsa şişmanlama eğilimi var, benim dedem de kalp krizinden öldü; kendimin de fazla iri yarı olduğumu fark ettim ve bu yüzden yakınlarda perhize girdim.'

"Demek ki," diyor Jung, "adam bilinçdışında, kendisini hemen beyaz kefene sarılmış köknar ağacıyla özdeşleştirdi."

Budapeşteli dostum Sândor Ferenczi 'den aldığım aşağıdaki bir dizi sözcüğü unutma örneği⁹ bir yazardan alınmış değil de, unutan kişinin kendisi tarafından ortaya atılmış bir tümceyle ilgili olması açısından önceki örneklerden ayrılmaktadır. Bir de ayrıca, birincisi anlık bir arzuya yenik düşerken, bu ikinci unutma, sağduyumuzun safında yer alma özelliği göstermesi açısından, bir anlamda sıra dışı bir olgu olarak kabul edilebilir. Bu durumda ruhsal savruluk, yararlı bir işleve hizmet eder hale gelmektedir. Tekrar kendimize geldiğimizde, az önce kendisini sadece bir işlevin başarısızlığa uğramasında É|| unutma şeklindeki ruhsal yetersizlikte dışa vurabilmiş olan bu iç aklının gerçekleşmesini şükranla karşılarıyoruz.

"Bir dost toplantısında birisi, '*Tout comprendre c'est tout pardonner*' diye alıntı yaptı. BÉÉ 'tümcenin ilk bölümünün yeterli olduğunu söyledim. 'Bağışlama' bir küstahlıktı: bu iş Tanrıyla papazlara bırakılmalıydı. Aramızdan biri bu gözlemin çok yerinde olduğunu söyleyince, cesaretlendim ve —belki de ünlü eleştirmenin olumlu görüşünü garantiye almak amacıyla—geçenlerde daha iyi bir şey düşündüğümü söyledim. Ama iş tümceyi söylemeye gelince, unuttuğumu gördüm. Hemen toplantıdan ayrıldım ve perde çağrışımları [yani unuttuğum fikrin yerini alan imge fikirleri] yazdım, ilk aklıma gelenler aradığım fikrin doğuşuna tanıklık eden iki şeyin — arkadaşımın ve

⁹[Bu ve bunu izleyen dört paragraf 1910'da eklenmiştir.]

Budapeşte'deki caddenin adı oldu; sonra genellikle Maxi dediğimiz bir başka dostun, Max'in adı geldi aklıma. Bu beni 'maxim' sözcüğüne ve aradığımız şeyin, başlangıçtaki gözlemimde yaptığım gibi, ünlü bir maximin (vecizenin) bir çeşitlemesi olduğunu anımsamaya götürdü. Gariptir, hemen sonra bir özlü söz, bir vecize değil de şu tümce aklıma. Geldi: 'Tanrı insanı kendi imgesinde yarattı.' Hemen ardından aynı fikir tersinden belirdi belleğimde: 'İnsan Tanrıyı kendi imgesinde yarattı.' Bunun üzerine, aradığım şeyin anısı hemen ortaya çıktı. O gün, arkadaşım Andrassy Sokağı'nda bana, 'insani olan hiçbir şey bana yabancı değildir' demişti, ve ben, ruh çözümlemedeki buluşları ima ederek, 'Hatta biraz daha ileri gidip hayvani olan hiçbir şeyin sana yabancı olmadığını söyleyebilirsin,' demiştim.

"Ama sonunda istediğimi anımsadıktan sonra, bu sözleri o topluluk içinde söyleyemedim, Bir arkadaşımın, bilinçaltının hayvan doğasının bulunduğunu söylemiş olduğum genç eşi de oradaydı, böylesine hoş olmayan hakikatleri kabullenmeye hazır olmadığını kabul etmek zorundaydım. Unutmam, ondan gelecek birçok tatsız sorudan ve anlamsız bir tartışmadan kurtarmıştı beni. Bendeki geçici 'amnezi'yi (bellek kaybını) hazırlayan güç bundan başka hiçbir şey olamazdı.

"Unutulan tümcede insandaki hayvan ima ediliyordu ve perde çağrışım, Tanrıları insanlar tarafından uydurulmuş konuma aşağılayan bir tümceden doğuyordu. Dolayısıyla, her ikisinde de ortak öge *Capitis diminutio* [yani insanın konumundan yoksun bırakılması] oluyordu. Burada konunun, konuşmanın kışkırttığı anlayışlı olma ve bağışlama ile ilgili düşünce zincirinin devamı olduğu apaçık ortadaydı.

"O an aklıma getirmeye çalıştığım şeyin böylesine çabuk ortaya çıkmasının nedeni belki de düşüncenin sansüre uğradığı topluluktan hemen ayrılıp boş bir odaya çekilmemdi."

O günden bu yana¹⁰ bir dizi sözcüğün yanlış anımsanması ya da unutulmasıyla ilgili pek çok çözümleme yaptım; bu araştırmalarımın elde ettiğim sonuç, beni hep yukarda "*aliquis*" [s. 43] ve "Korintli Ge-

57-8'de ve 58-9'daki iki bölüm dışında buradan s. 60'a kadarki yazılar 1907'de yazılmıştır.]

lin" [s. 50] örneklerinde ortaya çıkan işleyişin hemen hemen evrensel bir geçerliliği olduğunu kabul etmeye eğilimli kıldı. Her seferinde, kişiye özel konulara uzanmaları ve çözümlenen kişi için rahatsız edici bir durum yaratmaları açısından, yukarıda anlatılanlar türünden çözümlenmeleri aktarmak genellikle biraz ters düşüyor. Bu nedenle başka örnek vermeyeceğim. Malzemeleri ne olursa olsun, bu olgularda ortak olan şey, unutilan ya da çarpıtılan konunun herhangi bir çağrışımsal yolla, bilinçdışı bir düşünce içeriğiyle — etkisinin kaynağı unutilma biçiminde kendini gösteren bir düşünce içeriğiyle bağlandıdır.

Şimdi adların unutilmasına dönüyorum. Buraya kadar, olgu malzemesini de, ardındaki itici güçleri de ayrıntılı bir şekilde ele almadık. Bunun zaman zaman kendimde fazlasıyla gözlemlediğim türden bir parapraksi olması nedeniyle, örnekleme konusunda zorluk çekmeyeceğim. Hâlâ çektiğim hafif migren ağrıları¹¹ genellikle saatler öncesinden adları unutilmamla geleceklerini haber verirler, beni çalışmamı kesmek zorunda bırakmayan bu ağrıların en fazla olduğu durumlarda bütün özel adlar aklımdan çıkar gider sanki, işte bu benimki gibi olgularda, ilkesel olarak ruh çözümsel çabalarımıza karşı durmak yerinde olabilir. Peki, bu gözlemden, unutilkanlığın, özellikle de ad unutilmanın nedenlerinin dolaşım sisteminde ve beyni genel işlevsel bozukluklarında aranması, ve dolayısıyla bu gibilerinki ruhbilimsel açıklamalarının araştırılması işinin bir kenara atılması gerektiği sonucu çıkmaz mı? Benim görüşüme göre, çıkmaz; buna evet demek, bütün olgularda aynı özelliği gösteren işleyişi destekleyen, değişken, ancak temel etmen konumunda bulunması ille de gerekli olmayan etmenlerin harekete geçirdiği bir sürecin işleyişini karmaşıktırmak anlamına gelir. Burada tartışmayı sürdürmek yerine, bir karşılaştırmayla bu karşı çıkışı yanıtlayacağım.

Önlemsiz davranarak kentin تنها bir bölgesinde» gece yürüyüşe çıktığımı ve saatimle cüzdanımı çaldırdığımı varsayalım. Durumu en yakın karakola şu sözcüklerle bildiriyorum: "Şöyle şöyle bir sokaktayken, *yalnızlık* ve *karanlık* saatimle cüzdanımı aldı." Bu ifadede, doğru

¹¹ [Freud bütün yaşamı boyunca migren ağrılarından yakındı. Bkz. Jones, 1953, 339.]

olmayan hiçbir şey söylememem gerekirken, bu durumda ağızdan çıkan sözcükler beni aklımın pek yerinde Olmadığı izlenimini uyandırma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmış oluyordu. Durum, yalnızca bulunduğum yerdeki ıssızlık *sayesinde* ve karanlığın *perdesi* altında *meçhul kötü kişilerin* değerli eşyalarımı soyduğunu söylemekle doğru olarak betimlenmiş olurdu. Adların unutulması, olayında durum farklı olmasa gerektir; yorgunluk, dolaşım bozuklukları ve sarhoşluk sayesinde, meçhul bir fiziksel güç —başka durumlarda, sağlığın yerinde, yetkinliğin dorukta olduğu bir anda aynı bellek başarısızlığını getirebilecek olan bu güç— belleğime ait olan özel adlara ulaşmaktan yoksun kılıyor beni.

Kendimde gözlemlediğim ad unutmaya olgularını çözümlediğimde, hemen hemen her seferinde, aklıma gelmeyen adın, benim için kişisel önem taşıyan ve belde güçlü ve çoğu kez rahatsız edici etkiler uyandırabilecek bir konuyla ilgili olduğunu görüyorum. Zürih ekolünün (Bleuler, Jung, Riklin) o elverişli ve akla uygun uygulamasına göre, bu olguyu şu şekilde de açıklayabilirim: Yitik ad, bendeki bir "kişisel komplekse" dokunmuştur. Adla aramdaki ilişki, benim beklemeyeceğim bir ilişkidir ve genellikle (sözel benzerlik ya da seslerdeki aynılık gibi) yüzeysel çağrışımlarla ortaya çıkabilecek niteliktedir. Bu durumu bazı basit örneklerle açıklamak yerinde olacak.

(1) Bir hasta, kendisine Riviera'da bir tedavi ve dinlenme merkezi önermemi istedi. Cenevre'ye çok yakın bir yerde böyle bir kuruluş biliyordum* hatta orada doktorluk yapan bir Alman meslektaşımın adını da anımsıyordum; ama kuruluşun çok iyi bildiğimi sandığım adı, aklımdan çıkmıştı. Ben, apar topar ailemdeki hanımlara danışırken, hastaya beklemesini söylemekten başka yapacak şey yoktu. "Doktor N.'nin Cenevre yakınlarındaki bir yeride işlettiği ve şu şu kişinin uzun süre tedavi gördüğü küçük sanatoryumunun adı neydi kuzum?" "Eh, sen unutmuyacaksın da kim unutacak! Yerinin adı *Nervi*." *Sinirlerle*¹² pek içli dışlı olduğumu itiraf etmeliyim elbet.

(2) Bir başka hasta, yakınlardaki bir tatil yöresinden söz ediyordu, iki ünlü otelinden başka kendisi için özel anlam taşıyan bir üçüncü

¹²"Nervi" Latince (ve İtalyanca) "sinirler" anlamına gelir.]

otelin bulunduğunu söyledi; adını birazdan söyleyecekti. Bu üçüncü otelin varlığından kuşku duyduğumu söyledim, bu yörede yedi yaz geçirdiğimi, ve otelleri kendisinden iyi bilmem gerektiğini belirttim. Ancak benim savımın baskısıyla adı anımsayıverdi. Otelin adı "Hochrtner"di. Öyle deyince ben de durumu kabullendim, hatta varlığını yadsıdığım otele yakın bir yerde yedi yaz boyunca yaşadığımı bile söyledim. Böyle bir durumda nasıl oluyordu da otelin hem varlığını hem de adını unutabiliyordum? Sanırım bunun nedeni, söz konusu otel adının, Viyana'da uzman doktor olan bir meslektaşımın adının söylenişiyle büyük bir benzerlik taşıması ve içimdeki "mesleksel kompleksin bir kez daha eşelenmiş olmasıydı.

(3) Bir başka seferinde, tam Reichenhall tren istasyonunda bilet ayırırken, bir sonraki büyük istasyonun adı aklıma gelmedi. Çok iyi bildiğim bir addi, çok sık oradan geçiyordum. Tarifeye bakmak zorum da kaldım. İstasyonun adı "**Rosenheim**" áı. Adı okuduğum anda hangi çağrışım nedeniyle unuttuğumu anladım. Bir saat önce, Reichenhall yakınlarında bir evde oturan kız kardeşimi ziyaret etmiştim; kardeşimin adı Rosa'ydı, dolayısıyla burası aynı zamanda "**Rosenheim**"¹³ ["**Gül-evi**"] oluyordu. Bende "aile kompleksi" istasyonun adını belleğimden çıkarmıştı.

(4) "Aile kompleksi "nin pekâlâ avcılık olarak nitelenebilecek etkinliklerini gösterecek pek çok örnek var bende. |

Bir gün muayenehaneme bir kadın hastanın erkek kardeşi olan genç bir adam geldi.¹³ Onu sayısız kez görmüştüm ve kendisine adıyla seslenirdim. Onun ziyaretinden söz etmek istediğimde, (hiç de sıra dışı olmadığım çok iyi bildiğim) adını unuttuğumu gördüm, ne yapsam anımsayamıyordum. Bunun üzerine dükkânların tabelalarını okumak üzere sokağa çıktım ve adı, ilk okuyuşta anımsadım. Bu olayın çözümlenmesi, ziyaretçiyle kendi kardeşim arasında bir paralellik, bastırılmış bir soruyla aklıma gelmeye çalışan bir paralellik kurduğumu gösterdi. Soru şuydu: "Benim erkek kardeşim aynı durumda olsaydı, benzer şekilde mi davranırdı, yoksa tam tersini mi yapardı?" Kendi ai

¹³[1901 ve 1904'te bu örnek II. Bölümdeki ilk tümcenin dipnotu olarak yer almıştı. Bkz. s. 42, n.2.1907'de kitaba III. bölüm eklendiğinde şimdiki yerine aktarıldı:]

lemle diğeri aileyi ilgilendiren düşünceler arasındaki bir dış bağın kurulması, her iki durumda da annelerin adlarının Amalia olması raslantısı sayesinde olanaklı olmuştu. Daha sonra konuyu düşündüğümde, unutulmuş adların yerine konulan ve sürekli aklıma gelip duran Daniel ve Franz adlarını da anladım. Bunlar da tıpkı Amalia gibi, Schiller'in [Oyunu] *Die Räuber*'den alınmış ve "Viyana yürüyüşçüsü"¹⁴ Daniel Spitzer'in fikrinde anılmışlardı,

(5) Bir başka seferinde bir hastanın adını anımsayamadım; delikanlılığımdaki bazı anılan çağrışıyordu. Yaptığım çözümleme, bana aradığım adı vermeden önce çok karmaşık yollara götürdü beni. Hasta, görme yetisini yitirme korkusu taşıdığı dile getirmişti; bu, bir silah kurşunuyla kör olan bir gencin anısını uyandırdı; bu da, kendisini silahla yaralayan bir başka genci çağrıştırdı. Bu ikinci gencin soyadı hastanın adıyla aynıydı ama aralarında hiçbir akrabalık yoktu. Gene de, bu iki kurşunlanmış gençle ilgili kaygılı bir bekleyişi kendi ailemin bir üyesine aktardığının bilincine varıncaya dek ad aklıma gelmedi.

Demek ki, genelde farkında olmadığım, ancak adları unutmak gibi durumlarda kendini ele veren sürekli bir "kendime mal etme" aklını dolaşılıyor düşüncelerimde. Başkalarıyla ilgili olarak duyduğum her şeyi kendimle kıyaslamak zorundaydım sanki; sanki kişisel komplekslerim, bir başka kişiye dikkatim çekildiğinde kabarıyordu. Bu bana özgü bir bireysel özellik olamazdı; bu olsa olsa, "kendimizden başka şeyleri" genelde anlama biçimimizin bir belirtisini ele veren bir durumdu. Başka insanların da bu noktada bana çok benzediklerini varsaymak için haklı nedenlerim var. Bu türden en yakın örnek,¹⁵ olayı kendisi de yaşayan, Herr Lederer diye birisi tarafından aktarıldı bana. Bu kişi Venedik'te balayındayken, şöyle bir tanıdığı bir bayla karşılaşılıyor ve genç eşini onunla tanıştırmaya davranıyor. Ancak adamın adını unuttuğundan, bu ilk karşılaş

¹⁴[Daniel Spitzer (1835-1893) gazetelere, "Viyana'da Yürüyüşler" başlığıyla düzenli olarak yazılar yazan ünlü bir gazeteciydi. Burada, Spitzer'in, Schiller'in oyunlarındaki çeşitli karakterlerin adlarının, kendi ailesinden kişilerin adlarından alındığını sanan ve bundan mutluluk duyan romantik bir dulla yaptığı konuşmayı aktaran yazısına gönderme yapılıyor. Bkz. Spitzer, 1912,134 dipnot.]

¹⁵[1901 ve 1904'de bu örnek II. Bölümün ilk tümcesinin dipnotuydu. Bkz. s. 42, n. 2 1907'de şimdiki durumuna getirildi.]

mada anlaşılmaz bir gevelemeyle işi geçiştiriyor. Venedik'te sık karşılaşmamak olanaklı olmadığından adamla ikinci kez karşılaştıklarında, onu bir kenara çekiyor ve ne yazık ki unuttuğu adını söyleyerek kendisini mahcup olmaktan kurtarmasını rica ediyor. Yabancı'nın yanıtı insan doğasıyla ilgili olağandışı bir bilginin kanıtını oluşturmakta: "Adımı anımsayamayışımıza şaşmadım. Adım, sizinkiyle aynı — *heder er!*"— İnsan kendi adına bir yabancıda rastlayınca ister istemez bir hoşnutsuzluk duyuyor. Geçenlerde muayenehaneme gelen biri kendisini *Herr S. Freud* diye tanıttığında bunu çok iyi fark etmişim. (Bu arada, eleştirmenlerimden birinin bu konuda onun duygularının benimkinin kesinlikle tersi olduğunu söylediğini belirtmeliyim.)¹⁶

(6) Kendine mal etmenin yaratacağı etkiler Jung'un aktardığı (1907, 52) aşağıdaki örnekte de görülebilir:

"Herr Y. diye biri, bir bayana âşık oluyor; ancak karşılık göremiyor ve kısa bir süre sonra hanım Herr X. ile evleniyor. Daha sonra, Herr Y., Herr X.'le uzun zamandır tanışıyor olmasına hatta onunla iş ilişkilerinde bulunmasına karşın, adamın adını unutup duruyor, öyle ki Herr X. ile yazışması söz konusu olduğunda adı hep başkalarına sormak durumunda kalıyor."

Elbet burada unutmayı oluşturan itici güç, kendine mal etme grubuna giren daha önceki örneklere göre daha saydam. Burada unutma, Herr Y.'nin, kendisinden daha şanslı rakibine karşı duyduğu tepkinin dolaysız sonucuymuş gibi görünüyor; onun adını bile anmak istemiyor: "ondan bunu beklemezdim."¹⁷

(7) Ad unutma olgusunun itici gücü daha ince, daha saf olabilir; adın sahibine karşı "yüceltilmiş" denebilecek bir kıskanma, bir kin içerebilir. Budapeşte'den Frâulein I. von K. diye biri şunları yazıyor:

"Kendime göre küçük bir kuram geliştirdim. Resim yapma yeteneği olanların, müzikten fazla hoşlanmadıklarını, müzik yeteneği olanların da resimden hoşlanmadıklarını fark ettim. Bir süre önce biriyle bu konuyu konuşuyordum, dedim ki: 'Bugüne dek bir kişi dışında hiç yanıl-

¹⁶[Bu not 1907'de eklenmişti.]

¹⁷["Nicht gedacht soli seiner werden" — Heine'nin *Nachlese*, "Aus der Matratzengruft," No. IV'ündeki bir şiirinin ilk dizesiyle nakaratı. Tümce aynı zamanda geleneksel bir Yahudi aile sövgüsüdür. Bundan sonraki örnek, 1920'de eklenmiştir.]

madım.' O kişinin adını söylemek istediğimde, çok yakın arkadaşlarımdan birine ait olduğunu bilmeme karşın, kesinlikle unuttuğumu gördüm. Birkaç gün sonra bir rastlantı sonucu adını söylendiğini duyduğumda, hemen bu adın konuşmamızın konusu olan kuramımı çürüten ad olduğu bilincine vardım. Ona karşı bilinçdışı duydüğüm tepki, başka durumlarda çok iyi bildiğim adını unutmam şeklinde kendini göstermişti.”

(8) ¹⁸Ferenczi'nin aktardığı aşağıdaki olgu, kendine mal etmenin ad unutmaya yol açmasının biraz farklı bir şeklini örnekliyor. (Botticelli ve Boltraffio adlarının Signorelli'nin yerine geçtiği örnekler gibi)[s. 36] unutulmuş adların yerine geçen çağrışımlar vermesi açısından çözümlemesi özellikle öğretici.

"Ruhçözümleme konusunda bir şeyler duyan bir hanım, ruh çözümlemeci Jung'un¹⁹ adını anımsayamıyor.

"Aklına Jung yerine şu sözcükler geliyor: ki— (bir ad), Wilde, Nietzsche, Hauptmann.

! ”Ona unuttuğu adı söylemedim ve aklına gelen adlarla ilgili serbest çağrışımlarda bulunmasını istedim.

"Kİ— ile başlayınca hemen Frau Kinin, ne denli resmi ve yapmacıklı biri olduğunu, ancak *yaşına* göre ne kadar iyi görüldüğünü söyledi. 'Hiç *yaşlanmıyor*.' Wilde ve Nietzsche'nin ortak özelliği olarak da 'çılgın' sözcüğünü kullandı. Sonra birden, şaka yollu, 'Siz Freudcular kendiniz iyice çıldırıncaya dek çılgınlığın nedenlerini arayacaksınız korkarım;' deyiverdi. 'Wilde'a da Nietzsche'ye de dayanamıyorum. Onları anlamıyorum. Duyduğuma göre ikisi de eşcinselmiş; Wilde *gençlerle düşüp* kalkıyormuş.' (Unuttuğu ad bu tümcede—Macarca da olsa— ağızından çıkmıştı ama gene de anımsayamadı.)

"Hauptmann'dan başlayınca, önce *iHalbe*²⁰ sonra *âd'Jugend* dedi; ve işte ancak, dikkatini *jugend* sözcüğüne çektikten sonradır ki, aklına gelmeyen adını *Jung* olduğunu anımsadı.

[Bu örnek 1910'da eklenmiştir.]

“[”*Jungs* Almandaca aynı zamanda "genç" anlamına gelir.} on,

²⁰[Hauptmann ve Halbe ünlü Alman oyun yazarlarıydı. Halbe'nin en ünlü oyunlarından biri *Jugend* ("Gençlik") adını taşıyordu.]

"Bu hanım otuz dokuz yaşındayken kocasını yitirmişti ve yeniden evlenmeyi düşünmüyordu. Dolayısıyla kendisinde *gençlik* ya da *yaş* çağrıştıran herhangi bir şeyi anımsamaktan kaçınması için yeterli nedenleri vardı. Yitik adı perdeleyen fikirlerin tümüyle sözcüğün içeriğiyle ilgili çağrışımlarla bağlantılı bulunması ve sessel bir çağrışımın bulunmayışı son derece çarpıcıydı."

(9) ²¹ işte size konusunun kendi kendisini açıkladığı ve çok ince ve somut bir itici gücün etkisiyle ortaya çıkmış bir başka ad unutmaya örneği:

"Ek ders olarak aldığım felsefe sınavında, Epikuros'un öğretilerini ve daha sonra da ileriki yüzyıllarda kuramlarını kimin geliştirdiğini sordular. Daha birkaç gün önce bir kafede otururken Epikuros'un izleyicisi olduğunu duyduğum Pierre Gassendi'nin adını verdim. Bu soruyu yanıtlayışımın tatlı şaşkınlığı içinde Gassendi'nin uzun süredir ilgimi çeken biri olduğunu eklemeye yürekliliğini de gösterdim. Bunun sonucu bir *magna etim laude* [üstün başarı] belgesi oldu,, ama aynı zamanda ne yazık ki, bundan böyle Gassendi adını ısrarla unutmaya eğilimini de birlikte getirdi. Bütün çabalanma karşın söz konusu adı anımsamamamın nedeni, sanırım bendeki suçluluk duygusuydu; çünkü o sınavda aslında adı bilmemem gerekiyordu."

Bu olguyu aktaran kişinin söz konusu sınavı anımsamaya karşı duyduğu isteksizliğin yoğunluğunu anlayabilmek için, okura, doktora derecesinin bu kişi için çok büyük önem taşıdığını ve daha pek çok şeyin simgesi olduğunu söylemek gerek.

(10) ²² Bu noktada, bir kentin adının unutulmasıyla ilgili bir başka örneği buraya ekleyeceğim. Yukarda [s. 56 ve 57'de] verilenler kadar yalın bir örnek değil belki ama gene de bu türden araştırmaları güvenilir ve değerli olduğuna tanıklık etmiş kişilere ilginç gelecektir. İtalya'da bir kentin adı, burada kuşkusuz tümüyle aktarılmayacak olan son derece itici anıların kaynağı olan bir kadının ilk adının söylenişine çok benzemesi nedeniyle, söz konusu edeceğimiz kişinin belleğinden çıkıyor. Bu unutmaya olgusunu kendisinde gözlemleyen Budapeşteli

²¹ [Bu örnek ilk kez 1907'de

²²[BU örnek 1910 yılında eklendi.]

hekim Sândor Ferenczi, çok yerinde bir davranışla durumu bir düşü ya da bir nevroitik fikri çözümler gibi ele alıyor.

"Bugün, tanıdık bir aileyle birlikteydim, konuşurken söz Kuzey İtalya'daki kentlerden açıldı. Biri bu kentlerin hâlâ Avusturya etkisinin izlerini taşıdığını söyledi. Bu kentlerden birkaçının adları anıldı, derken ben de bir kentten söz etmek istedim, ancak —Freud'un unutmama kuramına pek de uymayacak şekilde— orada olağanüstü iki gün geçirmiş olmama karşın, adını anımsayamıyordum. Aradığım ad yerine şu çağrışımlar belleğime hücum ediyordu: *Capua, Brescia, Brescia Aslanı*.

"Bu 'Aslan' tıpkı elle tutulur bir nesneymişçesine, bir *mermer heykel* şeklinde gözlerimin önünde duruyordu; ne var ki, (yalnızca resimlerini gördüğüm) Brescia Özgürlük Anıtındaki aslana benzediğinden çok, kitaplığımda küçük bir minyatürü bulunan o diğer ünlü mermer aslana, *Lucerne şehitler anıtındaki — Tuileries'de ölen İsviçreli nöbetçiler adına dikilen anıttaki* aslana benziyordu. Nihayet unuttuğum ad aklıma gelmişti: Bu, *Verona'ydı*.

"O anda bende hafıza kaybına (amneziye) neden olan suçluyu bulmuştum. O zamanlar evinde kaldığım ailenin eski hizmetçisinden başkası değildi bu. Adı *Veronikaydı* (Macarcada *Verona*), ve itici bakışlarından, *tiz, cırlak* sesinden ve ailede uzun süredir hizmet ediyor olması nedeniyle hakkettiğini sandığı dayanılmaz burun büyüklüğünden nefret etmiştim. Bir de, ailenin çocuklarına karşı bir *tiran gibi* davranışı bana dayanılmaz geliyordu. Şimdi artık unuttuğum sözcüklerin yerine geçen imge çağrışımların anlamını da kavramış bulunuyordum.

"Aklıma hemen *Capua* sözcüğünün gelmesinin nedeni *caput mortuum* [ölümün kafası (kuru kafa—*çev.*)] sözcükleriydi. Veronika'nın başını çoğu kez bir kuru kafaya benzetirdim. Macar dilindeki '*Kapzsî* (hırslı) sözcüğü imge sözcüğün oluşmasında fazladan belirleyici görevi görmüştü kuşkusuz. Elbet ben de, *Capua* ve *Verona'yı* coğrafik fikirler ve aynı ritmi taşıyan İtalyanca sözcükler olarak birbirine bağlayan çok daha dolaysız çağrışım yollarını bulmuştum.

"Aynı şey *Brescia* için de geçerliydi; ama burada da fikirleri bağlayan halkalarda dolambaçlı yan yollar bulunuyordu. .

"Veronika 'ya duyduğum sevgisizlik bir zamanlar öyle şiddetliydi ki, onu düpedüz mide bulandırıcı görüyordum, bütün bu özelliklerine

karşın bir aşk yaşamasının ve biri tarafından sevilmesinin olanaklı oluşu karşısında duyduğum şaşkınlığı birkaç kez dile getirmiştım. 'Nasıl olur,' diyordum, 'onu öpmek insanın midasını bulandırır!'²³ Ama gene de, *düşmüş* İsviçreli Nöbetçiler fikriyle bu kadın arasında bir bağlantı kurulmuş olsa gerek.

"*Brescia* en azından burada, Macaristan'da aslanla değil de başka bir *vahşi hayvanla* bağlantılı olarak sık sık anılır. Bu ülkede, ayrıca da İtalya'nın kuzeyinde, en nefret edilen ad, General *Haynau'nun*, halk arasında '*Brescia'lı Hyperia!* Diye bilinen adıdır. Demek ki, düşüncelerimin bir dalı, nefret edilen *tiran* Haynau'dan *Brescia yoluyla (via)* Verona kentine, diğer dalıysa, (aklımda bir *ölüler anıtı* belirmesine neden olan) *ölülerin mezarlarına giren cırtlak sesli hayvan* fikri *yoluyla* kuru kafaya ve zamanında bu evde Macaristan ve İtalya özgürlük mücadelelerinden. Sonra görevde bulunan Avusturyalı general kadar tiranca davranan Veronika'nın itici sesine uzanmıştı.

"*Lucerne* Veronika'nın, hizmetinde bulunduğu aileyle birlikte, aynı adlı gölün kıyısındaki *Lucerne kasabası yakınlarında* bir yaz tatili geçirme düşüncesiyle bağlantılıydı. Öte yanda *İsviçre Nöbetçisi* bu kadının yalnızca çocuklara değil ailenin yetişkin üyelerine karşı da tiranca davrandığını ve kendisini bir 'Garde-Dame' [dadı, (genç kıza eşlik eden yaşlı kadın—*çev.*), sözcük anlamı 'hanımların koruyucusu'] olarak gördüğünü çağırıyordu.

"Hemen şunu söylemeliyim ki, Veronikaya karşı —bilinçli olarak— duyduğum sevgisizlik, uzun zamandır aşılmış durumda. O günlerden bu yana görünüşü de davranışları da büyük ölçüde olumlu yönde değişti, pek sık olmasa da, zaman zaman içten sıcak duygularla görüşürüm kendisiyle. Her zamanki gibi, bilinçdışım [eski] izlenimlerime daha da sıkı tutunuyor: Artık '*mazi olmuş*, gücendiren bir anı bu.²⁴

"*Tuileries* de bir başka kişiye, pek çok durumda gerçekten de evin kadınlarını '*korumuş olan*' yaşlı bir Fransız hanıma yapılmış bir gönderme oluyor; bu kadına genç yaşlı herkes saygı gösterir — ve her-

²³[Almancada "mide bulanması" sözcüğünün Ç'*Brechreiz*') karşılığının ilk sesleri, "Brescia" sözcüğünün ilk hecesine benzer.]

²⁴[Almanca: "*nachträgalich*" und *nachtregend.*] (İngilizce çeviride: '*retrospective*' and resentful. —*çev.*)

halde biraz da ondan *korkarlardı*. Bir süre için ondan Fransızca konuşma dersleri almış, *élève*'i [öğrencisi] olmuştum. *Elève* sözcüğü ayrıca, evinde konuk olduğum kişinin kuzey Bohemya'da oturan kayınbiraderini ziyaret ettiğimde, yerel köylülerin, orman bölgesindeki okulun öğrencilerine 'Löwen'²⁵ [aslan] demelerinin beni hayli güldürmesi anısını da çağrıştırıyordu. Bu eğlendirici anı da hyaena'nın aslan imgesine dönüşmesinde rol oynamış olabilir."

(İl)²⁶ Şimdi vereceğimiz örnek de, bir süreç içinde kişiyi etkisi altında bulunduran bir kişisel kompleksin çok uzak bir bağlantı yardımıyla bir adın unutulmasına neden oluşunu göstermekte.

"Altı ay önce birlikte Sicilya'ya bir gezi yapmış olan biri yaşlı, biri genç iki adam, o güzel ve unutulmaz günlerin anılarını anlatıyorlardı birbirlerine. 'Şey,' dedi genç olanı, 'Selinunte gezisine çıkmadan önceki geceyi geçirdiğimiz yerin adı neydi? Calatafimi değil miydi?' Yaşlı olanı karşı koydu: 'Hayır, hayır, değildi, ama gecenin bütün ayrıntılarını çok iyi anımsamama karşın yerin adını ben de unuttum. Birisi bir adı unutmaya görsün, hemen ben de unutuveririm. [S. 74 ve devamı ile krş.] Gel şu adı bulalım. Ama aklıma gelen tek şey Caltanissetta, ve doğru olmadığı kesin.' Genç olanı, 'Yok,' dedi, 'ad ya bir w ile başlıyor ya da içinde w.var/ Diğeri, 'Ama İtalyancada w yok ki,* diye itiraz etti bu kez. 'Aslında "v" demek istemiştin, anadilimde w harfine alışık olduğum için öyle söyledim.' Yaşlı olanı 'v'yi kabul etmedi. 'Aslına bakarsan,' dedi, 'ben daha şimdiden Sicilya'daki adların pek çoğunu unuttum; bazı sınamalar yapmanın tam zamanı şimdi. Örneğin antik çağda Enna denilen bir tepedeki yerin adı neydi? Tamam, bildim — Castrogiovanni'ydi.' Genç adamın bundan sonra söyledikleri, unutulan adı da belleğe getirdi. 'Castelvetrano!' dedi ve varlığı konusunda ısrar ettiği V harfinin bu sözcükte var olduğuna sevindi. Kısa bir süre için yaşlı olanında bir onaylama belirtisi görülmedi; ama adın doğru öldüğünü kabul ettikten sonra unutulmasının nedenini açıklamak ona düştü. 'Durum açık,¹

²⁵ [Bu sözcüğün ilk hecesinin belli bir yöre lehçesine uygun söylenişi, "élèves" in ikinci hecesinin söylenişine benzemektedir.]

²⁶[Başlangıçta (1911'de) ayrı bir yazı olarak yayımlanan bu örnek, 1912'de eklenmiştir. Anlatı otobiyografiktir ve Freud'un Ferenczi ile birlikte 1910 güzünde Sicilya'ya yaptığı gezide yaşanmıştır.]

dedi, 'sözcüğün ikinci bölümü ''—vetrano", "veteran"a (emekli asker) benziyor. *Yaşlanma* konusunu aklıma getirmekten pek hoşlanmadığımı ve anımsatıldığında garip tepkiler gösterdiğimi biliyorum. Örneğin geçenlerde çok değerli bir arkadaşımı, hakkımda büyük övgüler düzerken, "artık bir delikanlı olmadığımı" söylediği için "gençliğini hayli geride bırakmış" olmakla suçladım.²⁷ Castelvetro adının ikinci yarısına karşı direndiğimin bir başka belirtisi de, sözcüğün birinci bölümünün, belleğimde doğru adın yerini alan Caltanissetta 'da ortaya çıkmış olması.' Bu kez genç adam, 'Caltanissetta için ne söyleyebilirsin?' diye sordu. 'Bu/ diye itiraf etti yaşlı olan, 'bana hep genç bir kadının adının sevgiyle Söylenişi gibi gelir.'²⁷

"Bir süre sonra ekledi: Elbet Enna da unutulmuş adın yerine geçen bir simge addi. Şimdi düşünüyorum Bi—uslamlama yardımıyla öne çıkan—Castrogiovanni adı, tıpkı unutulmuş ad Castelvetro'nun '*iyeterari*' (yaşlı) içermesi gibi '*giovane*'yi (genç) içeriyor.'

"Yaşlı adam, bu şekilde adı unutulmasının nedenlerini açıkladığını sanıyordu. Genç adamın belleğindeki aynı başarısızlığın itici güçleri konusunda bir araştırma yapılmadı."

Adların unutulmasında yalnızca durumu yaratan itici güçleri değil, işleyişleri de ele almamız gerekir.²⁸ Çok sayıda olguda, bir ad, adın kendisinin bu türden itici güçleri harekete geçirmesi nedeniyle değil, —ses ve vurgudaki benzerlikten dolayı— bu itici güçlerin harekete geçirdiği *bir başka* ada dokunduğundan unutulmaktadır. Belirleyici ya da etkileyiciler bu şekilde açıkça ortaya konulursa, görüngünün ortaya çıkması elbet aşağıdaki örneklerde görüleceği üzere çok daha kolay olacaktır.

(12) Dr. Eduard Hirschmann tarafından bildirilmiştir (1913Ö): "Herr N., birine [Viyana'da] bir kitap şirketi olan Gilhofer ve Ranschburg 'un adını vermek istedi. Ama ne kadar düşünürse düşünsün, şirketi çok iyi tanımasına karşın, yalnızca Ranschburg adı akla geliyordu. Sıkkın bir durumda eve döndü ve konuya verdiği önem çerçevesinde (uykuya yattığı anlaşılan) erkek kardeşine şirketin adının birinci ya-

²⁷[Söz konusu dost, J. J. Putnam'dı. Bu Jones, 1955, 82-3'de de tartışılıyor.]

²⁸[Bu paragrafla 12-7 sayılı örnekler (yani s. 69'a kadarkiler) 1917'de eklenmiştir.]

nsının ne olduğunu sordu. Kardeşi anında yanıtladı onu. Bunun üzerine 'Gallhof adı, hemen Herr N.'nin aklına 'Gilhofer'i getirdi. Gallhof, birkaç ay önce, güzel bir genç kadınla unutulmaz bir yürüyüş yaptığı yerin adıydı. Hanım o günün anısı olarak, üzerinde 'Gallhoftaki mutlu saatlerin anısı olarak **["Gallhofer Stunden"** sözcük anlamı "Gallhof saatleri"]' yazısı bulunan bir armağan vermişti. Söz konusu adın unutulmasından birkaç gün önce, bu armağan, N.nin bir çekmeceyi fazla hızlı ve acele kapatması sonucu, kazaya uğramış, zarar görmüştü. Semptomatik (araz bildiren) hareketlerin anlamı [Bkz. IX. Bölüm] konusuna yabancı olmadığından, bu olayı belli bir suçluluk duygusuyla karşılamıştı. Bu arada, hanıma karşı duyulan da biraz karıştı: onu seviyordu kuşkusuz, ama kadının evlenme isteği karşısında ne yapacağını bilmiyordu."

(13) Dr. Hanns Sachs tarafından bildirilmiştir: "Cenova ve yakın çevresiyle ilgili bir konuşma sırasında genç bir adam, **Pegli** diye bilinen bir yerin adını söylemek istedi, ancak çatlayasıya düşünmesine karşın adı anımsayamadı. Böylesine iyi bildiği bir adın aklından çıkmış olmasından duyduğu rahatsızlığı düşünce düşünce evine giderken, söylenişi unutulana çok benzeyen bir sözcük aklına geldi: **Peli**. Güney Denizlerinde, insanları eski geleneklerinden birkaçını hâlâ koruyan bir adanın bu adı taşıdığını biliyordu. Yakınlarda, bu halkı anlatan bir budun bilimsel (etnolojik) yazı okumuş ve bu bilgileri ortaya attığı bir varsayımı desteklemede kullanmaya karar vermişti. Derken aklına, Peli' nin ilgi ve zevkle okuduğu, Laurids Bruun tarafından yazılmış **Van Zantens glücklichste Zeit [Man Zanten'in En Mutlu Günleri]** adlı romanın geçtiği yer olduğu aklına geldi. Gün boyunca aklından nerdeyse hiç çıkmayan düşünceler, o sabah çok hoşlandığı bir hanımdan aldığı mektup etrafında dönüyordu. Bu mektup, karşılaştırılmış bir buluşmadan vazgeçileceği korkusunu duymasına neden olmuştu. Bütün günü kötü bir ruh hali içinde geçirdikten sonra, artık bu yorucu düşünceyle kendisine eziyet etmemeye, aslında hayli önem verdiği bu davete gidip mümkün olduğunca neşeli bir akşam geçirmeye karar vermişti, Bu kararın **Peli** ile ses benzerliği çok fazla olan **Pegli** sözcüğünü büyük ölçüde tehlikeye attığı açıkça ortada; öte yanda Peli, budun bilimsel ni-

telifinden dolayı bu kişiyle kişisel bir bağ kurmuş olduğundan, yalnızca Va 1 Zanten'in değil kendisinin de 'en mutlu günlerini,' dolayısıyla da bütün gün aklından çıkmayan korku ve kaygıları kendisinde toplamaktaydı. Bu yalnız açıklamanın, ancak adamın arkadaşından gelen ikinci bir mektubun, kuşkularını kadını yakında tekrar göreceğinden emin olmanın verdiği mutluluğa dönüştürmesinden sonra ortaya çıkması, bu tür durumlarda tipik sayılmaktadır.”

Bu örnek, kendisinin coğrafik komşusu olarak tanımlanabilecek, ve Nervi kasabası adının anımsanamamasının anlatıldığı örneğe (Örnek 1, [s. 56]) benziyor. Burada, söylenişleri benzer olan iki sözcüğün iki anlamı bulunan tek bir sözcüğün yarattığı etkiyi yaratmasını görmüş olacağız.

(14) İtalya'da 1915'de savaş patladığında, normalde hep aklımda bulunan pek çok adın şimdi ansızın belleğimden çıktığını gözlemledim. Diğer birçok Alman gibi ben de tatilimin bir bölümünü İtalya topraklarında geçirmeyi âdet edinmişim ve bu geniş çaplı ad unutmamın, İtalya'ya karşı önceden beslediğim taraflılığın yerini alan haklı düşmanlığın bir anlatımı olduğuna kuşku duyamazdım. Öte yanda bu dolaysız bir güçle harekete geçirilen ad unutmadan başka, dolaylı bir bellek yitiminin, nedeni aynı etkiye bağlanabilecek izlerini görüyordum. İtalyanca olmayan yer adlarını unutma eğilimi de gösteriyordum; unutma olaylarını araştırdığımda bu adlarla, yasaklanmış düşman adları arasında ses benzerliği bulunduğunu ve bu nedenle uzak benzerliklerle bir şekilde aralarında bağlantı bulunduğunu gördüm. Bu çerçevede, bir keresinde Bisenz adlı Moravya kentini anımsamak için kendime bütün gün işkence ettim; Sonunda aklıma getirdiğimde, hemen bu unutma ediminin Orvieto'daki Palazzo Bisenzi sayesinde gerçekleştiğini gördüm. Orvieto'ya her gidişimde kaldığım Hotel Belle Arti, bu palazzoda (sarayda) bulunuyordu. Duygusal yaklaşımındaki değişiklik, doğal olarak en değerli anılan en ağır şekilde yaralamıştı.

Bazı örnekler ad unutmaya parapraksilerinin çeşitli amaçlara hizmet edeceği konusunda bizi uyarmaya da yardımcı olabilir.

(15) A. J. Storfer bildirmiştir (1914): "Bir sabah Basle'da oturan bir hanım, genç kızlık arkadaşlarından balayım geçirmekte olan birinin, Berlin'de oturan Selma X. in Basle'a uğradığı ancak yalnızca bir gün

kalacağı haberini aldı. Basle'lı hanım apar topar arkadaşının oteline gitti. Dostlar ayrıldığında, iki dost, Berlinli hanımın hareket saatine dek birlikte olmak üzere öğleden sonra tekrar buluşmaya karar verdiler.

"Öğleden sonra Basle'lı Hanım, randevuyu *unuttu*. Hangi nedenle unuttu, bilmiyorum, ama gene de bu özel durumda (*yeni evlenmiş bir okul arkadaşıyla* buluşma durumunda) buluşmanın tekrarına karşı bir ketvurma oluşturabilecek çeşitli tipik duyguyla karışık düşünce dizgeleri söz konusu olabilir. Bu olguda ilgi çekici nokta, birinciyi bilinçsizce koruma şeklinde kendini gösteren *ikinci bir* ani tıkanıklığının görülmesi. Basle'lı hanım, Berlin'den gelen arkadaşıyla buluşacağı saatte, bir başka yerde başkasıyla bir araya geliyor. Viyanalı operacı Kurz'un²⁹ yakınlarda yaptığı evlilikten söz açılıyor; Basle'lı hanım bu evlilikle ilgili bazı eleştirel(!) görüşlere yer veriyor, ancak opera sanatçısının adını söylemeye gelince, müthiş bir mahcubiyet içinde hanımın birinci adını anımsayamadığını görüyor. (Bilindiği üzere, özellikle soyadının tek heceli olduğu durumlarda, birinci adı da söyleme eğilimi ve gereği vardı.) Basle'lı hanım, Kurz'u dinlemeye sık sık gitmiş olması ve aslında sanatçının adını (ve soyadını) çok iyi bilmesi nedeniyle bu bellek duraksaması karşısında büsbütün utanmıştı. Sanatçının birinci adı söylenmeksizin konuşma konusu başka yöne çevrildi.

"Aynı günün akşamı, bizim Basleli hanım, aralarında öğleden sonra birlikte olduğu kişilerin de bulunduğu başka bir arkadaş grubuyla birlikteydi. Rastlantıyla konuşma gene Viyanalı opera sanatçısının evliliğine geldi ve hiç güçlük çekmeden '*Selma* Kurz' adını ağzından çıkarıverdi. 'Aman tanrım!' diye haykırdı hemen, 'arkadaşım Selma ile bu öğleden sonra randevum olduğunu tümüyle unuttum.' Saate göz attığında, arkadaşının kentten ayrılmış olduğunu anladı."

Bu güzel örneği bütün yönleriyle değerlendirmeye henüz hazır değiliz belki. Aşağıda, bir durumun yarattığı itici güçle kendini gösteren, ancak bir adın değil de, bir yabancı sözcüğün unutulmasıyla ilgili daha yalın bir örnek vereceğiz, (ister özel adlar, ilk adlar, ya da ister yabancı sözcük ya da sözcük grupları söz konusu olsun, sürecin değişmediğini kolayca göreceğiz.) Burada bir gencin, —Almancayla aynı olan— İn-

gilizce "*Altın*" sözcüğünü, arzuladığı bir edimi gerçekleştirme fırsatı bulmak amacıyla unutuşu söz konusu.

(16) Dr. Hanns Sachs aktarıyor: "Genç bir adam, bir pansiyonda, bir İngiliz bayanla tanışıyor ve ondan hoşlanıyor. Tanışmalarının ilk akşamı, erkeğin biraz iyi bildiği kadının ana dilinde konuşuyorlar; konuşma sırasında *Altın* sözcüğünün İngilizcesini kullanmak istiyor. Ne kadar çabalarsa çabalasın, sözcük aklına gelmiyor. Onun yerine, Fransızca *ör*, Latince *aurum* ve yunanca *chrysos imge* adlar olarak ısrarla aklına geliyor, aradığı sözcükle ilişkili olmadıklarını kesinlikle bilmesine karşın, bu adları belleğinden kovmak için büyük bir çaba harcaması gerekiyor. Sonunda derdini anlatmanın tek yolu olarak hanımın elindeki altın yüzüğe dokunuyor; bir türlü anımsayamadığı altının İngilizcesinin, Almancadaki sözcükle yani 'gold'la tıpatıp aynı olduğunu hanımdan duyunca müthiş şaşırıyor. Unutmanın yarattığı fırsat sayesinde gerçekleşen bu dokunmanın büyük önemi, yalnızca* eli elin üzerine koyma ya da dokunma güdüsünün karşı durulmaz doyumunda yatıyor değil — çünkü âşıkların seve seve kolladığı ve yararlandığı başka fırsatlar vardır bu iş için. Burada asıl önemli olan söz konusu davranışın flört beklentisini açıklığa kavuşturmaya yardım etmiş olmasıdır. Hanımın bilinçdışı, özellikle de konuşmakta olduğu adama karşı bilinçdışında bir çekim duyuyorsa, unutmadaki masumluk maskesi ile gizlenmiş erotik amacı sezecektir. Erkeğin dokunmasına karşı gösterdiği tutum ve davranışı yaratan itici gücü kabullenışı, böylece —her iki taraf için de bilinçsiz, ama gene de tümüyle apaçık olarak— flörtün o anda başladığı konusunda bir uzlaşmanın aracı olmuştur."

(17) J. Stârcke'den (1916) bir özel adın unutulması ve ardından anımsanmasıyla ilgili ilginç bir gözlemi aktaracağım. Bu olgu, "Korintli Gelin" [s. 50] örneğinde olduğu gibi bir şiirdeki sözcükler dizisini yanlış aktarmakla ilgili bir ad unutmayı söz konusu etmekle diğer örneklerden ayrılıyor.

"Yaşlı bir hukukçu ve dilbilimci olan Z., arkadaşlarına, Almanya'da öğrencilik günlerinde tanıdığı, görülmedik ölçüde ahmak bir öğrenciden söz ediyor ve bu kişinin ahmaklığını gösteren olayları anlatıyordu. Ancak, öğrencinin adını anımsayamadı; pnee 'W' ile başlıyor dedi, sonra bu fikrinden de vazgeçti. Ahmak öğrencinin sonradan *şarap tüc*

carı olduğunu anımsadı. Sonra öğrencinin ahmaklığına ilişkin bir. başka anı anlattı ve bir kez daha adını anımsayamayışına şaştı. 'Öyle salaktı ki,¹ dedi, 'onun kafasına Latinceyi sokmayı nasıl başardığımı hâlâ anlamış değilim.' Biraz sonra, aradığı adın '...man'la bittiğini anımsadı. Bu noktada, kendisine 'man'la biten başka bir adın aklına gelip gelmediğini sorduk, '**Erdmann**' [Earthman — (toprak-adam)]. 'O kim?' 'Gene o günlerde tanıdığım bir başka öğrenci.' Bu arada Z.'nin kızı, Profesör Erdmann diye birinin daha bulunduğunu söyledi. Sıkı bir sorgulama, bir dergi editörü olan bu Profesör Erdmann'ın, yakınlarda, Z.'nin verdiği bir yazıyı geri çevirdiğini, bir bölümünü beğenmediğini ve kısaltılmış şekilde kabul edebileceğini söylediğini; Z.'ninse bu durum karşısında hayli bozulduğunu ortaya çıkardı. (Ayrıca, daha sonra yıllar önce Z.'nin Profesör Erdmann'ın şu anda ders verdiği bölümde profesör olmayı umduğunu keşfettim. Bu da, adın yaraya parmak basmasının bir başka nedeni olabilirdi.)

"Bu noktada ahmak öğrencinin adı ansızın aklına geldi: 'Lindeman'. Adın 'man'la gittiğini daha önce anımsadığına göre, '**Linde**' [ıhlamur —ıhlamur ağacı î daha uzun süre baskı altında kalmıştı. ¹'**Linde**' dendiğinde ne düşündüğü sorulduğunda, önce, 'Kesinlikle hiçbir şey,' dedi. Bu sözcükle ilgili bir şeyin mutlaka aklına gelebileceğini üstelleyince, gözlerini şöyle yukarı kaldırıp elini havada sallayarak, 'Ihlamur — eh, ihlamır güzel bir ağaçtır,' dedi. Başka hiçbir şey gelmiyordu aklına. Kimse konuşmuyor, okumalarını ya da başka etkinliklerini sürdürüyorlardı, sonra, birkaç saniye geçince, Z. dalgın dalgın bir şiirin şu bölümünü söylemeye başladı:

Steht er mit festen
Gefügigen Knochen Auf
der *Erde*,
So reicht er nicht auf,
Nur mit der *Linde* Oder
der *Rebe*
Sieh zu vergleichen. ³⁰

³⁰[Sözcük anlamı: "Eğer *toprak* üzerinde eğilip bükülebilir sağlam kemiklerle ayakta dursa, *ıhlamura* ya da *asmaya* erişecek kadar bile uzanamaz." (erişeceği nokta ne asmayla kıyaslanır ne ihlamurla." —*cev.*]

"Birden bir zafer çığlığı attım. İŖte bizim Erdmann [toprak-adam],' dedim.¹ 'Toprak üzerinde duran adam', yani toprak adam (Earthman) ya da Erdmann, ihlamurla (linden— Lindeman) ya da asmayla (Ŗarap tüccarıyla (wine merchant) (vine=asma, wine=Ŗarap) kıyaslanmaya dayanamıyor. Açıkçası, bizim Lindeman, daha sonra Ŗarap tüccarı olan ahmak ğrenci, kuŖkusuz bir salaktı, ama bizim Erdmann öylesine daha büyük bir salak ki, bu Lindeman'la kıyaslanamaz bile, —Bilinçaltında böylesine aŖaęılayıcı ya da sövgülü dile pek rastlanmaz; bu nedenle adın unutulmasının en önemli nedeni belki de Ŗimdi ortaya çıktı gibime geldi.

"Bu kez, bu dizelerin hangi Ŗiirden alındığını sordum. Z, bunun Goethe'nin bir Ŗiiri olduğunu söyledi; Ŗyle baŖladıęını sanıyordu:

Edel sei der Mensch,
Hilfreich und gut!³¹

sonra da Ŗyle devam ediyordu:

Und hebt er sieh aufwrts,
So spielen mit ihm die Wmde.

"Ertesi gün Goethe'nin bu Ŗiirini buldum ve (daha karmaŖık olsa da) baŖlangıta sanıldığından daha da güzel olduğunu gördüm.

(a) "Bize söylediği ilk (bkz. yukardaki dizeler) dizeler Ŗyleydi:

Steht er mit festen
Markigen Knochen...³³

" *Gefgige* Knochen [*bükülebilir* kemikler]' garip bir deyiŖti; ama bu noktada daha ileri gideceğim.

(ib) "Ŗiirin sonraki dizeleri (bkz, yukardaki dizeler) Ŗyleydi:

³¹ ['İnsanoğlu soylu olsun, yararlı ve iyi. "]

³²["Ve eğer kendisini yukarı doğru yükseltirse rüzgarlar oynar onunla."]

³³["Eğer sağlam, *bükülmez* kemiklerle ayakta durursa..."]

... Auf der *wohlgegründeten*
Dauernden Erde,
Reicht er nicht auf,
Nur mit der *Eiche* Oder der
Rebe Sich zu vergleichen.³⁴

Yani şiirin hiçbir yerinde ıhlamurdan söz edilmiyordu. (Z.'nin bilinç- dışında) 'Meşe'nin 'ıhlamur' şeklini alması, yalnızca 'toprak—ıhlamur — Asma' sözcükleriyle oynamayı olası kılmak için gerçekleştirilmişti.

(c) "Bu şiirin adı 'Grenzen der Menschheit [insanoğlunun Sınırlan] idi ve tanrıların her şeye yeten gücüyle insanoğlunun minik gücü kıyaslanıyordu. Ama

Edel sei der Mensch,
Hilfreich und gut!

Dizeleriyle başlayan şiir, birkaç sayfa ilerde bulunan başka bir şiirdi. Bunun adı 'Das Göttliche [İlahi Doğa]' idi ve onda da tanrılar ve insanlar hakkında düşünceler bulunuyordu. Konu üzerinde daha derinlemesine konuşulmadığından, burada ancak yaşam ve ölüm hakkındaki, geçici olanla sonsuz olan hakkındaki düşüncelerin ve ayrıca Z.nin kendi zayıflıklarla dolu yaşamıyla gelecekteki ölümünün bu olayın yaşanmasında rolü olduğunu söyleyebilirim."

Bu örneklerin bazılarında, bir adın unutulmasını açıklayabilmek için ruh çözümlemeyle ilgili tekniklerin bütün inceliklerinden yararlandı. Bu konuyla ilgili daha fazla bilgi edinmek isteyenler, Londralı Ernest Jones'un (1911a) bir yazısına başvurabilirler. Yazı Almancaya da çevrilmiş bulunuyor.³⁵

(18) Ferenczi, ad unutmamanın bir histerik belirti olarak da ortaya çıkabileceğini gözlemlemiştir. Böyle bir durumda, unutma, parapraksi

³⁴ ["...sağlam temelli, dayanıklı toprakta, meşeyle ya da asmayla kıyaslanacak kadar bile yükseğe çıkamaz."]

³⁵[Bu paragraf 1912'de eklenmiştir. Bundan sonraki örnek (18) 1920'de eklenmiştir]

işleyişinden farklı bir işleyiş göstermektedir. Bunun ne türden bir farklılık olduğu, doktorun anlattıklarından da anlaşılacaktır.

"Şu sıralarda evde kalmış bir kızı tedavi ediyorum, belleği başka konularda gayet iyi olmasına karşın, en bilinen ve en ünlü özel adları unutuyor, yıllardır idare edip gidiyoruz. Çözümleme sırasında, bu belirtiyi, bilgisizliğinin kanıtı olarak öne sürdüğü anlaşıldı. Aslında bu bilgisizlik gösterisi, yüksek tahsil yapmasına izin vermeyen ana babasına karşı takınılmış bir tavrıdır. Temizleme konusundaki dayanılmaz tutkusu ('ev kadını psikozu') da kısmen aynı kaynaktan geliyordu. Burada şöyle demek istiyordu sanki: 'Beni bir hizmetçiye çevirdiniz.'"

İlerideki konularda tartışmamız³⁶ kapsamına girebilecek noktaların hemen hemen hepsini ilk aşamadan başlayarak dikkate alma kaygım olmasaydı, adların unutulmasıyla ilgili birçok başka örnek verebilir ve konuyu çok daha derinlemesine irdeleyebilirdim. Ama gene de, burada aktarılan çözümlenmelerden çıkarılacak sonuçları birkaç tümceyle özetlemeye çalışacağım.

Adların unutulması mekanizması (ya da daha doğrusu, adların bellekten kaçması, *geçici* bir süre için unutulması mekanizması) unutma sırasında bilinçte bulunmayan yabancı bir düşünceler zincirinin söz konusu adı yeniden oluşturması şeklinde bir bozucu etki anlamına gelir. Bozulan adla bozan kompleks. Arasında ya daha baştan var olan bir bağlantı söz konusudur, ya da çoğu kez yapay görünen yollarla, yüzeysel (dış) çağrışımlar *aracılığıyla* böyle bir bağlantı kurulur.

Bozucu etkide bulunan kompleksler arasında kişisel olanların (örneğin kişinin kendine yönelik komplekslerin, ailesiyle ya da mesleğiyle ilgili komplekslerin) daha etkileyici olduğu görülmektedir.

Birden fazla anlamı olan ve dolayısıyla birden fazla düşünceler grubuna (komplekslere) ait olan bir ada çoğu kez, adın daha güçlü bir başka kompleksin bir parçası olması nedeniyle bir düşünce zincirine olan bağlantısı çerçevesinde bozucu etkide bulunur.

Bu bozucu etkilerin itici güçleri arasında, anımsamakla yaşanacak bir hoşnutsuzluktan kaçınma amacı, dikkati çekmektedir.

³⁶[Buradan 37 no.lu dipnot işaretine kadar olan bölüm 1907'den kalmadır.]

: Genelde iki ayrı ad-unutma tipi vardır denebilir adın kendisinin hoş olmayan bir şeye dokunduğu olgular ve adla, bu etkiyi gösterecek başka bir ad arasında bağlantının kurulduğu olgular. Demek ki, adlar, ya kendi kendilerine bozucu etki yaparak ya da yakın ya da uzak çağrışımsal ilişkileri nedeniyle yeniden oluşabilir, imge adlara dönüşebilir.

Bu genel önermelerin incelenmesi, geçici ad unutmamanın en sık parapraksilerimizde görülmesinin nedenlerini göstermektedir.

(19) Ancak bu fenomenin bütün özelliklerini açıklamış olmaktan hayli uzağız. Belirtmek istediğim bir nokta daha var. Ad unutma son derece bulaşıcıdır. İki kişi konuşurken, çoğu kez birinin şu şu adı unuttuğunu söylemesi, diğerinin de aklından çıkması sonucunu doğurur. Ancak unutmamanın kişiden kişiye geçtiği böylesi durumlarda, unutilan ad çok daha kolay geri gelir.³⁷ —Aslında bir grup psikolojisi fenomeni olan bu "kolektif" unutma, ruhçözümleme çalışma ve incelemelerinde henüz ele alınmamıştır. Tek (ama özellikle apaçık) bir örnekte, Reik (1920), bu garip fenomenle ilgili iyi bir açıklama yapabildi.

"Aralarında iki felsefe öğrencisi bayanın da bulunduğu bir üniversiteliler grubunda, ilahiyat alanıyla, Hıristiyanlığın başlangıcıyla uygarlık tarihi arasındaki ilişki konularında ortaya atılan birkaç soruyla ilgili bir tartışma vardı. Konuşmaya katılan genç bayanlardan biri, yakınlarda okuduğu bir İngiliz romanında, o çağda büyük çalkantılar yaratan birçok dinsel akımları gösteren ilginç bir tablonun ortaya çıktığını söyledi. Romanın, İsa'nın yaşamını doğumundan ölümüne dek anlattığını da ekledi; ama kitabın adı bir türlü aklına gelmiyordu. (Kitabın kapağı, başlığın harfleri görsel belleğinde son derece net bir şekilde durmaktaydı [bkz. s. 46 n. 7.] Orada bulunan erkeklerden üçü de romanı bildiklerini söylediler ve —gariptir— onlar da adını anımsa- yamadılar.

Bu adın niçin unutulduğunun ortaya çıkarılmasına yönelik bir çözümlenmeye yalnızca genç bayanlardan biri razı oldu. Kitabın adı **Ben Hur**, yazarıysa Lewis Wallace'di. Aklına gelen imge adlar şunlardı:

³⁷[Bkz. s. 64 ve 94. Son paragraf dışında, bölümün bundan sonraki kısmı, 1920'de eklenmiştir.)

"Ecco homo" — "Homo sum" — "Quo vadis?" Kız, adı,³⁸ (her kız gibi)
— Özellikle de genç erkeklerin bulunduğu bir toplulukta kullanmaktan hoşlanmadığı nedeniyle unuttuğunu söyledi. Çok ilginç bir çözümlenimin ışığı altında, bu açıklama daha da büyük önem kazandı. Daha önce sözü edilen bağlamda, *"homo"* (insan) sözcüğünün Almanca 'ya çevirisi de ayıp bir anlam taşımaktadır. Reik'in vardığı sonuç şu: "Genç bayan söz konusu kitap adını bir genç erkeğin önünde söylemekle kişiliğine uymayan ve kendisini rahatsız edici arzular olarak gördüğü arzuları olağan kabul etmiş olacaktır. Kısacası, 'Ben Hur'³⁹ sözcüklerini söylemek, bilinçdışında ona göre cinsel bir teklifle aynıydı, bu sözcükleri unutmasıysa aynı şekilde bu türden bir bilinçsiz eğilimi kovmak anlamına geliyordu. Genç erkeklerin unutmasında da, benzer bir bilinçdışı sürecin belirleyici rol oynadığını varsaymak için geçerli nedenlerimiz var. Onların bilinçdışı, kızın unutmasındaki gerçek nedeni anlamış, ya da daha doğrusu yorumlamıştı. Erkeklerin unutması bu alçakgönüllü davranışa saygı duyulduğunu göstermekte... Kendileriyle konuşan kız ani bir bellek durmasıyla açık bir işaret vermişti de erkekler de bunu bilimdışındaki çok iyi anlamışlardı sanki."

Bütün bir adlar zincirinin bellekten çekildiği bir devamlı ad unutma çeşidi de vardır.⁴⁰ Eğer yitik bir adın bulunması girişiminde onunla yakından ilişkili başka adlar izlenirse, çoğu kez diğerine bir basamak görevi görecektir bu yeni adlar, aynı şekilde kaybolur. Böylece unutma, kolayca aşılamayacak bir engelin varlığını kanıtlarcasına bir addan diğerine sıçrar.

³⁸["Hure" sözcüğünün Almanca karşılığı "fahişe"dir.]

³⁹[Almancadaki "*binHure*"("Benfahişeyim") sözcüklerinin söylenişi, "Ben Hur'un söylenişinden farklı değildir.]

⁴⁰[Bu paragraf 1907'den kalmadır.]

IV. BÖLÜM

ÇOCUKLUK ANILARI VE PERDE ANILARA

JÈÜONATSSCHRIFT für Psychiatrie utid Neurologie'ût (1899a) yayımlanmış ikinci bir yazıda, beklenmedik bir noktada belleğimizin çalışmalarının taraflı olma özelliği gösterdiğini kanıtlamak fırsatı bulmuştum. Bir kişinin en erken çocukluk anılarından çoğu kez umursamadığı ve önemsiz saydığı şeyleri sakladığı, öte yanda (elbet her zaman değil ama çoğu kez) bir yetişkinin belleğinde o dönemden kalma önemli, etkileyici ve zengin izlenimlerin izine rastlanmadığı olgusundan hareket ettim. —Belleğin, kendisine sunulan izlenimler arasında bir seçme ya da ayıklama yaptığı bilindiğine göre—bu olgudan, belleğin çocuklukta yaptığı seçmenin, entelektüel olgunluk döneminde geçerli olanlardan tümüyle farklı ilkelerle yürütüldüğü varsayımı çıkarılabilir. Ama gene de, dikkatli bir araştırma, böyle bir varsaymanın gerekli olmadığını göstermektedir. Çocukluktaki sıradan anılar, varlıklarını bir yer değiştirme sürecine borçludurlar: bunlar, gerçekten de önemli olan diğer izlenimlerin [mnemic] yeniden üretilmiş birer kopyalan, birer imgeleridir. Bu önemli izlenimlerin anıları ruhsal çözümleme yardımıyla sıradan anılardan ortaya çıkarılabilir, ancak bir direnme söz konusu olduğunda bunların dolaysız olarak ortaya çıkarılması engellenir. Sıradan anılar, korunmuşluklarını içeriklerine değil de, kendi içerikleriyle, bastırılmış bir içerik arasındaki çağrışımsal ilişkiye borçlu olduklarından, bunlara "perde anılar"¹ denilebilir; ben bunları bu adla tanımlıyorum.

¹[1901 ve 1904'de bu bölümün başlığı yalnızca "Perde Anılar"dı ve ilk dört paragraftan oluşuyordu. 1920'de yazılan (s, 81 ve devamındaki) bir paragraf ve sonuncu dipnot dışında geri kalan bölümün tamamı 1907'de eklenmiştir.]

Sözünü ettiğim yazıda, perde anılara şöyle bir değindim, anlamların ve aralarındaki ilişkilerin çeşitliliğini anlatmadım. Burada alıntılanan ve ayrıntılı bir çözümlemesini verdiğim örnekte² perde anıyla kendisini perdeleyen içerik arasındaki *kronolojik* ilişkinin dikkat çekiciliğini özellikle vurguladım. Bu örnekte, perde anıları içeriği, çocukluğun en erken yaşlarından birine aitken, perde anıları yerini aldığı ve hemen hemen bilinçaltında kalan zihinsel deneyim çözümlenen kişinin yaşantısının daha sonraki yıllarında gerçekleşiyordu. Bu türden kaydırmayı, *retro-active* (öncesini kapsayan) ya da *retro-gressive* (gerileyici) yer değiştirme olarak tanımladım. Bunun karşıtı olan ilişkiye, bellekte yer alma ayrıcalığını yalnızca dirençlerin dolaysız olarak yeniden üretilmesini engellediği daha eski deneyimlerle olan bağlantısına borçlu olmasına karşın, yakın tarihlerde bellekte perde anı olarak yer alan önemsiz izlenimlere belki de daha sık rastlanıyor. Bunlar, *öne çıkan* ya da *öne kaydırılan*³ perde anılardır. Burada, bellekte bulunan temel şey, zamansal olarak perde anının *önünde yürür*. Nihayet, perde anının perdelediği izlenimle yalnızca içeriğiyle değil, zamansal devamlılığıyla da bağlı olduğu şeklinde üçüncü bir olasılıkla karşılaşırız: bunlar *eşzamanlı* ya da *bitişik* perde anılardır.

Bellek hazinemizin ne kadar büyük bir bölümünü perde anılar kategorisinde bulunduğu ve çeşitli nevrotik düşünce süreçlerinde hangi rolleri oynadıkları, önemlerini daha önceki yazımda tartışmadığım, burada da ele almayacağım sorunları oluşturmaktadır. Burada tek kaygım, özel adların paramnezi eşliğinde unutulmasıyla perde anıların oluşması arasındaki benzerliği vurgulamaktır.

İlk bakışta bu iki fenomen arasındaki farklar, bulunabilecek her benzerlikten daha çarpıcı görünmektedir. Birinci fenomen, özel adlarla, İkincisiyse, bütün izlenimlerle, gerçeklikte ya da düşüncede yaşanmış şeylerle ilgilidir. Birincisinde, belleğin işleyişinde açıkça kendini ortaya koyan bir başarısızlıkla karşı karşıyayız; İkincisinde, belleğin bir edimi bize garip gelmekte. Birincisinde, anlık bir karışıklık söz konusu — çünkü o anda unutulan ad, daha önce yüzlerce kez doğru ola-

²[Bu bölümün sonundaki örnek gibi bu örnek de, aslında Freud'un kendi deneyimlerinden alınmıştır.]

³[Yani bunların durumunda kaydırma, ileri yönde, öne doğru olacaktır.]

rak söylenmiştir, ve yarın gene söylenecektir; ikinci durumda, önemsiz çocukluk anılarının yaşamımızın büyük bir bölümü boyunca bizimle birlikte yaşama gücü göstermesi nedeniyle, sürekli ve kesintisiz bir anımsama söz konusudur. Bu iki olgudaki sorun, iki ayrı noktada toplanmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Birincisinde, odak noktası unutmak, İkincisindeyse bizde bilimsel merak uyandıran bir bellekte tutma yeteneğidir. Yakın bir inceleme, iki fenomen arasında ruhsal malzemeleri ve süreleri açısından benzersizlik olmasına karşın, uyuştukları noktaların bu benzersizliklerden kat kat fazla olduğunu göstermektedir. Her ikisi de anımsamadaki yanlışlarla ilgilidir: belleğin yeniden ürettiği şey, doğru olarak üretmesi gereken değil, bir simge olarak ortaya çıkan bir başka şeydir. Adların unutulmasında, bellek hareketi, simge adlar biçiminde olsa da gerçekleşmektedir; perde anıların oluşması olgusunun temeli, daha önemli izlenimlerin unutulmasına dayanmaktadır. Her iki durumda da belleksel duygu, bir başka rahatsız edici etmenin bozucu etkisinin bulunduğu bilgisini vermektedir; ancak bu duygu iki farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. Adların unutulmasında, oluşan simge adların *sahte* olduğunu *biliyoruz*: perde anılarda, bu anıların bizde bulunması karşısında *şaşırtıyoruz*. Şimdi, ruhsalbilimsel çözümleme, imge adın oluşmasının her iki durumda da aynı şekilde, yüzeysel çağrışımlarla yer değiştirme aracılığıyla gerçekleştiğini ortaya koyduğuna göre, iki görüngü arasında, malzemeleri, süreleri ve odak noktaları açısından gördüğümüz benzersizlikler, önemli ve genel geçerliliği olan bir şey keşfettiğimiz umudunu destekliyor demektir. Bu genel ilkeye göre, yeniden oluşturma ya da üretme işlevinin başarısızlığa uğraması ya da boşa çıkması durumunda, unutma olayı, sandığımızdan çok daha sık, taraflı bir etmenin, yani, bir başkasını unutturmaya çabalarken bir diğerini yeğleyen bir *amacın* bozucu etkisine işaret etmektedir.⁴

Çocukluk anıları konusu bana öyle önemli ve ilginç geliyor ki, şu ana dek dile getirdiğim görüşlerin ötesinde, birkaç gözleme de yer vermeliyim diye düşünüyorum.

⁴[1901 ve 1904 basımlarında bölüm bu noktada sona eriyordu. Bkz. s. 76'daki dipnot.]

Çocukluk anılarımız ne kadar gerilere uzanır? Bu soruyla ilgili, örneğin V. ve C. Henri (1897) gibi, Potwin (1901) gibi kişilerin yaptığı birkaç incelemeyi biliyorum. Bunlar, incelenen kişiler arasında büyük bireysel farklılıklar olduğunu gösteriyor: birkaçı en erken anılarının yaşamlarının altıncı ayma ait olduğunu söylüyor, diğerleriye, altıncı ya da hatta yedinci yaşlarının sonuna dek süren yaşantılarından hiçbir şey anımsamıyorlar. Ama çocukluk anılarını korumadaki bu farklılıklar neye bağlı ve bunların önemli özellikleri neler? Bu noktaları, bir soru kağıdıyla yanıtlamak için gerekli malzemeyi bir araya getirmenin yeterli olmadığı açık; yeterliliğe ulaşmak için bunların üzerinde çalışmak — ve bu çalışma sürecine bilgiyi veren kişinin de katılması gerekiyor.

Kanımcıca bebeklikteki amneziyi —yani yaşamımızın ilk yıllarındaki anıların yitilmesi olgusunu— çok hafife alıyoruz; ve ona garip bir bilmece gibi bakmayı başaramıyoruz. Dört yaşlarındaki bir çocuğun gerçekleştirebileceği belleksel başarıların, ne kadar büyük olduğunu, yaşayabileceği coşku sal dürtülerin ne kadar karmaşık olduğunu unutuyoruz, hele hele daha sonraki yılların anılarının kural olarak bu zihinsel süreçlerin çok azını korumasına, özellikle de bu aynı unutulmuş çocukluk başarılarının sandığımız gibi kişinin gelişmesinde iz bırakmaksızın kayıp gitmemesi, ama daha sonraki yaşantısının bütününde belirleyici etkiler yarattığını varsaymamız için geçerli nedenlerimiz bulunması nedeniyle şaşırıyoruz. Hem. de bu eşsiz yeteneğe karşın unutuluyorlar! Bu, şimdiye dek varlığını saptamadığımız (bilinçli yeniden oluşturma, simge yaratma anlamında) çok özel bir tür anımsama koşullarının bulunduğunu gösteriyor. Belki de çocukluğu unutma, yakınlarda bütün nevrotik belirtilerin oluşumunun temelinde yattığını bulduğumuz unutkanlıkların anlaşılması için gerekli anahtarı verebilir.⁵

korunan çocukluk anılarından birkaçı, bize son derece anlaşılabilir gelirken, diğerleri garip ya da Akıllamaz görünmektedir. Her iki çeşitle ilgili bazı yanlışları düzeltmek güç değildir. Birinin koruduğu anılar,

[Freud bebeklik dönemi unutkanlığıyla psikonevrozların arasındaki ilişkiyi, *Üç Deneme* (1905i) adlı çalışmasının İkincisinin başlangıcına yakın bir bölümde daha etraflı olarak tartışmaktadır.]

bir çözülemeye konu edildiğinde, doğruluklarım garanti etmenin yolu yoktur. Bellekteki bazı anımsatıcı ipuçları kuşkusuz yanlış, eksik çıkmakta, yer ve zaman açısından yer değiştirmiş bulunmaktadır. Çözömlenen kişinin ilk anılarının neler olduğu sorularına verdiği yanıtlar; iki yaşındaki anılan kapsadığında* pek güvenilir değildir. Üstelik, çarpıklığı ve deneyimin kaydırılmasını anlaşılır kılan itici güçler kısa sürede ortaya çıkmakta ancak bunlar anımsamadaki yanlışların nedenlerinin yalnızca belleğin güvenilmezliğinden kaynaklanmadığını da göstermektedir. Daha sonraki yaşamda etkili olan kuvvetli güçler — belki de çocukluk yıllarımızı anlamaktan bizi böylesine uzaklaştıran güçler çocuklukta deneyimlerin anımsanması yetisini zayıflatmaktadır.

Bilindiği üzere, yetişkinlerde anımsama, çeşitli ruhsal malzemedен yararlanır. Bazı kişiler görsel imgelerle anımsarlar; bunların anılan görsel kişilik taşın Bazılarıysa yaşadıklarının en kaba [görsel] çizgilerini bile anılarında canlandıramazlar. Charcot'un önermesine göre, bu tür insanlara **gör sellerim** karşıtı olarak **işitseller** ve **deyimseler** (moteurs) deniyor. Düşlerde bu ayrımlar ortadan kalkıyor: hepimiz de daha çok görsel imgeler halinde düş görüyoruz. Ancak bu gelişme⁶ aynı şekilde çocukluk anılarında tersine dönüyor: belleklerinin sonraki işlevleri herhangi bir görsel öge olmaksızın gerçekleşenlerde bile çocukluk anıları esnek bir görsellik niteliği gösteriyor. Görsel bellek bu durumda bebeklik dönemi anısı tipini koruyor. Benim durumumda, en erken çocukluk anılan, yalnızca görsel nitelikli olanlar; bunlar, yalnızca şahnedeki temsillerle kıyaslanabilecek esnek biçimlerde ortaya çıkan sahneler. Bu çocukluk sahnelerinin ister doğru olduğu ortaya çıksın ister yanlış oldukları görölsün, kişi, gözünde canlanan resimde mutlaka kendisini bir çocuk olarak, çocuk şeklinde ve çocuk giysileri içinde görüyor. Burada şaşırtıcı bir durum ortaya çıkıyor: daha sonraki deneyimlerini anımsadıklarında, yetişkin **görseller** artık kendilerini görmüyorlar.⁷ Üstelik bu durum, bir çocuğun deneyimleri sırasında dikkatinin dışardan gelen izlenimlere değil de, kendisine yönelik oldu

⁶[Yani Charcot'nun önerdiği farklılıkların gelişmesi.]

Bu sözler, yaptığım birkaç soruşturmaya dayanmaktadır.

ğu yönündeki bilgimizle çelişiyor. Dolayısıyla, insan çeşitli yönleri dikkate alarak, en erken çocukluk anıları diye andığımız anılarda, asıl anı-izini değil, onun daha sonraki değişmiş halini, daha sonraki çeşitli ruhsal güçlerin etkisine hedef olmuş bir değişmiş halini koruduğumuzu düşünmek zorunda kalıyor. Nitekim bireylerin "çocukluk anılan", genelde "perde anılar" ın özelliklerine bürünüyor ve bunu yaparken de, bir ulusun söylenceler ve mitler dağarcığında koruduğu çocukluk anılarıyla inanılmaz bir benzerlik oluşturuyor.⁸

Birkaç kişiyi ruhbilimsel olarak ruhçözümleme yöntemiyle incelemiş olan herhangi biri, çalışmalarını sırasında her türden perde anısının sayısız örneklerini görmüştür. Ancak bu örnekleri aktarmak, az önce sözünü ettiğim, çocukluk anılarıyla daha sonraki yaşamın anılan arasındaki ilişkinin doğası gereği, son derece güçleşmiş bulunmaktadır. Bir çocukluk anısının bir perde anı olarak ele alınması gerektiğini göstermek için çoğu kez söz konusu kişinin bütün yaşam öyküsünü ortaya koymak gereklidir. Ancak nadiren, aşağıdaki güzel örnekte olduğu gibi, tek bir perde anıyı kendi bağlamından ayıklayıp ortaya çıkarmak mümkün olmaktadır.

Yirmi dört yaşında bir erkek, beş yaşından kalma şu görüntüyü belleğinde korumuş: Bir yazlık villanın bahçesinde, kendisine alfabeyi öğretmeye çalışan teyzesinin yanında küçük bir sandalyede oturuyor. *M* ile *n* harfleri arasındaki farkı kavramakta güçlük çekiyor. Teyzesi ona *m*'nin, *z*'den koca bir parça — üçüncü bir kalem darbesi— daha fazla olduğunu gösteriyor. Bu çocukluk anısının 'inanılabilirliğini sorgulama nedeni yoktu ortada: ne var ki anı, sadece ileriki bir tarihte, çocuğun bir başka merakını simgesel olarak temsil ederek kendini gösterdiğinde anlam kazandı. Çünkü tıpkı o zamanlar *m* ile *n* arasındaki farkı bilmek istediği gibi, daha sonra kızlarla erkekler arasındaki farkı öğrenme kaygısına düştüğünde, özellikle bu teyzesinin kendisine bunu öğretmesini müthiş arzuladı. Çocuk ayrıca, farkın, benzer bir fark olduğunu — bir erkeğin de kızıdan koca bir parça daha fazlasının bu-

⁸[Bir bireyin çocukluk anılarıyla bir ulusun tarihöncesi geçmişiyle ilgili mitleri ve söylenceleri arasındaki bu benzetme, Freud tarafından, Leonardo da Vinci (1910c) üzerine yazdığı bir incelemenin II. Bölümünde geliştirilmişti. Ayrıca bkz. s. 179-80.]

lunduğunu keşfetmiş ve bu bilgiyi edindiğinde, çocukluğundaki koşut merakın anısını aklına getirmişti.

Şimdi, çocukluğun daha sonraki yıllarından bir başka örnek.⁹ Cinsel yaşamında şiddetli bir ket vurmaya karşı karşıya olan ve şimdi artık kırkını geçmiş olan bu adam, dokuz çocuğun en büyüğü. Kardeşlerinin, en küçüğü doğduğunda on beş yaşındaymış, ama gene de, annesinin gebeliklerinden hiçbirini asla fark etmediğini kesinlikle ve inatla söylemekte. Bendeki kuşkuculuğun baskısıyla belleğinde bir anı canlandı: on bir on iki yaşlarındayken, annesini aynanın karşısında acele acele etekliğini *ç özerken* görmüş. Şimdi kendi isteğiyle ek bilgi veriyor ve annesinin sokaktan geldiğini ve doğum sancıları çekmekte olduğunu ekliyor. Etekliliğin çözülmesi [*"Aufbinden"*] kapanmanın [*"Entbindung"*] perde anisiydi. İleriki olgularda, bu türden "sözel köprüler" in kullanımıyla karşılaşacağız.¹⁰

Şimdi size, daha önceden anlam taşıyamıyormuş gibi görünen bir çocukluk anısının çözümleme sürecinde üzerinde durulması sonucu anlam kazanmasını gösteren tek bir örnek vereceğim. Kırk üç yaşında kendi çocukluğundan belleğimde nelerin kaldığını sorgulamaya başladığımda, aklıma çok uzun bir süreden beri (bana çok uzak geçmişten beri gibi geliyordu) zaman zaman bilinç düzeyine çıkan ve üç yaşımın bitmesinden önceki döneme ait olduğu konusunda elimde yeterli kanıtların bulunduğu bir sahne geldi.¹¹ Kendimi benden yirmi yaş büyük

⁹[Bu paragraf 1920'de eklenmiştir.]

¹⁰[Bkz. s. 140 ve 301-02. — Freud'un 1904 yılında yayımlanan aralarına sayfalar eklenmiş kopyasında (Bkz. Editörün Girişi, s. 33) perde anılarla ilgili şu notlar bulunmakta. "Dr. B... bir Çarşamba günü [yani, Viyana Ruh-Çözümleme Derneği'nin bir toplantısında (bkz. Jones, 1955,9)] tıpkı bir yengeç türünün boş deniz kabuklarını yuva olarak kullanması gibi, geri masallarından perde anılar olarak yararlanılabileceğini bize çok açık bir şekilde gösterdi. Bu masallar daha sonra nedenleri anlaşılmasızın sevilen masallar haline geliyor." — "P.'nin bir düşünden, buzun aslında bir karşıtlık şeklinde ereksiyonun simgesi olduğu anlaşılıyor: yani —bir penis gibi— sıcakta (heyecanlanma durumunda) değil de soğukta sertleşen bir şey, İki karşıt kavram olan cinsellik ve ölüm çoğu kez ölümün şeyleri katılaştırdığı fikriyle birbirine bağlanıyor. Henriler'in çözümlediği kişilerden biri, anneannesinin ölümü konusunda bir buz parçasını perde ^{am} olarak göstermişti. [V. ve C. Henri tarafından yazılmış (1897) makalelerin daha ayrıntılı olarak tartışıldığı] 'Perde Anılar' [1899a] konulu yazıma bakınız."]

¹¹[Bu perde anının Freud'un kendini çözümlemesinde oynadığı önemli rol ve aydınlatılmasındaki aşamalar, Fliess'e 3-4 Ekim ve 15 Ekim 1897 tarihlerinde yazdığı iki mektupta (Freud, 1950a, 70 ve 71 sayılı Mektuplar) izlenebilir. Aslında o tarihte Freud kırk iki yaşındaydı.]

olan üvey ağabeyimin açık tuttuğu bir dolabın ["*Kasten*"] önünde oturmuş bir şey ister ve çığlık çığlığa bağırır görüyorum. Derken ansızın güzel görünümlü ince uzun annem sokaktan gelmiş gibi odaya giriyor. İşte belleğimde esnek bir resmi bulunan ancak bir anlam veremediğim sahneyi bu sözlerle betimliydum. Ağabeyim dolabı açıyor muydu, yoksa kapatıyor muydu — resmi ilk aktarışında buna "gardrob" ["*Schrank*"] demiştim — neden ağlıyordum, annemin odaya girmesinin bununla ne ilgisi vardı —t- bütün bunlar bana karanlıktı. Kendi kendime şöyle bir açıklama yapmak eğilimindeydim: söz konusu olan ağabeyimin bana sataşması ve annemin bunu durdurmasıydı. Bellekte korunan bir çocukluk sahnesinin böyle yanlış anlaşılması hiç seyrek değildir: bir durum anımsanır, ama asıl noktanın ne olduğu açık değildir, ve kişi, ruhsal vurgunun anılar hangi öğeleri üzerine konması gerektiğini bilemez. Çözümleme çabaları beni resmin hiç beklenmedik yönüne sürükledi. Annemi özlemiştim, ve onun bu gardrob ya da dolaba kapatıldığından kuşku duymuştum; bu nedenle ağabeyimin dolabı açmasını istiyordum. Ağabeyim isteğimi yerine getirip de, ben annemin dolapta olmadığından emin olunca bağırmaya, ağlamaya başladım. Belleğime iyice yerleşen an bu andı; ardından hemen annemin ortaya çıkışı ve bunun kaygı ve özlemimi yatıştırması geliyordu. Ama çocuk ypk olan annesini dolapta arama fikrini nasıl edinmişti. [Bu anının çözümlemesi olarak] aynı zamanda gördüğüm düşler, belleğimde örneğin armağan olarak aldığım ufak paralan uslu uslu kendisine vermemde ısrar edişi gibi —daha sonraki deneyimler için bir perde anı değerinde olabilecek bir ayrıntı bu aslında—¹² başka anılar bırakan bir dadiya belli belirsiz imlemeler içeriyordu. Bunlar dikkate alarak attık yaşlanmış olan anneme dadiyı sormakla yorumlama sorununu kolaylaştıracağıma karar verdim. Çeşitli ayrıntılar arasında bu zeki ama dürüstlükten uzak kişinin, annemin lohusalığı sırasında evde hatırı sayılır hırsızlıklar yaptığını üvey ağabeyimin girişimiyle mahkemeye bile verildiğini öğrendim. Bu bilgi söz konusu çocukluk sahnesini müthiş aydınlattı ve benim onu anlamamı sağladı. Dadının ansızın ortadan kayboluşunu umursamamış değildim: özellikle bu ağabeye başvurarak

¹²[Bununla ilgili daha fazla ayrıntı, 2. dipnotta sözü edilen Riess'e iki mektupta bulunuyor.]

annemin nerede olduğunu sormamın nedeni belki de dadının kayboluşunda ağabeyimin rolünün olduğunu fark etmiş olmamdı; ağabeyim, her zaman yaptığı gibi gizemli ve havalı bir tavırla "Kutulandı (içeri tıklandı) | [*"eingekastelt"*]" diye yanıtlamıştı beni. O zamanlar bu yanıtı çocukça [yani sözcük anlamıyla] anlamıştım, ama artık Öğrenilecek bir şey olmadığından başka soru sormamıştım. Kısa bir süre sonra annem benden ayrıldığında, yaramaz kardeşimin ona da dadiya yaptığı şeyi yaptığından kuşku duymuş ve dolabı [*"Kasten"*] açmasını istemiştım. Şimdi ayrıca, bu görsel çocukluk sahnesinin yorumlanmasında, annemin zayıflığının neden vurgulandığını da anlıyorum: kendimi ona geri verilmiş sanmış olsam gerek. O sırada doğan kız kardeşimden iki buçuk yaş büyüğüm, ve üç yaşına geldiğimde üvey ağabeyimle aynı evde oturmuyorduk artık.¹³

¹³[1924'de *eklenen dipnot;*] Çocukluğun bu yıllarındaki zihinsel yaşama ilgi duyan herkes, ağabeye yöneltilmiş taleplerin belirleyici rollerinin önemini tahmin etmekte güçlük çekmeyecektir. Daha üç yaşında bile olmayan bir çocuk, henüz dünyaya gelmiş kız- kardeşinin annesinin içinde büyümüş olduğunu anlamıştı. Ailedeki bu yeni katılımı onaylayacak durumda değildi, ayrıca da annesinin içinin daha çok sayıda çocuk barındırdığı yönünde bir kaygı ve güvensizlik duyuyordu. Gardrob ya da dolap, ona göre annesinin içinin simgesiydi. Bu nedenle bu dolabın içine bakma isteğinde ısrar etti, bunun için de, (diğer malzemeden açıkça anlaşılacağı üzere) çocuğun rakibi olarak babasının yerini alan ağabeyine başvurdu. Ayrıca, bu ağabeyin ortadan kaybolan dadiyı "kutuladığı (içeri tıktığı)" yönünde sağlam temellere oturmuş bir kuşku vardı, ağabeye karşı ayrıca başka kuşkular—yani aynı şekilde, yeni doğan bebeği annesinin içine tıktığı kuşkusu vardı. Dolayısıyla dolabın boş olduğunun görülmesiyle duyulan düş kırıklığının etkisi, çocuğun talebinin yüzeysel itici gücünden kaynaklanıyordu. Daha derin düşünceye gelince, etki yanlış yerdeydi. Öte yanda, annesinin dönüşünde zayıf olmasından duyduğu hoşnutluk, ancak ve ancak bu daha derin tabakanın ışığı altında tam olarak anlaşılabilir. — [Freud çocukluk anılan konusuna tekrar tekrar değinmiştir. Leonardo da Vinci (1910c) üzerine yaptığı incelemeyle Goethe'nin bir anısıyla ilgili yazısında (19176) klinik gözlemlerini tarihsel kişiliklere uygulamıştı. —"Normal" unutmaya süreçleriyle ilgili bazı tartışmalar s. 166-67 ile s. 302'deki 61. dipnotta bulunabilir.]

V. BÖLÜM

DİL SÜRÇMELERİ¹

A.NA dilimizde konuşmada kullandığımız sıradan [dilsel] malzeme, unutulmaya karşı korunmuş gibi görünür; ama gene de sık sık, "dil sürçmesi" diye bilinen bir başka karışıklığa yenik düşer. Normal insanlarda gözlemlediğimiz dil sürçmeleri, patolojik koşullarda ortaya çıkan "paraphasia" (düşünceleri gereken sözcüklerle ifade etme yetersizliğiyle kendini belli eden bir çeşit aphasia— söz yitimi —*çev.*) dediğimiz durumun ilk evreleri olduğu izlenimini verir.²

Bu, daha önceki çalışmaların değerini kabul etmiş olmam nedeniyle kendimi olağandışı bir konumda gördüğüm bir konu. 1895 yılında Meringer ve C. Mayer, "Konuşmada ve Okumada Dil Sürçmeleri" üzerine bir inceleme yayımladılar. Onların yaklaşımı benimkinden çok farklı, iki yazardan metinde sözcü görevi üstlenmiş olanı aslında bir dilbilimci ve onun dil sürçmelerinin oluşumunu yönlendiren kuralları bulmaya girişmesine yol açan da bu alandaki ilgisi. Kendisi bu kurallardan, "bir sözcükteki, ya da tümcedeki seslerin ve ayrıca [birer

¹[S. 87'de başlayan paragrafla ondan sonraki paragraf ve 96. sayfa ve devamındaki 8 no.lu Örnek dışında bu bölümün ilk kısmının tamamı (s. 99'a kadar) 1901'de yazılmıştır.]

²Freud, "paraphasia"yı, organik beyin rahatsızlıklarının bir belirtisi olarak aphasia üzerine yazdığı bir kitapta ele aldı (18916, İngilizce çevirisi, 1953, 13 ve devamı.); ama bu kitapta ayrıca bu tür rahatsızlıklarda paraphasia *belirtisinin* "sağlıklı bir insanın yorgun olduğunda, dikkatinin bölünmesi halinde ya da rahatsız edici etkiler altında kendisinde gözlemlediği sözcüklerin yanlış kullanılması ve çarpıtılmasından farklı olmadığına" da işaret etmişti.] .

bütün olarak] sözcüklerin garip bir şekilde birbirine bağlandığı ve aynı şekilde zincirlendiği belli bir zihinsel işleyişin" bulunduğu sonucunu çıkarmayı umuyordu (10).³

Yazarların derlediği dil sürçmesi örnekleri, önce bu yazarlar tarafından tümüyle betimleyici kategorilere ayrılmış. *Transposition* (takdim-tehir) kategorisi var örneğin (yani, "Milo Venüsü" yerine "Venüs Milosu" gibi); *pre-sonances* ya da *anticipations* (sezinle-meler) kategorisi (Örneğin "es war mir auf der Schwest... auf der Brust so schwer");⁴ *post sonances* ya da *perseverations* (saplantılar) kategorisi (örneğin "anzustossen" yerine "ich fordere Sie *auf, auf das* Wohl unseres Chefs *aujz*ustossen");⁵ *contaminations* (bulaştırmalar) (örneğin "er zetz sieh einen Kopf auf ve "er Stellt sieh auf die Hinterbeine"nin karıştırılıp birleştirilmesiyle oluşan "er setzt sieh auf den Hinterkopf");⁶ ve ("...Brütkasten" yerine "ich gebe die Präparate in den Briefkasten")? örneğinde olduğu gibi sözcükleri bir diğerinin *yerine koyma* kategorileri gibi temel kategorilerden başka daha az önemli (ya da bizim açımızdan daha az anlam taşıyan) birkaç başka kategori de var. Yukardaki gruplandırmalarda, transpozisyon (takdim-tehir), çarpıtma/ karıştırma vb.nin bir sözcükteki tek bir sesle, hecelerle ya da söylenmek istenen tümcenin bir bölümünü oluşturan sözcüklerin bütünüyle ilgili olması sonucu d0ğiştirmez.

Yazar çeşitli dil sürçmesi türlerini açıklamak için Meringer'in farklı seslerin farklı ruhsal değerleri olduğu önermesinden yola çıkmış. Bir sözcükteki ilk sesi ya da bir tümcenin ilk sözcüğündeki sesi canlandırdığımızda harekete geçirme süreci hemen daha sonraki seslere ve

³[Bu bölümde, önünde "s." harfi olmaksızın verilen sayfa numaralan, başka bir durumun belirtilmemesi halinde, Meringer ve Mayer (1895) kitabındaki sayfa numaralandır.]

⁴[Söylenmek istenen tümce şöyleydi: "göğsümde (*Brust*) öylesine ağır bir yükü ki." Göğüs sözcüğü yerine konan "*Schwest*" olmayan bir sözcüktür. Bu örnek s. 113'te gene tartışılmakta ve açıklanmaktadır.]

⁵[*...içmeye...* yerine "Sizi Müdürümüzün sağlığına *hiç kırmaya* davet ediyorum". Bu örneğe de s. 114-15'de yeniden değinilmekte.]

⁶["Dik kafalı (sözcük anlamı "bir kafa takıyor") ve "Arıca ayaklan üzerine dikildi" sözlerinin birleştirilmesiyle "Kafasının arkasında dikiliyor" (anlamsız bir tümce).]

⁷["Kuluçka makinasına" ya da sözcük çevirisi olarak "kuluçka-kutusuna" yerine, "Preparasyonu mektup-kutusuna koydum."]

sözcüğü izleyen sözcüklere uzanmaya başlamıştır bile, ve bu canlandırmalar birbirleriyle eşgüdüm içinde olduğu sürece, aynı anda cereyan ettikleri sürece birbirleri üzerinde yönlendirici bir etki yaratırlar. Ruhsal olarak daha yoğun olan sesin kışkırtılması diğer kışkırtmaları öngörür ya da onlara saplanıp kalır; böylece daha az değerli olan canlanma sürecine müdahale eder. Bu durumda sorun, bir sözcükteki hangi seslerin en yüksek değere sahip olduğuna karar vermektir. Meringer'in görüşü şöyle: "Bir sözcükteki hangi sesin en yüksek yoğunluğa sahip olduğunu anlamak için, unutulmuş bir sözcüğü, yani örneğin bir adı ararken gözlemlemeliyiz kendimizi. Ne olursa olsun, bilince ilk dönen ses hangisiyse, sözcüğün unutulmasından önceki en büyük yoğunluğa sahip ses odur" (160). "Değeri büyük olan sesler, kök hecedeki başlangıç sesi, sözcükteki başlangıç sesi ve vurgulanmış sesli harf ya da harflerden oluşur (162).

Burada ona karşı olmamak elimde değil. Adın ilk sesi, sözcükteki en büyük değere sahip öğelerden biri olabilir ya da olmayabilir, ama unutilan sözcükte, bilince ilk dönen sesin bu olduğu doğru değildir kuşkusuz. Dolayısıyla yukardaki kural, geçerli değildir. Unutulmuş bir adı ararken kendimizi gözlemlersek, çoğu kez, sözcüğün belli bir harfle başladığı yönünde bir kanıyı dile getirmek durumundayızdır. Bu kanı, temelli olduğu kadar temelsiz de olabilir. Aslında, olguların büyük bir çoğunluğunda, söylediğimiz ilk sesin yanlış olduğunu belirtmek isterim. "Signorelli" örneğimizde [s. 37], aslında simge adlarda başlangıç sesleri ve başlangıç heceleri yitirilmiştir: Botticelli simge adında, belleğe dönen heceler —*elli* heceleri— daha az önemli olan bir çift heceydi.

Simge⁸ adların, yitik adın başlangıç sesini ne denli az dikkate aldığı, örneğin şu olgudan anlaşılabilir:

Bir gün, en büyük kenti *Monte Carlo* olan küçük ülkenin adını anımsamanın olanaksız olduğunu gördüm. Bunun yerini alan simge adlar şöyle sıralanıyordu: *Peedmont, Albania, Montevideo, Colico*. Belleğimde *Albania*

nın yerini az sonra *Montenegro* aldı; derken ("Mon" şeklinde söylenen) "Mont" hecesinin, sonuncusu dışındaki bütün simge adlarda bulunduğumu fark ettim. Bu durumda, [Ülkenin prensi] Prens

⁸[Bu paragrafla bundan sonraki 1907'de eklenmişti.]

Albert adından başlayarak *Monaco* adını bulmam güç olmadı. *Colico* heceler sıralamasının ve unutulmuş adın ritminin hayli benzer bir taklidini oluşturuyor,⁹

Adların unutulmasında işlediğini gösterdiğimize benzer bir mekanizmanın dil sürçmeleri fenomeninde de rol oynayabileceğini varsayarsak, bu ikinci fenomenin örnekleriyle ilgili, kökü daha derinlerde bulunan sonuçlar oluşturabiliriz. Dil sürçmesiyle kendini gösteren konuşma bozukluğu, her şeyden önce aynı konuşmanın bir başka öğesinin etkisiyle —yani var olduğu tahmin edilen bir ses ya da bir ısrar, bir takıntı sonucu— ya da kişinin söylemeyi tasarladığı tümce ya da kavramda bulunan fikirlerin başka bir formülasyonu sonucu ortaya çıkmış olabilir. Bu, Meringer ve Mayer'den yukarıda alman bütün örneklerle uyumlu bozukluktur. Ancak bozukluk, Signorelli olgusundaki sürece benzer bir şekilde gerçekleşmiş, ikinci bir bozukluk tipi de olabilir; bu sözcük, Türkçe ya da bağlamın *dışındaki* etkiler sonucu ortaya çıkmış, söylenmesi tasarlanmayan öğelerden doğmuş, kışkırtılmasını yalnız ve yalnız, asıl rahatsızlığın yaşanmasıyla öğrenebileceğimiz etkilerden kaynaklanmış olabilir. Dil sürçmelerinin ortaya çıktığı bu iki yolda ortak olan şey, araya giren kışkırtmanın eşzamanlılığıdır, bunları ayırarsa, tümce ya da kavramın içinde ya da dışındaki kışkırtmanın konumu olacaktır. Ayrılık, dil sürçmelerinin belirtilerinden anlaşılacak bazı eksiltmelerle ilgili olduğu sürece başlangıçta büyükmüş gibi görünmez. Ancak, yalnızca birinci olguda dil sürçmeleri fenomeninden, sesleri ve sözcükleri, söylenmelerini aynı şekilde etkilemek üzere birbirine bağlayan seslerin ve sözcüklerin işleyişi hakkında sonuçlar —yani dilbilimcinin dil sürçmelerini incelemekle varmayı umduğu türden sonuçlar— çıkarabilme umudu vardır. Aynı tümcenin ya da söylenmekte olanın içeriğinin *dışından* gelen etkilerin işe karışması söz konusuysa, her şeyden önce, işe karışan öğelerin neler olduğunun anlaşılması üzere-

⁹[Bu örnek daha sonra Freud tarafından, *Giriş Konferansları* (1916-17) nın altıncısında kullanıldı. Freud burada, (olayın biraz değişik ve belki de biraz daha açık anlatımıyla) *Albania*'nın yerine *Montenegro*'nun geçmesi, belki de siyahla beyaz arasındaki Zıtlıktan kaynaklandığını söylüyor, İtalyancada *Monaco* olan *Munich* ile bağlantılı düşüncelerinin, adı unutulmasına yol açtığını ekliyor. (bkz.PFL, 1,141.)]

rinde durulmalıdır — işte bundan sonra bu rahatsızlığın işleyişinin de varsayılan konuşma formasyonu yasalarını ortaya çıkarıp çıkaramayacağı sorusu sorulur.

Meringer ile Mayer'in konuşma bozukluklarının karmaşıklaşmış ruhsal etkilerin, aynı sözcük, tümce ya da konuşulan sözcükler sıralamasının dışındaki öğelerin sonucu olabileceği olasılığını göz ardı ettikleri söylenemez. Seslerin eşit olmayan ruhsal değerlere sahip olduğunu öne süren kuramın, yalnızca ses-tahminleri ve takıntılarının yanı sıra ses-bozukluklarını açıklamaya yeterli olduğunu mutlaka gözlemlemişlerdir. Sözcük-bozukluklarının (örneğin sözcüklerin yerine geçen simgeler ya da yayılmalar (contaminations—bulaşmalar) şeklindeki) ses bozukluklarına indirgenemeyeceği durumlarda, sürçmenin nedenini, öngördükleri bağlamın *dışında* aramaktan çekinmemişler, bunu yapmakla da, aşağıda bölümlerini aktardığım bazı iyi örneklerle haklı çıkardıkları bir işlemi uygulamışlardır.

"Ru. başına gelen, ancak '*Schweinereien*' [iğrenç, sözcük anlamı domuzcul] olduğunu söylediği bazı olaylardan söz ediyordu. Âmâ biraz daha yumuşak bir dille konuşmaya çabalıyordu ve 'Derken gerçekler *Vorschwein*'a çıktı...' ¹⁰ diye söze başladı. Mayer ve ben oradaydık ve Ru. aklından '*Schweinereien*'in geçtiğini doğruladı. Düşüncelerine giren bu sözcüğün 'Vorschwein'da kendini ele vermesi ve ansızın işlerlik kazanması, sözcükler arasındaki benzerliği yeterince açıklıyordu." (62)

"Tıpkı yayılmalarda olduğu gibi —belki de daha büyük ölçüde— yerine koymalarda da 'yüzen' ya da 'dolaşan' konuşma imgeleri büyük rol oynar. Bunlar, bilincin eşiğinin altında bile olsalar, işlerlik göstermeye yetecek kadar yakındırlar ve konuşulacak konuya olan herhangi bir benzerlikleri sayesinde kolaylıkla söze karıştırılabilirler. Böyle olunca da sözcükler zincirinde bir sapmaya neden olurlar ya da onu keserler. 'Yüzen' ya da 'dolaşan*' konuşma imgeleri, daha önce de söylediğimiz gibi çoğu kez, henüz bitirilmiş olan konuşma süreçlerini izleyen takıntılardır (saplantılardır)". (73)

¹⁰[Ru. "*aydınlığa*" çıktı, demek istiyordu ve bunun için "*Voxschein* sözcüğünü kullanmalıydı. Bunun yerine anlamsız bir sözcük olan "*Voxschwein*" sözcüğünü kullandı.] i . .

"Benzeşme, bir başka benzer sözcüğün bilincin eşiğinin yakınında bir yerde bulunması durumunda, bu *sözcüğü söyleme kararma ulaşılmaksızın* da sapmaya neden olabilir. Simgelerde durum budur. — Dolayısıyla kurallarımın, geçerliliğinin test edilmesi durumunda zorunlu olarak onaylanacağını umuyorum. Ama bunun için (konuşmacının bir başka kişi olması durumunda) *konusmacının düşüncelerinde bulman her şey hakkında berrak bir fikir sahibi olmamız* gereklidir.¹¹ İşte öğretici bir olgu: Bir okul müdürü olan Li., bizim yanımızda, 'Die Frau würde mir Furcht ein agen,'¹² dedi. Şaşırdım, çünkü sön sözcükteki 'nin anlamını kavrayamadım. 'Ein agen'¹ yerine 'ein/agen' dediğine dikkatini çekmeye kalktım, hemen şu yanıtı verdi: Evet, çünkü şöyle düşünmüştüm: 'in der *Lage* [bir durumda] olmamalıydım.'"

"Şimdi bir başka olgu: R. von Schid'e hasta atının nasıl olduğunu sordum, 'Ja, das *draut...* dauert vielleicht noch einen Monat,'¹³ yanıtını verdi. *R* harfinin yanlış yere konduğu '*dr aut*' sözcüğünü anlamamıştım, çünkü '*dauert'deki r* bu söyleyişi yaratamazdı. Konuya dikkatini çektim, bunun üzerine düşüncesinin şöyle olmuş olduğunu söyledi: "das ist eine *traurige* Geschichte [bu *üzücü* bir öykü]. Demek ki konuşmacının aklında iki yanıt vardı ve bunlar birbirine karışmıştı.'" (97)

Bilincin eşiğinin aşağısında bulunan ve söylenmesi düşünülmeyen "dolaşan" konuşma imgelerini dikkate almanın ve konuşmacının aklında bulunan her şey hakkında bilgi istemenin, bizim "çözümleme" durumuna çok yaklaşan işlemler olduğu açık. Biz de bilinçdışındaki malzemeyi arıyoruz; hatta bunu biz de aynı yolda arıyoruz, ancak sorgulanan kişinin aklına giren fikirlerden yola çıkarak bozucu öğeyi keşfederken, karmaşık bir çağrışımlar dizisiyle çok daha uzun bir yol izlemek durumundayız.

Bir an için Meringer'in örneklerinin sergilediği bir başka ilginç işlemi irdeleyeceğim. Yazara göre, söylenmesi düşünülen tümcedeki bir

¹²["Hanım bana korku verdi jjeinjagen)" demek istedi. Ama "einjagen " yerine —"Lage" nin "durum" anlamına gelen bildik bir ad olmasına karşın— olmayan bir sözcüğü, "Einlagen"i kullandı.]

¹³[Söylemek istediği şeydu: "Eh, belki bir ay daha sürecek (dauert). " "Dauert" yerine anlamsız bir sözcük olan "draut"u kullandı.]

sözcükle, söylenmesi pek düşünülmeyen bir başka sözcük arasında bu sözcüğü, bir çarpıtmayla, bir bileşik figür ya da bir ödün oluşumu (bulaşma) şeklinde bilinçte hissettiren aynı türden bir benzerlik var:

jagen,	dauert,	Vorschein
lagen,	traurig,	...schwein.

Şimdi, *Düşlerin Yorumu* (1900a) kitabımda belirti göstermeyen düş düşüncelerinden, aşikâr düş-içeriği dediğimiz şeyin oluşmasında kısaltma ya da *yoğunlaşma* işinin oynadığı rolü göstermiştim. Bilinçdışı malzemenin iki ögesi arasındaki herhangi bir benzerlik —şeylerin kendileri ya da sözel sunuluşları arasındaki benzerlik— birleşik ya da ödünlü bir üçüncü fikrin yaratılması fırsatı olarak ele alınır. Düş- içeriğinde, bu üçüncü öge kendisini oluşturan her iki ögeyi de temsil eder; işte bu şekilde ortaya çıkmasının sonucu olarak çoğu kez çeşitli çelişik özellikler gösterir. Dil sürçmelerinde görülen simgelerin ve yayılmaların oluşumu da buna göre, düşlerin yapılanmasında en büyük payı olduğunu gördüğümüz kısaltma işinin bir başlangıcıdır.¹⁴

Daha geniş bir okur kitlesi için hazırlanmış kısa bir denemede Meringer (1900) bir sözcüğün başka birinin yerine konduğu bazı durumlarda —yani bir sözcüğün yerine karşıt anlam içeren bir başka sözcüğün konulduğu durumlarda— özel bir pratik özelliğin bulunduğunu öne sürmüştü. "Avusturya Parlamentosunun Halk Meclisi Başkanının," diye yazıyor, "kısa bir süre önce oturumu nasıl *açtığımı* belki anımsayacaksınız: 'Baylar: yeter sayıda üyenin mevcut olduğunu görüyorum, ve şimdi oturumu *kapattıyorum!*' Bu sözler üzerine herkesin gülmesiyle dikkati çekilmiş oldu ve yanlışını düzeltti. Bu olguda, açıklama kuşkusuz, Başkanın pek de verimli olmayacak bir oturumu o anda kapatıyor durumda olmayı gizlice *arzulamasıydı*. Ne var ki, bu eşlik eden fikir, çoğu kez olduğu gibi, en azından kısmen patlak verdi ve sonuç, 'açmak' yerine 'kapamak' şeklinde —yani dile getirilmeye amaçlanalım karşıtı şeklinde— ortaya çıktı. Geniş çaplı gözlemler, bana karşıt anlamları olan sözcüklerin genellikle birbirlerinin yerine konduğunu

¹⁴ [*Düşlerin Yorumu* (1900a), VI. Bölüm (A) ile karşı.]

öğretti; bunlar, bizim dilbilimsel bilincimizde zaten birbirlerini çağrıştırdıklarından, birbirlerine çok yakın durmaktalar, bü yüzden de yanlış sözcüğün harekete geçirilmesi kolay."¹⁵

Sözcüklerin karşıtlarıyla yer değıştirdiğı bütün durumlarda, dil sürçmesinin konuşmacının aklında, dile getirilen tümceye karşı oluşan bir çelişkinin sonucunda gerçekleşeceği olasılığının Başkan örneğinde olduğu kadar kolay gösterilebileceğı söylenemez. *Aliquis* örneğimizin [s. 43] çözümlenmesinde, benzer bir işleyişle karşılaştık. Bu örnekte iç çelişki bir sözcüğün karşıtına yer vermek yerine, sözcüğü unutmak şeklinde kendini açığa vuruyordu. Ama aradaki farkı yumuşatmak için *aliquis* sözcüğünün aslında "açmak" ve "kapamak" gibi bir karşıtının bulunmadığını ve "açmak"ın sözcük haznemizin unutulmayacak kadar bilinen bir bölümünü oluşturması nedeniyle unutulmayacağını belirtelim.

Meringer ve Mayer'in son örnekleri konuşma bozukluklarının bir yanda söylenmesi amaçlanan aynı tümcenin öngörölmüş olan ya da izlettirici seslerinin etkisiyle, öte yanda söylenmesi düşünölen ve *uyarılmaları ancak bu amaç ile mümkün olan* tümcenin dışındaki sözcüklerin etkisiyle ortaya çıkabileceğini gösteriyorsa, bilmek isteyeceğimiz ilk nokta iki dil sürçmesi sınıfının kesin çizgilerle ayrılıp ayrılmadığı ve bir sınıfa ait örneğın diğer sınıfın olgusundan nasıl ayrılacağıdır. Tartışmamızın bu noktasında, konuşmanın gelişme yasalarını bütün yönleriyle irdelerken dil sürçmeleri fenomenini ele alan Wundt' un dile getirdiğı görüşleri aklımızdan çıkarmamalıyız.

Ona göre bu ya da bununla ilgili diğer fenomenlerde mutlaka belli ruhsal etkinliklerin varlığı söz konusu. "Her şeyden önce, hepsinde, konuşulan sözcüklerin akla getirdiğı ketvurulmamış *ses-çağrışımları* ve *sözcük-çağrışımları* biçiminde kendini gösteren bir olumlu belirleyici var. Ayrıca bu aklındaki iradenin ve burada iradenin bir işlevi olarak etkin olan dikkatin ketleyici etkilerinin bastırılması ya da serbest bırakılması biçiminde ortaya çıkan bir olumsuz etmen var. Bu çağrışım

¹⁵ [Freud, *Giriş Konferansları* nın on birincisinde bu görüşü desteklemek üzere dilbilimsel kanıtlar sunuyor. (1916-17), *P.F.L.*, 1, 213-14.]

oyunun kendisini öngörülen sesin bir gelişiyile mi,, yoksa önce gelen sesin yeniden üretilmesiyle, simgeleştirilmesiyle mi, alışkanlıkla söylene gelen bir sesin diğerleri arasına eklenmesiyle mi, yoksa konuşulan sözcüklerle çağrışımsal bir ilişki içinde bulunan çok farklı sözcüklerin bunlar üzerinde etkili olmasıyla mı dışı vurduğu — bütün bunlar yapılmakta olan çağrışımların genel yapılarındaki farklılıkları değil, yönünü ve olsa olsa kapsamını belirtirler. Ayrıca bazı olgularda, belli bir bozukluğun hangi biçim çerçevesinde değerlendirilebileceği, ya da *nedenlerin engelleyiciliği ilkesine uygun olarak*¹⁶ bozukluğu birkaç itici gücün varlığını ortaya çıkaracak şekilde gerilerde aramanın daha haklı sayılıp sayılmayacağı kuşkusuz duyulabilir." (Wundt, 1900, 380-81.) [Bkz. ilerde, s. 113.]

Wundt'un bu gözlemlerini çok haklı ve son derece öğretici buluyorum. Dil sürçmesindeki (ketvurulmamış çağrışımlar akışındaki) olumlu etmenle olumsuz etmenin (ketvurucu dikkatin gevşemesinin) bütün olgularda iki etmenin, —yalnızca aynı sürecin iki ayrı yolunu oluşturacak şekilde— birlikte etki gösterdiğini Wundt'tan daha kesin bir şekilde vurgulamak mümkün olabilir. Burada olan şey, ketvurma dikkatinin gevşetilmesiyle — daha da basit bir anlatımla bu gevşeme-nin *sonucu olarak* ket vurulmamış çağrışımlar akışı harekete geçer.

Benim topladığım dil sürçme örnekleri arasında, konuşma bozukluğunu düpedüz ve yalnızca Wundt'un [1900, 392] "seslerin temas etkisi" diye adlandırdığı şeyde aramak durumunda olduğum birini pek bulamıyorum. Hemen hemen hepsinde, söylenmek istenen söylemin *dışında* bir yerlerden gelen ikinci bir bozucu etki ortaya çıkarıyorum; ve bozucu öge, ya bilinçdışında kalmış ve kendini dil sürçmesi şeklinde ortaya çıkaran ve çoğu kez yalnızca ince bir çözümlemeyle bilince getirirken tek bir düşünce, ya da söylemin tamamına yöneltilmiş daha genel bir ruhsal itici güç oluyor.

(1) Kızım elmadan bir parça ısırduğunda yüzünü buruşturdu ve ben ona şu alıntıyı yapmak istedim:

İtalikler benim. ¹⁶[Freud, bunu kuşkusuz "lendisinin "overdetermination"¹(aşın belirleme) kavramının karşılığı olarak görüyordu. Bkz. *Histeri Üzerine Çalışmalar* (1895d, PFL. 3.,289-90 «.)

Der Affe gar possierlich ist,
Zutnal wenn er vom Apfel frisst.¹⁷

Ama şöyle başladım: "Der Apfe..." [olmayan bir sözcük]. Bu "*Affe* [maymun]" ve "*Apfel* [elma]" sözcüklerinin bileşimi olsa gerek (bir ödüllü-oluşum), ya da hazırlanmakta olan "Apfel" sözcüğünün öngörülmesi olarak kabul edilebilir. Ancak durum, daha doğru olarak şöyleydi. Ben, alıntıya daha önce de bir kez başlamış ve ilkinde dil, sürçmesi yapmamıştım. Yalnızca yinelediğimde sürçme oldu. Yinelemem gerekliydi çünkü konuşmamı yönlendiğim kişinin dikkati başka bir yönden çekilmişti ve beni dinlememişti! Ortaya çıkan ürünü bir kısaltma görünümüne sokan itici güçler arasında tümceyi bir an önce söyleme sabırsızlığımın yanı sıra yineleme olgusunu da saymalıyım.

(2) Kızım dedi ki: "Frau Schresinger'e mektup yazıyorum..." Hanımın adı Schresinger'di. Bu dil sürçmesi belki de telâffuzu kolaylaştırma eğilimiyle ilgiliydi, çünkü tekrarlanmış bir r'den sonra *l* sesi vermek güçtür. Ancak şunu da eklemeliyim ki, kızım bu sürçmeyi, benim "*Affe*" yerine "*Apfe*" dememden birkaç dakika sonra yaptı. Demek ki, dil sürçmeleri de tıpkı adların unutulması gibi [s. 74 ve devamı] büyük ölçüde bulaşıcı —Meringer ve Mayer'in yalnızca adların unutulmasında kabul ettikleri garip bir olgu. Bu ruhsal bulaşıcılığın nedenleri konusunda bir şey söyleyemeyeceğim.

(3) Bir saat sürecek tedavinin başlangıcında bir kadın hasta, "Çenemi bir *Tassenmescher* [Olmayan bir sözcük] gibi — yani demek istiyorum ki, *Taschenmesser* [çakı] gibi kapadım", dedi. Burada gene telâffuz güçlüğü ("Wiener Weiber Wäscherinnen waschen weisse Wäsche" [Viyanalı çamaşırcı-kadınlar beyaz çamaşır yıkarlar], "Fisch- flosse" [balık yüzgeci] ve benzeri tekerleme ya da ses oyunları ile kıyaslayınız) seslerin yerini değiştirmesinin bir bahanesi olabilirdi. Dil sürçmesine dikkati çekildiğinde, hemen, "Evet, çünkü bugün siz "*Ernscht*" dediniz, yanıtını verdi. Gerçekten de onu karşılarken, "Bugün oldukça açık yürekli [*Ernst*'] konuşacağız," demiştim (çünkü

Noel'den önceki son seansımızdı bu), ve şaka yollu "**Ernst**" sözcüğünü "Ernscht"¹⁸ şeklinde yaymıştım. Bir saatlik seansımız boyunca daha birçok dil sürçmeleri yaptı, sonunda yalnızca bana öykünmediğini, bilinç dışında "**Ernst**" sözcüğünün bir ad olarak ["Emest"]¹⁹ yerleşmesinin özel bir nedeni olduğunu gözlemledim.

(4) "Öyle bir üşütmüşüm ki, *leh kein nicht durch die Ase natmen* — yani *Nase atmen*",²⁰ dedi ayılı hasta bir başka seferinde. Ve hemen bu yanlışı nasıl yaptığını anladı. "Her gün Hasenauer Caddesinden tramvaya binerim, bu sabah tramvay beklerken Fransız olsaydım, "*Asenauer*" Caddesi diyecektim, diye düşündüm, çünkü Fransızlar sözcüğün başındaki H harfini hiçbir zaman söylemezler." Sonra tanıdığı Fransızlarla ilgili bir dizi anısını anlattı ve dolambaçlı yollardan, on dört yaşındayken *Kurmarker und Picarde*²¹ adlı kısa oyunda rol aldığına, rol gereği bozuk Almanca konuştuğuna getirdi sözü. Kaldığı pansiyona bir rastlantı sonucu Paris'ten bir konunun gelmesi, onda bu anılan uyandırmıştı. Dolayısıyla, iki sözcükteki seslerin yerini değiştirmesi, tamamen farklı bir bağlamdaki bilinçaltı düşüncenin bozucu etkisinin sonucuydu.

(5) Çok uzun bir geçmişte kalmış bir çocukluk anısını anlatırken, sözün ortasında belleği kendisini yanıltan bir başka kadın hastanın yaptığı dil sürçmesinde de benzer bir işleyiş vardı. Belleği, meraklı ve şehvetli bir elin bedeninin hangi bölümünü kavradığını kendisine söylemiyordu. Hemen sonra bir arkadaşını ziyaret etti ve onunla yazlık evler konusunu konuştu. M. deki yazlık evinin nerede olduğu sorulduğunda, "*Berglehne* [tepe-yamacı] diyeceği yerde," "*Berglende* [tepe-kalçası]" yanıtını verdi.

¹⁸[Sözcüğün mahalle ağızla sövlenisi.]

¹⁹ Aslında, hanımın gebelik ve gebelikten korunmayla ilgili bilinçaltı düşüncelerin etkisi altında olduğu açığa çıktı. Bir yakınma olarak söylediği "çenesini çakı gibi kapatmak" sözleriyle bir bebeğin rahimdeki konumunu betimlemek istemişti. Benim karşılama sözlerimdeki "**Ernst**" ona Kâmtnerstrasse'de bulunan ve gebelikten korunma araçları reklamı yapan tanınmış bir Viyana şirketinin adını (S. Emst) anımsamıştı.

²⁰["Burnumdan soluk alamıyorum," demek istemişti. Söylediği son iki sözcük "*Ase natmen*" anlamı olmayan sözcükler.]

²¹[Berlinli oyun yazar Louis Schneider (1805—78) tarafından yazılmış bir *Sing-spiel* (müzikal komedi).]

(6) Bir başka hanım hastaya seansımızın sonunda amcasının nasıl olduğunu sorduğumda, "Bilmiyorum," diye yanıtladı, "bugünlerde onu yalnızca *suçüstü (in flagranti)* görüyorum." Ertesi gün sözlerine şöyle başladı: "Size öylesine aptalca bir yanıt verdiğim için Utanıyorum. Yabancı sözcükleri hep birbirine karıştıran çok bilgisiz biri olduğumu düşünmüşsünüzdür elbet. Ben, *ayaküstü (en passant)* demek istemiştim." Yanlış kullandığı yabancı sözcüklerin kaynağını henüz bilmiyorduk. Aynı seansta, bir önceki günün konusunu sürdürürken, *suçüstü* yakalanmanın önemli rol oynadığı bir anısını anlattı. Demek ki bir önceki gün gerçekleşen dil sürçmesi, o anda bilince ulaşmamış olan bir anıyı öngörmüştü.

(7) Bir başka kadın hastanın çözümlenmesi sırasında belli bir noktada, biz tam, babasına ne olduğunu bilmediğimiz bir suçlamayı yüklemeye çalışmaktayken, hastaya ailesinden utandığından kuşkulandığımı söylemek zorunda kaldım. Bu konuda hiçbir şey anımsamıyordu, dahası* bu kuşkumun yersiz olduğunu söyledi. Ama gene de, ailesiyle ilgili bazı görüşlerini sıralayarak konuşmayı sürdürdü: "Yalnız bir şeyi kabul etmek gerekiyor: hepsi de kuşkusuz sıra dışı insanlar, hepsi de *Geiz* [obur] — yani '*Geist* [akıllı]' diyecektim." İşte, anılarında bastırıldığı yaklaşım buydu aslında; Dil sürçmesi biçiminde kendini zorla ortaya koyan fikir, çoğu kez kişinin bastırmak istediği fikirdir. Bu örneği Meringer'in "zum Vorschwein gekommen" olgusuyla karşılaştırabiliriz [s. 89]. Atadaki tek fark, Meringer'in konuşmacısının bilincinde olan bir şeyi saklaması, benim hastamınsa, saklanan şeyin ne olduğunu bilmek istememesi ya da bir başka şekilde söylemek gerekirse, bir şeyi sakladığını ve o şeyin ne olduğunu bilmemesidir.

(8) ²² Şimdi vereceğim dil sürçmesi örneğinin altında da, kasıtlı bir bastırma yatmaktadır. Bir gün Tirol'de, Dolomitlerde dolaşırken, yürüyüş giysileri giymiş iki bayanla karşılaştım. Bir süre birlikte yürüdük | ve tatili bu şekilde geçirmenin iyi ve kötü yönlerinden söz ettik. Hanımlardan biri, günü bu şekilde geçirmenin çok rahatsız edici olduğunu söyledi. "Hiç hoş değil kuşkusuz," dedi, "bütün gün güneş altında dolaş, bluzundan gömleğine dek sıırılsıklam terle..." Tümcesini söylerken bir ara azıcık duraksadı. Sonra, "Ama insan 'nach *Hose*¹ varıp da

²²[Bu örnek 1917'de eklenmişti.]

üstünü değiştirince...” Bu dil sürçmesini açıklamak için uzun bir soruşturmaya gerek yok elbet. Hanımın amacı, giysilerinin daha eksiksiz bir listesini sunmaktı anlaşılan: bluz, gömlek ve **Hose** [külot]. Yersiz kaçacağı düşüncesiyle üçüncü çamaşırı ağza alma olasılığını bastırdı. Ama bir sonraki tümcede, bağlam değiştirdiğinden, bastırılan sözcük istemine karşın, benzer bir sözcüğün "nach **Hause** [ev'e]" sözcüğünün çarpıtılmış şekliyle ortaya çıktı.

(9) "Halı almak isterseniz," dedi bana bir hanım, "Matthausgasse" deki [Matthew Caddesindeki] Kaufmann'a [aynı zamanda "tüccar" anlamına gelen bir özel ad] gitmelisiniz. Size orayı öneririm." Bunun üzerine ben, "Matthâus'da..." diye yineledim, "Yani Kaufmann demek istiyorum," dedi. Benim, bir adı diğerinin yerine koymam, düşüncelerimin başka bir yöne çekilmesi sonucu olabilirdi. Aslında kadının söylediği aklıma takılmıştı, çünkü dikkatimi, halılardan çok daha önemli bir şeye çekmişti. Aslında, karımın biz nişanlıyken oturduğu ev, Matthausgasse'deydi. Evin giriş kapısı bir başka sokaktaydı; şimdi ben, onun adını unuttuğumu fark etmiştim ve dolambaçlı bir yoldan bilinçli hale getirmiştim. Anımsamaya çalıştığım Matthâus adı, böylece unutulmuş sokak adının yerini alıyordu. Matthâus bir kişi adıydı, Kaufmann ise değildi, ve unutilan sokağın adı da bir kişi adı, yani Radetzky olduğundan, Matthâus unutilan sokak adının yerine geçmeye daha uygundu.

(10) Şimdi anlatacağım olgu, biraz ilerdeki bölümde [X. Bölüm] "Yanlışlar" başlığı altında da aktarılabilirdi, ama bir sözcüğün diğerinin yerine konulmasında temellik eden fonetik ilişkilerin beklenmedik ölçüde açık olması nedeniyle buraya alıyorum. Bir kadın hasta bana bir düşünüyü anlattı: Bir çocuk kendisini yılanı sokturarak canına kıymaya karar veriyor. Bu kararı, gerçekleştiriyor. Kadın onu kıvranırken izliyor falan. Şimdi* bir önceki günün düşe başlama noktası oluşturan izlenimlerini ortaya çıkarmak durumundaydı. Hemen bir önceki gece yılan sokmalarında ilk yardım konulu bir konuşma dinlediğini anımsadı. Eğer bir yetişkinle bir çocuk aynı anda sokulmuşsa, önce çocuğa ilk yardım uygulanmalıydı. Ayrıca konferansı verenin tedavi için önerdiklerini de anımsadı. Bunun her şeyden önce, sokan yılanın türüne bağlı olduğunu söylemişti. Bu noktada hastanın sözünü

kestim ve sordum: Kuşkusuz bu yörelerde çok zehirli yılan türü bulunduğunu ve hangilerinin tehlikeli olduğunu da söylemiştir. "Evet, özellikle *dt* (*Klapperschlange* [çingiraklı yılan] dan söz etti." Ben gülünce yanlış bir şey söylediğini anladı. *Adı* düzeltmedi de tümcesini değiştirdi: "Elbet burada onlardan bulunmuyor, engerek yılanından söz etmişti. Çingiraklı yılanı da nereden çıktı?" Bu durumun düşünün ardında gizli düşüncelerin işe karışması sonucu olduğunu düşündüm. Yılan sokmasıyla intihar, güzel Cleopatra'yı [Almanca "*Kleopatra*"] ima etmekten başka bir şey olamazdı. İki sözcükteki sesler arasında büyük benzerlik vardı, "Kl.p...r" harflerinin her ikisinde de aynı sırada bulunması ve "a" sesinin her ikisinde de uzatılması, bu benzerliği ortaya koyuyordu. "*Klapperschfonge*" ile "*Kleopatra*" adları arasındaki yakın ilişki, onun yargılama gücünü bir an için kısıtlamış, konferansçının Viyana'da izleyicilerine çingiraklı yılan sokmalarına karşı neler yapılacağını söylediğini aktarmakta sakınca görmemişti. Normalde, o da tıpkı benim gibi, bu yılan türünün bizim ülkemiz faunasında bulunmadığını çok iyi biliyordu. Çingiraklı yılanı Mısır'a yerleştirmekten çekinmese bile onu hoş görmeliyiz, çünkü Avrupalı olmayan, doğulu olan her şeyi birbirine karıştırmamız hiç de olağandışı bir davranış değildir, zaten ben de, çingiraklı yılanların yalnızca Yeni Dünya'da yaşadığını açıklamadan önce bir an düşünmek zorunda kaldım.

Çözümlemenin devamı, başka bilgiler de verdi bize. Düş gören kişi, bir önceki gün, Strasser'in yaptığı ve evine yakın bir yerde bulunan Mark *Anthony* heykelini incelemişti.²³ Demek ki bu da, düşü harekete geçiren ikinci neden oluyordu (birincisi yılan sokmaları konulu konferanstı). Düşün devamında. Kadın, bir çocuğu kollarında sallıyordu. Bu görüntü ona Gretehen'i²⁴ anımsattı. Daha sonra aklına gelen düşünceler *Arria und Messalina*²⁵ anılarını getirdi. Düş düşüncelerinde bunca oyun adının ortaya çıktığı olgusundan, düşü görenin gençlik yıllarında gizli bir oyunculuk mesleği tutkusu beslediği kuşkusunu duyabiliriz.

²³[Viyana'da bulunan ve Avusturyalı yontucu Artur Strasser (1854—1927) tarafından yapılan ve Mark Antony'nin Zaferini temsil eden bir bronz heykel.]

²⁴[Goethe'nin Faustundaki.]

²⁵[Viyana'da yazan Adolf Wilbrandt'in (1837—1911) yazdığı bir trajedi.]

Düşün —“Bir çocuk kendini yılanı sokturarak canına kıymaya karar vermişti” şeklindeki— başlangıcı aslında çocukken, bir gün ünlü bir oyuncu olmaya karar vermiş olduğundan başka bir anlam taşııyordu, Nihayet, düşünceler yolu, "Messalina" adından, bizi düşün asıl içeriğine götüren yola sapıyordu. Yakınlardaki bazı olaylar, hanımda, tek erkek kardeşinin, *Aryan*-olmayan biriyle toplumsal açıdan uygun düşmeyen bir evlilik, bir *mesalliance* yapabileceği kanısını uyandırmıştı.

(İl)²⁶ Şimdi size şeffaf bir işleyiş göstermesi nedeniyle tümüyle masum itici gücü yetersizce aydınlatılmış bir örnek sunacağım.

İtalya’da seyahat eden bir Alman dağılmış olan bavulunu bağlamak için bir kayış arıyordu. Sözlükte, "kayış" [*"Riemen"*] sözcüğünün İtalyanca karşılığı "*correggia*" olarak veriliyordu. Sözcüğü anımsamak için ressam *Correggio* 'yu düşünmem gerek dedi kendi kendine. Bundan sonra bir dükkâna girdi ve "*una ribera*" istedi.

Belleğinde, Almanca sözcüğün yerine İtalyancayı koymakta başarılı olamamıştı yani, ama çabaları gene de tümüyle başarısız sayılmazdı. Bir ressamın adını aklında tutması gerektiğini biliyordu, ve bu şekilde, İtalyanca sözcükle aşağı yukarı aynı söylenen ressamın adını değil de. Almanca "*Riemen*"²⁷ sözcüğüne benzeyen bir başka sözcüğü söyleyivermişti. Bu olguyu bir dil sürçmesi örneği olarak değil de, ad unutma örneği olarak verseydim aynı ölçüde uygun olacaktı kuşkusuz.

Bu kitabın ilk basımı için dil sürçmesi örnekleri toplarken, gözlemlediğim her olguyu çözümlmeye tabi tutmakla işe başladım ve dolayısıyla daha az etkileyici olanları da listeme aldım. O zamandan bu yana, birçok kişi, dil sürçmelerini toplama çözümleme işini, bu eğlenceli işi yükledi ve böylece bana daha zengin bir malzeme yığınınından seçme yapma olanağı verdi.

(12) Genç bir adam kız kardeşine dedi ki: "Artık D. lerle iyice bozuştuk. Konuşmuyoruz|’ Kardeşi, "Haklısın!" yanıtını verdi, "Onlar da amma *Lippschaft*"²⁸ Aslında, [hepsi bir âlem anlamında] "*Sippschaft*"

²⁶[Bu örnekle bundan sonraki (No. 12) 1907’de eklenmiştir.]

²⁷[Ünlü bir on yedinci yüzyıl İspanyol ressamı, Ribera.]

²⁸[Olmayan bir sözcük.]

diyecekti, ama dil sürçmesi iki fikri bir araya getirmişti- kardeşi, bu ailenin kızıyla flört ediyordu bir zamanlar ve yakınlarda bu kızın, ciddi ve düzensiz bir *Liebschaft* [aşk serüveni] yaşadığı söyleniyordu.

(13) ²⁹ Genç bir adam yolda rastladığı bir hanıma, 'İzin verirseniz madam, dedi, size *'begleit-digeri* isterim.' Aslında hanıma *'begleiten* [eşlik etmek]' istiyordu herhalde, ama teklifinin ona *"beleidigen* [hakaret]" geleceği korkusunu duyuyordu. Bu iki çelişik coşkusal itkinin, tek bir sözcükte — aslında dil sürçmesinde— dile gelmesi, genç adamın gerçek niyetinin pek de saf olmadığını, ve kendisine bile, hanıma hakaret olacakmış gibi geldiğini gösterir. Ama bunu ondan gizlemeye girişirken, bilinçaltı ona bir oyun oynamış ve gerçek niyetini ele vermiştir. Öte yanda bu arada hanımdan geleneksel bir yanıt beklediğini de öngördüğü anlaşılıyor: "Öyle mi! Siz beni ne sanıyorsunuz? Bana *hakaret* etmeye nasıl cesaret ediyorsunuz!" (O. Rank tarafından aktarılmıştır.)

Şimdi Stekel'in 4 Ocak 1904 günlü *Berliner Tageblatt* dergisinde yayımlanan "Bilinçdışı İtiraf" başlıklı yazısından birkaç örnek³⁰ aktaracağım.

(14) "Aşağıdaki örnek, bilinçdışı düşüncelerimin hoş olmayan bir bölümünü ortaya koymakta. Önce, bir doktor olarak asla parayı değil, hastanın çıkarını düşündüğümü belirtmeliyim — bunu söylemeye gerek bile yok aslında. Ciddi bir hastalıktan sonra iyileşme dönemini geçiren, bir hastayı tedavi ediyordum. Birlikte çok zor günler ve geceler geçirmiştik. iyileşmekte olmasına seviniyordum; Abbazia'da kalmasının yararlarını ve hoş yanlarını betimleyen bir tablo çizdim ona ve sözlerimi şöyle tamamladım: 'Umdüğüm gibi olursa, kısa zamanda yataktan çıkmayacaksınız...' Elbet bunun kökeni, bilinçdışındaki bencil bir itici güçte, yani bu hali-vakti yerinde hastaya daha uzun süre bakabilme isteğimde —uyanık bilincime tümüyle yabancı, bilinçli durumda kınayarak reddedeceğim— bir dilekte yatıyordu."

Stekel'den bir örnek daha: "Karım, öğleden sonraları için bir hizmetçiyi işe almak istiyordu, koşullarda anlaştıktan sonra, bon-vermek. istemedi, Fransız bayan şöyle bir gerekçeyle

²⁹ [1912'de eklenmişti.]'

³⁰ (14-20 sayılılar) 1907'de eklenmişti.]

onları elinde bulundurmak istediğini belirtti: *Je cherche encore pour les après-midis, pardon, pour les avant-midis* [Hâlâ öğleden sonraları için, pardon öğleden önceleri için iş arıyorum]. Anlaşılan başka yerleri de dolaşp daha iyi koşullarda iş bulmak niyetindeydi — bu niyeti gerçekleştirdi de."

(16) Gene Stekel'den: "Bir hanıma sıkı öğütler vermek durumundaydım; bunu benden isteyen eşiyse, kapının dışında dikilmiş dinliyordu. Gözle görünür bir etki yapan vaazımın sonunda, 'Hoşçakalın beyefendi,' dedim. Olayı bilen herkes, sözlerimin kocaya yönelik olduğunu ve onları, kocanın yararı için söylemiş bulunduğum gerçeğini ele vermekte olduğumu anlayacaktır."

(17) Stekel bir zamanlar Trieste'den iki hastaya baktığını ve Her seferinde, adlarını karıştırdığını anlatır. Askoli'yi, "Günaydın Herr Peloni," Peloni'yi ise, "Günaydın Herr Askoli," diye selâmlıyordu. Başlangıçta bu karışıklığın altında daha derin bir itici güç (motif) arama eğiliminde değildi, bu olgunun iki bayın birçok noktada birbirine benzemesinden kaynaklandığını düşünüyordu. Ancak bu iki kişinin adını karıştırmanın, bir tür böhürlenmeden kaynaklandığını anlamak hiç de güç olmadı: böyle yapmakla her iki İtalyan hastaya da tedavi olmak üzere Trieste'den Viyana'ya gelen tek hastanın kendisi olmadığını bildirmiş oluyordu.

(18) Stekel, hararetli ve toplantıda, "Şimdi gündemimizdeki dördüncü maddeyi (*'Schreiten* [tartışalım]' yerine) *streiteu* [kavgalaşalım];" dediğini aktarıyor.

(19) Göreve yeni atanan bir profesör, açılış konuşmasında, "Yerini aldığım çok değerli kişinin hizmetlerini anlatma konusunda (*'geeignet* [yeterli]' yerine) *geneigt* [istekli] değilim," demişti.

(20) Egzoftalmik guatr hastalığı bulunduğunu sandığı bir kadına Stekel, "Kardeşinizden bir (Xop [baş]' diyeceğine) *Kropf* [guatr] daha uzunsunuz," demişti Stekel

(21) ³¹Stekel aktarıyor: "Birisi, iki arkadaş arasındaki ilişkiyi betimlemek ve içlerinden birisinin Yahudi olduğunu ortaya çıkarmak istedi, dedi ki: 'Kastor'la Pollak gibi birlikte yaşıyorlardı.³² Bu bir şaka

³¹ [Bu ve bunu izleyen örnek (no.22) 1910'da eklenmişti.]

³²[Kastor ve Polluks Yunan mitolojisinde "tanrısal ikizleredir. Pollak Viyana'da sık rastlanan bir Yahudi adıdır.]

olarak söylenmemiştir kuşkusuz; ben dikkatini çekmeseydim, konuşmacı dil sürçmesinin farkına varmayacaktı.”

(22) Zaman zaman bir dil sürçmesi, ayrıntılı bir belirlemenin yerini alır. Evinde yalnızca kendisinin sözü geçen genç bir hanım, hasta eşinin, sağlığı için nasıl bir perhiz uygulayacağını anlamak üzere doktora gittiğini anlatıyordu bana. Ancak doktor, özel bir perhizin önemli olmadığını söylemişti. Hanım, "**Ben m** istersem yiyip içebilirmiş,” diye bitirdi sözlerini.

Reik³³ (1915) tarafından verilen aşağıdaki iki örneğin kökeni, dil sürçmelerinin özellikle kolay olduğu durumlarda — söylenenden daha çok şeyin saklanması gerektiği durumlarda bulunmaktadır.

(23) Bir beyefendi, eşi yakınlarda ölen bir genç hanıma baş sağlığı dilemek, onu avutmak istiyor, şu, sözleri eklemeye niyetleniyor: "Kendinizi tümüyle çocuklarınıza **adamakla [widmen]** avunacaksınız artık." Ancak adamak sözcüğü yerine "**widwen**"³⁴ sözcüğünü kullandı. Bastırılmış düşünce başka türden bir avutmaya ilgiliydi: genç ve güzel dulun [**Witwe**] çok geçmeden yeni cinsel ilişkilerin tadını çıkaracağını umuyordu.

(24) Bir akşam toplantısında, aynı bay, Berlin'de Paskalya için yapılmakta olan büyük hazırlıklar konusunda aynı hanımla konuşuyordu, şöyle sordu: "Wertheim'm³⁵ bugünkü sergilemesini [**Auslage**] gördünüz mü? Baştan sona **dekolte** edilmiş" Güzel bayanın **dekolte** giysisi karşısındaki hayranlığını dile getirmeye cesaret edememiştir, öte yanda "**Auslage**" ["sergileme" (ya da vitrin)] sözcüğü bilinçdışı olarak iki anlamda kullanılmıştır.

Aynı durum, Dr. Hanns Sachs'ın gözlemlediği ve olabildiğince ayrıntılı vermeye çalıştığı bir başka olgu için de geçerli:

(25) "Bir hanım ortak bir tanışımızdan söz ediyordu. Onu son gördüğünde, her zamanki gibi şık giyindiğini söyledi: özellikle son derece güzel kahverengi **Halbschuhe'leri** [topuksuz (alçak) ayakkabı] çok hoşuna gitmişti. Nerde karşılaştığını sorduğumda, Evimin kapısını çaldı,¹

³³[Bu paragrafla 23-6 sayılı örnekler 1917'de eklenmiştir.]

³⁴[Olmayan bir sözcük. (Ancak *Witwe* genç güzel dul hanım anlamına geliyor. —Çev.)}

³⁵[Ünlü bir mağaza.]

dedi, 'çekili olan perdelerin arasından gördüm onu. Ama ne kapıyı açtım ne de evde olduğumu belli ettim, kente döndüğümü bilmesini istemiyordum çünkü.' Hanımı dinlerken, benden bir şeyler gizlediğini hissettim, büyük bir olasılıkla kapıyı açmamasının nedeni, yalnız olmaması ve konuk ağırlamaya uygun giysiler içinde bulunmamasıydı; alaylı sayılacak bir havayla, 'Demek onun *Haussehuhe*'lerine [ev ayakkabılarına (terliklerine)] yani *Halbschuhe*'lerine [topuksuz (alçak) ayakkabı] hayran kalabildiniz — kapalı perdeler arasından görebildiniz demek istiyorum?' *Haussehuhe* derken, söylemekten çekindiğim *Hauskleidyldi* [sözcük anlamı ev giysisi, yani *négligée* (gecelik)] ilgili düşüncemi dile getiriyordum. Öte yanda '*Halb* [yarım]' sözcüğünden de kurtulma isteği duyuyordum, çünkü yasaklanmış yanıtın çekirdeği bu sözcükteydi: 'Siz bana doğrunun yalnızca *yarısını* söylüyorsunuz ve *yarı* giyinik olduğunuz gerçeğini saklıyorsunuz.' Dil sürçmesini teşvik eden bir başka koşul da, az önce bu bayın evlilik, yaşantısından, onun *hauslich* [ev yaşantısındaki] mutluluğundan söz ediyor olmamızdı; kuşkusuz bu durum [*'Haus'un*] erkeğin yerine geçirilmesinde yardımcı olmuştu. Nihayet, bu şık bayı sokakta terliklerle durdurumama katkıda bulunan bir kıskançlığımın da olduğunu itiraf etmeliyim; daha yakınlarda ben de bir çift kahverengi topuksuz ayakkabı almıştım ve bunlar kuşkusuz artık 'çok güzel' değildi."

Şimdi içinde bulunduğumuz dönem gibi Savaş durumları, anlaşılması pek güç olmayan birçok dil sürçmesine neden olur.

(26) "Oğlunuz hangi bölükte?" diye soruldu bir hanıma. "42. Katiller [*'Mörser'*, 'topçu' yerine '*Mörder*, 'katil'] Bölüğünde," diye yanıtladı hanım.

(27) ³⁶Teğmen Henrik Haiman cepheden yazıyor (1917): "Tam sürükleyici bir kitap okurken, geçici olarak telefoncunun yerini almak durumunda kaldım. Cephane görevlileri hattı kontrol etmek üzere sinyal verdiğinde, yanıtlım şöyle bir tepki şeklinde kendini gösterdi: 'Kontrol edilmiştir ve çalışmaktadır; *Ruhe*.'³⁷ Kurala göre şöyle demeliydi: 'Kontrol edilmiştir ve çalışmaktadır; *Schluss* [mesajın sonu (ta

³⁶ [Bu örnek 1919'da eklenmiştir.]

³⁷[Çoğu kez "Susunuz!" ünlemi olarak kullanılan "Sessiz olun" anlamına gelen sözcük.]

mam)]'.Yaptığım yanlış, okumamın yanda kesilmesinden duyduğum rahatsızlıkla açıklanabilir."

(28) ³⁸ Bir başçavuş adamlarına, "*Gespeckstücke*'nin boşa gitmemesi için evdekilere doğru adres vermelerini öğütlüyor.³⁹

(29) Çok mutsuz bir geçmişi bulunması açısından da önem taşıyan aşağıdaki güzel örneği, olayı savaş sırasında İsviçre'de yaşarken gözlemleyen ve aynntılı biçimde çözümleyen Dr. L. Czeszer'den aldım; Bazı önemsiz çıkartmalar yaparak mektubunu aynen aktarıyorum:

"Yeni sona eren yaz döneminde duyguların psikolojisi konusunda verdiği derslerden birinde O. Üniversitesi Profesörü M.N.'nin yaptığı bir dil sürçmesini size gönderiyorum. Bu derslerin, Üniversitenin Aulasında (salonunda) çoğu *Entente'din* (ittifaktan) yana olan Fransız - İsviçreli öğrenciler ve Fransız savaş esirlerinden oluşan büyük bir kalabalığa verildiğini öncelikle belirtmek isterim. O. kentinde, Almanlara Fransa'da olduğu gibi "*boche*" (argoda aşağılama yollu Alman) deniyor. Ancak resmi açıklamalarda, konferans ve benzeri toplantılarda, üst düzey görevliler, profesörler ve sorumlu kişiler, tarafsızlık kaygısıyla bu uğursuz sözcükten kaçınmaya çabalıyorlar.

"Profesör N., duyguların davranışlar etkilemedeki önemini anlatıyordu ve bir duygunun kendi içinde ilginç olmayan bir bedensel et? Kinliği, zevkli bir çalışma haline getirmek ve böylece daha verimli kılmak amacıyla bilerek sömürülebileceğini gösteren bir örnek aktarmak istedi. Bu amaçla bir Almandan dinlediği ve o sıralarda yerel gazetelerde yayımlanmış bir öyküyü anlattı — kendisi Fransızca konuşuyordu elbet. Bu, öğrencilerini bahçede çalıştırmakta olan bir Alman erkek öğretmenle ilgiliydi; öğretmen, öğrencilerin çalışma isteklerini kamçulamak amacıyla, parçaladıktan her toprak topağını bir Fransız kafatası olarak düşünmelerini istiyordu. Elbet N. öyküyü anlatırken "Alman" sözcüğünü kullanmak durumunda kaldığında doğrusunu yapıyor, "*boche*" değil de "*allemand*" sözcüğünü kullanıyordu. Ama an-

³⁸[Bu örnek ile 30 ve 31 sayılı örnekler 1920'de eklenmişti; 29 sayılı örnek, 1919'da eklenmişti.]

³⁹["*Gepackstücke*" ("paketler") demek, istiyordu. "*Gespeckstücke*" olmayan bir sözcüktür, ancak "*Speckstücke*" "pastırma parçaları" anlamına gelir. "p"den sonraki sesli harf, ("e" de yazılsa, "à" da yazılsa) her iki durumda da aynı sesi verir.]

latmın sonunda söz, öğretmenin buyruğunu aktarmaya gelince, şöyle dedi: *imaginez-vous gu'en chaque moche vous écrasez le crâne d'un Français*. Yani burada *motte* [’topak’ ın Fransızcası] yerine *moche* demiş oluyordu!

"Bu titiz bilim adamının kendini bir alışkanlığa — hatta belki bir eğilimin dürtüsüne kaptırmamak için öyküsünün başlarında kendisini tuttuğu, yasaların Üniversite Aula’sından uzak tutulmasını açıkça buyurduğu bir sözcükten sakındığı açıkça görülüyor. "*instituteur allemand* (Alman öğretmen) sözcüklerini sonuncu kez başarıyla ve de dosdoğru söyledikten ve öykünün bitmiş olması, dolayısıyla artık tehlikenin kalmaması nedeniyle bir an önce rahat bir soluk almaya hazır hale geldikten sonra, böylesine büyük bir çabayla bastırılmış olan sözcük, benzer sesli '*motte*' sözcüğünde kendini gösteriverdi ve olan oldu. Bir siyasal suç işleme kaygısı, her şeye karşın alışlagelmiş sözcüğü —herkesin beklediği sözcüğü— kullanma yönündeki bastırılmış istek ve bir cumhuriyetçi ve demokrat olarak doğmuş bir kişinin fikir ifade etme Özgürlüğünün kısıtlanması karşısındaki tepkisi... Bütün bunlar, örneği gerektiği şekilde verme amacını etkilemiş oluyordu. Konuşmacı, etkileyici, ya da müdahale edici eğilimi biliyordu ve sadece varsayacağımız üzere, dil sürçmesini yapmazdan hemen önce bunu düşünmüştü.

"Profesör N. yaptığı dil sürçmesini fark etmedi; eti azından genellikle otomatik olarak yapılageldiği üzere düzeltmedi. Öte yanda sürçmeyi* özellikle Fransız izleyiciler büyük bir hoşnutlukla karşıladı ve konuşmacı bu sözcük oyununu bilerek yapmışçasına etkilendi. Ben kendi adıma bu mastım olayı için için duyduğum bir heyecanla izledim. Gerçi, uygun düşmeyeceği nedeniyle profesöre ruhçözümleme yönteminin gerektirdiği sorulan sormadım ama, gene de bu dil sürçmesini, parapraksinin saptanmasıyla ilgili kuramınızın ve dil sürçmeleriyle şakalar arasında benzerlik ve bağlantı bulunduğu savınızın doğruluğunu gösteren bir kesin kanıt olarak aldım."

(30) Bir Avusturya subayı olan Teğmen T'nin evine döndüğünde anlattığı aşığıdaki dil sürçmesi örneğinin kökeni de savaş-döneminin acılı izlenimlerinde yatmakta:

"İtalya'da savaş tutsağı olarak kaldığım birkaç ay boyunca, küçük bir villada iki yüz subayla birlikte yaşadım. Bu süre içinde aramızdan biri gripten öldü. Elbet bu olay üzerimizde derin etkiler bıraktı, çünkü içinde bulunduğumuz koşullar, tıbbi yardımdan yoksun oluşumuz ve çaresizliğimiz, bir bulaşıcı hastalığa tutulabileceğimiz olasılığını arttırıyordu. Ölen adamı mahzende bir odaya uzattık. Akşam, evin etrafında arkadaşımınla yürüyüş yaparken, ikimiz de cesedi görme isteğimizi dile getirdik. Mahzene girdiğimde (ben öndeydim) karşıma çıkan görünüm beni dehşete düşürdü/çünkü tabutun kapının bu kadar yakınında olmasını ve mum ışığı altında hareketli bir şeye dönüşen bir suratla ansızın böylesine yakın olacağımı beklemiyordum. Bu görüntünün etkilerini de taşıyarak evin çevresindeki yürüyüşümüzü sürdürdük. Yusuvarlak ayrı ışıklarıyla yıkanan bir park, pırıl pırıl aydınlanmış bir çayır ve ardında ince bir sis duvağının görüldüğü bir noktaya geldiğimizde, bu görüntünün zihnimde uyandırdığı resmi betimledim; bitişikteki çam ağaçlarının dalları altında halka olmuş dans- eden bir periler topluluğu görüyordum.

"Ertesi gün öğleden sonra ölmüş yoldaşımızı gömdük. Tutukevimizden küçük komşu köyün mezarlığına yaptığımız yürüyüş bizim için hem acı hem de aşağılatıcı oldu; çünkü bağış çağrış yeniyetme delikanlılarla kaba gürültücü köylülerden oluşan alaycı bir kalabalık, merak ve nefretten oluşan duygularını açıkça dile getirmek için bu fırsattan yararlanmayı ihmal etmemişlerdi. Bu savunmasız durumda bile, hakaretlerden kaçamayışımızın yarattığı duygularım ve bu kaba gösteri karşısında duyduğum tiksinti, akşama kadar bir acı olarak çöktü yüreğime. Bir önceki gün olduğu gibi aynı saatte, aynı arkadaşla evi çevreleyen taşlı yolda tıpkı daha önce yaptığımız gibi yürümeye başladık; mahzenin, ardında ölü bedeninin uzanmış bulunduğu demir parmaklıklı penceresinin önünden geçerken, cesedi ilk gördüğüm an yaşadığım duygular sardı beni. Apaydınlık parkın bir kez daha, aynı aynı ışığında önümde uzandığı noktada durdum ve arkadaşşıma dedim ki: 'Burada *mezarın* ['*Grab*1 — yani otların ['*Gras*'] içinde otursak da bir serenad *batsak* ['*sinken*'] ('singen'— şarkı söylesek olacaktı, —*çev*)' İkinci dil sürçmesini yapınca dek durum dikkatimi çekmedi; ilkinin içerdiği anlamın bilincine varmaksızın düzeltmişim. Şimdi düşünüyor

ve ikisini bir ataya getiriyorum: 'mezarın içinde — batmak (gömülmek)!' Şimşek hızıyla şu resimler canlanıyor gözümün önünde: ay ışığında danseden ve uçarcasına dönen periler; tabutunda uzanmış yoldaşımız, kımıldandığı izlenimi; cenaze töreninden bazı sahneler, duyduğum nefret ve yaşlı havamızın bozulması; ortaya çıkan bulaşıcı hastalıkla ilgili bazı konuşmaların anısı ve birkaç subay tarafından dile getirilen önsezi ya da kehanetler... Daha sonra o günün babamın ölüm tarihi olduğunu anımsadım; belleğimin tarihleri genellikle saklamadığını dikkate alarak bunu çarpıcı buldum.

"Daha sonra düşündüğümde, her iki akşamda da dış koşulların aynı olduğunu gördüm: günün aynı saati, aynı ışıklar, aynı yer ve aynı arkadaş. Gribin yayılması olasılığı konusunda kaygılı bir tartışma olduğunda duyduğum rahatsızlığı anımsadım; aynı zamanda, kendimi korkuya yenilmeye teslim etmeye karşı içimdeki ket vurmaya, korkma yasağını anımsadım. Ayrıca sözcüklerin 'Wir könnten ins Grab sinken

— We could— in the grave — sink' sıralanışındaki⁴⁰ önemin bilincine vardım ve yalnızca baskısız gerçekleşen başlangıçtaki düzeltmenin, bastırılan kompleksin eksiksiz ifade edilebilmesini sağlamak üzere, 'mezar 'ın 'otlar' şeklinde düzeltilmesinin ikinci dil sürçmesine ('singen' yerine 'sinken') yol açığının bilincine vardım.

"Şunu da eklemeliyim ki o sıralar çok yakın bir akrabamla ilgili büyük kaygı verici düşler görüyordum. Tekrar tekrar hasta gördüm onu, bir keresinde de ölmüş gördüm. Tutsak edilmeden hemen önce onun bulunduğu yerde şiddetli bir grip salgını baş gösterdiği haberini almıştım ve akrabam olan hanıma hayatından endişe ettiğimi yazmıştım. O günden beri ondan haber alamadım. Aylar sonra, size anlattığım olayın olmasından iki hafta önce salgına kurban gittiğini duydum!"

(31) Şimdi vereceğim dil sürçmesi örneği, bir doktorun payına düşen o üzücü anlaşmazlıklardan birine ışık tutuyor. Tanının henüz onaylanmamış olmasına karşın, sonuçta ölümçüllüğü kesin bir hastalığa yakalanmış bir adam, sorununa çözüm aramak amacıyla Viyana'ya

⁴⁰[*"Wir könnten ins Grab sinken"* - "we could sink in the grave — mezara batsaydık ya da gömülseydik". Sözcüklerin sıralanması İngilizcede ve Almandada birbirinden faizlidir.]

gelmişti, gençliğinden beri tanıdığı ve şimdi ünlü bir doktor olan arkadaşından, tedavisini üstlenmesini rica etti. Arkadaşı sonunda bu isteği istemeye istemeye kabul etti. Hasta adamın bir bakımevinde kalması düşünülüyordu ve doktor "Hera" sanatoryumunu önerdi. "Ama," diye karşı koydu hasta, "orası yalnızca belli bir hastalık için (doğumevi)." "Hayır canım!" diye yanıtladı doktor çabucak, "Hera 'da her türden hastayı (hastanın) *umbringen* [işini bitirirler]— şey yani, *unterbringen* [işini kabul ederler] demek istedim." Bunun üzerine yaptığı dil sürçmesinin yorumlanışını şiddetle savunmak durumunda kaldı. "Sana karşı düşmanca itkilerim olduğunu sanmıyorsun elbet, değil mi?" Çeyrek saat sonra, doktor, hastabakıcıyla birlikte dışarı çıkarken, "Hiçbir tanı koyamadım, ama gene de söylenen hastalığa yakalandığını sanmıyorum. Eğer öyleyse, büyük dozda morfin verip huzurlu bir sona ulaşmasından yanayım," dedi. Hastanın, arkadaşından (doktordan) hastalığının çaresiz olduğunun onaylanması halinde kendisine bir ilaç verip acılarını dindirmesini istediği ortaya çıktı. Dolayısıyla, doktor aslında arkadaşının sonunu getirme işini üstlenmişti.

(32) ⁴¹ İşte, bildiğim kadarıyla yirmi yıl öncesine ait olmakla birlikte, özellikle öğretici niteliklerinden ötürü anlatmadan geçemeyeğim bir başka dil sürçmesi. "Hanımın biri bir keresinde bir arkadaş toplantısında şu görüşü dile getirdi — sözcükler hanımın öfkeli, ve birçok gizli etkinin baskısı altında olduğunu gösteriyor: "Evet, erkeklerin hoşuna gitmek için bir kadın güzel olmak zorundadır. Erkek çok daha rahattır; yeter ki *beş* düz [*fünfgerade*] uzantısı olsun, başka bir şeye gereksinimi yoktur!" Bu örnek *kısaltmadan* yoğunlaştırmadan ya da *bulaşmadın* (s. 86 ile karşılaştırınız) kaynaklanan bir dil sürçmesinin gizli işleyişini iyice görmemize olanak vermektedir. Burada benzer anlamlı iki tümceciğin kaynaştığını varsayabiliriz:

yeter ki *dört düz uzantısı* olsun yeter ki
beş melekesi (duyusu) olsun.

Ya da *düz ['gerade']* ögesi, söylenmesi düşünülen şu iki deyişin ortak ögesi olabilir:

⁴¹ [Bu örnek 1910'da eklenmiştir.]

yeter ki uzantıları *düz* olsun
bütün *beşi (beşleri) tek sayı* olarak kabul etmek⁴²

"Gerçekten de tümcenin **her iki** şeklinin de, beş duyuyla ilgili olanın da, 'tek sayı olan beş' ile ilgili olanın da, önce bir sayı, sonra da düpedüz dört yerine gizemli beş sayısının düz uzantılarla ilgili bir tümceye sokulmasında ayrı ayrı rol oynadığını varsaymamızı engelleyecek hiçbir şey yok. Ancak bu kaynaşma, kendi başına iyi bir anlam taşımasaydı —yani bir kadının ağzından açıkça söylenemeyecek sinik bir hakikati dile getiren bir anlam içermeseydi— dil sürçmesinde görüldüğü şekliyle ortaya çıkmayacaktı kuşkusuz. Son olarak, hanımın sözlerinin, dile geldiği şekliyle eğlenceli bir dil sürçmesi olduğu kadar, iyi bir şaka olarak değerlendirilebileceğini dikkat çekememezlik etmeyelim. Bizim durumumuzda, konuşmacının davranış şekli, herhangi bir bilinçli amaç fikri uyandırmadığı gibi şaka olduğu görüşüne de yer vermedi."

Bir dil sürçmesinin bir şakaya ne kadar yakın⁴³ olabileceği, Rank'ın (1913) aktardığı ve sürçmeyi yapan kadının, sözlerini bir şaka olarak kabul edip gülmesiyle son bulan aşağıdaki olguda görülmektedir.

(33) "Karısı kızlık tavırlarını koruma kaygısı taşıyan ve eşine sık cinsel ilişki iznini bile istemeye istemeye veren yeni evli bir erkek, daha sonra kendisinin de karısının da son derece gülünç bulduğu şu öyküyü anlattı bana. Karısının kendini geri tutma kuralına uymadığı bir gecenin sabahında, adam ortak yatak odalarında traş oluyormuş, karısıysa hâlâ yataktaymış; kolaylık olsun diye sık sık yaptığı* üzere, karısının komodini üzerinde duran pudrasını ve pufunu kullanmış. Cildine büyük özen gösteren karısı, birkaç kez bunu yapmamasını söylemiş bulunuyormuş, o anda da öfkeyle şöyle bağırır: 'İşte gene **senin [deiner]** pufunla **beni [mich]** pudralıyorsun!' Kocasının kahkahası üzerine dilinin sürçtüğünü anlamış (şöyle söylemek istiyordu aslında; '**kendini [dich]** gene **benim [meiner]** pufumla pudralıyorsun') ve ken

⁴²["Alle *fünf gerade* sein lassen." Almancada "*gerade*" hem "düz" hem de "tek" anlamına gelir. Tümce, doğru çevrilecek olursa, "Kişinin olumsuzluktan görmezden gelmesi" anlamını taşır.]

⁴³[Bu paragraf ve 33 no.lu Örnek, 1917de eklenmiştir.]

disi de gülmeye başlamış. 'Pudralamak' [**'Puderr'**] 'çiftleşmek' anlamına geldiği her Viyanalı tarafından bilinen bir deyiştir; pudra pufunun da, bir erkeklik organı simgesi olduğu açık."

(3A)⁴⁴Aşağıdaki —Storfer'in verdiği— örnekte de, aslında şaka yapmanın amaçlandığı düşünülebilir

Ruhsal nedenlere bağlı olduğu açıkça belli bir rahatsızlık geçiren Frau B.'ye, bir ruhçözümlemeciye, Dr. X'e başvurması tekrar tekrar öneriliyor. Kadın ısrarla doktorun yanlış bir şekilde her şeyi cinsel şeylere bağlayacağı, bu nedenle de bu türden bir tedavinin hiçbir değeri olmayacağı gerekçesiyle doktora gitmiyor. Ama sonunda bir gün, öneriye uymaya hazır görüyor kendini ve soruyor: "Nun gut, wann **ordinari** also dieser Dr. X.?"⁴⁵

(35) ⁴⁶Şakalarla dil sürçmeleri arasındaki bağlantı, ayrıca, çoğu durumda dil sürçmelerinin bir kısaltma olmaktan öte gitmedikleri olgusunda yatışında da kendini göstermektedir:

Bir kız okuldan çıkınca zamanın modasına uyarak tıp fakültesine giriyor. Birkaç dönem sonra tiptan kimyaya geçiyor. Birkaç yıl sonra fikir değiştirmesini şu sözlerle anlatıyor: "Genelde bedeni incelemek pek tersime gitmiyordu, ama bir keresinde bir kadavranın tırnaklarını sökmek durumunda kaldım ve **kimyadan** tümüyle soğudum."

(36) ⁴⁷Bu noktada yorumlanması pek bir beceri istemeyen bir başka dil sürçmesi örneği aktaracağım. "Anatomi dersinde profesör, enterolojinin, zorluğuyla ünlü bölümü burun boşluğunu açıklamaya çalışıyordu. Öğrencilere konuyu anlayıp anlamadıklarını sorduğunda olumlu yanıt aldı. Bunun üzerine kendini beğenmiş bir kişi olarak bilinen profesör, "Buna inanmak güç," dedi, "çünkü milyonlarca nüfusu olan Viyana'da bile, burun boşluğu konusunu anlayanlar **bir parmakla**, —yani bir elin parmaklarıyla demek istemişim— sayılacak kadar azdır."

⁴⁴[1924'de eklenmiştir.]

⁴⁵[Söylemek istediği şeydu: "Tamam öyleyse, bu Dr. X.'in muayene saatleri neler?" "Muayene saatleri" karşılığı olarak "**ordiniert**" demeliydi. Oysa, bulunmayan bir sözcük olan "**ordinart**" i kullandı. Öte yanda "**ordinar**" "sıradan", "kaba" anlamlarına da gelir.]

⁴⁶[1920'de eklenmiştir.]

⁴⁷[Bu örnekle bundan sonraki (No.37) 1912'de eklenmiştir.]

(37) Aynı profesör, bir başka konumda şöyle demişti: "Dişi üreme organları söz konusu olduğunda, pek çok *Versuchungen* [kışkırtmalara] — affedersiniz, *Verseue he* [deneylere] karşın..."

(38) ⁴⁸ Bu örnekleri eski bir Fransız yazarı tarafından gözlemlenen iki dil sürçmesine dikkatimi çeken Viyanalı Dr. Alfred Robitsek'e borçluyum. İkisini de Almancaya çevirmeksizin aktarıyorum:

Brantôme (1527-1614), *Vies des Dames galantes*, Discours second: "Si ay-je cogneu une très-belle et honneste dame de par le monde, qui, devisant avec un honneste gentilhomme de la cour des affaires de la guerre durant ces civiles, elle luy dit: Tay ouy dire que le roy a faict rompre tous les c... de ce pays-là.' Elle vouloit dire *les ponts*. Pensez que, venant de coucher d'avec son mary, ou songeant à son amant, elle avoit encor ce nom frais en la bouche; et le gentilhomme s'en eschauffa en amours d'elle pour ce mot.

"Une autre dame que j'ai cogneue, entretenant une autre grand' dame plus qu'elle, et luy louant et exaltant ses beautez, elle luy dit après: 'Non, madame, ce que je vous en dis, ce n'est point pour vous *adultérer*'; voulant dire *adulater*, comme elle le rhabilla ainsi: pensez qu'elle songeoit a adultérer."⁴⁹

(39) ⁵⁰Elbet, bir dil sürçmesinden kaynaklanan cinsel *doubles entendres* (çift anlamlılık) m yanı sıra daha çağdaş örnekler de var, Frau F., bir dil kursundaki ilk saatini anlatıyordu. "Çok ilginç; öğretmen genç bir İngiliz erkeği. Daha birinci derste *durch die Blusé* [bluz arasından]—şey yani '*durch die Blume*' [sözcük anlamı 'çiçekler ara-

⁴⁸[1910'da eklenmiştir.]

⁴⁹["Saray mensubu çok dürüst bir beyefendiyle, o iç savaş sırasında savaş konularını konuşmakta olan çok güzel ve erdemli bir hanım, ona 'Kralın o bölgenin c... sinde delikler yaptığını duydum,' dedi. '*Köprüler*' [eksik bırakılan Fransızca sözcükle kafiye oluşturan '*ports*'] demek istemişti. Az önce kocasıyla yatmış olabileceği, ya da âşığı düşünmekte olduğu, bu nedenle bu sözcüğün dilinin ucunda bulunduğu ve beyefendinin bu sözcük üzerine ona karşı müthiş bir istekle tuttuğu varsayılabilir.

"Tanıdığım bir başka hanım, kendisinden daha yüksek konumda bir başka hanımı ağırlarken onu övüyor, güzelliklerini sayıyordu, bunlar bittikten sonra, kabına, 'Hayır madam, bu söylediklerimi, sizi(ri) kızlığınıza (masumiyetinizi) bozmak için söylemiyorum,' dedi; *pohpohlamak için* demek istemişti, bu söyleyişten de hanımın zinayı düşündüğü varsayılabilir.]

⁵⁰[1924'te eklenmiş.]

smdan', yani (deyim anlamı) 'dolaylı olarak'] bana özel ders yermeyi yeğlediğini ima etti." (Storfer'den)

Nevrotik belirtileri çözümlenmeye ortadan kaldırmada kullandığım ruhsal tedavi sürecinde⁵¹ çoğu kez hastanın farkında olmaksızın söylediklerinde ve yaptığı çağrışımlarda, gizli kalmak için büyük çaba harcayan ama gene de varlıklarını farkında olmaksızın çeşitli yollarla ele vermekten saklamayan bir düşünce-içeriğiyle karşı karşıya kalıyorum. Dil sürçmeleri, bazı son derece inandırıcı ve aynı zamanda eşi görülmedik örneklerle gösterebileceğim üzere, çoğu kez çok önemli bir hizmette bulunuyorlar bu konuda. Nitekim diyelim teyzesinden söz eden bir hasta, dil sürçmesinin farkına varmaksızın sürekli "annem" diyor; ya da bir başkası, kocasından "ağabeyim" diye söz ediyor. Bu şekilde benim dikkatimi, bu kişileri bir başkasıyla "özdeşleştirdikleri" olgusuna —bu insanları kendi coşkusal yaşamlarında aynı tipten olayların tekrar olduğu bir diziye yerleştirdikleri olgusuna— çekiyorlar. Bir başka örnek vermek gerekirse:⁵² Yirmi yaşlarında bir genç erkek muayene sırasında kendisini şu sözlerle takdim etti: "Size tedaviye gelen şu kişinin babasıyım. Afedersiniz, onun kardeşiyim demek istemiştım. Kendisi benden dört yaş büyüktür." Ben bu dil sürçmesini, bu kişinin de tıpkı kardeşi gibi babasının yüzünden hastalandığı görüşünün anlatımı olarak kabul ettim; o da kardeşi gibi iyileştirilmek istiyordu; ama asıl iyileştirilmesi gereken babasıydı, — Bazı durumlarda da, kulağa garip gelen bir sesler toplamı ya da zorla söylendiği izlenimi bırakan bir deyiş, baskı altına alınmış düşüncenin hastanın görüşlerinde yer aldığını, aslında başka türlü dile getirilmesi tasarlanan sözlerine katkıda bulunduğunu açıklamaya yeterlidir.

Dolayısıyla büyük konuşma bozukluklarının da, daha az önemli esnek konuşma bozukluklarının da, "dil sürçmeleri" başlığı altında toplanabilmesi, "seslerin temas etkisinden [s.93] değil, dil sürçmesinin meydana gelmesini belirleyen ve yanlıştın yeterli bir açıklamasını sağlayan konuşmanın, yani amaçlanan konuşmanın dışında yatan düşüncelerden dolayıdır. Seslerin birbirini etkileme, değiştirme yasalarını

⁵¹ [Tersinin belirtildiği durumlar dışında s. 117'ye kadar olan bölümler 1901'den kalmadır] -';

⁵²[BU örnek 1907'de eklendi.]

kuşku götürür kılmak amacıyla değilim; ama bana öyle geliyor ki, bu yasalar tek başlarına doğru konuşma sürecini bozmada yeterli etkiyi gösteremiyor, incelediğim ve ayrıntılı bir şekilde araştırdığım olgularda bu yasaların, söz konusu [fonetik] ilişkilerin etki alanına girmeden de olsa, uzaktaki bir ruhsal itici gücün kendisine uygun düşmesi nedeniyle yararlandığı bir işleyişten başka bir şeyi temsil etmediklerini gördüm. ***Dil sürçmesi sonucu meydana gelen çok sayıda yerine geçirme, simgeleştirmede***, [s. 86] ***bu türden fonetik yasalara hiç uyulmaz***. Bu konuyla ilgili olarak, dil sürçmelerini yönlendiren koşulların karmaşık olduğunu ve nedenlerinin seslerin temas etkilerinin çok Ötelelerine uzandığını kabul eden Wundt 'la tümüyle aynı görüşteyim.

(Wundt'un deyişiyle [s. 93 ile kıyaslayınız]) bu "uzak ruhsal etkiler"! olduğu gibi kabul etsem de, konuşmanın ivedi olduğu ve dikkatin bir ölçüde başka yöne kaydığı durumlarda, dil sürçmesini yönlendiren koşulların, kolayca Meringer ve Mayer'in saptadığı sınırlar içinde⁵³ kalabileceğini kabul etmemi engelleyecek bir şey yok öte yanda. Bu yazarların verdiği örneklerden bazıları için daha karmaşık bir açıklama yapmak gerekiyor. Şu yukarda [s. 86] aktarılanlardan birini alalım örneğin:

"Es war mir auf der *Schwest*...
Brust so schwer."

Burada olan yalnızca, "***schwe***" sesinin aynı değerdeki "***bru***" sesine "öngörme" yoluyla zorlanması mıdır? "***Schwe***" hecesini oluşturan seslerin özel bir ilişkiden dolayı bu şekilde izinsiz olarak işe karışabileceği fikrini bir kenara atamayız. Bu ancak bir ***Schwester*** (kız kardeş) — ***Bruder*** [erkek kardeş] çağrışımı olabilir; belki bizi bir başka düşünceler gurubuna götüren ***Brust der Schwester*** [Kızkadeşin göğsü] çağrışımı olabilir, işte, aksi halde masum olan "schwe"ye bir konuşma yanlışı oluşturma gücünü veren, bu sahne arkasındaki görünmez yardımcıdır.

Asıl bozucu etmenin, ayıp sözlere ve anlamlara benzer seslerden kaynaklandığını varsayabileceğimiz bir başka dil sürçmesi şekli de var. Kaba düşünceli kişilerin çok rağbet ettiği bir uygulama olan, sözcük

⁵³[Yani fonetik etmenlere bağlı.]

lerin ve deyişlerin çarpıtılması, bozulması, tek amaca yöneliktir; istenen tek şey, yasaklanmış konulan ima etmek üzere masum fırsatları sömürmektir; bu sözcüklerle oynama, öyle sık görülür ki, bilmeden, istemeden yapıldığında dikkatimizi bile çekmez. Bu kategoriye kuşkusuz, *Eischeissweibcheti (Eiweisscheibchen* yerine),⁵⁴ *Apopos Fritz (apropos* yerine),⁵⁵ *Lokuskapitcil (Lotuşkapital* yerine),⁵⁶ vd. ayrıca belki de Aziz Mary Magdalena'nın⁵⁷ *Alabüsterbachse 1Alabasterbüchse* yerine),⁵⁸ bu tür örneklerle girmektedir. —"Ih fordere Sie auf, auf das Wohl unseres Chefs awzustossen" [bkz. s. 86], bilerek oluşturulmuş bir parodinin ısrarlı tekrarı olan kasıtsız bir parodiden başka bir şey olmasa gerektir. Ben, konuşmacının bu dil sürçmesini yaptığı

⁵⁴[" Yumurtanın beyazının küçük dilimleri" yerine (sözcük anlamı "yumurta-pislik- dişi" olan) anlamsız bir deyiş.]

⁵⁵("Apopos" olmayan bir sözcük; ama "Popo" bebek dilinde "kabalar" için kullanılıyor.)

⁵⁶[Anlamsız bir sözcük, bir mimarlık terimi olan "nilüfer çiçeği süsü" yerine "W.C. kapital".]

⁵⁷ Çocukluğunda yaptığı bir şaka olan "*runieren* [ruin-yıkma]" yerine "*urinieren* [urinate- işemek]" deme oyununa ulaşıncaya dek inadını sürdüren bir hanımın hastalığının belirtisi dil sürçmeleri şeklinde kendini gösteriyordu. — [1924'de *eklenen*::] Yasaklanmış ve uygunsuz sözcüklerin rahatça kullanılmasını mümkün kılmak için dil sürçmesi numarası yapma eğilimi, Abraham'ın, anı tıkanıklıklarını "çok amaca yönelik olarak" gözlemlemesinin temelini oluşturmaktadır (Abraham, 1922a). Bir kadın hasta, özel adların ilk hecelerini kekeleyerek tekrarlamaya çok yatkındı. "Alexander" yerine "A-alexander" dedikten kısa bir süre sonra "Protagoras" adını "Protragoras"a çevirdi. Araştırma, çocuklukta "a" ve "po" heceleri sözcüklerin başına geldiğinde, genelde çocuklarda kekeleyemeye yol açan bir eğlence şeklinde tekrarlama oyununu yapmaktan özellikle hoşlandığını ortaya çıkardı. ["A-a" ve "Popo" Alman bebek dilinde, "pislik" ve "kabalar" anlamına gelir.] "Protagoras" adını ele aldığımızda, ilk hecedeki "r" harfini atlayıp "Popotagoras" diyebileceği tehlikesinin bilincine vardı. Tehlikeye karşı bir koruma olarak "r"ye sınıksız tutundu ve ikinci heceye ikinci bir "r" soktu. Başka durumlarda da "*Parterre* [giriş katı]" ve "*Kondoleni* [baş sağlığı dileği]" sözcüklerini de çağrışımlarında onlara sıkı sıkıya bağlı olan "*Pater* (baba)" ve "*Kondom* [kondom]" sözcüklerinden sakınmak amacıyla bozmuştu - Abraham'ın bir başka hastası da —büyük bir olasılıkla "angina" yerine "vagina" demek korkusuyla—her seferinde "angina" yerine "Angora" deme eğilimindeydi. Demek ki dil sürçmeleri varlıklarını, bozma eğilimi yerine savunma eğiliminin baskın çıkması olgusunun varlığına borçluydu; zaten Abraham da, bu süreçle saplantı sinircesi (obsessional neurosis) belirlilerinin oluşması arasındaki benzerliğe haklı olarak dikkat çekiyordu.

[(Ortadaki bölüm "Büste" göğüs anlamına gelse de) "kaymak taşı kutusu" yerine kullanılmış olmayan bir sözcük.]

törende onurlandırılmakta olan Müdür olsaydım, herhalde zaferin tadını çıkaran bir generalin askerlerine, ödüllendirilmekte olan adama karşı içten içe duydukları eleştiriyi alaylı şarkılar biçiminde dile getirme izni veren Romalıların çok zeki olduğunu düşünürdüm. — Meringer kendisinin bir keresinde, topluluğun en yaşlı üyesi olması nedeniyle aslında "*Senexl*"⁵⁹ ya da "*altes* (yaşlı) *Senexl*" diye anılması gereken birisine, "*Prost* [Sağlığınıza!] *Senex Altesll*" dediğini aktarıyor. Kendisi de bu yanlış karşısında müthiş şaşırıyor (Meringer ve Mayer, 1895,50). "*Altesl*"in sövgü sözcüğü olan "*alter Esel*"e ("ihtiyar eşek") ne kadar yakın olduğu üzerinde düşünürsek, onun duygularını yorumlayabiliriz belki. Yaşa gösterilmesi gereken herhangi bir saygısızlığın (yani çocukluktaki babaya saygısızlığın) iç cezaları büyüktür.

Herhangi bir kanıt gösteremediğim bu yorumlarla, kendimin derlediği ve çözümlene yoluyla açıkladığım örneklerin farklı değerler taşıdığını okurlarım göz ardı etmez umarım. Ama yalnızca dil sürçmesi oldukları apaçık ortada olan durumların bile, dile getirilmesi niyetlenen bağlamın *dışında* yatan yan-bastırılmış bir fikrin işe karışması sonucu gerçekleştiği yönündeki beklentime gizliden gizliye tutunmamın bir nedeni de, Meringer'in dikkate değer bir gözleminin beni desteklemesidir. Bu yazar, hiç kimsenin bir dil sürçmesi yapmış olduğunu kabul etmeye hazır bulunmayışını garip bir olgu olarak değerlendiriyor. Dil sürçmesi yaptığının söylenmesi halinde müthiş alman bazı duygulu ve içten insanlar var. Ama ben Meringer'in yerinde olsaydım, "hiç kimse" diyecek kadar bir genelleme yapmazdım. Sürçmenin ortaya çıkmasından sonra görülen etkinin açıkça utanma şeklinde kendini göstermesi çok önemlidir. Bu, unutulmuş bir adı anımsayamadığımda [s. 43] duyduğumuz rahatsızlıkla ve önemsiz bir anının unutulması karşısındaki şaşkınlığımızla (s. 78) kıyaslanabilir; ve bütün durumlarda da, bozukluğun oluşmasında, bir motifin katkısının bulunduğunu gösterir.

Adların bozuk söylenmesi bilerek yapıldığında hakaret şeklinde karşılır; ve bilmeden yapılan bir dil sürçmesi şeklinde ortaya çıktığı birçok durumda da aynı önemi pekâlâ taşıyabilir. Mayer'in bildirdiğine

⁵⁹[Bu, Latincedeki "senex", "ihtiyar" sözcüğünün Avusturya'da küçültücü anlamda kullanılan samimi şeklidir.]

göre, bir keresinde, az önce Breuer'in adını söylemiş olduğu için, "Freud" yerine "Freuder" diyen (Meringer ve Mayer, 1895, 38), ve bir başka seferinde de "Freuer-Breudian" iyileştirme yönteminden söz eden (aynı kitap, 28) bir kişi, belki de bir meslektaşı — ve o yöntemi pek desteklemeyen bir meslektaşı. İlerde kalem sürçmeleri bölümünde [s. 149'dan itibaren], başka hiçbir şekilde açıklanamayan bir ad çarpıtılması örneğinden söz edeceğim.⁶⁰

Bu olgularda, araya giren bozucu etmen, o anda konuşmacının niyetiyle çakışmaması nedeniyle bir kenara konulması gereken eleştiridir.

Öte yanda⁶¹ bir adı bir başkasının adı varsayıp o kişinin adı yerine koymak, adla dil sürçmesi yaparak iki kişiyi özdeşleştirmek, herhangi

⁶⁰[1907'de *eklenen dipnot:*] özellikle aristokratların, gittikleri doktorların adlarını yanlış söyleme eğiliminde oldukları gözlemlenebilir aslında. Bundan, bu insanların, doktorlara alışkanlık gereği kibar davranmalarına karşın onları içten içe hor gördükleri sonucunu çıkarabiliriz. — [1912'de *eklenen*] Dr. Ernest Jones'un, o zamanlar Toronto'da İngilizce olarak yazdığı (Jones, 19116 [488]) bizim konumuzla ilgili bir yazıdan adların unutulmasıyla ilgili bazı güzel gözlemleri buraya alıyorum:

"özellikle anımsayacağını umdukları ya da bekledikleri bir kişi tarafından adlarının unutulduğunu görüp de öfkelenmeyen kişilerin sayısı çok azdır. Bunlar, güdüsel olarak unutan kişinin belleğinde kendilerini kesinlikle anımsayacak kadar önemli bir izlenim yaptıklarını kabul ederler, ad, kişiliğin ayrılmaz bir parçasıdır çünkü. Aynı şekilde çoğu kişi, hiç beklemedikleri halde önemli bir kişinin kendilerine adıyla seslendiğini görünce müthiş gururlanırlar. Çoğu lider gibi Napoleon da bu sanatın ustalarından biriydi. 1814'de, Fransa -savaşı felaketinin ortasında, belleğinin bu alanda ne kadar güçlü olduğunu şaşırtıcı bir şekilde kanıtladı. Craonne yakınlarında bir kasabada, karşılaştığı belediye başkanı De Bussy'yi, yirmi yıl önce La Fère bölüğünden tanıdığını anımsadı; bundan müthiş gururlanan De Bussy, hemen olağandışı bir isteklilikle kendini onun hizmetine adadı, aynı şekilde, bir kişiye hakaret etmenin en kesin yolu, adını unutmuş görünmektir; bu kişinin gözümüzde adını anımsama zahmetine katlanmayacağımız kadar önemsiz olduğu izlenimini verir. Bu yöntem, edebiyatta sık sık sömürülmüştür. Turgenyev'in *Dumanında* şöyle bir bölüm var:¹ 'Demek Baden'i hâlâ eğlenceli buluyorsunuz Msieu — Litvinov.' Ratmirov Litvinov'un soyadını sanki unutmuş gibi, her seferinde ve de her zaman duraksayarak, sanki hemencecik anımsayamıyormuş havasında söylerdi. Onu selamlarken, şapkasını kibirli bir tavırla kaldırmamanın yanı sıra böyle yapmakla da onun gururunu incitmeyi amaçlıyordu. Aynı yazar > *Babalar ve Oğullar* adlı yapıtında şöyle yazar: 'Vali, Kirsanov'la Bazarov'u balosuna davet etti, birkaç dakika sonra, onları kardeş olarak kabul edip, Kisarov adıyla anarak ikinci bir kez davet etti.' Burada onlarla konuştuğunu unutması, adları yanlış söylemesi ve iki kardeşi birbirinden ayıramaması, müthiş bir aşağılama oluşturuyor; amneziden bir adım önceki durum bu." [Freud bunu Almanca aktarmış; burada özgün İngilizcesi verildi.]

[Bunu izleyen dört paragraf 1910'da eklenmiştir.]

bir nedenle şimdilik arka düzlemde kalması gereken takdirkar bir duyguyu belirlese gerekir. Sândor Ferenczi, bu türden bir okul anısını aktarıyor:

"*Gymnasium* [Orta Öğretim Okulu] birinci sınıftayken, yaşamımda ilk kez, herkes karşısında (yani bütün sınıfın önünde) şiir okuyacaktım, iyi hazırlanmışım ve daha başlangıçta patlayan kahkalarla sözümün kesilmesine müthiş üzüldüm. Daha sonra öğretmen bu garip tepkiyle karşılaşmamın nedenini söyledi. Şiirin 'Aus der Ferne [Uzaklardan]¹ olan adını doğru söylemişim, ama yazarın adı yerine kendi adıma vermişim. Ozanın adı Alexander ([Macarcada Sândor] Petöfi'ydi. ilk adlarımızın aynı olmasından kaynaklanmıştı adların birbirinin yerini alması; ama asıl neden kuşkusuz o dönemde kendimi gizliden gizliye bu ünlü ozanla özdeşleştirmiş olmamdı. Bilinçli olarak bile ona karşı duyduğum sevgi ve hayranlık ozanı putlaştırma sınırına dayanmıştı. Bu anı tıkanıklığının ardında acıklı bir hırs kompleksi de vardı elbet."

Genç bir doktor bana ad değiş tokuşuyla gerçekleşen benzer bir özdeşleştirme örneği aktardı. Kendisini ünlü Virchow'a⁶² çekinerek ve saygıyla "Dr. Virchow" olarak tanıtmıştı. Profesör, şaşkınlıkla sordu: "A! sizin adınız da mı Virchow?" Genç adamın yaptığı dil sürçmesini nasıl haklı gösterdiğini I— bu büyük adamın karşısında kendisini çok küçük hissetmesi nedeniyle kendi adının aklından çıkmasını engelleyemediği gerekçesini mi öne sürdüğünü, yoksa bir gün Virchow kadar büyük bir adam olmayı umduğunu itiraf edecek cesareti gösterip Profesör 'den kendisini bu yanlıştan dolayı hor görmemesini mi dilediğini bilemiyorum. Bu iki düşünceden biri —ya da belki de her ikisi de aynı anda— kendisini takdim eden genç adamın aklını karıştırmış Olabilir.

Son derece kişisel nedenlerden ötürü, aşağıdaki olgu için de aynı uygulamanın geçerli olup olamayacağı konusunu açık bırakacağım. 1907'de Amsterdam'daki Uluslararası Kongrede, benim histeri kuramım hararetli hararetli tartışılmaktaydı.⁶³ En hırslı muhaliflerimden biri ateşli bir eleştiri sırasında, sürekli kendini benim yerime koymak

⁶²[Ünlü patoloji st (1821-1902).]

⁶³[Birinci Uluslararası Psikiyatri ve Nöroloji Konferansı, Amsterdam, Eylül 1907. "Muhaliif" Aschaffenburg'du, Bkz. Jones (1955,126).]

ve benim adıma konuşmak şeklinde durmadan, dil sürçmeleri yapıyordu. Örneğin, "...Breuer *ve Freud...*" diyeceği yerde "Bilindiği üzere Breuer ve *ben* şunu kanıtladık..." diyordu. Bana karşı olan kişinin adıyla benimki arasında en küçük bir benzerlik bile yoktu. Dil sürçmesinin bir adın diğerinin yerini alması şeklinde ortaya çıktığı birçok olguda olduğu gibi bu örnek de, bu türden sürçmelerin sesteki benzerliğin [s. 113 ile karşılaştırınız] sağlayabileceği yardım olmaksızın da gerçekleşebileceğini ve yalnızca konuyla ilgili gizli etmenlerin desteğiyle ortaya çıkabileceğini anımsatmaya yarayabilir.

Çok daha anlamlı olan diğer bazı olgularda⁶⁴ kişiyi dil sürçmesi yapmak, hatta söylemeye niyetlendiği şeyin tam tersini söylemek durumunda bırakan etmen, özeleştiridir, kişinin kendi söyleyeceğine içsel olarak karşıt olmasıdır. Böyle durumlarda kişi, ağızından çıkan sözcüklerin kendi niyetlerini iptal ettiğini, ve sürçmenin bir içsel içtensizliği açığa çıkardığını büyük bir şaşkınlıkla görür.⁶⁵ Burada dil sürçmesi bir yansılama anlatımı biçimini almaktadır — gerçekten de kişinin söylemek istemediği bir anlatımın söz konusu olması, konuşmayı bir kendini ele vermeye dönüştürdüğünden çoğunlukla şaşırtıcı bir durum ortaya çıkar. Örneğin kadınlarla ilişkilerinde normal denilen türden cinsel ilişkiye yanaşmayan bir erkek, hafif (*koketi*) olduğu söylenen bir kız hakkında konuşurken, "Benimle yetinseydi, kısa süre içinde *koëttereti*ninden [olmayan bir sözcük] vazgeçmek zorunda kalacaktı," dediğinde de aynı durum söz konusuydu. "*kokettieren*" [cilve yapmak, hafif olmak] demeye niyetlenip de söylenen bu sözcükteki değişikliği yaratan etkiden sorumlu sözcüğün bir başka sözcük, yani açıkça "*koitieren*" [çiftleşme etkinliği] sözcüğü olduğuna kuşku yoktur. — Ya da şu olguyu ele alalım: "Kendisini hiç ziyaret etmememizden aylardır yakman bir amcamız var. Yeni bir eve taşınmasını vesile ederek kendisini ziyaret ettik. Bizi gördüğüne çok sevinmiş gibiy-

⁶⁴[Bu paragrafın ' "yansılama anlatımı biçimini" sözcüklerine kadarki bölümü 1901'de yazılmıştır. Bunu izleyen iki buçuk tümce 1907'de, ve ("Ya da şu olguyu ele alalım" sözcükleriyle başlayan) son bölüm 1920'de eklenmiştir.]

⁶⁵Bu türden dil sürçmeleri, örneğin [Viyanalı oyun yazarı (1839-89)] Anzenberger tarafından, ikiyüzlü bir miras avcısı kişiliğini çizmek üzere, *Der G'wissenswurm* adlı yapıtında kullanılmıştır.

di, ayrılırken, dokunaklı bir havayla, 'Umarım bundan sonra sizi eskisinden **daha da nadir** görürüm,' dedi."

Dilbilimsel malzemenin olumlu olduğu durumlarda,⁶⁶ gizli bir şeyi şaşkırtıcı bir şekilde ortaya çıkarma sonucunu veren, ya da bir şakanın gülünç etkisini yaratan dil sürçmeleri görülmektedir, —işte Dr. Reitler' in gözlemlediği ve aktardığı örnekte böyle bir durum söz konusudur:

"'Ne güzel bir şapka,' dedi bir hanım diğerine, hayranlık belirten bir sesle, 'herhalde kendiniz [*aufgeputzt*] (düzenlemek) yerine] [*aufge- patzt?*] Amaçladığı övgülerini sürdüremedi; çünkü içten içe hissettiği eleştiri, yani şapkanın süslerinin [*Hutauptzt*] uydurma [*Patzerei*]" olduğu yönündeki düşünceleri biçimsiz dil sürçmesiyle öylesine açıkça dile gelmişti ki, artık ne övücü söz söylese yararı olmayacaktı."⁶⁷

Aşağıdaki örnekte⁶⁸ bulunan eleştiri daha hafif ama gene de aynı ölçüde apaçık:

"Bir tanışını ziyaret etmekte olan bir hanım, ev sahibinin aşırı ayrıntılı ve tükenmez konuşmasından müthiş rahatsız olmuştu. Sonunda sözünün arasına girip gitmek durumunda olduğunu söylediğinde, arkadaşı onu kapıya geçirmeye başlamış ancak yepyeni bir konu açarak antrede bir başka tükenmez konuşmaya dalmıştı. Sonunda hanım arkadaşının sözünü keserek, 'Antrede [*Vorzimmer*] evde oluyor musunuz?' diye sordu. Karşısındakinin şaşkın yüzünü görmese yaptığı dil sürçmesinin farkına varmayacaktı. Antrede ayakta tutulmaktan bitkin olduğundan, 'Sabahları [*Vormittag*] evde oluyor musunuz?' diye sorarak konuşmaya son vermeyi amaçlamış ancak dil sürçmesi, sabırsızlığını ele vermişti."

⁶⁶[Bu ve bunu izleyen paragraflar 1907'de eklenmiştir.]

⁶⁷ [Yalnızca 1910 ve 1912 basımlarında, bu noktada aşağıdaki paragraflar bulunuyordu:

⁷⁷ Aynı şey Dr. Ferenczi tarafından anlatılan bir olguda da görülmekte:

⁶⁸[Macar] kadın hastalarımından biri, ana dili Almanca olan kayınvalidesine, ("*geschmtud* [çabuk] diyeceği yerde) "*geschminkt* [boyanmış olarak, yani, makyajlı] gel," demişti. Bu dil sürçmesiyle, tam da ondan gizlemek istediği şeyi, yani yaşlı kadının gösterişliliği karşısında duyduğu tiksintiyi ele vermiş oluyordu.'

"Ana dilinde konuşmayan birinin, kendisine yabancı olan dilde konuşma beceriksizliğini sömürerek çok önemli dil sürçmeleri yapması, hiç de seyrek rastlanan olaylardan değildir."

⁶⁸[1920'de eklenmiştir.]

Dr. Max Graf'ın tanık olduğu aşağıdaki örnek,⁶⁹ kişinin, kendini denetlemesi konusunda bir uyan oluşturuyor.

"Gazeteciler Demeği 'Concordia'nın Genel Kural Toplantısında, maddi durumu her zaman kötü olan genç bir üye, ağır eleştiriler içeren ateşli bir konuşma yaptı ve heyecanını dizginleyemeyerek (*Vor stands- mitglieder* [memurlar]' ya da '*Ausschussmitglieder* [kurul üyeleri]' yerine) '*Vorschussmitglieder* [borç veren üyeler]' sözcüklerini kullandı. Kurul üyeleri, borç verme yetkisini ellerinde bulunduruyorlardı ve genç konuşmacı aslında onlara bir borç başvurusunda bulunmuştu."

"*Vorschwein*" örneğinde⁷⁰ [s. 89] bir dil sürçmesinin, hakaret içeren sözcüklerin bastırılması yönünde bir çaba harcanması durumunda kolaylıkla gerçekleştirilebileceğini görmüştük:

Beceriksiz çıraklarıyla ilişkilerinde hayvan bilimsel söylemlerden uzak durma karan almış bir fotoğrafçı, içi sıvı dolu büyük bir kabı boşaltırken sıvının yarısını yere döken çırağı şu sözlerle azarlıyor: "Be adam, bunun önce birazını *schöpsen Sie*."⁷¹ Bu olaydan az sonra da, dikkatsizliği sayesinde nerdeyse bir düzine değerli resmi berbat eden bir bayan yardımcıya, "Bu kadar da *hornverbrannt* mısın yani?"⁷² diyor.

Şimdi vereceğim örnek⁷³ ciddi bir kendini ele verme sonucu yaratan bir dil sürçmesiyle ilgili. Brill'in *Zentralblatt für Psychoanalyse*, Cilt H'de⁷⁴ aktardığı olaydaki bazı ayrıntılar, onu burada tekrar etmemizi haklı gösterecek nitelikte.

⁶⁹[Bu örnek 1907'de eklenmiştir.]

⁷⁰[Bu ve bundan sonraki paragraf, 1920'de eklenmiştir.]

⁷¹[Aslında "*schöpfen Sie*" şeklinde söylenebilecek "içinden almak" düşüncesini dile getirecekti. Bunun yerine anlamı olmayan "*schöpsen Sie*" sözcüklerini kullandı. Ama "*Schöps*" sözcüğü "koyun" ya da "ahmak" anlamına gelir.]

⁷²[Burada "aptalca" diye çevrilebilecek, sözcük anlamı "beynin (*Him*) yandı tükendi mi" olan "*lirnverbrannt*" sözcüğünü söyleyecekti. Bunun yerine kullandığı sözcük, var olmayan bir terimdir ve "boynuzun (*Horn*) yandı tükendi" anlamına gelebilir. "*Hornvieh*" sözcüğü "ahmak" anlamına kullanılır ve sözcük anlamı "boynuzlu büyük baş hayvandır.]

⁷³[1912'de eklenmiştir.]

⁷⁴*Zentralblatt* da, yazı yanlışlıkla Ernest Jones imzasıyla çıkmıştı. [Burada aktarılan şekli, biraz değiştirilmiş olarak Brill (1912)'de bulunabilir.]

"Bir akşam Dr. Frink'le yürüyüşe çıktık, New York Ruhçözümleme Derneğinin bazı etkinliklerinden konuşmaya başladık. Yıllardır görmediğim ve özel yaşantısı hakkında hiçbir şey bilmediğim bir meslektaşla, Dr. R. ile karşılaştık. Tekrar görüştüğümüze sevinmiştik, benim davetim üzerine, hep birlikte bir kafeye gittik ve iki saat boyunca güzel güzel konuştuk. Bana ilişkin bazı ayrıntıları biliyor gibiydi, çünkü olağan hal hatır somlarından sonra benim küçük çocuğumu sordu ve ortak bir dostumuzdan zaman zaman haberlerimi aldığını, çalışmalarımı tıp basınında okuduğundan beri yaptıklarına ilgi duyduğunu söyledi. Evli olup olmadığı yolundaki soruma olumsuz: yanıt verdi ve ekledi: 'Benim gibi biri neden evlensin ki?'

"Kafeden çıkarken ansızın bana döndü ve 'Şöyle bir durumda ne yapardınız acaba,' dedi. 'Bir boşanma davasında zina suçunun ortağı olan bir hemşire tanıyör um. Kadın kocasını dava etti ve bu hemşireyi suç ortağı olarak gösterdi, sonunda *adam* boşanma davasını kazandı.'⁷⁵ Sözü nü kestim, 'Yani *kadın* davayı kazandı demek istiyorsunuz,' dedim. Anında düzeltti, 'Tabii canım, *kadın* davayı kazandı', ve hemşirenin boşanma işlemlerinden nasıl etkilendiğini, kendisini içkiye vurduğunu, çok sinirlendiğini falan anlattı; ona nasıl davranılması gerektiğini söylememi istedi.

"Yanlışını düzeltir düzeltmez kendisinden açıklama istemiş, ancak olağan şaşırılmış kişi yanıtlarını almıştım: Canım herkesin dili sürçebilirdi, bu yalnızca bir dil kaymasıydı, ardında bir şey yoktu... Falan. Konuşmada yapılan her yanlışın bir nedeninin olması gerektiğini söyledim, daha önce evli olmadığını bana söylememiş, olsaydı, öykünün kahramanının kendisi olduğunu düşünebileceğimi açıkladım; çünkü bu durumda dil sürçmesinden, davayı karısının değil de kendisinin kazanması, böylece (bizim evlilik yasaları uyarınca) kendisinin nafaka ödemek durumunda kalmaması ve New York Eyaletinde yeniden evlenebilme hakkını koruması isteği ortaya çıkmış olacaktı. Tahminlerimi inatla yalanladı, ama bunu yaparken gösterdiği abartılmış coşkusal tepki, kızgınlık belirtileri ve bunları izleyen kahkaha yalnızca kuş-

⁷⁵[Britlin yazısının Almancasında burada şu dipnot var:] "Bizim yasalarımıza göre taraflardan birinin zina suçu işlediği kabul edilmedikçe boşanma gerçekleşmez; bu aslında, masum tarafa verilmiş bir boşanma hakkıdır."

kulanımı desteklemeye yaradı. Bilim uğruna gerçekleri anlatması gerektiğini söylediğimde şu yanıtı verdi: 'Yalan söylememi istemiyorsanız, hayatımda evlenmediğime inanmalısınız, dolayısıyla sizin şu ruh çözümsel yorumunuz tümüyle yanlış.* Ayrıca her ufak tefek olaya ilgi gösterenlerin son derece tehlikeli olduklarını da ekledi. Sonra ansızın bir başka randevusu olduğunu anımsadı ve bizden ayrıldı.

"Dr. Frink de ben de, dil sürçmesiyle ilgili yorumumun doğru olduğuna inanıyorduk; bunun üzerine yorumu doğrulamak ya da yalanlamak amacıyla soruşturma yapmaya karar verdim. Birkaç gün sonra Dr. R.'nin eski bir arkadaşını ziyaret ettim, açıklamalarımı en ince noktasına dek onayladı. Boşanma işlemleri birkaç hafta önce yapılmıştı, hemşire suç ortağı olarak gösterilmişti. Dr. R., bugün, Freud'cu işleyişlerin doğruluğuna yürekten inanmaktadır."

Kendini ele verme, Otto Rank'ın aktardığı aşağıdaki olguda⁷⁶ da aynı şekilde apaçık görülüyor:

"Yurtseverlik duygularından yoksun olan ve çocuklarını da yüzeysellik olarak gördüğü bu duygudan uzak tutmaya çalışan bir baba, oğullarını bir yurtseverlik gösterisine katıldıkları için eleştiriyordu; amcalarının da gösteriye katıldığını söyleyerek kendisine karşı koyan oğullarına şu yanıtı verdi: 'Öykünmeyeceğiniz bir kişi varsa *odur*; çünkü o bir *idiot* (aptal).' Çocuklarının bu alışılmadık ses tonu karşısında şaşkın bakmaları üzerine bir dil sürçmesi yaptığını fark etti ve özür diler havasında, '*Patriot* (yurtsever) demek istemişim yani,' dedi."

Şimdi size, sohbet etmekte olan iki kişiden dinleyenin kendini ele verme olarak yorumladığı bir dil sürçmesi⁷⁷ aktaracağım. Bu örneği; dil sürçmesini yorumlama işini aşan açıklamalar eklemiş bulunan Stârcke' den alıyorum.

"Bir bayan diş hekimi, kız kardeşine, iki büyük azı dişi arasında *Kontakt* [temas] olup olmadığına (yani, azı dişlerinin arka yüzeyleri, aralarında yiyecek parçaları kalmayacak şekilde birbirine dokunuyor mu, yoksa boşluk, oyuk var mı diye) bakacağına söz vermişti. Sonunda

⁷⁶[1912'de eklenmiştir.]

⁷⁷[Bu örnek ve bunu izleyen ikisi (yani 124. sayfanın ortalarına dek olan bölüm)

kardeşi bu muayene için bekleyip durduğunu dile getirdi ve şaka yollu, 'Belki de şu anda bir meslektaşını tedavi ediyordur, ama kardeşi beklesin, işi ne,' dedi. Diş hekimi sonunda onu muayene etti ve gerçekten de azı dişlerinden birinde küçük bir çürük olduğunu gördü. 'Bu kadar kötü olacağını düşünmemiştim,' dedi, 'sadece **Kontant**'ın [nakit para] —pardon **Kontakt** demek istiyorum— yok sanıyordum.' Kardeşi güldü, 'Gördün mü?' dedi; 'Beni sana parayla gelen hastalarından daha uzun süre bekletmenin nedeni açgözlülüğünmüş demek!'

"(Elbet burada hanımdaki çağrışımlara kendiminkileri eklemem, ya da bunlara dayanarak sonuçlar çıkarmam doğru olmaz, ama bu dil sürçmesini duyduğumda, hemen aklıma bu iki hoş ve yetenekli genç bayanın bekar oldukları ve hatta, genç erkeklere pek yüz vermedikleri geldi; acaba dedim, daha fazla **nakit paralan** olsaydı, gençlerle daha fazla **temasları** olur muydu?)" [Krş. Starcke, 1916.]

Reik (1915) tarafından aktarılan aşağıdaki örnekte de, dil sürçmesi kendini ele verme anlamı taşıyor:

"Bir kız, pek sevmediği bir delikanlıyla nişanlanacaktı. İki genci birbirine yaklaştırmak amacıyla aileleri ikisini görüştürecektir bir buluşma ayarladılar. Genç kız kendisine karşı çok istekli davranan talibinin, ondaki hoşnutsuzluğu sezmemesi için gerekli özeni gösterebiliyordu. Ama annesi genç adamı beğenip beğenmediğini sorduğunda, nezaketle, 'Fena değil,' dedi. 'Son derece **liebenswürdig!**'"⁷⁸

Rank'in (1913) "akıllı bir dil sürçmesi" diye tanımladığı aşağıdaki örnek de aynı şekilde kendini ele veren biriyle ilgili:

"Fıkra dinlemekten hoşlanan, uygun armağanlarla desteklenmiş evlilik dışı ilişkilere karşı kapalı olmadığı söylenen evli bir kadına, ilgisini çekmek isteyen genç bir adam, kendisini beğendirmek amacıyla şu eski öyküyü anlatıyor: İki iş arkadaşından biri, ortağının pek namuslu görünen karısının ilgisini çekmeye çabalamaktadır. Sonunda, kadın bin gulden⁷⁹ armağan karşılığında ilgisini sunacağını söyler. Kadının kocası bir seyahate çıkmak üzereyken, ortağı, ertesi gün karısına

⁷⁸[Aslında "*liebenswürdig*" yani "sevimli" (sözcük anlamı "sevgiye lâyık") demek istemişti. Kullandığı "*liebenswürdig*" sözcüğünün anlamıysa, "sevilmeye değer" şeklinde karşılanabilir.]

⁷⁹[O dönemde 80 Sterlin ya da 400 Dolar değerinde.]

geri vereceğini söyleyerek kendisinden bin gulden borç ister. Sonra, parayı ilgisinin ödülümüğü gibi ortağının karısına öder; kocası döndüğünde bin guldeni sorunca da sonunda yakalandığını sanır, hem utanır, hem de maddi zarara uğrar. Genç adam bu öyküyü anlatırken, çapkın adamın 'Parayı yarın karınıza *geri ödeyeceğini* tümcesine geldiğinde, dinleyicisi olan kadın, son derece anlamlı bir tümceyle sözünü keser: 'Bunu bana daha önce *geri ödememiş* —Özür dilerim— *söylememiş*⁸⁰ miydiniz?' Kadın, kendisini karşısındakine aynı koşullarla sunma yönündeki istekliliğini gerçek sözcüklere dökmeden daha açık bir şekilde dile getiremezdi."

Bu türden bir kendini ele vermenin ciddi sonuçlar doğurmayan iyi bir örneği de⁸¹ Tausk (1917) tarafından, "Atalarımızın imanı" başlığı altında aktarılıyor. "Nişanlım Hıristiyan olduğundan," diye anlatıyordu Herr A., "ve de Yahudi dinini benimsemeye istekli bulunmadığından, evlenebilmemiz için ben Yahudilikten Hıristiyanlığa geçmek zorundaydım. İçten içe tepki duymaksızın değiştirmiş değildim dinimi, ama ardında yatan amaç —hele (hiçbir zaman taşımadığım) bir dinsel inancı değil de yalnızca görünüşte bağlı olduğum Yahudiliği terk etmek söz- konusu olduğundan— bu davranışına değerd. Nitekim sonradan da bu olayı hiç dikkate almaksızın bir Yahudi olduğum olgusunu her zaman kabul ettim; zaten vaftiz edildiğimi de tanışlarımdan pek azı bilir. Bu evlilikten iki oğlum var, ikisi de Hıristiyan geleneklerine göre vaftiz edildi. Çocuklar anlayacak yaşa geldiklerinde, okuldaki Yahudi karşıtı görüşlerden etkilenmelerini ve böylesi yüzeysel nedenlerle babalarına karşıt bir konuma geçmelerini engellemek amacıyla kökenlerinin Yahudi olduğu kendilerine anlatıldı. Birkaç yıl önce, o zamanlar ilkokula giden çocuklarımla birlikte, D.'de bir tatil köyünde bir. Öğretmen ailesiyle birlikte kalıyorduk. Bir gün, dostça ilişkiler içinde bulunduğumuz ev sahiplerimizle çay içerken, yazlıkçılarının atalarının Yahudi olduğundan haberi bile olmayan evin hanımı, Yahudilere ağır bir dille saldırmaya koyuldu. Oğullarıma 'inançlarını savunma yürekliliği¹ konusunda örnek olmak için gözüpek bir açıklama yapmam gerekiyordu, ancak bu türden bir açıklamayı izleyecek nahoş konuşmalara tanık ol-

⁸¹ [Almancadaki "geri ödemiş" ve "söylemiş" sözcükleri arasında benzerlik yoktur.]

maktan korkuyordum. Ayrıca, ev sahibimizin Yahudi olduğumuzu öğrenince bize karşı dostça davranmaması olasılığı, bunun sonucu olarak da bulduğumuz bu güzel evi terk etmek durumunda kalmamız ve böylece hem çocuklarımın hem de kendimin sayılı günlerimizin berbat olması olasılığı da vardı. Ancak, çocuklarımın, konuşmaları daha fazla dinlemeleri halinde saf ve önyargısız davranışlarıyla, hakikati ele verebilecekleri kaygısıyla, onları bahçeye göndererek oradan uzaklaştırmak istedim ve dedim ki: "Haydi bahçeye gidin **Juden** [Yahudiler]", hemen "**Jungen** [gençler]" diye düzelttim sözlerimi elbet. Bu şekilde, "inançlarımı savunma yürekliliğimin" bir anı tıkanıklığında yaşama geçmesini sağlamış bulunuyordum. Ötekiler yanlıştın üstünde pek durmadıklarından, yaptığım dil sürçmesinden bir sonuç çıkarmadılar; ama dersimi aldım: bir oğulsan ve oğulların varsa, "atalarının inancı'nı ceza çekmeden inkâr edemezsin."

Yargıcın bir duruşmada bizzat fark etmesi nedeniyle buraya almaya değer gördüğüm aşağıdaki dil sürçmesinin yarattığı etki, masum olmaktan dağlar kadar uzak:⁸²

Hırsızlıkla suçlanan bir asker, suçsuzluğunun kanıtı olarak şu sözleri söylüyor: "Şimdiye dek askeri **Diebstellung**'dan⁸³ atılmadım; bu yüzden hâlâ ordudayım."

Ruhçözümleme yapılırken doktor hastayla bir tartışmaya girmişse ona doktorun düşündüklerini onaylama fırsatı veren bir dil sürçmesi⁸⁴ daha da eğlenceli bir etki yaratır. Bir keresinde bir hastanın, içinde "Jauner" adı geçen bir düşünüy yorumluyordum. Düş gören bu adda birini tanıyordu ama bu kişinin düşün bağlamında yer almasının nedenini bulmak olanaksızdı; bu durumda adın bir sövgü sözcüğü olan "**Gauner**"e [dolandırıcı] benzemesinden kaynaklanabileceğini ortaya attım. Hastam anında ve de şiddetle karşı koydu; ama bunu yaparken tahminimi onaylayan bir dil sürçmesi gerçekleşti, çünkü aynı harfleri bir kez daha karıştırdı. Yanıtı şöyleydi: "Bu bana aşın [**gewagt** (zorlama)']

⁸²[1920'de eklenmiştir.]

⁸³ ["**Die nststel lung**", "hizmet" diyecekti; sözcük olarak "hizmet [**Dienst**], konum [**Stellung**]" anlamına gelir. Ama o, sözcük anlamı "hırsız konumu" olan "**Diebstellung**"ü kullandı.]

diyeceğine] *jewagt* geliyor."⁸⁵ Bu dil sürçmesine dikkat çektiğimde yorumumu kabul etti.

Ciddi bir tartışmaya dalmış taraflardan biri, söylemeye niyetlendiği şeyin anlamının tersini dile getiren bir sürçme yaparsa, bunu kendi yararına kullanmaktan aşağı kalmayan rakibi karşısında güç duruma düşer.

Buradan da anlaşılıyor ki,⁸⁶ insanlar her ne kadar öne sürdüğüm görüşleri kuramsal olarak kabul etmiyor, ve kendileri söz konusu olduğunda, parapraksiyi hoş görmenin getirdiği rahatlıktan feragat etmeye eğilimli görünmüyorlarsa da, dil sürçmelerini ve diğer parapraksileri bu kitapta savunduğum şekilde yorumluyorlar. Bu türden sözel sürçmelerin en can alıcı noktada yarattığı gülünç ve alaylı etki, konuşma sırasında yapılan bir yanlışın bir *lapsus linguae* (dil yanlışı —*çev.*) olduğu ve ruhbilimsel önem taşımadığı yönündeki genel kanının doğru olmadığını kanıtı olarak alınabilir. (1907 Kasımında) imparatorunu savunmak amacıyla yaptığı konuşma sırasında bir dil sürçmesiyle söylemek istediğinin tam tersi anlamı dile getirdiğinde, durumu kurtarmak için bu satırlara karşı koyan kişi, Alman İmparatorluğu Şansölyesi (Başbakanı) Prens Bulow gibi önemli bir şahsiyetti, "imparator II. Wilhelm'in şimdi başlattığı yeni çağla ilgili olarak, ancak bir yıl önce Söylediklerimi yineleyebilirim, yani *imparatorumuzun çevresinde sorumlu danışmanlardan oluşan bir halkanın varlığından söz etmek yanlış ve haksız olacaktır..*" ('Sorumsuz* diye bağırımlar) "... "... *sorumsuz danışmanlardan oluşan.. Lapsus linguae*yi bağışlayın." (Gülüşmeler.)

Bu olguda, Prens Bulow*un tümcesi, olumsuzların yığılması sonucu fazlaca öne çıkmamıştı; konuşmacıya yöneltilmiş taraflılık ve içinde bulunduğu güç durumun dikkate alınması, bu dil sürçmesinin daha fazla Prens aleyhine kullanılmasını engellemişti. Bir yıl sonra aynı yerde bir başka konuşmacı, aynı ölçüde şanslı olamadı, imparatoru desteklemek amacıyla, *çekinmeden [riickhaltlos]* bir gösteri düzenlen-

⁸⁵ [Özellikle Kuzey Almanya'da kaba konuşmada bir sözcüğün başındaki "g" harfi, İngilizcedeki sert "g" gibi söyleneceği yerde Almancadaki "J" (İngilizcedeki "y") gibi söylenir.]

meşini arzu ediyordu; ancak, bu isteğini dile getirirken sadık yüreğinde başka duyguların da bulunabileceğini ele veren bir dil sürçmesi onu uyardı. "Lattmann (Alman Ulusal Partisi): Verilecek söylev konusunda, Reichstag'ın buyrukları dışına çıkmamak durumundayız. Onlara göre Reichstag, böyle bir söylevi İmparatora sunma hakkına sahip. İnancımız odur ki, Alman halkının tümünün düşünce ve arzulan, bu konuda ayrıca bir *toplu gösteri* gerçekleştirme yönündedir, biz bunu İmparatorun duygularım tam anlamıyla hesaba katacak şekilde yapabiliyorsak, aynı zamanda *korka korka* ['rückgratlos'] yapmalıyız; (Birkaç dakika süren kahkahalar.) Baylar, 'rückgratlos' değil, 'ruckhaltlos [çekinmeden]' diyecektim" (gülmeler), "ve bu zor zamanda İmparatorumuzun bile halkın yaptığı \$—ve çekinmeden yaptığı— bir gösteriyi kabul edeceğini umarız."

12 Kasım 1908 günlü [Sosyal-Demokrat gazete] *Vorwärts* bu dil sürçmesindeki psikolojik öneme dikkat çekme fırsatını kaçırmadı: "Belki de daha önce hiçbir parlamentoda hiçbir üye, meclis görüşmelerinin ikinci gününde heyecanlı bir konuşma sırasında, elinde olmayarak kendini ele veren ve kendisinin ve arkadaşlarının görüşlerini imparatora *korka korka* sunma arzularını dile getiren Yahudi karşıtı Lattmann kadar açık bir şekilde kendisinin ve parlamento çoğunluğunun İmparatora karşı tutumunu dile getirmemiştir. Aslında '*çekinmeden*' demek istediğini açıklama gereği duyan bu mutsuz adamın daha sonra söylediklerineyse, dört bir yandan yayılan kahkaha sesleri boğmuştur."

Dil sürçmesinin tümüyle* masum bir öngörü özellikleri içerdiği bir örnek daha sunacağım.⁸⁷ 1923 başlarında, dünyanın ekonomik yaşantısında büyük çalkantıların olduğu dönemde, X adında çok genç bir banker—belki de, "*nouveaux riches*"lerin (sonradan görmelerin; yeni zenginlerin. —çev.) en yenilerinden biri, ama kesinlikle en zengin ve en genci— kısa bir mücadeleden sonra ... Bankası hisselerinin büyük çoğunluğunu ele geçiriyor; bunun sonucu olarak da, bir genel kurul toplantısı yapılıyor. Bankanın eski müdürleri, eski tip maliyeciler yeniden seçilmiyor ve genç X. bankanın yönetim kurulu başkanı oluyor. Yeniden seçilmeyen eski başkanı onurlandırmak amacıyla müdür Dr.

Y. bir veda konuşması yaparken, dinleyicilerden birkaçı, kötü bir dil sürçmesinin tekrar tekrar yinelendiğini fark ediyorlar* Müdür sürekli olarak *ayrılmakta olan [ausscheidend]* başkan diyeceğine *tükenmekte olan [dahinscheidend]* başkandan söz ediyor. Yeniden seçilmeyen eski başkan, bu toplantıdan birkaç gün sonra ölüyor. Ama neyse, seksen yaşını geçmişti! (Storfer'dan.)

Amacı konuşmacıyı ele vermekten çok tiyatro izleyicisini kendine getirmek olan güzel bir dil sürçmesi örneği de [Schiller'in] *Wallenstein (Piccolomini, I. Perde, 5. Sahne)* adlı yapıtında yer alır; bu bize, bilgisini bu vesileyle ortaya koyan oyun yazarının, dil sürçmelerinin işleyişine ve anlamına yabancı olmadığını gösterir. Bir önceki sahnede Max Piccolomini Dük'ün [Wallenstein'in] davasını ateşli bir şekilde savunmuş ve Wallenstein'in kızını kampa götürmek üzere yaptığı yolculuk sırasında bilincine vardığı barışın güzelliklerini hararetle betimlemiştir. Sahneden çekilirken babası [Octavio] ve sarayın casusu Questenberg, şaşırmış ve ürkmüş bir halde kalakalmışlardır. 5. Sahne şöyle devam eder:

QUESTENBERG: Heyhat, Heyhat! Böyle mi yapacağız?
O bizim dostumuz! Nasıl bırakacağız
Gitsin yitik düşüyle yapayalnız?
Hemen geri çağırıp açmalıyız Gözünü,
görsün diye gerçeği!

OCTAVİO (*derin düşüncelerinden uyanarak*):

Şimdi açtı kendisi benimkileri,
Sevindirmiyor gördüklerim hiç beni.

QUEST: Ne oluyor?

OCT: Lanet olsun bu yolculuğa!

QUEST: Ama neden? Ne oldu?

OCT: Gel, gel buraya dostum. Bu uğursuz Yola anında koyulmalıyım.

Benim gözlerim açık şimdi,

Onları kullanmalıyım. Gel!

(*Q. i çekerek götürmeye çalışır*)

QUEST: Şimdi ne var? Nereye gidiyorsun?

OCT: O kadına. (To her herself)
QUEST: Nereye? (To...?)
OCT: (*sözlerini düzelterek*): Düke, düke. Haydi, gelin gidelim.
[Coleridge'nin çevirisi.]

Saray elçisi söylenenlerden hiçbir şey anlamamaktan yakınırken Octavio 'nun "To him" diyeceğine "to her" demekle yaptığı dil sürçmesinden, baba, oğlunun Dükün davasını benimseme eğiliminde olduğunu anlamıştır, ve burada yazarın amacı, bu olguyu bize açıklamaktır,⁸⁹ Bir oyun yazarının dil sürçmesinden yararlandığını gösteren bir başka örneği⁹⁰ de, Otto Rank (1910) Shakespeare'de görmüştür. Rank* m konuyla ilgili satırlarını aktarıyorum, f

"Shakespeare'in *Venedik Taciri* (III, Perde, 2. Sahne) adlı yapıtında, dramatik açıdan büyük bir ustalıkla kullanılmış ve teknik değeri harikulade yüksek bir dil sürçmesi vardır. Freud'un dikkat çektiği *Wallenstein'fakı* & sürçmesi gibi bu da oyun yazarının bu türden parapraksilerin işleyişini ve anlamını çok iyi bildiğini ve izleyicilerin de aynı bilgiye sahip olduğunu varsaydığını göstermektedir. Babasının arzusu üzerine kocasını kurayla seçmek durumunda kalan Portia, şans eseri hoşlanmadığı bütün taliplerinden kurtulmayı başarmıştı. Sonunda taliplerden Bassanio'yu beğenmişti, ancak onun da yanlış kutuyu seçeceğinden korkuyordu. Kendisine, yanlış kutuyu seçse bile sevgisinden emin olmasını söylemek istiyordu; ancak içtiği ant, buna engeldi. Bu içsel çatışkı içinde ozan, kıza beğendiği talibe şunu söyletir:

Yalvarırım biraz oyalan; bekle bir iki gün Kura çekmeden önce; çünkü yanlış seçersen eğer Yanımda olmayacaksın; dolayısıyla dayan biraz İçimde bir şeyler (*ama sevgi değil bu*) diyor ki bana,
Seni yitirmek yok ufukta...

....Sana öğretebilirdim Doğru kutuyu seçmeyi,
ama ant içmişim

⁸⁹[Octavio, oğlunun eğiliminin Dük'ün kızına olan sevgisinden kaynaklandığını anlar.]

Yapamam bunu; beni yitirebilirsin böylece;
Ama yitirirsen, günah işlemeyi isteteceksin bana
önceden yemin etmişim çünkü. Büyüledi beni
Gözlerin, baktı ve ikiye böldü;
Bir yarım sana ait, diğeri yarım sana,—
Bana, diyecektim yani; ama benimse, şenindir,
Yani hepsi senin.

"Aslında ondan kesinlikle saklaması gereken bir konuda, yani, aday kurayı çekmese de kendisinin **bütünüyle** onun olduğu ve onu sevdiği konusunda büyük bir ustalıkla erkeğe ipucu vermiş oluyordu — işte ozan, harikulade bir psikolojik duyarlılıkla, bu açıklamayı kızın yaptığı bir dil sürçmesiyle açıkça dile getiriyor; ve bu sanat örneğiyle, hem âşğın dayanılmaz kuşkusunu, hem de bu kuranın sonucunu kendisinden yana duygularla bekleyen izleyicilerin kaygısını gideriyor."⁹¹

Dil sürçmeleri kuramımızı büyük yazarların yapıtlarıyla desteklerken, bu desteklerin kuramımıza kattığı ilgiyi dikkate alarak, Ernest Jones⁹² (191 *Ib*, 496) tarafından aktarılmış üçüncü bir örneği buraya almayı yerinde buluyorum:

"Yakınlarda yayımlanmış bir makalede Otto Rank, Shakespeare'in, karakterlerinden biri olan Portia'ya gizli düşüncelerini izleyiciler arasında dikkat kesilmiş özel birine nasıl açıklattığını anlatan güzel bir örneğe dikkat çekiyor. En büyük İngiliz romancısı George Meredith'in başyapıtı olan **The Egoist'ten** benzer bir örnek sunmak isterim. Romanın konusu kısaca şöyle: Çevresinin büyük hayranlık duyduğu bir soylu olan Sir Willoughby Patteme, Miss Constantia Durham'la nişanlanır. Canstantia, nişanlısında, dünyadan büyük bir ustalıkla gizlediği yoğun bir bencillik olduğunu keşfeder, evlilikten kurtulmak için Yüzbaşı Oxford'la kaçır. Birkaç yıl sonra Patteme Miss Clara Middleton'la nişanlanır, kitabın büyük bir bölümü bu genç kızın da nişanlısının bencilliğini keşfetmesi üzerine kafasının nasıl karıştığının ayrıntılarıyla betimlenmesine ayrılmıştır. Dış koşullar ve kızdaki onur anlayışı, sus-

⁹¹[Freud bu örneği *Giriş Konferanslarının* (1916-17) İkincisinde sunmuş ve örneğe kendi görüşlerini de eklemiştir. Karş. *P.F.L.*, I, 64-5.]

⁹²[Gene 1912'de eklenen bu örnek, Freud'un kitabının Almanca çevirisinde bulunmaktadır. Bura.la özgün İngilizce metni veriyoruz.]

masmı gerektirmekte, öte yandan erkek, onun gözünde giderek daha sevimsiz hale gelmektedir. Nişanlısının kuzeni ve sekreteri olan Vernon Whitford'a kısmen açılır. Sonunda bu kişiyle evlenir. Ancak kuzen, Patteme'a olan bağlılığı ve diğer nedenlerle önlemleri davranmaktadır.

"Clara, kederini sözlere dökmek üzere kendi kendine konuşur ve şöyle der: 'Soylu bir beyefendi, durumumu görse ve beni küçük görmeyip yardım etse! Ah! Dikenler ve çalılarla kaplı bu hapishaneden çıkarılsam. Kendim çekip gidemiyorum. Bir korkağım ben. Bir parmak⁹³ işareti beni değiştirebilirdi, eminim. Yuha sesleri arasında kanaya kanaya uçabilirim bir yoldaşa Constantia bir askere rastladı. Belki dua etmişti ve duası kabul oldu. İyiyetmedi. Ama ah, bunu yaptığı için seviyorum onu! Adı Harry Oxford'du... Duraksamadı, bağlarını kopardı, kendini teslim etti. Ey yürekli kız,' benim için ne düşünüyorsun? Ama benim Harry Whitford'um yok ki; ben yapayalnızım..;' Ansızın Oxford yerine başka bir adı koyduğunu fark ettiğinde tokat yemiş gibi oldu, yüzü kızardı."

"Her iki erkeğin adlarının da 'Ford'la bitmesi iki adın birbirine karıştırılmasını kolaylaştırmaktadır; bu çoğu kişi için yeterli neden olarak görülebilir, ancak altta yatan gerçek itici güç, yazar tarafından açıkça belirtilmektedir. Başka bir bölümde, aynı *lapsus* meydana gelir ve bunu kendiliğinden bir duraksamayla ruh çözümlemeyi ve Jung'un yaptığı çağrışım deneylerinden bildiğimiz yan-bilinçli bir komplekse değinildiğinde kendini gösteren anı konu değişmesi izler. Willoughby, Whitford'dan söz ederken, buyruklu bir havada şöyle diyor: 'Boşuna telaş. Zavallı, Vemon, alışılmadık bir şey yapma yürekliliği gösteremez.' Clara yanıtlar: 'Ama eğer Mr. Oxford — Whitford... Sizin kuğularınız, şu gölde yüzenler, öfkeli olduklarında ne kadar güzel görünüyorlar! Size bir şey soracaktım, başkalarına büyük hayranlık duyduğunuzu gördüklerinde erkeklerin cesaretleri kırılır mı sizce?' Sir Willoughby ani bir kavrayışla doğruldu."

⁹³[Alman] çevirmenin [J. Theodor von Kalmar] notu: Başlangıçta "bir parmak işareti" sözcüklerini "*leiser Wink*" ["hafif ima"] şeklinde çevirmeyi düşünmüştüm ama "parmak" sözcüğünü çıkarmanın, tümceyi psikolojik özünden koparacağını gördüm.

"Bir başka bölümde de Clara bir başka *lapsus*' la Vemoh Whitford'la ilişkilerinin daha yakın olduğunu ele verir. Bir erkek arkadaşıyla konuşurken, 'Mr. Vernon'a söyleyin — Mr. Whitford'a söyleyin,' der."⁹⁴

Burada dil sürçmelerinden⁹⁵ çıkardığımız ve savunduğumuz görüşlerin, en basit örneklerde bile doğru olduğu açıktır. En açık ve en önemli konuşma yanlışlarının birer anlam taşıdığını ve çok daha çarpıcı örneklerin açıklandığı şekilde açıklanabileceğini tekrar tekrar gösterdim. Benim karşı olmama bakmaksızın Budapeşte'ye kısa bir gezi yapma konusunda ısrar eden kendi bildiğini okumaya kararlı bir kadın hastası, yalnızca üç günlüğüne gideceğini söyleyerek kendini haklı çıkarmaya çalışıyordu; ama bir dil sürçmesi yaptı ve ''yalnızca üç *haftalığına*" dedi. Benim karşı durmama karşın, orada, kendisine uygun görmediğim bir kişiyle birlikte üç gün değil de üç hafta kalmak istediği gerçeğini ele vermişti böylece. — Bir akşam karımı tiyatrodan alıp eve getiremediğim için özür diliyordum ve ''Saat onu on geçte tiyatroydaydım," dedim. ''Yani ona on *kala* demek istiyorsun," diye düzeltti beni. Elbette ona on *kala* demek istemiştim. Saat ondan *sonra* bir özür olamazdı. Tiyatro biletlerinde gösterinin ondan önce biteceğinin belirtildiği söylenmişti bana. Tiyatroya vardığımda, muayyenin kapkaranlık ve tiyatronun bomboş olduğunu gördüm. Gösteri, aslında daha önce bitmişti ve karım beni beklememişti. Saate baktığımda henüz ona beş vardı. Ama eve geldiğimde, durumu daha da lehime çevirmek için ona on kala demeye karar vermiştim. Ne yazık ki yaptığım dil sürçmesi plânımı bozdu ve beni yeterinden fazlasını itiraf etmek durumunda bırakarak kurnazlığımı açığa çıkardı.

Bundan sonra, tek bir sözcüğü değil, konuşmanın bütünün ritmini ve gerçekleşmesini etkilemeleri nedeniyle artık dil sürçmesi olarak tanımlanamayacak konuşma bozukluklarına geçeceğiz. Bunlar, örneğin mahcubiyet sonucu ortaya çıkan kekeleme ve duraksama gibi bozukluklardır. Burada da, önceki olgularda olduğu gibi konuşma bozuk

⁹⁴[1920'de *eklenen dipnot:*] Yazarın, anlam taşıyan ve çoğu kez kendini ele veren dil sürçmeleri olarak gördüğü diğer örnekler, Shakespeare'in II. Richard (II.Sahne, 2.Perde) ve Schiller'in *Don Carlos* (II Perde, 8.Sahne, Prenses Eboli'nin yaptığı bir sürçme) adlı yapıtlarında görülebilir. Bu listeyi uzatmak kuşkusuz çok kolaydır.

⁹⁵[Bu paragraf 1907'de eklenmiştir; bundan sonrakiyse, 1901'den kalmadır.]

luğuyla bize açıklanan bir iç çatışkı söz konusudur. Aslında ben bir yetkili karşısında, ciddi bir aşk ilânı sırasında ya da bir jüri karşısında onur ve ad savunulurken, — kısacası, kişinin bütün benliğiyle kendini konuya verdiği durumlarda-dil sürçmesi yapılacağını sanmıyorum. Bir yazarın biçimini değerlendirirken bile, konuşmadaki bireysel yanlışların kökenlerini aramada mutlaka uyduğumuz ilkeye bağlı kalmamız gerekir ve böyle yaparız da. Açık ve iki anlamlılıktan uzak bir yazma şekli, bize, yazarın burada kendisiyle başbaşa olduğunu gösterir; zorlamalı ve (yerinde bir deyişle) birden fazla hedefe yöneltilmiş bir söyleyişle karşılaştığımızda, üzerinde yeterince düşünülmemiş, işlenmemiş karmaşık bir düşüncenin söz konusu olduğunu sezeriz, ya da yazarın özeleştirisinin boğuk sesini duyanız.⁹⁶

Bu kitabın ilk yayımlanışından bu yana⁹⁷ başka dillerde konuşan dostlar ve meslektaşlar, kendi dillerinin konuşulduğu ülkelerde gözlemledikleri dil sürçmelerine dikkat etmeye başladılar. Bekleneceği üzere, parapraksileri yaratan yasaların dilbilimsel malzemeye bağımlı olmadığını gördüler; ve burada, Almanca konuşanlardan gelen örneklerde açıklanan yorumların aynısını yaptılar. Sayısız örnekten yalnızca birini alıyorum:

Brill (1909) kendisiyle ilgili bir olayı anlatıyor: "Bir arkadaş, bana sinirli bir hastayı anlattı ve ona bir yararımın dokunup dokunamaya-

⁹⁶[1910'da eklenen dipnot:]

Ce qu'on conçoit bien
S'annonce clairement Et
les mots pour le dire
Arrivent aisément

[İyi düşünülmüş olan Açıklıkla
koyar kendini ortaya Ve bunu dile
getirecek sözcükler Kolay dökülür
ağızdan.]

Boileau: *Art Poétique*

[Fliess'e yazılmış 21 eylül 1899 günlü bir mektupta (Freud, 1950a, Mektup 119), Freud *Düşlerin Yorumunda*, kendi yetersiz biçemi olarak gördüğü stile bu türden bir eleştiri yönetilmiştir. Bölüm, Editör 'ün Girişinin (P.F.J.C., 4) sonunda verilmiştir.]

[Bu paragrafla bundan sonraki 1912'de eklenmiştir.]

cağını sordu. Şu yanıtı verdim: 'Sanırım zaman içinde ruh çözümlemeyle bütün belirtileri yok edebiliriz, çünkü bu, *durable* (dayanıklı— uzun süreli) bir olgu' — aslında '*curablei* (iyileştirilmesi Olanaklı) demek istemiştım!^{1,98}

Son olarak," belli bir çaba göstermeye hazırlıklı olan ve ruh çözümlemeye yabancı olmayan okurların yararlanması amacıyla, onların, bir dil sürçmesinin kaynağının aranmasının bile bizi götürebileceği akılsal derinliklerin bir görünümünü oluşturmalarını olası kılacak bir örnek ekleyeceğim. Bu, Jekels (1913) tarafından bildirilmişti.

"11 Aralık günü, tanıdığım bir hanım, (Polonya dilinde) biraz sorgular ve kafa tutar havasında, 'Neden ben bugün on iki parmağım olduğunu söyledim?' diye sordu. İsteğim üzerine, bu görüşün dile getirildiği ortamı anlatmaya başladı. Bir ziyaret için kızıyla birlikte dışarı çıkmak üzere hazırlanmıştı, — erken bunama hastalığına tutulmuş, ancak o dönemde hastalığı gerilemiş— kızma bluzunu değiştirmesini söyledi. Kızı bitişikteki odada giyinip annesinin yanına döndüğünde, onun tırnaklarını temizlemekte olduğunu gördü ve aralarında şu konuşma geçti:

"Kız: 'İşte! Ben hazırım ama şimdi sen hazır değilsin!'

"Anne: 'Evet, ama senin yalnızca bir bluzun, oysa benim *on iki tırnağım* var.'

"Kız: 'Efendim?'

"Anne (sabırsızca): 'Eh, tabii ki on iki tırnağım var; ne de olsa benim *on iki parmağım* var.'

"Bu öyküyü benimle aynı zamanda işiten bir meslektaş, *on iki* ile ilgili olarak kadının aklına neyin geldiğini sordu. Kadın aynı şekilde

⁹⁸[Bu örnek özgün basımda İngilizce olarak verilmiştir. — Yalnızca 1912 basımında, bu noktada, şu metin bulunmaktaydı: "Stekel (1910), Basit bir dil sürçmesinden, ruh çözümlemede nasıl yararlanılacağı gösteren son derece öğretici bir olay aktarmıştır:

"Açık yerler yığılı (agoraphobia) çeken bir hasta, çözümleme sırasında dedi ki: 'Bir konuyu ele aldığım da, ona inatla takılıp kalıyorum.' [Burada '*dabe!*' yerine '*dablei*' sözcüğünü kullandı.]" Yaptığı dil sürçmesine dikkat çekildiğinde, şöyle dedi: "Çocukların yaptığını yaptım ve Y yerine T kullanarak — 'brei' yerine 'blei' dedim";, böylece ikinci bir dil sürçmesi yaptı.

"Bu dil sürçmesi kuşkusuz çok önemli, 'bei-brei-blei' heceleri [Almancada '...nda', 'et suyu', 'kurşun, ağrılık, sıkıcı şey'] önemli çağrışımlar içermekte."

çabucak ve kesin olarak: On iki benim için hiçbir anlam taşımıyor,' dedi, '(önemli bir şeyin) tarihi falan değil.'

"Biraz duraksadıktan sonra *parmak* sözcüğünün şu çağrışımı 'yaptığını söyledi: 'Eşimin bazı akrabaları ayaklarında altışar parmakla doğmuşlar (Polonya dilinde 'ayak parmağı' için ayrı bir sözcük yoktur). Çocuklarımız doğduğunda hemen altı parmaklı olup olmadıklarına bakılmıştı.' Dışımızda gelişen nedenlerden çözümleme o akşam sür- dürülemedi.

"Ertesi sabah, 12 Aralıkta, hanım bana geldi ve heyecanlı heyecanlı, 'Ne oldu biliyor musunuz?' dedi,' Kocamın yaşlı amcasına yirmi yıldır her doğum gününde —yani bugün—için kutlama kartı gönderirdim, her yıl ayın on birinde mektup yazmışımdır. Bu sefer tümüyle unuttum ve şimdi bir telgraf çektim.'

"Meslektaşımın —hanıma doğum gününü anımsatmaya çok elverişli olan — on iki sayısı ile ilgili dün akşamki sorusunu olumsuz yanıtlarken nasıl da bu sayının kendisi için hiçbir önem taşımadığından emin olduğunu anımsattım.

"Kadın bunun üzerine, kocasının amcasının çok zengin olduğunu, özellikle parasal sıkıntı içinde bulunduğu şu dönemde, ondan miras kalmasını umduğunu söyledi. Nitekim birkaç gün önce tanışlarından biri iskambil falına bakıp,* eline büyük bir para geçeceğini söylediğinde, ilk aklına gelen bu amca, ya da daha doğrusu onun ölümü olmuştu. Birden aklına, kendisine ya da çocuklarına para kaynağı olabilecek tek kişinin bu amca olduğu geldi; bu olay, aynı zamanda bu amcanın karısının bir keresinde vasiyetnamesinde bu hanımın çocuklarına bir şeyler bırakmaya söz verdiğini de anımsattı ona. Ama bu arada kadın vasiyetname bırakmadan ölmüştü; kocasına gerekli talimatı vermiş olabilirdi pekâlâ?

"Amcaya yönelik ölüm arzusu, açık bir şekilde ve büyük bir yoğunlukla ortaya çıkmış olsa gerekti, çünkü fala bakan dostuna şöyle demişti: 'Siz insanlara başkalarını ortadan kaldırma cesareti veriyorsunuz.' Bu kehanetle amcanın doğum günü arasında geçen dört-beş gün içinde, adamın oturduğu yerde çıkan yerel gazetelerin ölüm ilânlarına bakıp durmuştu. Dolayısıyla adamın ölümünün çok fazla istendiği, kutlayacağı doğum günü tarihinin kuvvetle bastırıldığı dikkate alınırsa

yalnız yıllarca sürdürülen bir etkinliğin unutulmasına değil, meslektaşımın sorusunun bile olayı anımsatamamasına şaşmamak gerekir.

"Hanım, 'Ön iki parmak'¹ sürçmesinde bastırılmış olan 'on iki', ortaya çıkarılmış ve bu, parapraksinin saptanmasına yardımcı olmuştu. 'Saptanmasına *yardımcı olmuştu*' diyorum; çünkü çarpıcı 'parmak' çağrışımı, daha başka itici güçlerin varlığından da kuşku duymamıza yol açıyor. Bu aynı zamanda, 'on iki 'nin neden bu masum 'on parmak' sözcüklerinin yerini aldığını da açıklıyor. Çağrışım şöyleydi: 'Kocanın ailesinin bazı üyeleri, ayaklarında altışar parmakla doğmuşlardır.¹ Altı ayak parmağı, belli bir anormalliğin işaretidir. Dolayısıyla altı parmak, *bir* anormal çocuk, on iki parmak, *iki* anormal çocuk anlamına gelir. Ve durum gerçekten de böyledir. Hanım, çok genç yaşta evlenmiştir; evliliklerinden kısa bir süre sonra kendi canına kıyan son derece garip ve anormal bir kişi olan kocasının bıraktığı tek miras, doktorların sürekli olarak anormal olduklarını ve babalarından kalıtım yoluyla geçen bir kusurun kurbanı bulduklarını söyledikleri iki çocuktur. Büyük kızı ağır bir katatoni kriziyle yattığı hastaneden yeni çıkmıştı; kısa bir süre sonra da, o sırada ergenlik çağında olan küçük kızı ciddi bir sinir hastalığına tutulmuştu.

"Çocuklardaki anormalliğin burada amcaya karşı duyulan ölüm arzusuyla ilişkili olması çok daha büyük bir kuvvetle bastırılmış ve ruhsal açıdan çok daha kuvvetli bir öğeyle sıkıştırılmış olması, dil sürçmesinin meydana gelmesinde ikinci bir belirleyicinin, yani *anormal çocukların ölmesi isteğinin* varlığını görmemize yarıyor.

"Ama on ikinin, bir ölüm arzusu olarak özel bir önem taşıması, amcanın doğum gününün, hanımın zihninde, bu kişinin ölümü fikriyle çok yakından ilişkili olduğu olgusuyla zaten ortaya çıkmıştır. Çünkü kocası ayın 13 ünde —yani amcanın doğum gününden bir gün sonra—kendini öldürmüştü; ve amcanın karısı genç dula, 'Daha dün kutlamalarını gön-dermişti, öylesine sıcak ve sevecen yazmıştı — bugünse...! demişti.¹

"Şunu da eklemeliyim ki, hanımın çocuklarının ölmesini istemesi için de gerçekten yeterli nedenleri vardı; çünkü bunlar ona zevk değil yalnızca acı veriyordu ve bağımsızlığına da ağır kısıtlamalar getiriyorlardı, genç dul, onlar uğruna sevginin kendisine getirebileceği bütün mutlulukları geri çevirmişti. Bu olayda da, aslında kızıyla yapmak du-

rumunda olduğu bu ziyaret öncesi, kızının kötü bir ruh hali içine gömülmesini önlemek için olağanüstü çabalar harcamıştı; böyle bir çabanın herkesin sabrını zorlayacağı, erken bunama hastalığı nedeniyle kendini tutmak durumunda kalacağı ve bu süreçte Çok sayıda Öfke itkilerinin bastırılmasının gerektiği de açıkça ortadadır.

Buna göre söz konusu parapraksinin anlamı şöyle dile getirilebilir:

Amca ölecek, bu anormal çocuklar (kısacası bu anormal ailenin tümü) ölecek ve ben onların parasını alacağım.¹

Benim görüşüme göre bu parapraksisin olağandışı bir yapısının bulunduğunu belirten birkaç nokta var:

"(ii) Tek bir ögede birleşmiş (sıkıştırılmış) iki belirleyici var.

"(b) iki belirleyicinin varlığı, dil sürçmesinin iki kez tekrarlanmasıyla (on iki tırnak, on iki parmak) yansıtılıyor.

"(ç) On iki 'nin, yani çocukların anormalliğinde dile getirilen on iki parmağın anlamlarının dolaylı olarak ortaya konması yerine geçmektedir. Ruhsal anormallik burada bedensel anormallikle, bedenin en yu- I kardaki bölümü, en aşağıdaki bölümü ile temsil edilmiştir."

VI. BÖLÜM

YANLIŞ OKUMALAR VE KALEM SÜRÇMELERİ¹

OKUMA ve yazmadaki yanlışlara geldiğimizde, konuşma yanlışlarıyla ilgili genel yaklaşımımızın ve gözlemlerimizin burada da — bu işlevler arasındaki yakın akrabalığı dikkate alırsak, hiç de şaşırtıcı olmayacak şekilde geçerli olduğunu görüyoruz. Burada, birkaç dikkatle çözümlenmiş örnek vermekle yetinecek ve görüngünün bütün yönlerini ele alma girişiminde bulunmayacağım.

(A) YANLIŞ OKUMALAR

(1) Bir kafede oturmuş [bir resimli haftalık dergi olan] (elimde eğik olarak tuttuğum) *Leipziger Illustrierténin* nin sayfalarını çevirirken, bütün sayfayı kaplamış bir resmin altında şu yazıyı okudum: "*Odyssee* [Odüsseia]de bir Düşün." Dikkatimi çekti; dergiyi düz tuttum ve sonra yanlışımı düzelttim: "*Osteéde* [Baltık] bir Düşün." Nasıl olmuştu da bu saçma okuma yanlışını yapmışım? Düşüncelerim hemen, Ruths'un (1898), uğraştığım ruhbilimsel sorunları irdelemesi nedeniyle yakınlarda beni hayli meşgul eden *Experimentaluntersuchungen über Mu- sikhantöme*² adlı kitabına kaydı. Yazar yakında, "Düş Görüngüsünün

¹[Bu bölümün s.142'ye kadarki ilk kısmı 1901'de yazılmıştır.]

²["Müzik Fantomları üzerine deneysel araştırmalar." Ruths'a göre, bu "müzik fantomları", "pek çok insanın beyinde müzik dinlerken [istemeden] görünen bir ruhsal görüngüler grubudur.]

Çözümlemesi ve İlkeleri" adlı bir kitap çıkaracağını vaat ediyordu. *Düşlerin Yorumu'nu* henüz yayımladığımdan, bu kitabı büyük bir ilgiyle bekliyordum. Ruths'un müzik fantomları üzerine yaptığı çalışmada, kitabın içindekiler bölümünün başında, eski Yunan mitlerinin ve söylencelerinin ana kaynaklarını, uyku ve müzik fantomlarından, düş görüngüsünden ve ayrıca çılginca düşüncelerden ya da sayıklamalardan aldıklarının tümevarım yöntemiyle kanıtlandığı ayrıntılı bir açıklama görmüştüm. Bunun üzerine Odysseus'un Nausikaa karşısına çıktığı sahnenin de sıradan bir çıplaklık düşünden alındığını anlayıp anlamadığına bakmak üzere metni karıştırmaya başladım. Bir arkadaş Gottfried Keller'in *Der Grüne Heinrich* (Yeşil Heinrich) adlı yapıtında, Odisseia'daki anlatıyı, yurdundan çok uzaklarda gezen bir denizcinin düşlerinin nesnel bir temsili olarak açıklayan güzel bir bölüme dikkatimi çekti; ben de çıplaklık göstermekten haz alma düşleri ile olan ilişkisine işaret ettim.³ Ruths'un kitabında bu konuda hiçbir şeye rastlamamıştım. Anlaşılan o sırada kafam öncelik sorunlarıyla meşguldü.

(2) Nasıl oldu da bir gün gazetede, "Avrupa'yı *Zu Fuss* [yayan]' dolaşmak" yerine "Zm *F as s* [fiçıyla]' dolaşmak" sözlerini okumuştum? Bu sorunu çözmek çok uzun süre güçlüklerle karşı karşıya bıraktı beni. Gerçi, ilk çağrışımlar, aklımdan Diogenes'in teknesinin geçmekte olduğunu gösteriyordu; ve yakınlarda, bir sanat tarihi kitabında İskender çağının sanatıyla ilgili bilgiler okumuştum. Buradan İskender'in ünlü sözü "İskender olmasaydım Diogenes olmak isterdim," kavramını anımsamak kolaydı. Bir de, sandık içinde kapatılmış olarak gezilere çıkan Hermann Zeitung⁴ diye birinin silik anısı vardı kafamda. Ama çağrışımlar zinciri daha fazla gitmiyordu ve ben, yazının gözüme çarptığı sanat tarihi kitabı sayfasını ortaya çıkarmayı başaramadım. Bu arada bir kenara bıraktığım sorun, ta aylar sonra ansızın bir kez daha aklıma geliverdi; ye bu kez, çözümünü de birlikte getirdi. İnsanların Uluslararası Fuar [1900] için Paris'e gitmede o zamanlar garip bir *taşım* [*Beförderung*] aracı seçtiklerini anlatan bir gazete yazısını anımsadım; hatta sanırım yazıda şaka yollu, bir bayın, Paris'e bir fiçi içinde

³*Düşlerin Yorumu* (1900a), P.F.K., 4 [V. Bölüm (D), a Bölümünün sonuna doğru.]

⁴[Burada özel ad olan "*Zeitung*" aynı zamanda Almandaca "gazete" anlamına gelin]

bir başka bay tarafından yuvarlanarak gitmeyi düşündüğü belirtiliyordu. Elbet bu insanların tek amacı, böyle bir çılgınlıkla dikkatleri üzerlerine çekmekti. Hermann Zeitung, aslında bu türden olağandışı taşıma yöntemlerinden ilkinin açıklayan adamın adıydı. Derken bir keresinde, gazete okuma konusundaki hastalıklı (patolojik) kaygısı, kendi adının gazetede basılması ve ününü gazetelerde okuması şeklindeki patolojik *hırsına* karşı bir tepki olarak açıklanabilecek bir hastayı tedavi ettiğim aklıma geldi. Makedonyalı İskender de kuşkusuz gelmiş geçmiş en hırslı insanlardan biriydi. Hatta, savaşlarını dile getirecek bir Homeros bulamamaktan yakındı. Ama nasıl olmuştu da, bana daha yakın bir başka İskender'in (Alexander) bulunduğunu, kardeşimin adının da Alexander olduğunu *anımsayamamıştım* Şimdi hemen, bastırılmak durumunda kalmış olan bu ikinci Alexander'la ilgili kabul edilmesi güç düşünceyi ve o zamanlar bunu yaratanın ne olduğunu buldum. Kardeşim, *taşıma* ve ithalat-ihracat vergileri konusunda uzmandır ve belli bir tarihte, bir yüksek ticaret okulundaki öğretmenlik görevinde profesörlük almak üzereydi. Birkaç yıl önce, Üniversitede aynı *promotion [Beförderung]* (terfi) (yani profesörlük) için benim adım önerilmişti, ancak bu, sanı alamamıştım.⁵ O zamanlar annemi? Küçük oğlunun ağabeyinden önce profesör olacağına şaşırdığını belirtmişti. İşte, okuma yanlısımı çözemediğimde durum bu merkezdeydi. Daha sonra kardeşim de güçlüklerle karşılaştı; profesör olma umutları, benimkinden de daha azdı artık. Ama o noktada, yanlıs okumanın anlamı, birden açıklığa kavuştu; kardeşimin umutlarının zayıflaması, bir engeli kaldırılış gibiydi. Gazetede kardeşimin atamasını okuyordum da, kendi kendime, "Böylesi aptalca şeyler için (onun mesleği başka bir şey değildi çünkü) bir insanın adının gazeteye çıkması (yani profesörlüğe atanması) ne kadar garip!" diyordum sanki. Daha sonra, İskender çağındaki Yunan sanatıyla ilgili bölümü bulmakta güçlük çekmedim ve daha önceki aramalarımda, aynı sayfayı tekrar tekrar okuduğumu ve her seferinde de, olumsuz bir sanrının egemenliği altınday-

⁵[Bu sorun *Düşlerin Yorumu'nda* (1900a) Freud'un düşleriyle ilgili olarak tekrar tekrar tartışılmaktadır, örneğin, IV. Bölüm, *P.F.K.*, 4'de verilen örneğe bakınız. Sonunda, 1902'de, bu paragrafın ilk yayımlanışım izleyen yıl, görevi aldı.]

mışçasma ilgili tümceyi atladığımı şaşkınlıkla kavradım. Ne var ki, bu tümce, beni aydınlatacak hiçbir şey — unutulmaya değer bir şey içermemekteydi. Sanırım tümceyi kitapta bulamamam, yalnızca beni yanlış yola yöneltmek amacıyla ortaya çıkan bir belirtiydi. Düşünce zincirimın devamını, araştırmalarımın bir engelle karşılaştığı yerde — yani Makedonyalı İskender'le ilgili herhangi bir fikirde aramaya yöneltilmişim; böylece, aynı adlı kardeşimden daha etkin bir şekilde saptırılmış olacaktım. Aslında bu araç tümüyle başarılıydı; bütün çabalarım sanat tarihindeki yitik tümceyi bulmaya doğru yönlendirilmişti.

Bu olguda, "*Beförderung*" ["taşımaya" ve "promotion — terfi"] sözcüğünün iki anlamlı oluşu, iki kompleks⁶ arasında bir çağrışım köprüsü oluşturuyor: gazetede yazıyla uyanan önemsiz kompleks ve daha ilginç ancak kabul edilemezlik niteliği içeren ve burada kendisini okunacak şeyin çarpıtılması şeklinde ortaya çıkaran ikinci kompleks. Örnekten de görülebileceği üzere, bu türden okuma yanlışlarını açıklamak her zaman kolay değildir. Bazen insan sorunun çözülmesini daha uygun bir zamana ertelemek zorunda bile kalabilir. Ama çözümlenmede daha güç olan şey, sonunda açığa çıkan rahatsız edici düşüncenin bilinçli düşünmemiz tarafından yabancı bir şey şeklinde değerlendirilmesi ve kabul edilmemesidir.

(3) Bir gün, Viyana yakınlarında bir yerden, içerdiği haberle beni müthiş sarsan bir mektup aldım. Hemen karımı çağırdım ve ona "*die* arme [zavallı]⁷ Wilhelm M." nin ağır hasta olduğu ve doktorların kendisinden umut kestiği haberini verdini. Ancak üzüntümü dile getirmek üzere seçtiğim sözcüklerde bir yanlışlık olsa gerekti çünkü karım meraklandı ve mektubu görmek istedi; mektupta okuduğum gibi yazmadığından emindi, çünkü bir kadın kocasının ilk adıyla anılmazdı, hem, mektubu yazan hanım* o bayanın adını çok iyi biliyordu. Bu açıkla-

⁶[1901 ve 1904'de, "iki düşünce halkası". 1907 basımında bu sözcüklerin yerine yazılan "iki kompleks Freud'un Jung'dan etkilenmeye başladığının belirtisidir. — Düşlerin, şakaların ve nevroitik belirtilerin yapılanmasındaki sözel köprülerin benzer şekilde kullanıldığını, *Düşlerin Yorumu*'nda, VI. Bölüm (D), *PFK.*, 4'ün başlangıcında görebilirsiniz. Ayrıca ilerde, s. 302'deki n. 60'a bakınız.]

⁷[Belirtme takısı "*die*"nin kullanılması söz konusu kişinin kadın olduğunu gösteriyordu.]

malar üzerine mektubu tekrar elime aldım ve okuduğum şeyin aslında "*der** arme W.M." ya da daha doğrusu, daha da açık bir ifade, tümüyle gözümden kaçan "der arme *Dr* W. M." olduğunu gördüm. Dolayısıyla yaptığım okuma yanlışı, açıklı haberi kocadan eşine aktarma yönünde gerçekleşmiş bir tür karşı durulmaz istekten kaynaklanıyordu. Belirtme takısı, sıfat ve ad arasında bulunan unvansa, sözü edilen kişinin zevce olması isteğime uygun düşmüyordu. Bu nedenle okuma sürecinde düpedüz bir kenara atılmıştı. Ama haberi yanlış şekle sokmadaki itici gücüm zevceye karşı duygularımın, kocasına karşı duygularımdan daha az sıcak olmasından değil, zavallı adamın yazgısının, benimle ilişkili olan bir başka insanla ilgili korkularımı harekete geçirmiş olmasından kaynaklanıyordu. Bu kişi, söz konusu hastalığın belirtilerinden birini taşıdığını bildiğim bir kişiydi.

(4) ⁹ Tatillerimde yabancı bir kentin sokaklarında yürüdüğümde hep yapma eğiliminde olduğum ve çok rahatsız edici ve gülünç bulduğum bir yanlış okuma var. Böyle durumlarda, "Antikalar" sözcüğüyle herhangi bir benzerliği olan bütün dükkân tabelalarını bu şekilde okuyorum. Bu, bir antika koleksiyoncusunun arayış içinde olduğunu ele veriyor.

(5) ¹⁰Bleüler, önemli kitabı *Affektivitat Suggestibility, Paranoia* (1906, 121) adlı kitabında şu olayı anlatıyor: "Bir keresinde okurken, iki satır aşağıda adımlı gördüğüm şekilde bir entelektüel duyguya kapılmıştım. Yalnızca "*Blutkörperchen* [alyuvarlar]" sözcüğünün yazılı olduğunu şaşkınlıkla gördüm. Merkezi görsel alanda olduğu gibi, çevresel alanda da binlerce yanlış okuma çözümlenmiş ama bu çok büyük bir yanlıştı. Adımı gördüğümü sandığım durumlarda, bu sanıya yol açan sözcük, çoğu kez benim adıma çok daha fazla benzerdi ve çoğu durumda, böyle bir yanlış yapmam için adımdaki her bir harfin, birbirine yakın bir şekilde yanyana gelmiş olması gerekirdi. Ama bu olguda, kuruntu ve ima çok kolay açıklanabilirdi az önce okuduğum, bilimsel sözcüklere özgü kötü bir biçimle yazılmış ve pek rahat okumadığım bir yazının sonuydu."

⁹[Belirtme takısının erkek belirteci.]

¹⁰[1907'de eklenmiştir.]

(6) ¹¹ Hanns Sachs da şöyle bir yanlış okumada bulunduğunu aktarıyor: "Kendisine çarpıcı gelen şeyler onun tarafındın başka insanlara kendi '*Steifleinheit* [bilgiçliğiyle]' aktarılıyor." Sachs şöyle devam ediyor: "Bu son sözcük beni şaşırttı ve daha yakından baktığımda, bunun '*Stilfeinheit* [üslup güzelliğiyle]' olduğunu gördüm. Bölüm hayran olduğum bir yazarın görüşlerini anlatan, 'Alman profesör tavrını' aşın belirgin ölçüde sergilemesi nedeniyle yakınlık duymadığım tarihçinin ballandırılarak övüldüğü bir yazıda karşıma çıkmıştı."

(7) ¹² Dr. Marcell Eibenschütz (1911) dilbilimsel çalışmaları sırasında yaptığı bir yanlış okuma örneğini anlatıyor. "Prussian Akademie der Wissenschaften tarafından, 'Alman Ortaçağ Metinleri' dizisinde yayımlanan bir Orta Yüksek Alman söylencesi olan *Şehitler Kitabı*'nın düzeltilmesi işini yüklenmişim ve bu kitaptaki yazınsal geleneği incelemekteydim. Daha önce kitap halinde görmediğim yapıt hakkında pek az şey biliniyordu. İçinde, Joseph Haupt (1872, 101, ve devamı) tarafından yazılmış tek bir inceleme vardı. Haupt çalışmasını eski bir elyazmasına değil de, temel kaynağın, Elyazması C (Klosterneuburg)'nin bir kopyasına dayandırmıştı. Bu kopya görece olarak yakın bir tarihte (on dokuzuncu yüzyılda) yapılmıştı. Hofbibliothek'te [İmparatorluk Kitaplığı] korunmaktaydı. Kopyanın sonunda şu not¹³ görülüyordu:

"Anno Domini MDCCCL in vigilia exaltacionis sancte crucis ceptus est iste liber et in vigilia pasce anni subsequenti finitus cum adiutorio omnipotentis per me Hartmanum de Krasna tunc temporis ecclesie niwenburgensis custodem."¹⁴

"İşte Haupt, incelemesinde, C'nin yazarının sözleri olduğu sanısıyla bu notu aktarıyor ve alıntıyı incelemede son derece doğru olarak kopyalamış olmasına ve (Latince) metnin söz konusu bölümde son derece

¹¹[1919'da eklenmiştir.]

¹²[1912'de eklenmiştir.]

¹³[Yani, bir belgenin sonunda bulunan imza ya da açıklayıcı paragraf.]

¹⁴ ["Bu kitabın yazılmasına. Tanrımız İsa'nın 1850. Yılı'nın Kutsal Haç Günü Arifesinde başlanmış ve ertesi yılın Paskalya günü bitirilmiştir, Tanrının yardımıyla, o dönemde Klostemeuburg kilisesinde görevli ben Krasna'lt Hartman tarafından yazılmıştır."]

doğru (yani MDCCCL Şeklinde) basılmış olmasına karşın C'nin 1350 yılında yazıldığını varsayıyordu —Roma rakamlarında 1850 yazılışının s¼rekli yanlış okunmasıyla ilgili bir yanlıştı bu,

"Haupt'un verdiği bilgiler beni m¼thiř utandırdı. Her Şeyden ¼nce bilim d¼nyasına daha yeni adım atmış biri olarak, t¼m¼yle Haupt'un etkisi altındaydım ve uzun s¼redir, ¼n¼mdeki notta verilen —ve son derece doğru olarak yazılmış bulunan— tarihi t¼pkı Haupt'un yaptığı gibi 1850 yerine 1350 olarak okuyordum. Kullandığım C elyazmasının ¼zg¼n basımında herhangi bir notun izine rastlanmamasına ve sonradan, on d¼rd¼nc¼ y¼zyılın o d¼neminde Klosterneuburg'da, Hartman adında bir keşişin yaşamadığının anlaşılmasına karşın yapıyordum bunu ¼stelik. Sonunda g¼zlerimi ¼rten perde d¼řt¼đ¼nde olanları tahmin ettim; konuyu irdelediğimde kuşkularım doğrulanmıştı. Sık sık g¼ndermelere konu olan not, aslında *yalnızca* Haupt'un kullandığı kopyada bulunmaktaydı ve bu, Moravia'daki Krasna'da doğmuş, Klosterneuburg'da Augustinian korosunun Őefi ve manastır g¼revlisi olan C Elyazmasının bir kopyasını yapan ve kendi kopyasının sonuna, eski usulde kendi adını ekleyen kopyacı P. Hartman Zeibig'in içiydi. Okurlarına tartışmakta olduğu yapıt hakkında elden geldiğince fazla Şey s¼yleyebilme ve dolayısıyla *C Elyazmasını tarihlendirebilmek arzusu* 'nun parapraksinin itici g¼c¼ buydu) yanı sıra ortaçağa ¼zg¼ t¼mce kuruluşlarıyla elyazmasını oluşturan eski el yazısı da kuşkusuz Haupt'ın 1850'yi 1350 olarak okumasına katkıda bulunmuştu."

(8) ¹⁵ Lichtenberg'in *Witzig¼ und satirische Einfalle* ["Parlak ve Satirik D¼ř¼nceler", 1853] adlı yapıtında, bir g¼zlemden ¼ıkarıldıđına kuşku olmayan ve yanlış okuma kuramını b¼t¼n¼yle ve de tam anlamıyla i¼eren bir g¼r¼ř var: "Homeros'u ¼yle ¼ok okumuştu ki, nerede '*angenommen* [varsayılmış]' s¼zc¼đ¼ g¼rse, **Agamemnon*' diye okurdu."¹⁶

¹⁵[1910'da eklenmiştir.]

¹⁶[Licht¼nberg, Freud'un sevdiği bir yazardı. Freud buradaki ¼rneđi espriler ¼zerine yazdığı kitapta (1905c) ve *Giriş Konferansların* (1916-17) İkinci Konferansının sonunda gene aktarmıştır.]

Çünkü olguların¹⁷ büyük bir çoğunluğunda metni değiştiren ve metne beklenen ya da akli meşgul etmekte olan bir şeyi katan, okuyanın buna hazırlıklı olması durumudur. Bir yanlış okumaya metnin yapabileceği tek katkı, sözel imgede okuyucunun istediği anlamda değiştirebileceği bir tür benzerlik sunmaktır. Metne şöyle bir göz atmak, özellikle de yanlış açıdan bakmak, böyle bir yanılısma olasılığını kuşkusuz artırmakla birlikte, yanlışın gerçekleşmesi için bir önkoşul değildir.

(9) Hepimizin zihnini sürekli olarak meşgul etmiş olan savaş koşullarının, hiçbir anı tikanıklığını bu yanlış okuma örneğinde olduğu kadar etkilemediğini sanıyorum. Bunun pek çok örneğini gözlemleme olanağı bulmuştum ama ne yazık ki yalnızca birkaçını kaydettim. Bir gün bir gündüz ya da akşam gazetesini elime aldım ve iri harflerle şu yazıyı okudum: "**Der Fiecle von Görz** [Gorizia Barışı]". Ama hayır, burada yalnızca "**Die Feinde vor Görz** [Düşman Gorizia Önlerinde]" yazıyordu. O saldırma tiyatrosunda savaşmakta olan iki oğlu bulunan biri için böyle bir okuma yanlış yapmak kolaydı. — Belli bağlamda, birinin bir "eski **Broikarte** [Ekmek karnesi]" bulduğu bildiriliyordu; daha dikkatli bakıldığında, bu sözcükler yerine "eski **Brokate** [brokar]" sözcüklerini koymak-gerekti. — Belki de bu adamın sık sık konuk olduğu evin hanımına yük olmamak için kendi ekmek karnelerini verme adetinde olduğunu eklemek gerek. — Aletleri, inşa edilmekte olan bir tüneldeki rutubete uzun süre dayanmayan bir mühendis, "**Schundleder** [yapay deri]" den yapılmış mallan öven bir reklamı okuyunca çok şaşırıldı. Çünkü ticaret adamları genellikle bu kadar dürüst olmazdı; aslında reklamı yapılan "**Seehundleder** [fok derisi]" idi.

Okuyanın uğraşı ya da içinde bulunduğu durum da, yanlış okumasının içeriğini belirler. Yeni çıkmış son derece başarılı bir çalışması kendisini meslektaşlarıyla karşı karşıya getiren bir dilbilimci, "**Sprachstrategie** [dil stratejisi]" sözcüklerini yanlışlıkla "**Schachs- strategie** [satranç stratejisi]" şeklinde okumuştur. — Aldığı ilaçların etkisiyle bağırsaklarının hareket etme anı geldiğinde bilmediği bir kentte yürüyüş yapmakta olan bir adam, yüksek bir alış-veriş binasının birinci katındaki büyük tabelayı "Closet-House [tuvalet]" olarak okuyor. Se-

vinci, böyle bir mekanın böylesine görülmedik bir yerde bulunması karşısında duyduğu şaşkınlıkla gölgeleniyor. Ancak hemen sonra sevinci ortadan kalkacaktır; tabeladaki yazıyı doğru okuduğunda "Corset-House" [Korseci] sözcüklerini algılayacaktır çünkü.

(10) Metnin yanlış okumaya katkıda bulunduğu ikinci grup olgular, daha fazladır. Bu grupta, okuyanda savunma duygulan uyandıran —kendisine ters gelen bir bilgi ya da suçlama içeren— dolayısıyla da bir reddetmeyi kaldırması ya da bir arzunun yerine getirilmesi ölçüsünde yanlış okumayla düzeltilen bir şeyler vardır. Böyle durumlarda, metnin düzeltilmeden önce okur tarafından başlangıçta —bu ilk okunuşta bilinci hiçbir şey öğrenmese de— doğru anlaşıldığını ve değerlendirildiğini kabul etmek zorundayız elbet. Yukardaki [s. 141] (3) numaralı örnek bu türdendir; şimdi, olay sırasında Iglo'da askeri hastanede bulunan Eitingon (1915) tarafından verilmiş son derece güncel bir örnek daha sunuyorum.

''Savaş sarsıntılarının doğurduğu sinirsel rahatsızlığı nedeniyle hastanemizde yatmakta olan teğmen X., bir gün genç yaşında savaşta şehit olan ozan Walter Heymann'ın bir şiirini okuyordu. Gözle görülür bir coşku içinde, son kıtanın son dizelerini şöyle okudu:

Wo aber steht's geschrieben, fragich dass von ailen leh übrig bleiben soil,
ein andrer für-mich fallen?
Wer immer von euch fällt, der stirbt gewiss für mich;
Und ich soil übrig bleiben? *warum denn nicht?*¹⁸

[Ama soruyorum nerde hükmedilmiş herkes içinden
Yalnız benim geride kalmama, yoldaşımın uğrumda ölmesine? {
İçinizden kim ölse, benim için ölüyor;
Ve ben —yalnız ben mi yaşamaya mahkûmum? *Neden
yaşamayacakmışım?*]

''Şaşırmam dikkatini çekti, biraz kafası karıştı ve dizenin doğrusunu okudu:

¹⁸Walter Heymann'ın *Kriegsgedichte und Feldpostbriefe* [Cepheden Savaş Şiirleri ve Mektupları] adlı yapıtındaki "Den Ausziehenden" ["İleriye Gidenler İçin"] adlı şiirden.

Und ich soli übrig bleiben? warum denn *ich*?

[Ve ben — yalnız ben mi yaşamaya mahkûmum? Neden yaşamışım! (Neden ben?)]

"Bu 'savaş sarsıntısı nevrozlarının' ruhsal jnalzemelerinin çözümlenmesiyle ilgili bazı kavrayışları X.in olgusuna borçluyum; o dönemde bir savaş hastanesinde çok sayıda hasta ve yalnızca birkaç doktor bulunmasının yarattığı koşullara —bizim çalışma şeklimiz için son derece elverişsiz olan koşullara— karşın hastalığın 'nedeni' olarak çok fazla üzerinde durulan bomba patlamalarının ötesinde bir şeyler görmeme olanak vermişti.

"Bu olguda da belirgin nevroz olgularının ortak özellikleri olan, titreme, kaygı, sulu gözlülük, çocuksu hareketler eşliğinde öfke nöbetlerine eğilim, ve (küçük bir heyecanlanmada") kusma gibi ilk bakışta çok çarpıcı olan ağır sarsıntılar görülüyordu.

"Özellikle bu son belirtinin ruhsal kaynaklı oluşu —her şeyden önce hastalığın farklı bir boyutta kendini göstermesine katkıda bulunması açısından— herkesi etkilemiş olsa gerekti. Ağır olguları zaman zaman denetleyen hastane komutanının koğuştta görünmesi ya da sokakta bir tanışın söyledikleri —'Çok iyi görünüyorsunuz, tam anlamıyla iyileşmişsiniz kuşkusuz"— hemen bir kusma krizine yol açmaya yetiyordu.

"İyiymişim... tüfek başına dön... Neden dönecekmişim?"^

(İl)¹⁹ Dr. Hanns Sachs (1917, başka "savaş"la ilgili okuma yanlışlarını da aktarıyor:

"Yakın bir tanışım bana tekrar tekrar askere çağrılma sırası geldiğinde, diplomayla belgelenmiş uzmanlığından hiç yararlanmayacağını söylemişti; nitelikleri sayesinde cephe gerisinde görevlendirilebileceği yönündeki uyanları duymak bile istemiyor, cepheye gideceğini belirtiyordu. Çağrılacağı günden kısa bir süre önce bir gün bana çok

⁽¹⁹⁾İngilizcede olduğu gibi Almandada da, "warum denn icht?" tümceciği bir önceki tümcenin eylemini yüklenmiştir. Yani dizeler söz konusu olduğunda "Neden yaşayacakmışım?" buradaysa, "neden dönecekmişim?" gibi...—çev

kısa ve öz olarak, ve hiçbir neden göstermeksizin uzman eğitimi gördüğünün kanıtlarını ilgili yetkililere sunduğunu, ve bunun sonucu olarak kısa bir süre içinde sanayide bir göreve atanacağını söyledi. Ertesi gün bir postanede karşılaştık. Bir masa başında dikilmiş yazı yazıyordum; içeri girdi, bir süre omuzumdan baktı, ve 'Haa,' dedi 'Şu en üstteki sözcük *Druckbogett*miş [baskı provalar], bense onu *Drüctefeerger* [hileci, görevden kaçan]' diye okumuştum."

(12) "Bir gün bir tramvayda oturmuş, her zaman narin ve zayıf bildiğim bir yığın gençlik arkadaşımın, şimdi — benim kuşkusuz kaldıramayacağım çok ağır güçlüklerin içinde bulduklarını düşünüyordum. Bu hoş olmayan düşünceler zincirinin ortasında, yarı dikkatli, yan dikkatsiz, önünden geçmekte olduğumuz bir tabelada, büyük siyah harflerle yazılmış 'Demir Bünye' (Iron Constitution) sözcüklerini okudum. Bir an sonra bu sözcüklerin bir şirketin tabelasına uygun düşmediği aklıma geldi; aceleyle kafamı döndürdüm ve yazıya bir kez daha baktığımda, bunun 'Demir İnşaat' (Iron Construction) sözleri olduğunu gördüm." (Sachs, aynı yerde)

(13) "Akşam gazetelerinde Reuter'in sonradan yanlış olduğu anlaşılan ve Hughes'un Birleşik Devletler başkanlığına seçildiğini bildiren bir haberi vardı. Altında, sözde Başkanın mesleki özellikleri kısaca anlatılıyordu, burayı okurken Hughes'un *Bönn* Üniversitesini bitirdiği bilgisine rastladım. Bu olgunun seçim gününden önceki haftalar boyunca gazetelerde hiç yer almaması bana garip geldi. Bir daha baktım, aslında sözü edilen okulun *Brown* Üniversitesi [Providence, Rhode Island, A.B.D.] olduğunu gördüm. Yanlış okumanın bayağı şiddetli bir bükülme gerektirdiği bu olgunun açıklaması, — gazeteyi acele okumam dışında— yeni Başkanın Merkezi Avrupa Kuvvetlerinden yana olması, böylece gelecekte iyi ilişkiler içinde bulunmamız ve bunların siyasal olduğu kadar kişisel itici güçlerde dayanabileceği yönündeki arzularımdan kaynaklanıyordu. 1 (Sachs, aynı yerde.)

(B) KALEM SÜRÇMELERİ

(1) ²⁰ Daha çok işle ilgili küçük günlük notların yazıldığı bir kâğıtta, doğru olarak "Eylül" tarihiyle yazılmış başka yazıların yansırı, "21 Ekim Perşembe" şeklinde bir yanlış tarih gördüm. Bu ileriye almayı açıklamak — üstelik bir arzunun dile gelmesi şeklinde açıklamak zor değil. Birkaç gün önce, tatil gezimden yeni döndüğümde, bol bol mesleki çalışmaya hazır hissettim kendimi; ama hasta sayısı henüz fazla değildi. Döndüğümde, bir hastadan 20 Ekimde geleceğini belirten bir mektup bulmuştum. Eylül ayının bir günü için bir not aldığımda, şöyle düşünmüş olabilirdim: "X. bugüne dek gelmiş olmalıydı; bütün bir ay boşa geçecek!" Ve aklımda bu düşünceyle, tarihi bir ay ileri almıştım. Bu olguda, müdahalede bulunan düşünceye "karşı durulabilir bir düşünce" denemez pek; işte bu yüzden kalem sürçmesinin çözümünü görür görmez anlamıştım. — Bir sonraki yılın güzünde, tümüyle aynı nedenle tıpatıp aynı kalem sürçmesini yaptım. — Ernest Jönes (191 *Ib*) tarih yazmada yapılan bu türden kalem sürçmelerini incelemiştir; olguların çoğunda, [ruhbilimsel] nedenler açıkça görülüyordu.

(2) *Jahresbericht für Neurologie und Psychiatrie*²¹ için yazdığım yazının provaları gönderilmişti; elbet yazar adlarını, değişik uluslardan olmaları ve dolayısıyla çoğu kez dizgiciye büyük güçlük çıkarmaları nedeniyle özel bir özenle okuyordum. Gerçekten de düzeltilmesi gereken birkaç yabancı ad vardı; ama gariptir, dizgicinin benim el- yazmamda *yanlış yazılmış* bir adı düzeltmiş olduğunu gördüm. Bunu yapmakta da son derece haklıydı. Ben, "Buckrhard" yazmıştım, dizgici bunun "Burckhard" olması gerektiğini düşünmüştü. Aslında yazımda, bu addaki doğum uzmanının, doğumun çocuk felci üzerindeki etkisi konusunda yaptığı çalışmaları övüyordum, ona karşıt duygular beslediğimin farkında da değildim; ama bu kişinin soyadı; *Düşlerin Yorumu* adlı kitabımı anlamaksızın tanıtan bir yazısı nedeniyle beni üzen

²⁰ [(Sırasıyla 1907 ve 1912'de eklenen) sondan bir önceki tümceyle son tümce dışında İ»
Örnekle 2. Örnek 1901'de yazılmıştır.]

²¹ [*Nöroloji ve Psikiyatri Yıllığı*. Freud bu yıllığın ilk üç cildinde, "Çocuklarda Beyin Felci" bölümü için özetler ve incelemeler yazmıştı; burada sözü edilen yazı, üçüncü ciltte (1899) yayımlanmıştı (Freud, 19006).]

Viyanalı yazarının aynıydı. Sanki doğum uzmanını kastederek Burckhard'ın adını yazmakla diğer Burckhard'a, yazar olana²² karşı düşmansı bir düşünce yeşertmişim, çünkü adları çarpıtmak çoğu kez, yukarda [s. 115 vd.] dil sürçmelerini tartışıırken belirttiğim gibi, sahiplerine hakaret anlamı içerir.

(3) ²³ Bu görüşler, Storfer'in (1914) kendi üzerinde yaptığı bir gözlemlerle güzelce doğrulanıyor. Yazar, rakibi olarak görülen kişinin adını yanlış anımsamasına ve sonra da çarpıtılmış biçimde yazmasına neden olan itici güçleri övgüye değer bir içtenlikle açıklıyor:

"1910 Aralık ayında, Zürih'te bir kitapçı vitrininde Dr. Eduard **Hitschmann** tarafından yazılmış bir kitap gördüm. Konusu, Freud'un nevrozlar kuramıydı ve yeni çıkmıştı. O sıralarda, yakında bir Üniversite derneğinde yapacağım, Freud'un ruhbiliminin temel ilkeleri konulu konuşmayı hazırlamaktaydım. Yazmayı bitirdiğim giriş bölümünde, uygulamalı alandaki araştırmalarından başlayıp, temel ilkeleri kapsamlı bir şekilde açıklamada çektiği bazı güçlükleri ve ayrıca bunların genel bir anlatımının henüz ortaya çıkmadığını da belirterek Freud'un ruhbiliminin tarihsel gelişmesini anlatmışım. (O zamanlar yazarını hâlâ tanımadığım) kitabı vitrinde görünce, ilkin almayı düşünmemişim. Ancak birkaç gün sonra almaya karar verdim. Kitap vitrinden kalkmıştı. Kitapçıya kitabı sordum, ve yazarın adını "Dr. Eduard **Hartmann** olarak verdim. Kitapçı, 'Sanırım **Hitschmann** demek istiyorsunuz' diyerek beni düzeltti ve kitabı getirdi.

"Anı tikanıklığının bilinçaltı itici gücü açıktı. Ruhçözümleme kuramının temel ilkeleri üzerine geniş kapsamlı bir yazı yazmış olmakla övünüyordum, ve öyle görünüyor ki, övünme nedenlerimi azalttığını düşündüğüm Hitschmann'ın kitabını kıskanıyor, bundan rahatsızlık du-

Julius Caesar, III, 3'teki sahneyle karşılaştırınız:

CİNNA: Aslında, benim adım Cinna.
BİR YURTTAŞ: Parçalayın onu, kendisi fesatçıdır.
CİNNA : Ben ozan Cinna'yım...

Fesatçı Cinna değilim.

SADE BİR YURTTAŞ: Fark etmez, adı Cinna ya; adından gayrı her şeyi yolun' yüreğinden, ve bırakın gitsin. '

Düzgün netinde bu dipnot yanlış olarak tümcenin sonuna konmuş.]

yuyordum. *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi'nâdâ* satırlara dayanarak, bir adın değişmesinin bir bilinçaltı düşmanlık edimi olduğunu söyledim kendi kendime. O sırada bu açıklama bana yeterli görüldü,

"Birkaç hafta sonra bu parapraksisi yazdım. Bunu yaparken, Eduard Hitschmann'm neden Eduard *Hartmann* şeklinde değiştirildiği sorusunu sordum. Acaba, bu tanınmış felsefecinin²⁴ adını, yalnızca diğerine benzerliği yüzünden mi ortaya atmıştım? İlk çağrışımım, bir keresinde Schopenhauer'in büyük hayranı olan Profesör Hugo von Meltzl'den duyduğum ve aşağı yukarı şu şekildeki sözlerini anımsamak oldu: Eduard von Hartmann bozulmuş bir Schopenhauer'dir, Schopenhauer'in tersipe çevrilmiş. Dolayısıyla, unutulmuş adın yerine geçecek imgenin oluşması, şöyle belirlenmişti: 'Hayır, belki de bu Hitschmann'da ve kapsamlı çalışmasında pek bir şey yok; belki de bu yazarla Freud arasında, Hartmann'la Schopenhauer arasındaki ilişkinin aynısı var.'

"Söylediğim gibi bu [psikolojik olarak] belirlenmiş unutmama olgusunu, unutulmuş adın yerine geçen bir imgeyle not ettim.

"Altı ay sonra, üzerine not düştüğüm kâğıt parçası elime geçti. O zaman baştan sona, Hitschmann yerine *Hintschmann* yazdığımı gördüm."²⁵

(4) ²⁶ işte daha ciddi bir kalem sürçmesi sayılabilecek bir olgu; bunu belki de "yanılmalı edimler" [VIII. Bölüm] arasında saymak da aynı ölçüde doğru olurdu:

Uzak bir akrabaya, tıbbi tedavisinde kullanılmak üzere para göndermek amacıyla Posta Çeki Hesabından 300 kron²⁷ çekecektim. Baktım hesabımda 4.380 kron var, yakın bir gelecekte dokunmamak üzere yuvarlak hesap 4.000 kron kalsın istedim. Çekimi yazdım ve miktara karşılık gelen rakamlardan kopardım²⁸ ve birden tasarladığım gibi 380 kron değil

²⁴ [Eduard von Hartmann (1842-1906), *Philosophie des Unbewusstes* (Bilinçaltının Felsefesi) adlı yapıtın yazarı.]

²⁵ ["*Hintsch*" bir diyalekte "astım" ya da daha genel olarak "veba" karşılığı bir sözcük.]

²⁶ [Bu örnek 1901'de verilmiştir.]

²⁷ [O zamanlar aşağı yukarı £12.10s ya da \$62.]

[O zamanlar Avusturya'da, Posta Çeki Hesabından para çekme işlemlerinde, üzerinde hanelerin sütun sütun ayrıldığı bir kağıdın bazı bölümlerini kopartmak söz konusuydu: Koparılan nokta, çekilecek kron miktarını belirtiyordu.]

de, 438 kron istediğimi faik ettim ve davranışımın güvenilmezliği karşısında telaşa kapıldım. Hemen ardından, telaşa gerek olmadığını düşündüm; eskisinden daha yoksul değildim. Ama ilk niyetimi bilinç düzeyine çıkmaksızın bozan etkiyi ortaya çıkarmak için uzun uzun düşünmek zorunda kaldım. Her şeyden önce yanlış haneden başlamıştım; 438'den 380'i çıkarmaya çalışmıştım, ama aradaki farkla ne yapacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Sonunda ansızın bana doğru bağlantıyı gösteren bir fikir aklıma geldi. Evet, 438 toplam hesabın, 4.380 kronun **yüzde onuydu! *Kitapçılar*** o sırada yüzde on indirim yapıyorlardı. Birkaç gün önce artık beni ilgilendirmeyen birkaç tıp kitabını tam 300 kron karşılığında kitapçıya satmak üzere ayırdığımı anımsadım. İstedğim fiyatın çok fazla olduğunu söylemiş ve birkaç gün içinde kesin yanıtını vereceğini bildirmişti. Teklifimi kabul etseydi, hastaya harcayacağım miktarı tam tamına karşılamış olacaktı. Bu masraftan rahatsız olduğuma kuşku yok. Yanlış yaptığımı görünce kapıldığım kaygı, bu türden masraflar sonucu yoksullaşma korkusu olarak anlaşılabilir. Ama bu duyguların ikisi de, yani harcama yapmak karan karşısındaki pişmanlığımın buna bağlı yoksullaşma kaygım bilincime tümüyle yabancıydı; parayı göndereceğime söz verdiğimde pişmanlık duymamıştım, duymam için neden yoktu, olsaydı, gülünç bulurdum. Hastalarımın uyguladığım ruh çözümlemesi sayesinde yakından tanıdığım, zihinsel yaşamda baskı altına alınan şeyin oynadığı rol bana yabancı olsaydı, ve birkaç gün önce aynı çözümlemeyi doğrulayan bir düş²⁹ görmemiş olsaydım, böyle bir itkinin bende olabileceğine belki de inanmazdım.

(5) ³⁰ Wilhelm Stekel'den doğru olduğunu çok iyi bildiğim şu olguyu aktarıyorum:

I "Çok okunan bir haftalık derginin düzeltmelerini yaparken inanılmaz bir kalem sürçmesi ve yanlış okuma gerçekleşti. Derginin sahipleri için açıkça 'satılmış' deniyordu; tersini savunan ve kuşkulanan giderecek bir yazının yayımlanması bekleniyordu. Bir yazı hazırlanmıştı: son derece duygulu ve sıcak bir yazıydı. Yazan, yazıyı birkaç kez el

²⁹Bu, *Düşler Üzerine* (1901a) adlı kısa bir çalışmada örnek olarak gösterdiğim düştür. {Aynı düşle ilgili bir başka konu da aşağıda s. 168-69'da ele alınmıştır.}

³⁰[1907'de eklenmiştir.]

yazması halinde, bir kez de dizildikten sonra okumuş olmalıydı, başyazar da yazıyı okudu, herkes memnundu. Ansızın düzeltmen geldi ve herkesin dikkatinden kaçmış olan küçük bir yanlışlığı gösterdi. Evet, yanlış apaçıktı: 'Okurlarımız, her zaman için ülkenin yaran için kişisel çıkarlarımızı **gözettiğimize** tanıktır.' Elbet, bu tümce, '**gözetmediğimize tanıktır**'1 sözcükleriyle bitecekti. Ancak gerçek düşünceler, duygusal sözler arasından safiyane bir güçle ortaya çıkmıştı."

(6) ³¹ **Pester Lloyd'uv?**¹ bir okuru olan Budapeşteli Frau Kata Levy, yakınlarda Viyana'dan gelen ve 11 Ekim 1918 günü gazetede yayımlanan bir telgrafta, buna benzer istenmeden açıklanmış bir içten düşünceye rastlıyor:

"Savaş boyunca Alman müttefiklerimizle aramızda var olan eksiksiz karşılıklı güveni dikkate alarak, iki gücün, her ne koşul altında olursa olsun, oybirliğiyle bir karara varacağına kesin gözüyle bakılabilir. Ayrıca bu aşamada, müttefik diplomatlar arasında etkin ve **tesintili** işbirliğinin sürdüğünü söylemeye gerek bile yoktur."

Bu "karşılıklı güven" konusunda daha apaçık görüşleri dile getirmek ancak birkaç hafta sonra mümkün olmuştu, ve artık bir kalem sürçmesine (ya da düzeltme yanlışına) sığınmaya gerek kalmamıştı.

(7) ³³ Karısıyla arasında geçen bir tatsızlıktan sonra Avrupa*ya gelen bir Amerikalı, eşiyle barışabileceğim düşünerek Atlantik'i aşip belli bir tarihte yanma gelmesini istediğini bildirmek üzere bir mektup yazıyor. "Sen de benim gibi **Mauretania** ile gelersen iyi olur," diyor. Ancak bu tümceyi yazdığı kâğıdı göndermeye cesaret edemiyor. Yeniden yazmayı yeğliyor. Çünkü karışırım, geminin adını önce yanlış yazıp düzelttiğini fark etmesini istemiyor. İlkinde "**Lusitania**" yazmıştı.

Bu kalem sürçmesi bir açıklama gerektirmiyor: yorumu çok basit. Ama mutlu rastlantı, bir noktayı daha eklememizi zorunlu kılıyor. Savaştan önce karısı tek kızkardeşinin ölümünden sonra Avrupa'ya gelmişti. Yanılmıyorsam **Mauretania**, savaşta batırılan **Lusitania'nın** yara almadan kurtulan eşi olan geminin adıydı.

³¹[i919'da eklenmiştir.]

³³[Budapeşte'de Almanca yayımlanan tanınmış bir günlük gazete.]

³³[1920'de eklenmiştir.]

(8)³⁴ Bir doktor bir çocuğu muayene etmişti ve içinde "*alcohol* (alkol)" sözcüğü bulunan bir reçete yazıyordu. Bu işle uğraşırken, çocuğun annesi onu gereksiz ve aptalca bir soruyla rahatsız etti. Doktor, kendi kendine bu sorunun kendisini öfkelenmesine izin vermeyeceğini söyledi, gerçekten de kendini tutmayı başardı, ancak yazmasının kesintilere uğraması süreci içinde bir kalem sürçmesi yaptı. Reçetede *alcohol* yerine, *achol*³⁵ sözcüğü okunuyordu.

(9)³⁶ Ernest Jones'un (191 *Ib*, 501] A.A. Brill ile ilgili olarak aktardığı aşağıdaki örneğin konusu da aynı, bu yüzden buraya ekliyorum. Hiç içme alışkanlığı olmamasına karşın, bir arkadaşı onu biraz şarap içmeye razı ediyor. Ertesi sabah başı müthiş ağrıdığından, dostuna hayır demediğine pişman oluyor. O sırada *Ethel* diye bir hastanın adını yazması gerekiyor; *Ethyl*³⁷ yazıyor. Kuşkusuz, söz konusu hanımın, kendisi için yararlı olabilecek miktardan çok daha fazlasını içme alışkanlığında olmasıyla ilgili bu sürçme.

(10)³⁸ Reçete yazmakta olan bir doktorun yaptığı kalem sürçmesi, sıradan bir parapraksisin taşıdığı önemden çok daha büyük öneme sahip olduğundan [karş. s. 207 ve devamı], bir doktor tarafından yapılmış olup, bugüne dek yayımlanmış tek çözümleme olma niteliği taşıyan bu türden bir sürçmeyi tümüyle buraya alıyorum:

Dr. Eduard Hitschmann'da (19136): "Bir meslektaşım, ileri yaştaki kadın hastalar için kullanılan belli bir ilacı yazarken birkaç yıllık bir süreçte tekrar tekrar yanlış yaptığını söyledi. İki seferinde doğru dozun on katı fazlasını yazdı; daha sonra bunu ansızın fark edip hastaya zarar vermiş olabileceği ve dolayısıyla çok kötü bir duruma düşmüş olabileceği kaygısıyla reçeteyi düzeltmek üzere hastaya tekrar gitme telaşına düştü. Bir kez yaşanan bu yanlış edimi, tek tek örneklerin daha açık betimlenmesi ve bir çözümleme yardımıyla açıklığa kavuşturmak gerekiyor.

³⁵ [1910'da eklenmiştir.]

[Klasik Yunancada] Yaklaşık olarak "öfkesiz".

³⁶[1912'de eklenmiştir.]

³⁷Yani etil alkol [sıradan alkolün kimya dilindeki adı.]

³⁸[1917'de eklenmiştir.]

"Birinci örnek: Çok ileri yaşların sınırına dayanmış, spastik kabızlık çekmekte olan zavallı bir kadına doktor vermesi gerekenden ön kat daha kuvvetli güzelavratotu fitilleri yazıyor. Hastanedeki hasta bakım odasından çıkıyor ve bir saat kadar sonra evinde gazetesini okur yemeğini yerken ansızın yanlışı aklına geliveriyor; müthiş bir telaşla, hastanın adresini almak üzere hastaneye, oradan da hastanın hayli uzakta bulunan evine koşuyor. Kadının reçeteyi henüz yaptırmadığını sevinçle görüyor ve rahatlamış olarak evine dönüyor. Bu olayda yaptığı yanlıştın gerekçesi, reçeteyi yazdığı sırada konuşkan biri olan klinik başkanının omuzundan bakmakta ve konuşmakta olduğu, ve dikkatini dağıttığı şeklindeydi.

"ikinci örnek: Doktor, yaşlıca bir evde kalmış kızı muayeneye gitmek için işveli, ve kışkırtıcı ölçüde çekici bir hastasından bir an önce kurtulmak zorundaydı. Aşık olduğu kızla, belirlenmiş bir saatte kızın evinin yakınlarında gizli bir randevuya gideceğinden, hastaya fazla zaman ayıramayacağı için taksiye bindi. Burada da birinci örnekteki benzer rahatsızlıklar söz konusu olduğundan güzelavratotu önermesi gerekti. Bir kez daha dozu on kat fazla yazma yanlıştını yaptı. Hasta kendisini ilgilendiren, ancak o andaki sorunla ilgili olmayan bir soru sormuştu; ama doktor —konuşmasıyla böyle bir izlenim bırakmamakla birlikte— sabırsızlanıyordu, hastadan ayrıldı ve randevusuna tam zamanında yetişti. On iki saat kadar sonra, sabah saat yedi civarında doktor uyandı; yaptığı kalem sürçmesiyle ilgili düşünceyle derin bir kaygı duygusu hemen hemen aynı anda bilincine ulaştı; bunun üzerine, ilacın eczaneden henüz alınmamış olacağı umuduyla birini alelacele hastaya göndermiş, düzeltilmesi için reçeteyi geri vermesini istemişti. Ancak reçeteyi aldığıında, ilacın yapılmış olduğunu gördü; belki biraz kayıtsız bir uysallık ve deneyimden kaynaklanan bir iyimserlikle eczacıya gitti; orada bulunan kişi, elbette ki (ya da belki ö da yanlışıyla?) ilacı daha küçük dozda hazırladığını söyledi doktora.

"Üçüncü örnek: Doktor annesinin kardeşi olan yaşlı teyzesine zararsız dozda *Tinct. belladonnae* (güzelavratotu tentürü) ve *Tinct. opii* (afyon tentürü) karışımı öneriyor. Hizmetçi reçeteyi hemen eczaneye götürüyor. Kısa bir süre sonra doktorun aklına 'tincture' (tentür) yazacağına 'extract' (ekstre) yazdığı geliyor, ve bundan hemen sonra ec-

zaçı yaptığı yanlışla ilgili olarak kendisine telefon ediyor. Doktor, gerekçe olarak yalan yere reçetenin yarım kalmış olduğunu, çünkü beklenmedik bir çağrı nedeniyle masasından ayrılmak durumunda kaldığını, dolayısıyla yanlışın kendi suçu olmadığı söylüyor.

"Bu üç reçete yazma yanlışında da şu çarpıcı benzerlikler var: Şimdiye kadar doktor yalnızca bu ilaçta yanlış yapıyor; her seferinde, ileri yaşta bir kadın hasta söz konusu ve her seferinde ilaç *aşırı dozda*. Kısa bir çözümleme sonucu, doktorun annesiyle olan ilişkisinin belirleyici bir önem taşıdığı ortaya çıktı. Çünkü bir keresinde, —hatta büyük bir olasılıkla bu semptomatik edimlerden *önce*— gene yaşlı bir kadın olan annesine de aynı reçeteyi yazdığını anımsadı; Olağan 0.02 dozunu yazmaya daha alışık olmasına karşın, 0.03 dozda ilaç yazdı. Bu, kendisinin de söylediği gibi ona kökten bir iyileşme sağlamak amacıyla yapılmıştı. Zayıf bünyeli bir kadın olan annesi ilaca baş ağrısı ve gırtlakta kötü bir kurulukla tepki göstermişti. Bundan yakınmış ve yarı şaka yarı ciddi, oğula muayene olmanın tehlikeler doğurabileceğini söylemişti. Aslında kendisi de bir doktor kızı olan annesinin, doktor oğlunun önerdiği ilaçlara benzer şekilde eleştirili ve şaka yollu itirazlarda bulunduğu ve zehirlenmekten söz ettiği başka durumlar yaşanmıştı.

"Bu satırların yazarının bu oğlun annesiyle olan ilişkilerinden anlayabildiği kadarıyla, evladın annesine karşı güdüsel bir sevgi duyduğuna kuşku yok; ancak, gerek annesine verdiği değer, gerek ona karşı duyduğu kişisel saygı hiç de fazla değil. Kendisinden bir yaş küçük olan erkek kardeşi ve annesiyle aynı evi paylaşıyor ve yıllardır bu düzenin onun cinsel özgürlüğüne engel olduğunu düşünüyor. Elbet ruh çözümsel deneylerimizden, bu tür nedenlerin bir iç [kandaşlararası cinsel ilişki] bağlılığın bahanesi olarak yanlış kullanıldığını biliyoruz. Doktor açıklamadan az çok memnun olarak çözümlenmeyi kabul etti ve gülerek *'belladonna (güzelavratotu)'* (yani güzel kadın) sözcüğünün de bir cinsel ima içerebileceğini söyledi. Geçmişte bu ilacı kendisi de ara sıra kullanmıştı."

Bana göre şu anlattığımız türden ciddi anı tıkanıklıkları (parapraksiler) tıpkı normalde araştırdığımız masum tıkanıklıklar gibi ortaya çıkıyor.

(İl)³⁹ Şimdi sunacağımız Sândor Ferenczi tarafından bildirilen kalem sürçmesinin son derece masum olduğu sanılacak. Sabırsızlıktan kaynaklanan (yukarda s. 94'teki "Der Apfe" dil sürçmesiyle karşılaştırınız) bir yoğunlaştırma edimi olarak görülebilir; ancak, olayın derinlemesine çözümlenmesi, daha güçlü bir rahatsız edici etmeni açığa çıkarmamış olsaydı, bu görüşü korumak olanaklıydı:

"Bir keresinde defterime, 'Aklıma şu *Anektöde* geldi.'⁴⁰ diye yazmıştım. Elbet '*Anekdote* [Anekdot]' demek istemiştım; gerçekten de bu anekdot, ölüm [*Tode*] cezasına çarptırılan ve asılacağı ağacı seçmesine izin verilmesini rica eden bir Çingeneyle ilgiliydi. (Derin araştırmalara karşın uygun ağacı bulamamıştı.)"

(12) Öte yanda, yazmada yapılan en önemsiz yanlışın çok tehlikeli bir gizli anlamı dile getirmeye yaradığı durumlar da vardır. Adını belirtmemiş bir ilgili bildiriyor:

"Bir mektubu 'Herzlichste Grüsse an Ihre Frau Gemahlin und *ihren* Sohn'⁴¹ sözleriyle bitirdim. Tam kâğıdı zarfa koyacakken 'ihren'in ilk harfindeki yanlış farkettim ve düzelttim. Bu evli çifte yaptığım son ziyaretten eve dönerken yanımdaki hanım, oğulun bir aile dostuna inanılmaz ölçüde benzediğini ve hatta kuşkusuz çocuğun o adamdan olduğunu söylemişti/'

(13) ⁴²Bir hanım, yeni ve büyük bir eve taşınması nedeniyle kız kardeşine iyi dileklerini içeren bir mektup gönderecekti. Orada bulunan bir dostu, yazılan adresin yanlış olduğunu fark etti. Hanım kardeşinin bundan önce oturduğu evin adresini bile değil de, evlendiğinde ilk taşındığı ve yıllar önce terk ettiği evin adresini yazmıştı. Bu dost, yanlışla ilgili olarak hanımın dikkatini çekti. "Haklısın," demek durumunda kaldı o da; "ama nasıl oldu da böyle bir şey geldi aklıma? Neden yaptım ben bunu?" Arkadaşı, ''Kanımca," dedi, ''sen bu küçücük eve sıkışmışken kardeşinin şu anda satın aldığı büyük güzel evi kısı

³⁹[BU örnekle 12 No.lu örnek 1919'da eklenmiştir.] ,

⁴⁰[Olmayan bir sözcük; ancak son bölümü "*Tode*" "olam" anlamına geliyor.]

⁴¹ ["Eşinize ve onun oğluna içten selamlarımı sunarım." Almandadaki küçük "i" ile yazılan iyelik sıfatı "*ihr*" onun (dişi için —çev.) anlamına gelir; büyük "I" ile yazıldığında "sizin" anlamına gelmektedir.]

kaniyorsun; bu yüzden de senin şu evinden daha iyi olmayan o eski eve yerleştirdin onu.” Hanım, içtenlikle doğruladı bu kanıyı ve "Ne yazık ki," diye ekledi, "insan böyle konularda oldum olası küçük adamdır! "

(14) ⁴³ Ernest Jones [19116, 499] kendisine A.A. Brill tarafından verilen aşağıdaki kalem sürçmesini aktarıyor:

"Bir hasta ona [Dr. Brill'e] pamuk krizi nedeniyle mali durumunda başgösteren sıkıntılara bağlamaya çalıştığı rahatsızlıktan ile ilgili bir mektup yazıyor: "My trouble is all due to that d—d (damned—lanet olası—*çev.*) frigid wave; there isn't even any seed." (Derdim tümüyle o ... soğuk dalgalanmadan kaynaklanıyor; hiç tohum bile yok.) ("dalgalanma" sözcüğüyle elbet para piyasasındaki bir eğilimi anlatmak istiyordu.) Ama aslında, "wave" (dalga) yerine "wife" (zevce) yazmıştı. Yüreğinin derinliklerinde, cinsel donukluğu ve çocuksuzluğu nedeniyle karısına karşı tam anlamıyla dışa vurmadığı bir öfke besliyor, ve belli belirsiz de olsa, haklı olarak bu zorunlu cinsel perhizle geçen yaşantısının, rahatsızlık belirtilerinin ortaya çıkmasında büyük rol oynadığını anlamış bulunuyordu."

(15) Dr.R. Wagner (1911) kendisinin yaşadığı bir olayı anlatıyor:

"Eski bir okul defterimi karıştırıyordum, öğretmenin anlattıklarını not alırken bir kalem sürçmesi yapmış olduğumu gördüm. "*Epithel* (epithelium, mukozanın dış tabakası)" yerine, "*Edithel*" yazmış olduğumu gördüm. Birinci heceyi vurgulayarak okursak, bir kız adının (Edithciğim şeklinde) küçültmeli biçimini elde ediyoruz.⁴⁴ Geçmişe yönelik çözümleme çok basit. Bu sürçmeyi yaptığım dönemde, bu adı taşıyan bir hanımı şöyle böyle tanıyordum; ilişkimizin derinleşmesi çok daha sonraki bir döneme rastlıyordu. Dolayısıyla kalem sürçmesi, o sıralarda bu kişiye karşı duyduğum, aslında aklımdan geçmeyen bilinçdışı bir çekimin ortaya çıkmasının açık belirtisiydi, ve küçültme biçimini seçmiş olmam, bu çekime eşlik eden duygulann niteliğini de ortaya koymuş oluyordu.

(16) Frau Dr. von Hug-Hellmuth'dan (1912):

⁴³[14-16 NO.1U örnekler 1912'de eklenmiştir.]

⁴⁴[Avusturya'da, "T küçültme ekidir.]

"Bir doktor, bir kadın hastasına, '*Levicowasser*'⁴⁵ yerine '*Levitico- wasser*' [Levitik su] yazdı. Eczacıya güzel bir eleştiri fırsatı veren bu yanüş —söz konusu itici güçler, doktoru yakından tanımayan birinin öznel varsayımları olmaktan öte gitmese bile— bilinçdışından kaynaklanması olası itici güçler arandığında ve bunları belli bir haklılıkla değerlendirmeye hazır olduğunda, pekâlâ daha anlayışlı bir ışık altında görülebilir. Akılcı olmaktan uzak beslenmeleri nedeniyle hastalarını azarlamada —diyelim onlara nutuk çekmede [*die Leviten lesen*]¹— biraz kaba bir dil kullanma alışkanlığında olmasına karşın, doktor herkes tarafından sevilmekteydi, bu yüzden bekleme odası, muayene saatinden önce ve bu saatler süresince tıklım tıklım dolu olurdu; bu da muayene ettiği hastaların olabildiğince çabuk giyinmesini istemesi için haklı bir neden oluşturuyordu — *vite, vite*' [Fransızca: 'çabuk, çabuk'] diyordu. Yanlış anımsamıyorsam, karısı Fransızdı: bu olgu, hastalarından daha hızlı davranmalarını, istemesinde *Fransızca* konuştuğu yönündeki yürekli varsayımımı biraz desteklemektedir. Kaldı ki bu türden arzuları dile getirmede pek çok kişi yabancı sözcükleri kullanma alışkanlığı göstermektedir: kendi babam örneğin, çocukken yaptığımız yürüyüşlerde, hep '*avanti gioventù!*' yada '*marchez au pas*' [Fransızca 'ileri marş'] diye seslenirdi; öte yanda küçükken boğaz şikayetlerim nedeniyle beni tedavi eden çok yaşlı bir doktor, kendisine aceleci görünen hareketlerimi engelleme çabası içinde, '*piano, piano*' [İtalyanca 'yavaş yavaş'] diye tatlı tatlı mırıldanırdı. Dolayısıyla, diğer doktorun da aynı alışkanlığa sahip olduğunu ve '*Levicowasser*' yerine '*Leviticowasser*' yazdığını kolayca tahmin edebilirim.*'

Aynı yazıda, yazarın gençliğinden anımsadığı başka örnekler ("*französisch*" yerine "*frazösisch*" ve "Kar" adının yazılmasında gerçekleşen bir kalem sürçmesi) bulunuyor.

(17) ⁴⁶Yukarda verdiğim bir örneği⁴⁷ de sağlayan Herr J.G. ye, aşağıdaki kalem sürçmesini anlattığı için teşekkür ederim, içerik açı-

⁴⁵ [Güney Tirol'de bir termal kuruluşunda arsenik ve demir tuzları içeren Levico kaynağından çıkan bir maden suyu.]

⁴⁶[1920'de eklenmiştir.]

⁴⁷[Söz konusu diğer örnek, aslında *aşağıda*, s. 253'te verilmiştir.]

smdan ünlü bir kötü şakayla aynı olan ancak bu durumda şaka yapma amacının kesinlikle söz konusu edilmeyebileceği bir örnek bu:

"Bir (akciğer-) sanatoryumunda yattığım sırada, yakın bir akrabamın beni hastahane tedavisi için bırakarak hastalığa yakalandığını üzümlere öğrendim. Akrabama yazdığım bir mektupta, bana bakmakta olan* tıbbi yeterliliğinden çok yarar gördüğüm, öte yanda kısa bir süre önce benim için çok önemli olan bir rapor yazmayı reddetmesi nedeniyle pek de nazik olduğunu söyleyemeyeceğim ünlü uzman profesöre gitmesini önerdim. Mektubuma verdiği yanıtta akrabam, mektubumda bulunan ve hemen nedenini anladığım için beni güldüren bir kalem sürçmesine dikkatimi çekti. Mektubumda şöyle bir tümce kullanmışım: '... so I advise you to iwult Professor X without delay' — '...dolayısıyla Profesör X'e gecikmeden hakaret etmeni öneririm.' Elbet, 'ensuit' — 'başvur' yazmak istemişim. Bu arada, bu sürçmenin, bilgisizlikten kaynaklanan bir yanlış olma olasılığının söz konusu edilmeyeceği ölçüde Latince ve Fransızca bildiğimi de eklemeliyim belki."

(18) ⁴⁸ Yazarken bazı sözcükleri eksik bırakma olgusu da, kalem sürçmelerinin ele alındığı ışık altında değerlendirilebilir. Dattner (1911) garip bir "tarihsel parapraksis" örneği bildirmişti. Avusturya ve Macaristan arasında imzalanan 1876 "Uzlaşma" çerçevesindeki mali yükümlülüklerle ilgili yasa maddelerinden birinde, Macarca çeviride, "gerçek" sözcüğü atlanmıştı; Dattner, yerinde bir değerlendirmeyle Macaristan parlamento çevirmeninin Avusturya'ya olası en az üstünlüğü tanıma yönündeki bilinçdışı arzusunun bu atlamanın gerçekleşmesinde rol oynadığını sanıyor.⁴⁹

Yazma ya da kopyalamada⁵⁰ aynı sözcüğün çok sık tekrarlanmasının "perseveration"— önem taşıdığını düşünmemiz için bizim de yeterli nedenlerimiz var. Yazar, yazmış olduğu bir sözcüğü tekrarlıyorsa, bunun yazarın bu sözcükten kendini kurtarmasının kolay olmadığının belirtisi olarak değerlendirilmesi olanaklıdır. Yani o noktada

⁴⁸[1912'de eklenmiştir.]

⁴⁹[Dattner yazısında, bu sözcüğün atlanmasının Avusturya'ya getireceği mali zarar ayrıntılarıyla açıklıyor.]

daha başka söyleyecekleri de vardı ama söylemedi, ya da buna benzer bir durum söz konusu oldu demektir. Kopyalamada sözcüğü tekrarlamak, "ben de" demek yerine geçen bir simge olarak değerlendirilmektedir. Özellikle önemli bölümlerde, kopyacının sorumlusu olduğu tekrarlamalar içeren uzun bir adli tıp "görüşleri" listesi okumuştum. Bu yanırlara getirebileceğim yorum şöyle olabilirdi: Yazıyı kopyalayan, kendi kişisellikten uzak rolünden sıkılmış olarak "Tam da bana göre" ya da "Bizim durumumuz da böyle," gibi sözcüklerle işe kendi ustalığını katırtıyordu.

(19) Ayrıca, düzelti yanırlarını, operatörün "yazma yanırlı" olarak ele almamıza ve bunların büyük ölçüde [psikolojik olarak] motive edilmiş olduğunu kabul etmemize engel olacak bir durum söz konusu değildir. Çok eğlendirici ve öğretici olacağını bilmekle birlikte bu türden parapraksileri sistemli bir şekilde toplamış değilim. Jones [19116, 503-4], daha önce birkaç kez andığım yapıtında düzelti yanırlarına özel bir bölüm ayırmış.

Telgraf metinlerinde⁵¹ görülen yanırlar da bazen telgrafçının yazma yanırları olarak değerlendirilebilir. Yaz tatilinde, yayımcımdan metnini anlayamadığım bir telgraf almıştım. Şöyle yazıyordu: " Vorrate erhalten, Einladung X. dringend." [Erzak alındı, X.(in) daveti acil.] Bilmecenin çözümü metindeki X. adında gizliydi. X., benim bir "**Einleitung** [giriş]" yazacağım kitabın yazarıydı, işte, "**Einladung** (davet]a dönüşen sözcük bu "**Einleitung**"du. Derken birkaç gün önce yayımcıma bir başka kitap için bir "**Vorrede** [önsöz]" gönderdiğimi anımsadım. Anlaşılan doğru metin büyük bir olasılıkla şöyle olacaktı: "Vorrede erhalten, Einleitung X. dringend." ["Önsöz alındı, X. (in) girişi acil."] Bu değişikliğin, telgrafçının açlık kompleksinin ürünü olduğunu, ayrıca da süreçte tümcenin iki parçasının göndericinin niyetlendiğinden çok daha yakın bir şekilde birbirine bağlandığını düşünebiliriz. Bu arada bu olay, çoğu düşte etkin olan "ikincil düzeltme" örneğini oluşturuyor.⁵²

⁵¹ [Bu paragraf 1920'de, Silberer'in yazısına gönderme ise 1924'de eklenmiştir.]

⁵² *Düşlerin Yorumu* [1900a, P.FK., 4] adlı kitabımda, düş-işlemi konulu bölümümle [bölümün birinci kısmıyla] karşılaştırınız.

"Taraf tutma sonucu yanlış dizgi" olasılıkları Herbert Silberer (1922) tarafından incelenmiştir.

(20) ⁵³Zaman zaman diğer yazarlar da, tarafsızlığı kolay kolay reddedilmeyecek düzelti yanlışlarına dikkat çekmişlerdir. Örneğin Storfer'm "Dizgi Yanlışları Şeklinde Ortaya Çıkan Siyasal İblis" başlıklı yazısıyla (1914), buraya aynen aldığı kısa notuna (1915) bakalım:

"*Marim* bu yılın 25 Nisan sayısında siyasal nitelikli bir dizgi yanlışı var. Argyrokastron'dan gönderilen bir mektup, Arnavutluk'ta ayaklanan Epirotelerin lideri (ya da isterseniz Bağımsız Epirus Hükümeti Başkanı deyin) Zografos'un görüşlerini içeren bir mektup gelmiş, içinde şu tümce var: İnan bana: Özerk bir Epirus, Prens Wied'in çıkarlarına son derece uygun. Bundan düşebilir [*sich stützei* , ? Destek almak' yerine, '*sich stürzen*' 'düşmek']". Arnavutluk Prensi, bu kötü dizgi yanlışı olmaksızın da Epiroteler tarafından kendisine önerilen desteğin [*Stütze*'] kendisinin düşüşü [*Sturz*'] olduğunu biliyordu kuşkusuz.

(21) Viyana gazetelerinden birinde yakınlarda bir makale okudum, "*Romanya* Yönetimi altındaki Bukovina" şeklindeki başlığı, o dönemde Romanya'nın kendisini henüz düşman ilan etmemiş olması nedeniyle en azından vakitsiz sayılırdı. Yazının içeriğinden, sözcüğün "Romanya" değil de "Rusya" olması gerektiği açıkça anlaşılıyordu; bununla birlikte, sorumlu kişi de tümceyi şaşkırtıcı bulmamış olacak ki, bu dizgi yanlışı görmemişti.

Teschen'de⁵⁴ ünlü bir (daha önce imparatorluk ve Kraliyet) basımevi olan Kari Prochaska'dan gelen bir sirkülerde aşağıdaki "sözcük" yanlışı görüp de "siyasal" olduğundan kuşkulanmamak güç:

"İtilaf Güçlerinin, cepheyi Olsa Irmağında konuşlandırması yönündeki kararı uyarınca, Yalnızca Silesia değil, Teschen de, bir bölümü *zuviel* ⁵⁵ Polonya'nın, değilse Çekoslovakya'nın olmak üzere ikiye bölündü."

⁵³[20 ve 21 No.lu Örnekler 1917'de eklenmiştir.]

⁵⁴[Bu örnekle bundan sonraki 1924 yılında eklenmiştir.]

⁵⁵ ["Yeterinden fazlası". Sözcük, aynı şekilde söylenen "*zufiel*" "payına düştü" olacaktı. Alman-Avusturyalı dizgici, Habsburg imparatorluğunun bir parçasının paylaşılmasına karşı dumuştu.]

Theodor Fontane, bir keresinde yeterinden fazla anlam yüklü bir dizgi yanlışına karşı çok eğlendirici bir savaş vermek durumunda kalmıştı. 29 Mart 1860 günü, yayımcı Julius Springer'e şunları yazdı:

Sayın Bay,

Mte vazı arzularımın gerçekleştiğini görmek kismet olmayacak sanırım. Ekte sunduğum dizgi provalarına⁵⁶ bir göz atmak ne demek istediğimi açıklayacaktır. Üstelik daha önce belirttiğim nedenlerden ötürü, iki provaya gereksinmem olmasına karşın, bana yalnızca *bir* prova gönderilmiş, ilk kopyanın —*İngilizce sözcük ve tümcelere özellikle dikkat edilerek*— düzeltilmesi amacıyla bana geri gönderilmesi dileğim de yerine getirilmedi. Buna çok önem veriyorum, örneğin, elimdeki provanın 27. sayfasında, John Knox'la Kraliçe arasında geçen bir sahnede, "worauf Maria aasrief⁵⁷ sözcükleri bulunuyor. Böylesine müthiş bir yanlışın giderildiğini öğrenmek rahat bir soluk almamı sağlayacaktır. "*Aus*" yerine "*aas*" yazmış olmakla, kraliçenin aslında ona içinden böyle seslendiği kuşku götürmez kılmıyor.

Saygılarımla,
Theodor Fontane

Wundt (1900, 374) (kolaylıkla doğrulanacağı üzere) kalem sürçmesi yapmaya, dil sürçmesi yapmaktan daha eğilimli olduğumuzu göstermesi nedeniyle dikkate değer bir aıklamada⁵⁸ bulunuyor. "Normal konuşma süreci içinde, iradenin ketleyici işlevi sürekli olarak fikirlerin yolunu açmaya ve düzenli bir şekilde birbirine bağlı hareketlerin birbirleriyle uyum içinde bulundurulmasına yönlendirilmiştir. Eğer fikirleri izleyen dışavuruma hareketi yazmadaki srmelerde olduğu gibi mekanik nedenlerle geciktirilirse...., bu türden öngörüler, büyük bir kolaylıkla kendini gösterir."⁵⁹

⁵⁶Sz konusu kitap, Julius Springer'in 1860'da yayımladığı *Beyond the Tweed: Sketches and Letters from Scotland*di (Tweed'in ötesinde: İskoçya'dan çizgiler ve Mektuplar).

⁵⁷ ["Bunun zerine May 'aasrief', yani "*Aas*" (sözcük anlamı "leş, kokmuş"; günlük konuşmada, "pis alçak") diye haykırdı. Sözcük, düpedüz "haykırdı" anlamına, "awsrief" olacaktı.]

⁵⁸[Bu paragrafla bundan sonraki 1901'de yazılmıştır.]

⁵⁹[Wundt'un bir "ngrme" ile ne demek istediğine (Meringer ve Mayer'den 1895) bir örnek için s. 86'ya bakınız.]

Yanlış okumaların gerçekleştiği koşulların gözlemlenmesini, başarılı bir araştırmanın başlangıç noktası olarak gördüğümünden, söylemeden geçmek istemediğim bir kuşkunun doğmasına neden olur. *Sesli okuma'ya*, okurun dikkatinin sık sık metinden uzaklaştığını ve kendi düşüncelerine döndüğünü herkes bilir. Bu dikkat sapmasının sonucu olarak, araya girildiğinde ve sorgulandığında, okur çoğu kez, ne okuduğunu anlatamayabilir. Demek ki, otomatik olarak ancak hemen hemen hep doğru okumuştur. Bu koşullar altında okuma yanlışlarının fark edilir bir artış gösterdiğini sanmıyorum. Aslında, otomatik olarak —yani pek de bilinçli bir dikkat göstermeksizin— yapıldığında, en doğru şekilde gerçekleşeceğini varsaymaya alışık olduğumuz birçok işlev vardır.⁶⁰ Bundan da şu sonuç çıkarılabilir gibi görünüyor: konuşma, okuma ve yazma yanlışlarında, dikkat etmeni, Wundt'un belirttiğinden (dikkatin sapması ya da azalması) farklı bir yolla belirleniyor. Çözümlediğimiz örnekler, dikkatte niceliksel bir azalma olduğu varsayımımızı haklı çıkarmadı aslında; belki pek aynı nitelikte olmayan başka bir şey bulduk: dikkate alınmayı isteyen yabancı bir düşüncenin dikkati *rahatsız etmesi*.

"Kalem sürçmeleri" ve "unutma"⁶¹ arasına, imza atmayı unutan birinin olgusunu da ekleyebiliriz. İmzalanmamış bir çek, unutulmuş bir çekle aynı kapıya çıkar. Böyle bir unutmanın önemli olduğu görüşüyle, bir romandan Dr. Hanns Sachs'ın dikkatini çeken bir bölümü buraya alıyorum:

"Düş gücü zengin yazarların, parapraksilerle semptomatik (araz bildiren) edimlerin işleyişinin ruh çözümsel anlamda nasıl uygulanabileceğini iyi bildiklerini gösteren son derece öğretici ve anlaşılması kolay bir örnek, John Galsworthy'nin *The Island Pharisees* adlı romanında bulunmaktadır. Öykü, hali vakti yerinde bir orta sınıf üyesi bir genç adamın güçlü toplumsal dayanışma duygularıyla kendi sınıfının alışlagelmiş tutumları arasındaki kararsızlığı etrafında dönmekte. XXVI. Bölümde bu kişinin —yaşam karşısındaki asıl tutumu ne

⁶⁰[Freud espriler üzerine yazdığı kitapta (1905c), dikkatin, esprilerin espri olarak algılanmasında söz konusu olan otomatik süreci bozacağına işaret etmektedir. Ayrıca aşağıda, s. 301 ve devamıyla karşılaştırınız.]

⁶¹ [Bölümün bundan sonraki kısmı, 1919'da eklenmiştir.]

deniyle— iki ya da üç kez yardım ettiği genç bir yoksuldan aldığı mektuba nasıl tepki gösterdiği anlatılıyor. Mektupta, doğrudan dile getirilmiş bir para talebi yok, ama başka bir anlama gelmesi olanaksız bir üzüntüler tablosu çiziliyor. Mektubu alan başlangıçta hayır kurumlarına destek olmak yerine umutsuz birine para gönderme fikrini kabul etmiyor. İsteyip istemediğine bakmaksızın, kötü durumda olması nedeniyle herhangi birine el uzatmak, kendinden bir şeyler vermek, onu kollamak, duygusal saçmalıktan başka bir şey değildi! Bir sınır çizmek gerekirdi! Ama kararım mırıldanırken, bir içtenlik anı yaşayıverdi. 'Yalancı! Paracıklarından ayrılmak istemiyorsun, hepsi bu!'"

'Bunun üzerine şu sözlerle sona eren dostça bir mektup yazdı: 'Bir çek gönderiyorum, içtenlikle, Richard Shelton.'

"Çeki yazmasından hemen önce, mumun etrafında dönenen bir pervane, dikkatini dağıttı, onu yakalayıp da öldürürken, çeki mektuba eklediğini unuttu'. Sonuçta mektup olduğu gibi postalanmıştı.

"Ancak burada parapraksinin daha da önemli itici gücü, baskın gibi görülen bencil amacın açığa çıkmasından çok, parayı vermeyi önlemek oluyor.

"Gelecekteki kayınpederinin yazlık evinde nişanlısı, ailesi ve konuklarıyla çevrilmiş olan Shelton, kendini yalnız hissediyordu; parapraksisi, geçmişi ve yaşama bakışı nedeniyle kendisine yabancı olan, tek bir kalıptan çıkmış, aynı kurallarla yoğrulmuş bu insanların tam karşıtını oluşturan korumasındaki yoksulu özlediğini ele veriyordu. Gerçekten de destek görmeksizin artık yaşayamayacak olan bu kişi, birkaç gün sonra vaat edilen çekin neden zarftan çıkmadığını öğrenmek üzere genç adamın karşısına çıkacaktı. "

VII. BÖLÜM

İZLENİMLERİN VE TASARILARIN UNUTULMASI¹

Biri kalkıp da zihinsel yaşamla ilgili şimdiki bilgilerimizin durumunu abartma eğilimi gösterirse, onu daha alçakgönüllü davranmaya zorlamak için yapılacak tek şey, belleğin işlevini kendisine anımsatmak olacaktır. Hiçbir ruhbilim kuramı, anımsama ve unutma temel görüngüsünün birbirine bağlantılı bir açıklamasını yapmayı henüz başaramadı; hatta olgusal olarak gözlemlenebilen şeyin tam bir çözümlemesi de bugüne dek başlatılmış değildir. Bugün, düşlerin ve patolojik görüngülerin incelenmesinden, uzun süre önce unuttuğumuzu sandığımız bir şeyin bile ansızın bilincimizde yeniden ortaya çıktığını öğrendiğimizden beri, unutma, anımsamaktan daha güç bir bilmece haline geldi denebilir.²

Gerçi, elimizde, genelde kabul edilmesini umduğumuz birkaç belirti var. Unutmanın, belli bir zaman isteyen kendiliğinden bir süreç olduğunu varsayıyoruz. Unutmanın, bize sunulan izlenimler arasından,

¹[Bu bölümün s. 172'ye kadarki birinci kısmı 1901'de yazılmıştır.]

²[Freud'un 1904 basımının aralarında boş sayfa bulunan kopyasında (bkz. Editörün Girişi, s. 3*3) bu noktada şu not vardı: "Normal unutma yoğunlaştırmayla gerçekleşir. Bu şekilde unutma, kavram oluşumlarının temeli haline gelir. Soyutlanan, açıkça algılanır. Bastırma yoğunlaştırma işleyişinden yararlanır ve diğer benzer olgularla bir karışıklık yaratır. — Ayrıca, başka eğilimler, önemsiz malzemeyi ele geçirir ve onun çarpıtılıp yalanlanmasına neden olur." İlerde, bu fikirlerin ele alındığı s. 302'de yer alan 1907'de eklenmiş 61 numaralı dipnota da bakınız.]

gene aynı şekilde, her izlenim ya da deneyimin ayrıntıları arasından belli bir seçme yapılmasını gerektirdiğini vurguluyoruz. Aksi halde unutulacak olan şeylerin bellekte tutulmasını ve yeniden uyandırılmasını olanaklı kılan koşullardan bazılarını biliyoruz. Gene de, günlük yaşantıda, sayısız durumda bu koşulları anlayışımızın ne kadar kusurlu ve yetersiz olduğunu gözlemleyebiliriz. Nitekim aynı dış izlenimleri almış —örneğin birlikte yolculuğa çıkmış [bkz. s. 64 ve devamı]— olup daha sonraki bir tarihte birbirlerine anılarını aktaran iki kişiyi dinleyebiliriz. Birinin belleğinde olduğu gibi kalmış olanlar, çoğu kez, diğeri tarafından sanki hiç yaşanmamışçasına unutulabiliyor; izlenimin biri ya da diğeri için ruhsal olarak daha büyük önem taşıdığını varsaymamız için haklı nedenlerimizin bulunmadığı durumlarda bile bu geçerli. Anlaşılan, anımsanacak şeylerin seçilmesini belirleyen bir yığın etmen, hâlâ bilgimizin dışında.

Unutmanın belirleyicileriyle ilgili bilgilerimize küçük bir katkıda bulunmak amacıyla, kendi yaşadığım unutma olgularının ruhsalimsel çözümlemelerini sunmayı iş edindim. Kural olarak bu olgular arasından yalnızca belli bir grubu, açıkçası, söz konusu şeyi bilmemin beklenmesi nedeniyle unutmanın beni şaşırttığı olguları ele aldım. Genelde şeyleri (yani öğrendiklerimi değil de yaşadıklarımı!) unutma eğiliminde olmadığını ve gençliğimde kısa bir dönem için belleğimin olağandışı güçlü olduğunu da eklemeliyim. Öğrenciliğimde, okumakta olduğum sayfayı ezbere tekrarlamayı sıradan bir olay sayardım; üniversiteye girmeden kısa süre önce de, bilimsel konulardaki popüler konferansları dinledikten hemen sonra nerdeyse aynen yazabiliyordum. Tıbbiye bitirme sınavlarımdan önceki gergin dönemde, bu özellikten arta kalanlardan yararlanmış olsam gerektir, çünkü bazı derslerde, sınav hocalarına, sanki otomatikmiş gibi, büyük bir aceleyle yalnızca bir kez karıştırdığım ders kitabındaki sözcükleri aynen tekrarlayan yanıtlar vermiştim.

O dönemden bu yana, anılar dağarcığını yönetme gücüm düzenli olarak azaldı; ama gene de çok yakınlarla dek, aksi halde bana inanılmaz gelecek kadar çok şeyi, belli bir aracın yardımıyla anımsaya- bileceğimi kendime tekrar tekrar kanıtlamış bulunuyordum. Diyelim muayeneye gelen bir hastam, kendisini daha önce gördüğümü öne sü

rüyor ve ben ne olayları ne de zamanı, ortamı anımsıyorum; hemen tahminler yürütmeye başlıyorum: yani, çabucak içinde bulunduğum andan geriye birkaç yılı düşünüyorum. Aklıma gelenleri kontrol edebilmem için hastanın bana kanıtlar göstermesi ya da daha kesin bilgiler vermesi halinde, on yıllık bir süreç içinde en fazla yarım yıllık bir yanılmayla işin içinden çıkabiliyorum.³ Uzaktan tanıdığım biriyle karşılaşp da incelik gereği küçük çocuklarının nasıl olduğunu sorduğumda da benzer deneyimi yaşıyorum. Gelişmelerini anlatırsa, çocuğun o an kaç yaşında olduğunu rastgele düşünmeye çalışıyorum. Sonradan yaptığım tahmini, babanın bana söylediğiyle karşılaştırıyorum; tahminimi neye dayandırdığımı bilemiyorum gerçi ama gene de en fazla bir aylık, ya da çocuklar daha büyükse üç aylık bir yanılmayla yaşlarını söyleyebiliyorum. Daha sonraları, öylesine yürekli bir yaklaşımı benimsedim ki, çocuklarıyla ilgili bilgisizliğimi ortaya atarak babayı incitme tehlikesine girmeksizin tahminimi anında söylemeye başladım. Böylece nasılsa çok daha kapsamlı olan bilinçdışı belleğime başvurarak bilinçli belleğimi genişletiyorum.

Bu sözlerime uygun olarak, çoğunu kendimde gözlemlediğim birkaç *carpıcı* unutma örneği sunacağım. İzlenimlerin ve deneyimlerin —yani bilginin— unutulmasını, taşanların (amaçların) unutulmasından —yani yapılacak şeyleri yapmamadan— ayırıyorum. Bütün gözlemlerimin değişmez sonuçlarını önceden söyleyebilirim: ***bütün olgularda, unutmanın bir hoşnutsuzluk itici gücünden kaynaklandığı ortaya çıkar.***

(A) İZLENİMLERİN VE BİLGİLERİN UNUTULMASI

(1) Bir yaz tatilinde karım gerçekten de kötü niyetli olmayan bir nedenle beni müthiş öfkелendirdi. Önceden tanıdığım ve beni de kuşkusuz anımsayan bir Viyanalı bayın masasının karşısındaki bir masada oturuyorduk. Ancak, tanışıklığımızı tazelememek konusunda kendime göre nedenlerim vardı. Bu kişinin yalnızca seçkin adım bilen eşim,

³Hastalarla bir sonraki görüşme sürecinde, bir önceki görüşmenin ayrıntıları genellikle bilincimde ortaya çıkar.

adamın masasında oturanlarla yaptığı konuşmayı dinlemekte olduğunu gereğinden fazla açık bir şekilde belli ediyordu, çünkü arada bir bana dönüp onların tartışmasına değinen sorular soruyordu. Sabrım taşı sonunda öfkelenim.⁴ Birkaç hafta sonra bir akrabamıza, karımın bu davranışından yakınliyordum, ama bayların konuşmasının tek sözcüğünü bile anımsayamadım. Genelde beni üzen durumları kolay unutan, rahatsız edici bir olayın ayrıntılarını unutabilen biri olmadığımı göre, bu olgudaki unutkanlığımın nedeni belki de karıma yönelik kaygılarımın daha baskın çıkmasıydı. Kısa bir süre önce benzer bir deneyim yaşadım. Karımın daha birkaç saat önce söylediği bir söze, yakın bir arkadaşımınla birlikte doyasıya gülmek istemiştım, ama söylediklerinin tek bir sözcüğünü bile anımsayamadığımdan, bu zevkten mahrum kalmıştım. Önce Karıma ne dediğini sormam gerekti. Burada benim unutkanlığımın, bize çok yakın kişilerin söz konusu olduğu durumlarda görülen tipik yargı çarpıtmasıyla aynı nedenden kaynaklandığı kolayca anlaşılır.

(2) Viyana'nın yabancı bir hanıma, belgeleriyle parasını koyacağı küçük bir kasa alma işini yüklenmişim. Kendisine bu teklifi yaparken, gözümün önünde, İç Kentte⁵ bulunan ve içinde bu türden kasaları gördüğümünden emin olduğum bir mağaza vitrininin olağandışı canlılıkta bir görüntüsü canlanmıştı. Caddenin adını anımsayamamıştım gerçi ama kentte dolaşırken dükkânı bulacağıma kuşku yoktu, çünkü belleğim, söz konusu yerin önünden sayısız kereler geçtiğimi söylüyordu, iç Kentin bütün sokaklarını dolaşmama karşın vitrininde kasalar bulunan dükkânı bulmayı başaramamanın üzüntüsü içindeydim. Sonunda kenti ikinci bir kez yürürken dükkânı tanıyabilmek amacıyla, ticaret rehberinde kasa imalatçıları gözden geçirmenin tek çıkar yol olduğuna karar verdim. Ancak buna gerek kalmadı; rehberde verilen adresler arasında unutmuş olduğum adı hemen tanıdım. Önünden sayısız defalar geçtiğim doğruydu — hatta her seferinde, yıllarca aynı binada oturan M. ailesini ziyaret ettiğim de doğruydu. Yakın dostluğumuz

⁴[Bu öykü ayrıca *Düşler Üzerine* (1901a) kitabında anlatılan bir düşün çağrışımları arasında da yer alıyor. Bu düşe yukarıda, başka bir epizodla ilgili olarak değiniliyor. S. 152'deki 29 numaralı dipnota bakınız.]

⁵ [Viyana kentinin merkezi.]

daha sonra tümüyle kesildi; bundan sonra, —nedeni üzerinde hiç durmaksızın— o yöreden de evin önünden de geçmemeyi alışkanlık haline getirdim. Kasaları sergileyen vitrini olan dükkânı ararken kentte yaptığım yürüyüş sırasında da yasak bölgeymiş gibi girmekten sakındığım bu sokak dışında, bölgedeki bütün sokaklardan geçtim. Yolumu bulmadaki başarısızlığımdan sorumlu itici gücün hoşnutsuzluk olduğunu saptamak kolaydı. Ancak unutmama mekanizması bir önceki örnekte olduğu kadar yalın değildi. İsteksizliğim doğal olarak kasa üreticisine değil, düşünmek istemediğim bir başka kişiye yönelmişti; sonra bu ikinci kişiden bu kasa alma olayına taşınmış ve unutmayı ortaya çıkarmıştı. "Burckhard" olgusu [s. 149 ve devamı] da buna çok benziyordu; bu adı taşıyan bir kişiye karşı duyduğum hoşnutsuzluk başka bir kişiye ait aynı adı yazarken sürçme yapmama neden olmuştu. Orada adın aynılığının temelde farklı iki düşünce grubu arasında bağlantı kurmada oynadığı rolün yerini* vitrin örneğinde ayrılmaz yakınlık, uzamsal devamlılık alıyordu. Bir de, bu ikinci olgu, daha da sıkı dokunmuştu; burada konuyla ilgili ikinci bir bağlantı da vardı; o binada oturan aileyle bozuşmamın nedenleri arasında para da rol oynamaktaydı.

(3) B. ve R. şirketi, elemanlarından birini muayene etmek üzere işyerlerine gitmemi istemişti. Oraya giderken şirketin bulunduğu binaya defalarca gitmiş olsam gerek diye düşünüyordum. Bir üst kattaki birini muayeneye giderken bu şirketin tabelasını daha aşağı bir katta görmüş gibiydim. Ancak ne hangi bina olduğunu, ne de orada kimi ziyaret ettiğimi anımsıyordum. Aslında bu o kadar önemli delildi, ama gene de aklımı taktım ve sonunda her zamanki dolambaçlı yolumdan giderek konuyla bağlantılı düşüncelerimi bir araya getirdim ve B. ve R. şirketinin bürolarının, hasta ziyareti için sık sık gittiğim Fischer Pansiyonunun altındaki katta olduğunu sonunda ortaya çıkardım. Aynı zamanda hem pansiyonun hem büroların bulunduğu binayı da anımsamıştım. Ne şirketle, ne Fischer Pansiyonuyla nede orada oturan hastalarla ilgili olumsuz bir şey bulamadım belleğimde. Üstelik çok üzücü bir şeyin bulunamayacağını da düşünüyordum; aksi halde unuttuğumu, daha önceki örnekte yaptığım gibi dış yardıma başvurmaksızın dolambaçlı yollardan bulmayı pek başaramazdım. Sonunda bu yeni hastaya giderken, tanımakta güçlük çektiğim bir bayın sokakta beni se-

lamladığı aklıma geldi. Bu adamı birkaç ay önce, çok kötü bir durumda görmüş ve ilerleyen felç tanısını dile getirmek üzere kendisine bir tümce söylemişim; ama daha sonra iyileştiğini, dolayısıyla tanımın yanlış olduğunu duydum. Yani tanım, dementia paralitıkada da görülen türden bir hafiflemenin ortaya çıkmaması durumunda yanlıştı — böyle bir gelişme varsa koyduğum tanı yanlış değildi sonuçta! B. ve R. bürolarının nerede olduğunu bana unutturan etki bu kişiyle karşılaşmamdan gelmişti, ve unuttuğum şeyin sorununu çözmeye yönelik ilgim, bu tartışmalı tam olgusundan bu etkiye aktarılmıştı. Ama çağrışım bağlantısı (çünkü yalnızca küçük bir iç bağlantı —yani beklenenin tersine iyileşen adamın eskiden bana hasta gönderen büyük bir şirketin bir memuru olduğu bağlantısı— vardı) adların aynı olması nedeniyle kurulmuştu. Felç sanılan olguyu birlikte muayene ettiğimiz doktorun adı da, tıpkı yerini unuttuğum binadaki pansiyonun adı gibi Fischer 'di.

(4) Bir şeyi bulamama aslında nereye konduğunu unutmakla aynı şeydir. Yazma işiyle ve kitaplarla uğraşan çoğu kişi gibi ben de çalışma masamda neyin nerde olduğunu bilirim ve istediğim şeyi hiç düşünmeden alırım. Başkalarına düzensizlik gibi görünen, benim için ardında bir geçmiş bulunan bir düzendir. Öyleyse nasıl oldu da yakınlarda bana gönderilmiş bir kitap kataloğunu koyduğum yeri bilemedim ve dolayısıyla bulamadım? Aslında katalogda bulunan *Über die Sprache* [Dil Üzerine] adlı bir kitabı zeki ve canlı biçimini beğendiğim için ve ruhbilime bakışıyla uygarlık tarihi bilgisini değerli bulduğum bir yazar tarafından yazılmış olması nedeniyle ısmarlamayı düşünüyordum. Sanırım tam da bu nedenle katalogu koyduğum yeri bulamıyordum. Çünkü bu yazarın kitaplarını aydınlanmaları için tanışlarıma ödünç vermek âdetindeydim ve birkaç gün önce bu kişilerden biri kitabı geri verirken şöyle bir görüş dile getirdi: "Bu yazarın üslûbu bana sizinkini anımsatıyor, düşünme biçimi de sizinkinin aynı." Bunu söyleyen, bu görüşüyle bir yaraya parmak bastığını bilmiyordu. Yıllar önce ben daha gençken, dış temaslara daha fazla gereksinme duyduğum dönemlerde, benden büyük bir meslektaşım, kendisine ünlü bir tıp yazarının yazılarını övdüğünde hemen hemen aynı görüşü dile getirmişti: "Tam tamına sizin üslubunuz ve yaklaşımınız var bu kitapta." Bu sözlerden cesaret alarak yazara bir mektup yazmış, kendisiyle daha yakın ilişkiye

girme arzumu dile getirmiş, ancak soğuk bir yanıtla ağzımın payını almıştım. Belki daha önceleri de bunun ardında gizlenmiş cesaret kırıcı deneyimlerim de vardı, çünkü aradığım kataloğu asla bulamadım; gerçi, yazarın da kitabın da adlarını anımsadığımdan kataloğun ortadan yitmesi büyük bir engel oluşturmuyordu ama gene de bu kehanetle reklamı yapılan kitabı ısmarlama olanağından yoksun kaldım.⁶

(5) ⁷Bir başka aradığını bulamama olgusu, bulunamayan nesnenin bulunması koşulları açısından bizim büyük ilgimizi çekmektedir. Genççe bir adam bana şu öyküyü anlattı: "Birkaç yıl önce karımla aramda bazı anlaşmazlıklar vardı. Onu gereğinden soğuk buluyordum, onun mükemmel niteliklerini kabul ediyordum gerçi ama, aramızda hiçbir sevecen duygu olmaksızın birlikte yaşıyorduk. Bir gün, yürüyüşten döndüğünde, ilgimi çekeceğini sanması nedeniyle satın aldığı bir kitabı verdi bana. Bu 'ilgi' belirtisinden ötürü kendisine teşekkür ettim ve kitabı okumayı vaat ederek bir kenara koydum. Olaydan sonra kitabı bir daha bulamadım. Aylar geçti; bu arada zaman zaman yitik kitabı anımsıyor ve sonuçsuz kalan arama çabaları gösteriyordum. Altı ay kadar sonra bizden ayrı yaşayan sevgili annem hastalandı. Karım, kayınvalidesine bakmak üzere evden ayrıldı. Hastanın durumu ağırlaştı ve Karıma iyi yürekliliğini gösterme fırsatı verdi. Bir akşam büyük bir isteklilikle ve karımın başardıkları karşısında şükran duyguları içinde eve döndüm. Çalışma masama doğru yürüdüm, pek belirli bir amacım olmaksızın, âdeta uyurgezer kesinliğiyle⁸ çekmecelerden birini çektim. En üstte, uzun zamandır bulamadığım kitap duruyordu."

(6) ⁹Yukarıdaki örneğin sonuncu özelliğini, yani yitirilmesine neden olan itici gücün geçerliliğini yitirmesi üzerine, nesneyi tekrar bulmada gösterilen inanılmaz güvenliliği içeren bir unutmama olgusu da Starcke (1916) tarafından bildirilmiştir:

"Bir kız, yaka yapmak üzere kestiği bir kumaşı bozmuştu; bu durumda işi düzeltmek üzere bir terzi çağrıldı. Terzi gelip de, kız, yanlış

⁶Theodor Vischer'in [bkz. s. 201, dipnot 12] daha sonra "şeylerin sapkınlığı" olarak saptadığı çeşitli rastlantısal oluşumlar da kanımca aynı şekilde açıklanabilir.

⁷[1907'de eklenmiştir.]

⁸[Bkz. s. 199'daki 7 numaralı dipnot.]

⁹[1917'de eklenmiştir.]

kesilmiş yakayı getirmek isteyince, kumaşı koyduğunu sandığı çekmeceye yöneldi; ancak aradığını bulamadı. Çekmeceyi bir bir boşalttı, ama kestiği kumaşı bulamadı. Çaresizlik içinde otururken, kumaşın ansızın neden ortadan kaybolduğunu ve bulmak *istemeyişinin* bir nedeni olup olmadığını kendine soruyordu. Sonunda, bir yaka gibi son derece basit bir şeyi kesmeyi beceremediği için terzi karşısında utanç duyduğunu düşündü. Bunu düşündükten sonra kalktı, bir başka dolaba gitti ve kötü kesilmiş yakayı eliyle koymuşçasına buldu."

(7) ¹⁰ Aşağıdaki "bulamama" örneği, her ruhçözümünün karşılaştığı türden bir olguyu içeriyor. Şunu da belirtmeliyim ki, burada hasta, çözümü kendi başına buldu:

"Bir direnme dönemi yaşadığı ve kendisini iyi hissetmediği bir anda, yaz tatili nedeniyle ruhçözümleme tedavisi yanda kesilen bir hasta, gece soyduğunda, anahtarlarını her zamanki yerine koydu — ya da koyduğunu sandı. Sonra, son doktor randevusuna gideceği ve de ödeme yapacağı ertesi günkü yolculuk için daha birkaç şeye gereksinimi olduğunu anımsadı, bunları almak üzere parasını da koyduğu çalışma masasına gitti. Ama anahtarlar ortada yoktu. Sistemli olarak ama giderek artan bir telaşla küçük dairesini altüst etti — boşuna. Anahtarın 'bulunamamasını' semptomatik bir edim olarak —yani gizli nedeni bulunan bir şey olarak— gördüğünden, aramayı 'önyargısız*' bir kişinin yardımıyla sürdürmek üzere uşağını uyandırdı. Bir saat kadar sonra aramayı bıraktı ve anahtarları yitirdiği kaygısına kapıldı. Ertesi sabah, çalışma masasını yapanlardan yeni anahtar istedi, acele yaptılar. Kendisiyle aynı takside eve giden iki arkadaşı, arabadan inerken, yere bir şeyin düştüğünü duyduklarını sanıyorlardı. Adam, anahtarlarının cebinden düştüğüne kesin gözüyle bakıyordu. O akşam, uşak utkuyla anahtarları sundu ona. Kaim bir kitapla, tatile giderken yanma almayı tasarladığı (benim öğrencilerimden birinin yazdığı) ince bir kitapçığın arasında kalmışlardı. Öylesine zekice yerleştirilmişlerdi ki, hiç kimse anahtarların orda olduğundan kuşku duymamıştı. Sonradan, anahtarları aynı şekilde yerleştirmeye çalıştıysa da başaramadı. Bir nesnenin gizli ancak kuvvetli itici güçler sayesinde yanlış yere konmasını sağlayan

bilinçdışı beceriklilik, "uyurgezer kesinliğinin kalıntısının ta kendisidir."¹¹ İtici güç, olsa olsa, tedavinin yanda kesilmesinden duyulan öfke ve kendisini böylesine kötü hissetmesine karşın, büyük bir ücret ödemek zorunluluğu karşısında duyulan gizli hiddettir."

(8) ¹² "Karısı," diye anlatıyor Brill [1912] "bir adamı aslında pek te güvenmediği bir davete katılmaya zorlamıştı. Karısının ısrarına boyun eğerek resmi giysilerini çıkarmak üzere sandığı açtı, tam giysileri çıkarırken, traş olması gerektiğini anımsadı. Bu işi bitirdikten sonra sandığın başına geldiğinde kilitli olduğunu gördü. Uzun süren içten gayretli çabalara karşın anahtarlar bulunamadı. Pazar akşamı çilingir bulunamayacağından, çift, davete özür dileklerini gönderdi. Ertesi sabah sandığı açtırdığında, yitik anahtarların sandığın içinde kaldığı görüldü. Adam, hiç farkında olmaksızın anahtarları sandığa atmış ve kapağı indirerek kilitlemişti. Bunun tümüyle istemeden, bilinçsizce yapıldığını söylüyordu, ama bu toplantıya gitmeyi arzu etmediğini biliyoruz. Dolayısıyla, anahtarın yitirilmesi itici güçten yoksun değildi."

Ernest Jones [1911 *b*] yeterinden fazla tütün içtiği ve bunun sonucu olarak kendisini iyi hissetmediği zamanlarda, piposunu koyduğu yeri bulamama alışkanlığında olduğunu gözlemlemiştir. Pipo daha sonra ait olmadığı ve normalde konulmadığı çeşitli yerlerde ortaya çıkıveriyormuş.

(9) ¹³ Dora Müller (1915) itici gücü ilgili kişi tarafından kabul edilen masumane bir olgu aktarıyor:

"Fraulein Ema A. Noel'den iki gün önce bana, Düşünebiliyor musun?¹ dedi, 'Dün akşam zencefilli kek paketimi açtım, bir parça kek kopardım ve yedim; aynı zamanda, bana iyi geceler dilemeye geldiğinde; biraz da Fraulein S.e¹ (annesinin bakıcısı) Vermem gerekeceğini düşünüyordum. Bunu özellikle istemiyordum, ama gene de yanıma geldiğinde keki ikram edecektim. Az sonra geldiğinde, paketi almak üzere masaya uzandım; ancak paket orada yoktu. Aradım ve dolabımın için

¹¹ [Bkz. s. 199'daki 7 numaralı dipnot.]

¹²[1912'de eklenmiştir. — Bu, Brill'in özgün yapıtından alınmış, Freud, çok az değiştirerek Almanca 'ya çevirmiştir.]

¹³[Bu örnekle 10 No.lu örnek 1917'de eklenmiştir.]

de buldum. Hiç farkında olmaksızın paketi kaldırmıştım.' Çözümleme gerekmiyordu; anlatıcı olayların sıralanışını çok iyi kavramıştır. Az önce bastırılmış olan kekin hepsini kendine ayırma dürtüsü —bu olguda bir sonraki bilinçli edimle bir kez daha geçersiz kılınmış olsa da— sonuçta otomatik edimle amacına ulaşmıştı. "

(10) Sachs aşağıda, benzer bir bulamama edimiyle, bir keresinde nasıl çalışma yükümlülüğünden kaçındığını anlatıyor "Geçen Pazar öğleden sonra, çalışsam mı, yürüyüş yapıp bir arkadaşımı ziyaret etsem mi diye düşünüyordum; ancak biraz mücadele ettikten sonra, birincisini yapmaya karar verdim. Bir saat kadar sonra, kâğıtlarımın tükendiğini fark ettim. Çekmecelerimden birinde, yıllardır duran bir deste kâğıt bulunduğunu biliyordum, ama çalışma masamda olsun, bulabileceğimi sandığım başka yerlerde olsun kâğıtları boşuna aradım; olası her yerin altını üstüne getirmeme, eski kitapları, broşürleri, mektupları falan ortaya dökmeme karşın, desteyi bulamadım. Sonuç olarak işimi bırakıp, dışarı çıkmak zorunda kalmıştım. Akşam eve döndüğümde, kanepeye oturup öylesine, farkında olmaksızın düşüncelere daldığımda, karşımdaki kitaplığa gözüm ilişti. Bir kutu gözüme çarptı, içindekileri uzun süredir karıştırmadığımı anımsadım. Kalktım, kutuyu açtım. En üstte, içinde kullanılmamış kâğıtların bulunduğu bir deri dosya duruyordu. Tam kâğıtları masamın çekmecesine koyarken, bütün gün boşuna aradığım kâğıtların bunlar olduğu aklıma geldi. Burada şunu da belirtmem gerekir ki, aslında tutumluyumdur, özellikle kâğıt konusunda hiç savrukluğum etmem ve kullanılabilecek en küçük bir kâğıt parçasını bile saklarım. Bir güdüyle beslenmiş olan ve unutmamı sağlayan bu edimin, itici gücün ortadan kalkmasıyla düzeltildiği apaçık ortada."

Bulamama olguları üzerine bir inceleme yapılırsa,¹⁴ herhangi bir şeyin bilinçdışı bir niyet söz konusu olmadığı halde yitirildiğine inanmak güçleşir.

¹⁴[BU paragraf 1907'de eklenmiştir.]

(İl)¹⁵ 1901 yazında bir gün o dönemde çok canlı bilimsel fikir alışverişinde buluna geldiğim bir arkadaş¹⁶ şu görüşümü dile getirdim: "Bu nevroz sorunları ancak ve ancak bireyin kökeninde iki cinsiyetlilik bulunduğunu bütünüyle ve eksiksiz olarak varsaymamız halinde çözümlenebilir." Bu sözlerime şu yanıtı verdi: "İki buçuk yıl önce Br. de [Breslau] akşam yürüyüşüne çıktığımızda sana söylediğim de buydu. Ama o günlerde bu görüşü duymak bile istememiştin," Bir insandan bu şekilde özgünlüğünden vazgeçmesinin istenmesi çok acıdır. Ne öyle bir konuşma anımsıyordum, ne de arkadaşımın böyle bir görüş dile getirdiğini. İkimizden biri yanılıyordu mutlaka, "*cui prodesf!*" ilkesine¹⁷ göre de bu kişinin ben olması gerekiyordu. Gerçekten de bir sonraki hafta içinde tam da arkadaşımın bana anımsatmaya çalıştığı şekliyle olayı bütünüyle anımsadım; kendisine o zaman verdiğim yanıtı bile anımsadım: "Bunu henüz kabul etmiş değilim; sorunu irdelemeyi de düşünmüyorum." Ama o günden sonra tıbbi yazılan okurken, benim adıma gönderme yapılmasını gerektirecek birkaç görüşten birine rastlayıp da, adımdan söz edilmediğini gördüğümde, biraz daha hoşgörülü olmayı öğrendim. İnsanın karısını hatalı bulması, karşıtına dönüşen bir dostluk, bir doktorun tanı yanlışı, ilgi alanları aynı olan biri tarafından reddedilmek, bir başkasının fikirlerini kendine meletmek gibi rastgele bir araya getirilmiş unutmaya örneklerini açıklamamanın böylesi sıkıntı verici konulara girmemi gerektirmeleri rastlantı olamaz. Tersine, kendi bellek tıkanıklıklarının ardında yatan itici güçleri araştırmaya girişen herkesin, aynı şekilde, kabul edilmesi güç konulardan oluşan benzer bir liste elde edebileceğini sanıyorum. Hoş olmayan, istenmeyen şeylerin unutulması eğilimi bana hayli evrensel görünüyor; elbet bu eğilimi yaşama geçirme yetisi, farklı insanlarda farklı ölçülerdedir. Tıbbi çalışmalarımızda karşılaştığımız pek çok *yadsıma* örneğinin kaynağına

¹⁵[Farklı bilgi verilmediği sürece, buradan s. 181'e kadar içi bölüm 1901'de yazılmıştır.

¹⁶[Buradaki arkadaş Wilhelm Fliess'di. Konuşma 1901'de değil 1900'de yapılmıştı. Aslında bu, ikisinin son karşılaşması oldu. Bu olayın ayrıntıları, Jones'da (1953, s.344 ve devamı) bulunabilir.]

¹⁷ ["Kim yararlanır?" — yanıtı suçu işleyeni gösteren geleneksel soru.]

inildiğinde, belki de *unutma* ‘ya ulaşılacaktır.¹⁸ Gerçi, bizim bu türden bir unutmaya bakışımız, iki davranış biçimi [yadsıma ve unutma] arasındaki aynını, tümüyle psikolojik etmenlerle sınırlayacak ve her iki tepki biçiminde de aynı itici gücün dile geldiğini görmemize izin verecektir. Hastaların akrabalarında gözlemlediğim, hoş olmayan anıların yadsınması olgusunu içeren sayısız örnek arasında birisi belleğimde benzersiz bir yer tutar. Bir anne, o sıralarda ergenlik çağında olan nevroitik oğlunun çocukluğu hakkında bilgi veriyordu* bu arada, çocuğun tıpkı ağabeyleri ve ablaları gibi ileri yaşlara kadar yatağım ıslattığını söyledi — nevroitik bir hastanın geçmişinde yaşanmış olması önem taşıyan bir olguydu bu elbet. Birkaç hafta sonra, tedavideki gelişmeleri öğrenmek istediğinde, delikanlının yapısal olarak hastalığa eğilimli olduğunu gösteren belirtilere dikkatini çekme fırsatı bulmuş ve bunu ya

¹⁸ [1907’de *eklenen dipnot*.] Birine on ya da on beş yıl önce frengi geçirip geçirmediğini sorduğumuzda, ruhsal açıdan bu hastalığı diyelim ağır bir romatizma krizinden çok farklı görmüş olduğu olgusunu dikkate almamışızdır. —Kızlarının nevroitik hastalığıyla ilgili olarak annelerin hastanın geçmişini anlatmaları sırasında, kızın gelecekteki evliliğine engel oluşturabilecek her şey, ana-baba tarafından sistematik olarak bir kenara ayrıldığından, yani bastırıldığından— nelerin unutulduğunu, nelerin gizlendiğini kesin olarak birbirinden ayırmak neredeyse olanaksızdır. — [1910’da *eklenen*.] Bir akciğer yangısı sonucu çok sevdiği eşini yakınlarda yitiren bir adam, doktorun sorularına verilen yanlış yanıtların ancak bu türden bir unutma şeklinde değerlendirilebileceğini gösteren bir olayı aktardı. "Zavallı karımın göğüs zan yangısında haftalardır bir iyileşme olmadığından, Dr. P. konsültasyona çağrılmıştı. Hastanın geçmişini alırken, bilinen soruları, bu arada, karımın ailesinde herhangi bir akciğer hastalığı olup olmadığını sordu. Karım olmadığını söyledi, ben de böyle bir şey anımsamadım. Dr. P. ayrılırken, konuşma âdeta rastlantısal olarak geziler konusuna geldi ve karım: "*Zavallı kartelimin gömülü olduğu* Langersdorfa gitmek için de yol fazla uzun." Bu kardeş, on beş yıl kadar önce, yıllarca tüberküloz çektikten sonra ölmüştü. Karım onu çok sever ve sık sık ondan söz ederdi. Hatta şu anda, karımın, kendisine akciğer yangısı tanısı konulduğunda, hayli kaygılandığını ve dalgın dalgın, "Ağabeyim de akciğer hastalığından ölmüştü," dediğini anımsıyorum. Ancak o anda bellek öylesine güçlü bir şekilde bastırılmıştı ki, Langersdorf gezisiyle ilgili görüşünü dile getirdikten sonra bile, ailesindeki hastalıklar konusunda verdiği bilgiyi düzeltme yönüne gitmedi. Bense Lan gersdorf la ilgili sözleri üzerine hemen bellek yitiminin farkına vardım. — [1912’de *eklenen*.] Jones, daha önce birkaç kez sözünü ettiğim kitabında [Jones, 19116, 484} buna tam tamına benzeyen bir deneyimi aktarıyor. Karısı tanısı belli olmayan bir karın boşluğu rahatsızlığı çeken bir doktor, onu avutmak umuduyla "Neyse ki ailede hiç tüberküloz yok, "diyor. "Nasıl unutursun?" diye soruyor karısı büyük bir şaşkınlık içinde, "Annem tüberkülozdan öldü, ablam da doktorlar kendisinden umut kestikten sonra iyileşti."

parken de hastanın geçmişini anlatırken söylemiş olduğu bu yatak ıslatma olgusuna değinmişim. Hanım beni müthiş şaşkırtan bir davranış sergiledi ve gerek bu delikanlının, gerek diğer çocukların geçmişinde böyle bir durumun bulunmadığını söyledi ve benim bunu nereden bildiğimi sordu. Sonunda kısa bir süre önce kendisinin bana bu bilgiyi verdiğini söyledim. Demek ki unutmuştu.¹⁹

Görülüyor ki, sağlıklı, nevrotik olmayan kişilerin söz konusu olması durumunda da, rahatsız edici izlenimlerin anımsanmasına ve rahatsız edici düşüncelerin oluşmasına bir dirençle karşı konulduğunu gösteren pek çok belirti vardır.²⁰ Ancak bu olgunun bütün önemi ve özellikleri, yalnız ve yalnız *nevrotik* kişilerin ruhsal yapısının incelenmesiyle değerlendirilebilir. Histerik belirtileri destekleyen işleyişin temel direklerinden biri olan bu türden bir *doğal çabayı*, hoşnutsuzluk

¹⁹Bu sayfaları yazmakla uğraştığım günlerde, şu nerdeyse inanılmaz unutma olayı başıma geldi. Ocak ayının birinde, faturalarını göndermek üzere hasta kabul defterimi inceliyordum. Haziran sayfasında, "M—T diye bir ada rastladım, ama bunun kime ait olduğunu anımsayamadım. Sayfaları çevirip de, bu hastayı bir sanatoryumda tedavi ettiğimi ve haftalar boyunca bu kişiyi her gün ziyaret ettiğimi görünce şaşkınlığım arttı. Bir doktor bu koşullar altında tedavi ettiği bir hastayı, daha altı ay geçmeden unutamazdı. Bir erkek miydi, diye sordum kendi kendime, bir total felç olayı mıydı, ilginç olmayan bir olgu mu söz konusuydu? Sonunda aldığım ücretlerin yazılı olduğu bölüm, belleğimden kaçmaya çabalayan bütün olguları geri getirdi. M—1 on dört yaşında bir kızdı, son yıllarda uğraştığım en dikkate değer bir hastalık söz konusuydu, belki de hiç unutamayacağım bir şeyler öğrenmeme neden olan ve sonucu bana müthiş sıkıntılı anlara mal olan bir olguydu. Çocuk, kesinlikle histeri hastalığına tutulmuştu ve tedavim altında çabucak ve tamamen iyileşmişti. Bu gelişmeden sonra ana-babası çocuğu benden aldı. Kız, hâlâ histerisinin klinik görünümünde belli başlı rolü üstlenmiş bulunan karın ağrılarından yakmıyordu. İki ay sonra, abdomen (karın boşluğu) bezlerindeki bir ur nedeniyle öldü. Aynı zamanda çektiği histen, tümörü kışkırtıcı bir neden olarak kullanmıştı ve ben, dikkatimi histerinin gürültülü ama zararsız belirtileri üzerinde yoğunlaştırdığımdan, bu sinsî ve iyileşmesi olanaksız hastalığın ilk belirtilerini atlamışım.

²⁰[1910'da *eklenen dipnot*.] A. Pick (1905) yakınlarda duygusal etmenlerin bellek üzerinde etkili olduğunu gösteren ve bir hoşnutsuzluğu kovma çabasının unutma olgularına katkıda bulunduğunu —az çok açıkça— kabul eden yazarlardan birkaç alıntıyı bir araya getirdi. Ancak hiçbirimiz, görüngüyü ve onun ruhsal temellerini Nietzsche'nin aforizmalarından birinde (*Jenseits von Gut und Böse*, IV, 68) olduğu kadar ayrıntılı ve aynı zamanda etkileyici bir şekilde betimleyemedik: "'Ben bunu yaptım,' diyor belleğim. 'Bunu yapmış olamam,' diyor gururum, ve bu çekişme sürüyor. Sonunda Bellek boyun eğiyor." [Freud'un dikkati, olgu öyküsü bu dipnottan çok kısa bir süre önce yayımlanan (1909i), Bölüm I (D) "Sıçan Adam"la bu sözlere çekilmişti.]

yaratabilecek fikirleri uzaklaştırma çabası — ancak acı veren uyarıcının belirmesi karşısındaki kaçma refleksiyle karşılaştırılabilecek bir çaba olarak görmek zorundayız. Bu türden bir savunma eğiliminin var olduğunu varsaymamıza, bunun çoğu kez olanaksız olduğu, tersine, insanın peşini bırakmayan rahatsız edici anılardan kurtulmanın ve pişmanlık ve vicdan azabı gibi sıkıntı veren duygusal güduları yok etmenin mümkün olmadığı gerekçesiyle karşı durulmamalıdır. Çünkü bu savunma eğiliminin her seferinde kendisini etkili kılacağını, ruhsal güçlerin çarpışması sırasında başka nedenlerle tam tersi etkiyi yaratabilecek ve savunma eğilimini aşabilecek etmenlerle karşılaşmayacağını öne sürüyor değiliz. **Zihinsel işleyişin yapılanma kuralları ilke- 1 sinin bir tabakalaşma—üst üste bindirilmiş öğelerin bir araya gelmesi olduğu** kabul edilebilir; ayrıca bu savunma çabasının daha aşağı bir ruhsal öğeye ait olması ve daha yüksek öğeler tarafından engellenmesi de olanaklıdır. Ne olursa olsun, unutmaya örneklerimizde görülen türden işleyişlerin kaynaklarını bu savunma eğilimine dek izleyebilmemiz, böyle bir eğilimin varlığını ve gücünü göstermektedir. Örneklerde gördüğümüz gibi, birçok şey, kendi başlarına unutulmaktadır; bunun olanaklı olmadığı durumlarda, savunma eğilimi hedef değiştirmekte ve başka bir şeyin unutulmasına, daha az önemli olan ve gerçekten tepki duyulacak şeyle çağrışımsal bağlantı kurmuş bir şeyin unutulmasına neden olmaktadır.

Burada geliştirilen, rahatsız edici anıların, büyük bir kolaylıkla harekete geçirilmiş unutmaya ediminin öznesi olduğu yönündeki görüş, dikkate alınmadığı, ya da yeterince dikkate alınmadığı birçok alanda uygulanabilir. Örneğin, bana öyle geliyor ki, bir tanığa yemin ettirmenin, onun ruhsal güçleri üzerinde olmayacak ölçüde büyük bir arındırıcı etki yaratmasının açıkça beklendiği mahkemelerdeki²¹ tanıklıklarda buna hâlâ gereken önem verilmiş değildir. Halkların geleneklerinin ve tarihsel söylencelerin kökenleriyle ilgili olarak da, amacı bellekten ulusal duygulanınciten ne varsa silmek olan bu türden bir itici gücün dikkate alınmasının gerektiği herkesçe bilinmektedir,²²

²¹Karş. Gross (1898. [Bkz. aşağıda, s. 2'83'deki 26 numaralı dipnot.]

²²[Yukarda s. 80 ile karşılaştırınız.]

Daha derinlemesine bir araştırma yapılırsa, belki de halkların gelenekleriyle bireyin çocukluk anılarının oluşma biçimleri arasında kesin bir benzerlik bulunduğu ortaya çıkacaktır. Hoşnutsuzluğun, unutkanın itici gücünü oluşturmada oynadığı rolü iyi gören büyük Darwin²³ bu görüşüne dayanarak bilim işçisinin "altın kuralını ortaya atmıştı."²⁴

Tıpkı adların unutulmasında olduğu gibi [s. 35], izlenimlerin unutulmasına da yanlış anımsama eşlik edebilir ve bu, gerçeğin ifadesi olarak algılandığında, paramnezi (anı karışıklığı) olarak betimlenir. Patolojik olgulardaki —aslında paranoyada sabuklamalarının (delusion) oluşmasında yapısal bir etmen rolü oynayan— paramnezi ile ilgili pek çok kaynak vardır, ancak ben, bu yazılarda, söz konusu itici güçle ilgili tek satıra rastlamadım. Bu ayrıca nevroz ruhbilimine ait bir konu olduğundan, şu anda ele aldığımız bağlamda irdelenmesi uygun düşmez. Bunu yapmak yerine, bilinçdışı tarafından sağlanmış olan itici gücün, bastırılmış malzemenin ve bu malzemeye ilgili bağlantının biçimini ve yapısını açıkça ortaya koyan kendi yaşadığım bir paramneziyi anlatacağım.

Düş yorumuyla ilgili kitabımın son bölümlerini yazarken kütüphanelere ve başvuru kitaplarına ulaşamayacağım bir yerde, bir yazlıkta bulunuyordum; bölümlere, sonradan düzeltmek üzere bir yığın alıntı ve gönderme katmak durumundaydım. Gündüz-düşleriyle²⁵ ilgili bölümü yazarken, Alphonse Daudet'nin, kahramanın kişiliğinde belki de kendi hayallerini anlattığı *Le Napa* adlı kitabındaki yoksul muhasebeciyi harika bir örnek olarak göstermek istedim. Bu adamın —ona Monsieur Jocelyn diyordum— Paris sokaklarında yaptığı yürüyüşlerde kurduğu

²³[Bu tümce 1912'de eklenmiştir.]

²⁴[1912'de *eklenen dipnot.*] Ernest Jones [1911 é, 480] Darwin'in Özyaşamöyküsünden [1958, 123] bilimsel dürüstlüğü ve ruhbilimsel kavrayışını çok iyi yansıtan şu bölüme dikkat çekmiştir: "Yıllar boyunca bir altın kurala, yani, benim genel sonuçlanma ters düşen yayımlanmış bir olguyla, yeni bir gözlem ya da düşünceyle karşılaştığımda, hemen ve hiç şaşmaksızın bir kenara not alma kuralına bağlı kaldım; çünkü bu türden olgu ve düşüncelerin, bellekten kaçmaya, olumlu olanlardan çok daha yatkın olduğunu deneyerek Öğrenmiş bulunuyordum." -

²⁵[*Düşlerin Yorumu* (1900a), VI (I) ve VII (B) Bölümleri]

hayallerden birini çok iyi anımsadığımı sanıyordum; ve belleğimden yazmaya başladım. Bu Monsieur Jocelyn 'in sokakta denetlenemeyen bir atın üzerine kendini korkusuzca attığı ve böylece atı durdurduğu hayaliydi; arabanın kapısı açılıyor, önemli bir kişi iniyor, Monsieur Jocelyn 'in elini sıkıyor ve : "Canımı kurlardınız. Yaşamımı size borçluyum. Sizin için ne yapabilirim?" diyordu.

Bu fanteziyi anlatırken yaptığım herhangi bir yanlışı, evde kitabı önüme koyunca kolayca düzeltirim diyordum. Ama baskıya vermek üzere olduğum elyazmamdaki bu bölümü kontrol etmek üzere sonunda *Le Nabab'a* baktığımda utanç ve şaşkınlık içinde Monsieur Jocelyn'in böyle bir hayalinden tek söz edilmediğini gördüm; hatta yoksul muhasebecinin adı bile böyle değildi, Monsieur Joyeuse'dü. İkinci yanlışı hemen birincisinin — paramnezinin çözümünün anahtarını verdi. Kendi adımı, yani Freud'u Fransızcaya ancak ''Joyeux" diye çevirebiliyordum ve "Joyeuse" bu Sözcüğün dişili oluyordu. Öyleyse yanlışı anımsadığım ve Daudet'ye mal ettiğim fantezi nereden gelebilirdi? Bu olsa olsa benim ürettiğim bir şey, kendi başıma oluşturduğum ve henüz bilincine varmamış bulunduğum, ya da bir zamanlar bilinçli olup da daha sonra tümüyle unutulmuş bir hayal olabilirdi. Belki de, sonunda büyük Charcot beni kendi çevresine alıncaya dek, Paris sokaklarında yapayalnız, özlemlerle dolu, bir yardımcı ve koruyucu gereksinimi içinde dolaşıp dururken uydurmuşum bu gündüz düşünüy. Daha sonra Charcot'nun evinde, *Le Nabab'ın* yazarıyla birkaç kez karşılaşacaktım.²⁶

²⁶[1924'ten önceki bütün basımlarda bu paragraf şöyle devam ediyordu: "Bu olayın en can sıkıcı yönü, başka birinin koruması altında olmaktan daha fazla tepki duyduğum hiçbir fikrin olmayıştıydı. Bizim ülkemizde yaşanan bu türden ilişkiler, insanı böyle bir istekten uzaklaştırmaya yeterlidir, üstelik en sevilen çocuk rolü, benim kişiliğime hiç de uygun değildi. Her zaman için 'kendi başıma güçlü bir ericek olmak' için olağandışı büyük bir istek duymuşumdur. Gelin görün ki, böyle — ve de hiçbir Zaman gerçekleşmemiş olan— bir hayalin *bana* anımsatılması gerekmişti. Üstüne üstlük, bu olay, kişinin kendisiyle olan, normalde bastırıldığı, ancak bir paranoya durumunda utkuyla ortaya çıkan, kişiyi rahatsız eden ve nesnel bakışını karmaşıklaştıran bir ilişkiyi de çok iyi bir şekilde ortaya koyuyordu.*]

*[1924'de *eklenen dipnot:*] Bir süre önce okurlarımdan biri, Franz Hoffmann'ın, içinde benim Paris'teki fantezime benzer bir kurtarma sahnesinin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı *Jugendbibliothek* [Gençler Kütüphanesi] adlı küçük bir kitabını gönderdi. Kurtaranla kurtarılan arasındaki hoşnutluk öyle boyutlara ulaşıyor ki, birbirlerine sıra dışı davranışlarda bulunuyorlar. Küçükken bu çocuk kitabını okumuş olduğumdan kuşku

Doyurucu biçimde²⁷ açıklamanın mümkün olduğu bir başka paramnezi de, daha sonra [aşağıda, s. 293 ve devamında] tartışılacak bir konu olan *fausse reconnaissance* (yanlış tanıma) anisiydi. Hastalarım^{*}dan* hırslı ve yetenekli bir adam olan birine, genç bir öğrencinin yaptığı "*Der Künstler, Versuch einer Sexualpsychologie*" [Sanatçı, Cinsel Psikoloji Konusunda Bir Girişim]²⁸ başlıklı ilginç bir çalışması sayesinde benim izleyicilerim arasına katılma olanağı bulunduğunu söyledim. Bu kitap 15 ay kadar sonra basıldığında, hastam, ben kendisine kitapla ilgili bilgiyi vermeden önce —hatta bir ya da altı ay kadar önce— bir yerlerde (belki de bir kitapçı broşüründe) bu kitabın çıktığı haberini gördüğünü kesinlikle anımsadığını öne sürdü. Bu ilan o zaman aklına geldiğini söylüyordu; üstelik, yazarın kitabın adını değiştirdiğini, artık "*Versuch*" değil de "*Ansätze zu einer Sexualpsychologie*" [Cinsel Psikolojiye Yaklaşım] diye anıldığını söyledi. Yazarla ilgili dikkatli bir araştırma ve bütün tarihlerin karşılaştırılması, gene de hastamın olanaksız bir şeyi anımsadığını öne sürdüğünü gösteriyordu. Bu yapıt yayımlanmadan önce hiçbir yerde hiçbir reklamı çıkmadı, hele hele yayımlanmazdan on beş ay önce kesinlikle herhangi bir açıklama yapılmadı. Benim bu paramneziyi yorumlamaktan kaçınmam üzerine hastam aynı türden başka paramneziler üretti. Yakınlarda bir kitapçı vitrininde açık yerler korkusu üzerine bir kitap gördüğünü sanıyor ve şimdi bu kitaptan sipariş etmek üzere bütün yayımcıların kataloglarını tarıyordu. Bunun üzerine kendisine bu çabalarından bir sonuç çıkmamasının nedenlerini açık duymadan edemiyorum. Ortaokuldaki kütüphanemizde Hoffmann'ın masallarının tamamı vardı ve ben, öğrencilere herhangi başka zihinsel gıda yerine bu kitapları öneriyordum. 43 yaşında, başka birisi tarafından üretilmiş bir hayal olarak değerlendirdiğim ve daha sonra, 28 yaşımıdayken kurduğum bir hayal olarak kabul etmeye zorlandığım fantezi, 11 ile 13 yaşları arasında bir yerde almış olduğum bir izlenimin eksiksiz yeniden üretimi olabilirdi pekâlâ. Ne de olsa, işsiz muhasebeci *Le Nabab*'a mal ettiğim kurtarma fantezisinin, kendi kurtarma fantezime yol açmaktan, bir patron ve koruyucu arayışımı gururuma yedirilebilir kılmaktan başka ne amacı olabilirdi? Bu böyle olunca, akli başında olan hiç kimse, bilinçli yaşamımda bir koruyucunun lütfuna bağımlı olmaya müthiş tepki duyduğumu ve bu türden şeylerin başıma geldiği birkaç durumda lütfu kabul etmeyi çok güç bulduğumu hiç de şaşırıcı bulmayacaktır. Abraham (19226) bu içerikteki fantezilerin [kurtarma fantezilerinin] daha derinlerde yatan anlamına ışık tutmuş ve bunların özgül Özelliklerine nerdeyse sonsuz açıklamalar getirmiştir.

²⁷[Bu bölümün geri kalan kısmı 1907'de eklenmiştir.]

layabildim. Açık yerler korkusuyla ilgili kitap, yalnızca fantezilerinde, bilinçdışı bir niyet olarak vardı: böyle bir kitabı kendisi yazmak istiyordu. Genç yazara öykünmek ve aynı şekilde bilimsel bir çalışma sayesinde benim izleyicilerimden biri olmak tutkusu, birinci paramneziden ve sonra da onun tekrarlanmasından sorumluydu. Bu açıklama üzerine, bu yanlış tanıma olgusuna yol açan kitapçı reklamının, "*Genesis, das Gesetz der Zeugung*" [Yaratılış, Üreme Yasaları] başlıklı bir kitapla ilgili olduğunu anımsadı. Öte yanda, hastamın söylediği kitap başlığındaki değişikliğin sorumlusu bendim, çünkü başlığı tekrarlarken yapılan o yanlışlığın —"*Ansätze*" yerine "*Versuch*"— suçu bana aitti.

(B) TASARIMLARIN UNUTULMASI²⁹

Dikkat eksikliğinin, parapraksileri açıklamada tek başına yeterli olmadığı savını tasarımların unutulması kadar yeterli bir şekilde kanıtlayan başka hiçbir görüngü grubu bulunmamaktadır. Tasarım, bir edimi gerçekleştirmek için duyulan bir dürtü, onay almış, ancak gerçekleştirilmesi uygun bir durumun oluşmasına ertelenmiş bir dürtüdür. Şimdi, böylece yaratılmış bulunan arada, tasarımı ortaya çıkarıcı itici güçlerde öyle bir değişiklik meydana gelir ki, tasarım gerçekleştirilmez; ancak bu durumda, tasarım, unutulmuş değildir: yeniden incelenmiş ve iptal edilmiştir. Her gün ve olanaklı her durumda karşılaştığımız bir olgu olan tasarımların *unutulması* itici güçlerin dengesinde meydana gelen bu türden bir değişiklikle açıklama alışkanlığında olduğumuz bir şey *değildir*. Genelde bunları açıklamazsınız bırakırsınız; ya da tasarımın gerçekleştirileceği zamanda harekete geçmek için gerekli dikkatin —tasarımın ortaya çıkması için ne de olsa kaçınılmaz bir önkoşul olan ve dolayısıyla o dönemde harekete geçmek için elde bulunan dikkatin— artık kalmadığını varsayarak ruhbilimsel bir açıklama bulmaya çalışırız. Dikkatle ilgili olarak normal davranışlarımızın gözlemlenmesi, bu açıklama girişimi keyfî, dolayısıyla da kabul edilmez bulmaya gö

türür bizi. Eğer sabahleyin, akşamüzeri gerçekleştirilecek bir dikkat oluşturursam, gün boyunca iki ya da üç kez aklıma gelir bu. Ancak gün boyunca bilinçli halde kalması **gerekmez**. Bu tasarımın gerçekleşeceği zaman yaklaştığında, ansızın aklıma gelir, ve önerilen edim için gerekli hazırlıkları yapmama neden olur. Eğer bir yürüyüşe çıkacaksam ve giderken de postalanacak bir mektubu yanıma alacaksam, nevrozu olmayan normal bir birey olarak, bütün yolu elimde mektupla yürümem ve sürekli olarak mektubu atacak bir posta kutusu aramam gerekli değildir kuşkusuz; tersine ben alışkanlığım gereği mektupları cebime koyar, yürüyüşümü sürdürür ve düşüncelerimin serbestçe akmasına izin veririm, ilk mektup kutularından birinin dikkatimi çekmesini ve elimi cebime sokup mektubu çıkarmama neden olmasını güvenle beklerim. Bir tasarımın oluşturulmasından sonraki normal davranış, hipnoz altında "uzun vadeli hipnotik önerme" diye tanımlanan telkinin verildiği insanların gösterdiği davranışla tam tamına çakışmaktadır.³⁰ Bu görüngenü genellikle şöyle betimlenir. Önerilen tasarım, ilgili kişide, gerçekleşeceği zaman yaklaşıncaya kadar uyku halinde kalır. Sonra uyanır, ve kişiyi edimi gerçekleştirmeye iter.

Yaşamda, konuyla ilgili olmayan kişilerin bile farkında olduğu iki durum vardır: unutma —tasarımlar açısından— daha aza indirgenemeyen bir temel görüngenü olarak ele alınmayı hiçbir şekilde beklemez, ancak kişinin harekete geçirilmemiş itici güçler diye bir şeyin var olduğunu kabul etmesini sağlar. Burada sevgi ilişkilerinden ve askeri disiplinden söz etmek istiyorum. Bir **randevusuna** gidemeyen bir âşık, hanıma ne yazık ki bunu tümünden unuttuğunu söyleyerek kendine bahane bulmanın yararsız olduğunu görecektir. Çünkü hanım, mutlaka, "Bir yıl önce olsaydı unutmazdın. Anlaşılan beni artık umursamıyorsun," yanıtını verir buna. Yukarda sözü edilen ruhbilimsel açıklamaya tutunsa ve unutkanlığını iş yaşantısının baskısıyla açıklamaya kalksa bile, sonuçta ruh çözümlemesi yapmakta olan bir doktor kadar keskin görüşlü hale geliveren hanım, "Bu türden iş engellerinin geçmişte hiç ortaya çıkmaması ne kadar garip!" yanıtım verecektir. Elbet hanım, unutma olasılığını yok saymak istiyor değildir; ancak haklı olarak, istemeden unutma olayından da, bilinçli kaçınmada söz konusu olacak

³⁰ Krş. [Freud'un çevirdiği (1892a)] Bemheim (1891, [130 ve devamı]).

engelin —biraz umursamazlığın— bulunduğu sonucunun çıkacağına inanmaktadır.

Aynı şekilde, askerlik hizmeti koşulları altında, unutmama nedeniyle buyrukları yerine getirmeme ile buyruklara bilerek isteyerek uymama arasında ilke ve de haklı olarak ayırım gözetilmez. Bir asker, askeri hizmetin kendisine buyurduklarını *uymalıdır*. Buyruğu bilmesine karşın unutursa, kendisini askeri buyruğu yerine getirmesini sağlayacak itici güçlere, başka, karşıt itici güçler engel oldu demektir. Teftiş sırasında düğmelerini parlatmayı *unuttuğu* mazeretini söyleyen bir kısa dönem³¹ gönüllüsü, kuşkusuz cezalandırılır. Ancak bu ceza, askerin, kendisini ele vermesi ve üstlerine, buyrukları yerine getirme başarısızlığındaki itici gücün "Bütün bu aşın düzen rezaletinden bıkip usandım," şeklinde dile gelecek bir nedenden kaynaklandığını söylemesi halinde alacağı cezaya kıyasla çok hafiftir. Bu cezadan kurtulmak için —diyelim kestirme yolu izleyerek— unutmada bir bahane olarak yararlanmakta, ya da bunu bir ödün olarak ortaya koymaktadır.

Askeri hizmet de, kadınlara hizmet de, kendileriyle ilgili her şeyin unutulmaya karşı bağışık olmasını isterler. Bunu yapmakla, unutmamanın önemsiz konularda hoş görülebileceğini, önemli konulardaysa, kişinin kendilerine önemsizmiş gibi davranmasının, yani onların önemini yadsımanın bir işareti olarak algılandığı fikrini öne sürmüş oluyorlar.³² Ruhsal kaygılan hesaba katan bu görüş, aslında burada reddedilemez. Hiç kimse, kendisine önemli gelen etkinliklerde bulunmayı, zihinsel bir düzensizlik kuşkusu yaratmaksızın unutmaz. Dolayısıyla soruşturmamız ancak az çok önemsiz nitelikteki tasarımların unutulmasıyla sınırlı kalabilir; hiçbir tasarımı, *tümüyle* önemsiz sayamayız, çünkü önemsiz olsaydı, kuşkusuz hiç oluşmayacaktı.

Daha önceki sayfalarda anlatılan işlevsel bozukluklarda olduğu gibi, burada da, bir şeyin unutmama sonucu yapılmadığı kendimde

³¹ [Avusturya'da yüksek toplumsal konumda bulunan yüksek tahsilli gençler, isterlerse askerlik görev süreleri bir yıla indirilir.]

³²1912'de eklenen dipnot:] Bernard Shaw'un *Caesar ve Cleopatra* adlı oyununda, Caesar, Mısır'dan ayrılırken yapması gereken bir şey olduğu, ancak unuttuğu düşüncesiyle belli bir süre üzülür. Sonunda anımsar: Cleopatra'ya veda etmeyi unutmuştur! Bu küçük ayrıntı tarihsel doğruya hiç de uygun olmayarak--- Caesar 'ın genç Mısır prensesini ne kadar az umursadığım göstermek amacı taşımaktadır. (Jones'dan, 19116,488 n.)

gözlemlediğim olguları bir araya getirdim ve açıklamaya çabaladım. Hepsinin de, bilinmeyen ve itiraf edilmemiş itici güçler —ya da denebilir ki, bir *karşıt istenç* tarafından engellendiğini gördüm. Bu olguların birkaçında, kendimi askerlik koşulları altındakine benzer konumlarda buldum; yenme mücadelesini tümüyle bırakmadığım bir sıkıntı içindeydim, bu nedenle unutmakla bu sıkıntıya karşı bir tepki göstermiş oluyordum. Bu da, doğum günleri, yıldönümleri, düğün ve terfi gibi kutlamalarda tebrik göndermeyi unutmaya özellikle eğilimli olduğum olgusunu açıklamakta. Konuyla ilgili yeni kararlar alıp dururum ve her seferinde, başaramayacağıma biraz daha inanırım. Şimdi artık çaba harcamaktan vazgeçip, bu işe karşı duran itici güçlere bilinçli olarak boyun eğme noktasındayım. Bir geçiş dönemkindeyken, bir arkadaşım, belli bir günde, kendiminkiyle birlikte onun adına da bir kutlama telgrafı göndermemi istedi, ancak ben, her ikisini de unutabileceğim konusunda kendisini uyarmıştım; bu öngörünün gerçekleşmesi hiç de şaşırtıcı olmadı. Yaşamım boyunca başıma gelen acılı deneyimler sonucu, bendeki duygunun olduğu gibi ve olduğu kadar dile getirilmesinin uygun düşmeyeceği nedeniyle acılarının anlatımının abartılmasını gerekli kılan durumlarda duygulanım hiç gösteremez oldum. Başkalarının yapmacık acıma gösterilerini gerçek duygulanımı anlatımı sandığımı anladığımdan beri, bunların toplumsal yararlarını kabul etmekle birlikte, alışlagelmiş acıma dışavurumlarına karşı isyan etmeye başladım. Ölümlerde dile getirilen başsağlığı dilekleri bunlara dahil değil: başsağlığı dileğini göndermeye karar verdim mi, mutlaka gönderirim. Coşkusal etkinliğimin, toplumsal görevle ilgisinin bulunmadığı durumlarda, bu duyguların dile getirilmesi, hiçbir zaman unutma ile engellenmiyor.

Savaşta tutsak kampından³³ yazan Teğmen T., başlangıçta bastırılan tasarımın, bir "karşıt-istenç" şeklinde ortaya çıktığını ve hoş olmayan bir duruma yol açtığını gösteren bu türden bir unutma örneği bildiriyor:

"Subaylara ayrılan bir savaş tutsakları kampındaki tutsaklardan biri en kıdemli subaya hakaret etmişti. Çıkabilecek bir karışıklıktan ka-

çınmak amacıyla, elindeki tek yetkiyi kullanmak ve subayı başka bir kampa sevk ettirmek istedi. Birkaç arkadaşın önerisi üzerine, —gizli arzusunun tersine— bu tasandan vazgeçmeye ve çeşitli istenmeyen sonuçlar doğurabilecek bir başka çözüm olmasına karşın, gururunun hemen onarılmasının yolunu aramaya karar verdi. Aynı sabah, en yüksek rütbeli subay olarak kamp nöbetçisinin gözetiminde yoklama yapılması gerekiyordu. Subaylarını uzun zamandır çok iyi tanıyordu ve yoklamada daha önce yanlış yaptığı görülmemişti. Ancak bu kez, kendisine hakaret eden adamın adını atladı, bunun sonucu olarak da herkes çıktıktan sonra yalnızca bu adam yanlışın düzeltilmesini beklemek üzere orada kaldı. Görmezden gelinen ad, kâğıdın ortasında açık seçik yazılmış bulunmaktaydı. Bu olayı bazıları kasıtlı bir hakaret olarak, bazıları da yanlış yorumlanabilecek talihsiz bir kaza olarak değerlendirdi. Ancak daha * sonra, Freud'un *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* adlı yapıtıyla tanıştıktan sonra olayın kahramanı, olanları doğru olarak değerlendirdi."

Aynı şekilde geleneksel bir görevle kendi kendimize farkına vardığımız, ancak dile getirmediğimiz bir görüş arasındaki çatışma, birisine lütuf olarak yapmaya söz verdiğimiz ancak yapmayı unuttuğumuz durumların da açıklamasını sağlamaktadır. Burada, olağan sonuç, unutmanın bir özür görevi görme yetisi olduğuna inanan tek kişinin lütuftan yararlanması beklenen kişi olmasıdır; lütfu isteyen kişi, doğruluğundan kuşku duyulmayan yanıtı verir: "Onu ilgilendirmiyordu, yoksa unutmazdı." Genelde unutkanlıklarıyla tanınan ve bu nedenle unutkanlıktan, bize sokakta selam vermeyen uzağı görme özürlü insanların davranışı gibi hoş görülen bazı insanlar vardır.³⁴ Bunlar, bütün küçük vaatlerini unuturlar, üstlendikleri görevlerin hiçbirini yerine getirmezler. Böylece ufak tefek işlerde güvenilmez olduklarını gösterirler, ye bizden bu önemsiz aksaklıkları yanlış anlamamamızı —yani bunun kişiliklerinden değil, yapısal özelliklerinden kaynaklandığını

³⁴Bilinçdışı zihinsel süreci anlamada daha esnek olan kadınlar, kural olarak birinin kendilerini sokakta tanımamaları, dolayısıyla da selam vermemeleri karşısında darılıp küsmeye, apaçık açıklamaları -yani tanımamanın astigmat olduğunu ya da kendilerini fark etmeyecek kadar derin düşüncelere dalmış bulunduğunu— akıllarına getirmekten daha yatkındırlar. Kendilerine "değer verseydi, görürdü" diye düşünürler.

düşünmemizi isterler.³⁵ Ben şahsen bu tip insanlardan değilim, çeşitli unutmaları inceleyip itici güçlerini ortaya çıkarmak üzere bu türden bir kişinin davranışlarını çözümlene fırsatı bulmuş da değilim. Öte yanda, benzerlikten yola çıkarak, bu olgularda, itici gücün yapısal etmenini kendi amaçları için sömüren, başka insanlara duyulan dile getirilmemiş bir küçümseme olduğu yönündeki kuşkuğularımı dile getirmeden edemeyeceğim.³⁶

Diğer olgularda, unutmayı yaratan itici güçleri ortaya çıkarmak daha zordur, bulduklarında da, daha şaşırtıcı oldukları görülür. Nitekim örneğin daha önceki yıllarda, hastalara yapılan çok sayıda ziyaretten yalnızca para vermeyen hastaları ya da ziyaret ettiğim meslektaşları unuttuğumu fark ettim. Bunu bulduğumda duyduğum utanç, o gün yapmayı tasarladığım ziyaretleri, sabahdan bir yere yazma alışkanlığını edinmemeye yol açtı. Başka doktorlar da aynı uygulamaya aynı yoldan mı ulaştı bilmiyorum. Ama böylece nevrastenik denilen hastaların doktora söylemek istediği çeşitli şeyleri ünlü "notlarına yazmasına neyin neden olduğu konusunda da biraz fikir sahibi oluyoruz. Görünürdeki neden, kendi belleğinin yeniden üretme yetisine güven duymamasıdır. Bu son derece doğrudur, ama işler şöyle gelişir: Hasta çeşidi şikâyetlerini ve sorularını uzun ve dolambaçlı yollardan anlatır. Bitirdikten sonra, bir an için durur, sonra düştüğü notları çıkarır ve özür diler havasında: "Anımsama güçlüğü çektığım için bazı notlar düştüm,"

³⁵ [1910 da *eklenen dipnot:*] Ferenczi, kendisinin de bir zamanlar "dalgın biri" [*e in "Zerstreuter"*] olduğunu, ve parapraksilerinin sıklığı ve garipliğiyle dikkat çektiğini belirtiyor. Ama diyor, bu dalgınlığın belirtileri hastalarına ruh çözümlenmesi uygulamaya başladığından ve dikkatini kendisinin çözümlenmesine çevirmek zorunda kaldığından beri hemen hemen tümüyle yok oldu. Kişi kendi sorumluluğunu genişletmeyi öğrendiği ölçüde bu parapraksilerden vazgeçiyor, diye düşünüyor. Bu nedenle de, haklı olarak dalgınlığın, bilinçdışı komplekslere bağlı ve ruh çözümlenmesiyle giderilebilecek bir durum olduğunu savunuyor. Ancak bir gün, bir hastaya ruh çözümlenmesi uygularken bir teknik yanlış yapmakla suçluyor kendisini. O gün, bütün o eski dalgınlık alışkanlıkları tekrar ortaya çıkıyor. Sokakta yürürken (tedavideki *faux pas* 'sının [yanlış adımının, gafının] bir simgesi olarak) birkaç kez tökezliyor, defterini evde unutuyor, tramvay bileti için bir kreutzer eksik para Veriyor, giysilerinin düzgün iliklenmediğini görüyor vb.*eklenen dipnot*] Bu konuda Ernest Jones [19116,483] diyor ki: "Direnc, çoğu kez genel bir nitelik taşır. Dolayısıyla meşgul bir adam karısının verdiği mektupları postalamayı —bundan azıcık rahatsızlık duysa da— tıpkı onun alışveriş siparişlerini yerine getirmeyi "unutabileceği" gibi unuttur.

der. Kural olarak notlarda söylemediği hiçbir şeyin bulunmadığını görür. Her maddeyi tekrar eder ve ekler: "Evet, bunu daha önce sormuştum." Bu notlarla belki de hastalık belirtilerinden yalnızca birini, tasarımlarının, bulanık itici güçlerin işe karışmasıyla sık sık bozulduğunu göstermektedir.

Beni olduğu gibi birçok sağlıklı tanışımı da üzen bir hastalığa geçiyorum şimdi. İtiraf etmeliyim ki—özellikle geçmiş yıllarda—ödünç aldığım, uzun süre tuttuğum kitapları geri vermeyi unutturdum; bir de özellikle, faturaları ödemeyi unuttur böylece ertelemiş olurdum. Kısa bir süre önce bir sabah günlük puro alış verişimi yaptığım tütüncü dükkânından parayı vermeden ayrıldım. Bu, son derece zararsız bir davranıştı, çünkü oralarda iyi tanırım, dolayısıyla ertesi gün borcum bana hatırlatılabilirdi. Ama bu önemsiz ihmalim, bir borcu hesaba yazdırma girişimim, bir gün önce aklımı meşgul etmiş olan bütçe sorunlarıyla, bağlantısız değildi kuşkusuz. "Saygıdeğer" denilen insanların bile büyük çoğunluğunda, para ve mülk söz konusu olduğunda, bölünmüş davranış izleri kolayca gözlemlenebilir. Belki de (ağızına koymak üzere) her şeyi eline almak isteyen bebeklerin o ilkel oburluğunun, uygarlık ve yetiştirme sayesinde ancak kısmen aşıldığı genelde doğrudur.³⁷

Korkarım şimdiye dek verdiğim bütün örnekler, her zaman her yerde rastlanan olguları içermekten öte gitmedi. Ama öte yandan, her

³⁷Konunun [para konusunun] bütünlüğünü korumak amacıyla geliştirdiğim genel düzenlemeye ara verip yukarıda söylediklerime ek olarak insanların belleklerinin para konularında özellikle taraflı davrandığına işaret etmem yerinde olacak. Bir şeyin parasını daha önce ödemiş olduğunu sanma paramnezisi kendi deneyimlerimden bildiğim üzere sık sık çok utandırıcı olabilir. Yaşamdaki ciddi ilgilerden ayrı olarak iskambil oyununda olduğu gibi —aslında eğlenmek için—tamahkâr amaçlarımızın dizginini bıraktığımızda, en saygın kişiler bile anımsamada, saymada yanlışlar yapma eğilimi gösteriyor ve nasıl olduğunu pek anlayamadan kendilerini basit hilelerin suçlusu durumunda buluveriyorlar. Bu oyunların ruhsal açıdan rahatlatıcı niteliği, kısmen bu türden özgürlüklerden kaynaklanmaktadır. Bir insanın kişiliğinin kumarda belli olacağı —yani eğer onun *dışa vuran* kişiliğini kastetmiyorsak—değişiminin doğru olduğunu itiraf etmeliyiz. Garsonlar hesapta hâlâ kasıtsız yanlışlar yapıyorlarsa, aynı açıklama onlar için de geçerlidir elbet. Ticaret çevrelerinde (hesaplan keserken falan) bakiyelerin ödenmesinde belli bir gecikmeye sık sık rastlanır; bu borçluya bir kazanç getirmesiz aslında ama ruhsalimsel çerçevede anlaşılır nedenleri vardır —para ödemeye karşı var olan bir karşıt-istencin anlatımıdır bu.— [*Bundan sonraki tümce 1912'de eklenmiştir.*] Brül [1912] konuyu kısa ve

kesin bildiği ve herkesin aynı şekilde anladığı şeyleri aktarmak benim amacıma pekâlâ uygun düşer, çünkü tek hedefim, günlük malzemeyi bir araya getirmek ve onu bilimsel malzemeye dönüştürmektir. İnsan yaşamındaki olağan deneyimlerin tortulan olan aklı, bilimin kazanımları arasına katmaya neden karşı olunacağını anlayamıyorum. Bilimsel çalışmanın temel niteliği, nesnelerin özel yapısıyla değil, olguların saptanması ve bunlar arasındaki karşılıklı ilişkinin ayrıntılı bir şekilde araştırılması yöntemiyle ölçülür ve belirlenir.

Biraz önemli taşanların söz konusu olduğu durumlarda, bunların, genelde çapraşık, belirsiz itici güçlerin engellemesiyle karşılaştıklarında unutulduklarını saptadık. Daha az önemli taşanlardaysa, ikinci bir unutma işleyişi görebiliyoruz: bir başka konuyla tasarının içeriği arasında bir dış çağrışımın oluşmasından sonra, bir karşıt-istenç, diğer konudan tasarıya aktarılıyor. İşte bir örnek. İyi cins kurutma kâğıdına ["*Löschpapier*"] meraklıyım. Bir gün öğleden sonra İç Kentte³⁸ yapacağım yürüyüş sırasında kendime yeni kurutma kâğıdı almaya karar verdim. Ancak art arda dört gün unutunca, kendime nedenini sordum. Normalde bu sözcüğü "*Löschpapier*" şeklinde *yazarım* ama *söylerken "Fliesspapier"* ["mürekkep kurutma kâğıdı" için eşanlamlı bir başka sözcük] derim; bunu anımsayınca sorunu çözmüş oldum. "Fliess", söz konusu günlerde, üzücü ve kaygılı düşüncelere kapılmama neden olan Berlinli bir arkadaşımın adıdır. Kendimi bu düşüncelerden kurtaramamıştım ama savunma eğilimi (bkz. s. 179 ve devamı) sözel bir benzerlik aracılığıyla önemsizliği nedeniyle az bir direnç gösteren başka önemsiz bir tasarıya dönüşerek kendini ortaya koymuştu.

Aşağıdaki geciktirme ya da sürüncemede bırakma örneğinde, hem dolaysız karşıt-istenç hem de daha uzak bir itici gücün varlığı söz-

öz, nükteli bir anlatımla dile getiriyor: "Daha çok içinde çek bulunan zarflan değil de, fatura bulunan zarflan koyduğumuz yeri bulamama eğilimindeyizdir." — Kadınların, doktorlarına ödeme yaparken özellikle isteksiz görünmeleri, aydınlanmış olmaktan hayli uzak çok gizli dürtülerle bağlantılıdır. Kadın hastalar çoğu kez cüzdanlıları unutmuşlardır ve muayene sonrasında ödeme yapamazlar, sonra, eve vardıklarında parayı göndeimeyi düzenli olarak unuturlar böylece doktor onlara bedava —"güzel gözleri hatırına" bakmış olur. Yani bu dumdurda ödemeyi, güzel yüzleriyle yapmış olurlar.

³⁸[S.169'daki 5 no.lu dipnota bakınız.]

konusudur. *Grenzfragen des Nerven und Seelenlebens* [Sinirsel ve Zihinsel Yaşamın Önde gelen Sorunları] dizisi için, *Düşlerin Yorumu* [1900a] adlı kitabımın konusunu özetleyen *Düşler Üzerine* (1901a) başlıklı bir kitapçık yazmıştım. Bergmann [yayımcı] Wiesbaden'den bana provaları göndermiş ve kitap Noel'den önce basılacağından, aynı posta arabasıyla geri göndermemi istemişti. Aynı gece provaları düzelttim ve ertesi sabah yanıma almak üzere masamın üzerine koydum. Sabahleyin onları unuttum, ta öğleden sonra, paketi masamın üzerinde görünce anımsadım. Provaları aynı şekilde o gün öğleden sonra, o akşam ve ertesi sabah da unuttum; sonunda ikinci gün kendimi topladım ve ikinci günün öğleden sonrasında bir posta kutusuna bıraktım; bir yandan da bu ertelememin nedenlerini düşünüyordum. Onları göndermek istemediğim açıktı, ama nedenini bulamıyordum. Bununla birlikte yürüyüşüm sırasında Viyana'daki —*Düşlerin Yorumu'n* yayımlayan yayımcıma³⁹ uğradım. Bir sipariş verdim ve ansızın aklıma gelmişçesine: "Yeniden bir düş kitabı yazdığımı biliyorsunuz herhalde?" dedim. —"A, olamaz!" dedi. "Paniğe kapılmayın," diye yanıtladım onu; "Lowenfeld-Kurella dizisi için yazılmış kısa bir deneme bu yalnızca." Yayımcım gene de rahatlamadı; denemenin kitabın satışını engelleyeceğinden kaygılanıyordu. Onunla aynı görüşte değildim, sonunda, "Önceden size gelseydim, yayımlamamı yasaklar mıydınız?" dedim. —"Hayır, elbette yasaklamazdım." Ben şahsen hakkım olmayan bir davranışta bulunduğumu sanmıyordum, eğilimlere aykırı bir iş yapmış da değildim; ama gene de yayımcının dile getirdiğine benzer bir kuşkunun provaları geri göndermemdeki gecikmenin itici gücünü oluşturduğu nerdeyse keşindi. Bu kuşkunun kaynağı daha da öncelere gidiyor aslında; çocuk felci konusunda, başka bir yayınevi tarafından basılmış bir kitabımdan birkaç sayfayı olduğu gibi, hiç değiştirmeksizin, aynı konuda Nothnagel'in *Handbuck'u*⁴⁰ için hazırladığım yazıya almayı kaçınılmaz bulduğumda da bir başka yayımcı aynı türden zorluklar çıkarmıştı. Ama bu olguda da zorlukların yersiz olduğu görüldü; şimdiki olayda da tasarımdan ilk

³⁹[Franz Deuticke.]

⁴⁰[Viyana'daki Holder tarafından yayımlandı (Freud, 1897a).]

yayımcımı (*Düşlerin Yorumu'nu* yayımlayanı yani) bilgilendirmiştim. Ancak, bu anılar zinciri daha gerilere doğru izlendiğinde, eskiden başıma gelmiş bir olay, Fransızcadan çevirdiğim bir kitapla ilgili olarak, yayınların sahiplik haklarını gerçekten de çiğnediğim bir durum gün ışığına çıkıyordu. Çevirdiğim metne yazarın iznini almaksızın notlar eklemiştim ve yıllar sonra, yazarın benim bu keyfi edimimden hoşlanmadığından haklı bir kaygı duyuyordum.⁴¹

Taşanları unutmamanın rastlantı olmadığını ortaya koyan popüler bir atasözü vardır: "insan bir işi yapmayı bir kez unutursa, daha birçok kez unutacak demektir."

Gerçekten de⁴² bazen elimizde olmaksızın, unutma ve parapraksiler hakkında söylenebilecek her şeyin bilindiği ve bunların, herkes tarafından kolayca kendiliğinden anlaşılan olgular olduğu izlenimini ediniriz. Böylesine iyi bilinen şeyleri bile bilince sunmanın gerekli olması hayli şaşırtıcı. İnsanlann, "Bu işi bana verme, unutacağımdan eminim!" dediğini çok duymuşumdur. Bu öngörünün daha sonra gerçekleşmesinde gizemli bir durum yok demek ki. Böyle konuşan bir kişi, ricayı yerine getirmemeyi tasarlıyor; yaptığı tek şey, bunu kendine itiraf etmeyi kabul etmemek.

"Yapay tasanlar oluşturmak" sözleriyle ifade edilebilecek bir olgu da, tasarıların unutulmasını büyük ölçüde aydınlatmıştır. Bir keresinde genç bir yazara, kısa yapıtı için bir tanıtma yazısı kaleme alma sözü vermiştim; ama varlığından haberdar olduğum iç dirençler nedeniyle, işi erteledim; sonunda bir gün ısrarını yinelemesi üzerine o gece yazacağıma söz verdim. Gerçekten de ciddi olarak yazmayı tasarlıyordum, ama o akşamı ertelenmesi olanaksız bir uzman raporu hazırlamaya ayırdığımı unuttum. Böylece genç yazarla ilgili tasarımın yapay olduğunu gördükten sonra, direncime karşı mücadele etmekten vazgeçtim ve yazarın ricasını geri çevirdim.

⁴¹ [Burada Freud'un çevirdiği (Freud, 1892-94) ve çok sayıda dipnot eklediği, Charcot'nun derslerini içeren bir kitap söz konusu.]

⁴² [Bu paragraf 1910'da, sonuncusuysa 1907'de eklenmişti.]

VIII. BÖLÜM

YANILMALI EDİMLER¹

MERİNGER ve Meyer'in (1895, 98) daha önce sözünü ettiğim [s. 85] yapıtımdan bir başka bölümü aktaracağım:

"Dil sürçmeleri, koşulları bulunmayan olgular değildir. Diğer insan etkinliklerinde sıklıkla görülen ve biraz saçma bir adlandırmayla 'atlamalar (gözden kaçmalar)' diye anılan sürçmelerin karşılığıdırılar."

Demek ki, sağlıklı insanların günlük yaşamlarındaki ufak tefek işlevsel bozuklukların ardında bir anlam ve amaç bulunduğunu düşünen ilk kişi ben değilim.²

Devimsel bir işlev olduğu apaçık ortada bulunan dil sürçmeleri için bu değerlendirme yapılabilirse, küçük bir adım daha atarak aynı beklentileri, diğer devimsel etkinliklerimizdeki yanlışlar için de düşünebiliriz. Burada iki olgu grubu oluşturdum. Yanlış bir sonucun —yani tasarlanandan sapmanın— temel öge şeklinde ortaya çıktığı bütün olguları tanımlamada "yanılmalı edimler (bungled actions)" [*"Vergreifen"*] terimini kullanıyorum. Ediminin tamamının yerinde (ya da uygun) olmadığı diğer olgularıyla, "araz belirten (semptomatik) ve elde olmayan edimler" (chance actions) [*"Symptom und Zufallshandlungen"*] diyorum. Ancak bu ikisi arasında kesin bir çizgi çekilemez; bu nedenle bu incelemede yapılan bütün gruplandırmaların, tanımlama ko-

¹[Farklı bilgi verilmediği sürece bu bölümün ilk kısımları (s, 201'e kadarı) 1901'de yazılmıştır]

²[1910'da *eklenen dipnot*.] Meringer'in ikinci kitabı [1908] daha sonra bu yazar böyle bir kavrayıştan dolayı Övmekle ne büyük bir haksızlık ettiğimi gösterdi.

laylığmdan başka bir önem taşımadığını kabul etmek ve bu görüngü alanındaki iç birliğe ters düştükleri sonucuna varmak zorundayız.

"Yanılmalı edimleri" "ataksi — devim yitimi" ya da özellikle "beyinsel ataksi" başlığı altında sınıflandırdığımızda, bunların ruhbilimsel değerlendirilmesine gözle görülür bir katkıda bulunmayacağımız açık. Öyleyse gelin, tek tek örnekleri ele alalım ve bunların oluşmasında başrolü oynayan belirleyicileri bulmaya çalışalım. Bu amaçla bir kez daha —benim durumumda bu olguların pek bol olmamasına karşın— kendi üzerimde yaptığım gözlemlerden yararlanacağım.

(a) Eskiden hastalan kendi evlerinde şimdikine göre daha sık ziyaret ederdim; ve sayısız durumda, ön kapıya ulaştığımda, kapıya vurmak ya da zili çalmak yerine, yaptığuma şaşırıp tekrar yerine koymak üzere cebimden kendi anahtarlarımı çıkarırdım. Bu olayın hangi hastaların evinde başıma geldiğini düşündüğümde, parapraksinin —zili çalmak yerine anahtarlarımı çıkartma ediminin— yanlış yaptığım eve sevgi ve saygı duyguları niteliğini taşıdığım gördüm. Bu yalnızca kendimi hastaya yakın hissettiğim yerlerde başıma geldiğinden, "Burada kendimi evimde hissedebilirim," düşüncesinin karşılığıydı yaptığım. (Kendi kapımın zilini asla çalmam elbet.)

Demek ki parapraksi, aslında ciddi ve bilinçli olarak kabul edilmesi tasarlanmamış bir düşüncenin simgesel temsiliydi; çünkü bir sinir hastalıkları uzmanı, hastasının yalnızca kendisinden yarar sağlamayı beklediği sürece ona bağlı kalacağını, kendisininse, yalnızca hastaya ruhsal yarar sağlayacağı görüşüyle aşın sıcak bir ilgi duyacağını bilir.

Başkalarının kendilerinde gözlemlediği sayısız olay,³ anahtarı böyle yanlış kullanmanın yalnızca bana özgü olmadığını gösteriyor.

Maeder (1906) benim deneyimlerimin neredeyse aynen tekrarı olan bir olay anlatıyor: "Il est arrivé à chacun de sortir son trousseau, en arrivant à la porte d'un ami particulièrement cher, de, se surprendre pour ainsi dire, en train d'ouvrir avec sa clé comme chez soi. C'est un retard, puisqu'il faut sonner malgré tout, mais c'est une preuve qu'on se sent

— ou qu'on voudrait se sentir — comme chez soi, auprès de cet ami."⁴

³[Bu ve izleyen dört paragraf, 1912'de eklenmiştir.]

⁴"Herkes, çok sevdiği bir dostunun kapısına vardığında, kendi anahtar demetini çıkarıp, burası kendi eviymişçesine, kapıyı kendi anahtarıyla açmaya çalışma deneyimini

Jones (19116,509): "Anahtarların kullanıldığı bu türden olaylar, iki örneğini daha vereceğim verimli bir kaynaktır. Evde, beni çok uğraştıran bir çalışmanın ortasında olağan bir işi yapmak üzere hastaneye çağrıldığımda, oraya gidip laboratuvarımın kapısını —iki anahtarın birbirine hiç benzememesine karşın— evdeki çalışma masamın anahtarlarıyla açmaya çalıştığım çok olmuştur. Yanlış, bilinçdışı olarak nerede bulunmak istediğimi göstermekte.

"Yıllar önce, ön kapısı her zaman kilitli olan ve dolayısıyla içeri alınmak için zilin çalınmasını gerektiren belli bir kurumda bir alt düzey görevde çalışıyordum. Bir kaç sefer, ciddi ciddi kapıyı ev anahtarım ile açmaya çabaladığımı fark ettim, içlerinden biri olmaya can attığım daimi elemanların hepsine de kapıda bekleme zahmetine katlanmamaları için birer anahtar verilmişti. Demek ki yaptığım yanlışlar, onlarla aynı konumda olmak ve bu iş yerinde kendimi "evimde" hissetmek arzumu dile getiriyordu."

Dr. Hanns Sachs da benzer bir deneyim aktarıyor: "Üzerimde her zaman iki anahtar taşırım, biri büromun kapısını, diğeryse dairenin kapısını açar. Büro anahtarı, dairenin anahtarının en az üç katı büyüklüğünde olduğundan, bunları birbirine karıştırmak hiç kolay değildir. Üstelik, büro anahtarını pantolonumun cebinde, daire anahtarınıysa ceket cebimde taşırım. Bütün bunlara karşın, kapının önüne geldiğimde, merdivenlerden çıkarken yanlış anahtarı çıkarmış olduğumu fark ettiğim çok olmuştur. Bu konuda bir sayısal deney yapmaya karar verdim. Her iki kapının önünde de her gün aşağı yukarı aynı duygusal durumda dikildiğime göre, iki anahtarı birbirine karıştırmam, — herhangi bir ruhsal belirleyicinin söz konusu olduğu gerçekten doğruysa— düzenli bir eğilimi gösteriyor demektir. Bu sayısal gözlemlerim, büromun kapısında düzenli olarak evimin anahtarını çıkardığımı, evimin kapısında yalnızca bir kez büromun anahtarını çıkardığımı gösterdi. Eve, içerde konukların beni beklediğini de bilerek yorgun geliyordum. Kapıya vardığımda, o koskocaman büro anahtarıyla açma girişiminde bulunmak üzere kapıya uzanıyordum."

Sonuçta zili çalmak zorunda olduğundan, gecikme yaratan bir edimdir bu, ama kişinin bu arkadaşın yanında kendini çok rahat hissettiğinin —ya da hissetmek istediğinin— bir işaretidir/*]

(b) Altı yıldır, günde iki kez düzenli saatlerde, ikinci kattaki kapısında içeri alınmak üzere beklediğim bir ev var.⁵ Bu uzun dönem içinde, kısa aralıklarla iki kez, bir kat fazla çıktığımı —yani "*aşırı yükseğe tırmandığımı*"⁶ fark ettim. Birincisinde müthiş coşkulu bir halde "daha yükseğe, en yükseğe tırmandığımı" hayal ediyordum. Ayağımı üçüncü katın ilk basamağına koyduğum an söz konusu kapının açılmış olduğunu bile duyamamıştım. Diğerinde de gene derin düşüncelere dalmış olduğum için fazla kat çıktım; bunu fark ettim, geri döndüm ve kapılmış olduğum hayali anımsamaya çalıştım. Her zaman "fazla (aşırı) ileri gitmek"le suçlandığım yazılarımın (hayali) eleştirisinin sıkıntısı içinde bulunduğumu gördüm. Şimdi bunun yerine pek de saygın olmayan "aşın yükseğe tırmanmak" anlatımını koyuyordum.

(c) Bir refleks çekiciyle bir diyapazon masamın üzerinde yıllardır yanyana durmaktadır. Bir banliyö trenine yetişmek istediğimden, muayene saatimin sonunda aceleyle dışarı çıktığım bir gün ve de güpegündüz, cebime çekiç yerine diyapazonu koydum. Cebimi aşağı sarkıtan nesnenin ağırlığı yaptığım yanlışla dikkatimi çekti. Bu türden önemsiz olaylar üzerinde düşünme alışkanlığı olmayan biri, yanlış o andaki ivediliğe verecek ve üzerinde durmayacaktır kuşkusuz. Gene de ben kendime neden çekiç yerine diyapazonu aldığım sorusunu sormayı yeğledim. İvedilik, yanlışımı düzeltmek için boşuna zaman harcamak zorunda kalmamam için doğru nesneyi alma yönünde bir itici güç de oluşturabilirdi pekâlâ.

Bu noktada, "Diyapazonu en son eline alan kimdi?" sorusu aklıma geldi. Birkaç gün önce duyusal izlenimlere olan ilgisini ölçtüğüm bir *budala* çocuktu bu; üstelik aygıt onu öylesine büyülemişti ki, elinden güçlülükle geri almıştım. Öyleyse, bu benim bir budala olduğum anlamına mı geliyordu? Kesinlikle böyle görünüyordu, çünkü "çekiç" (hammer) sözcüğünün çağrıştırdığı ilk sözcük, "*Chamer*" (İbranicede "budala") idi.

Ama bu sövgülü dilin anlamı ne? Bu noktada soruna eğilmemiz gé-

⁵[Krş. aşağıda s. 208.]

⁶ [Almanca daki "*versteigen*", tıpkı "verlesen", "verschreiben" v.d. türemiş sözcükleri gibi "yanlış-tırmanma" anlamına gelir, ancak normal karşılığı "aşın yükseğe tırmanmak"V ya da mecazi olarak "kendini geçmek, aşmak"tır.]

rekiyor. Bana mektupla iletilen hasta geçmişine göre birkaç ay önce balkondan düşmüş olan ve o günden bu yana yürüyemeyen bir hastaya bakmak üzere Batı demiryolu hattında bir yerde gerçekleşecek konsültasyona yetişmek için acele ediyordum. Beni çağıran doktorun, bunun bir omurilik zedelenmesi olgusu mu yoksa bir travmatik nevroz yani histeri olgusu mu olduğu konusunda kuşkulan vardı. Bu konuda karar vermek üzere gidiyordum. Dolayısıyla aradaki farkı belirten bir tanı koyma gibi ince bir yükümlülük söz konusu olduğundan, özellikle önlemler olmam gerekiyordu. Zaten, meslektaşlarım, daha ciddi şeylerin söz konusu olduğu durumlarda histeri tanısını koyarken yeterince özenli davranmadığım kanısındaydılar. Ama bunlar, sövgülü dilin gündeme gelmesini haklı çıkarmıyordu. Hayır, tamam, çıkarıyordu! O küçük tren istasyonunun, yıllar önce coşkusal bir olay yaşaması üzerine doğru dürüst yürüyemeyen bir genci gördüğüm istasyon olduğu o anda aklıma geldi. O olayda histeri tanısı koymuş ve hastayı ruhsal tedavi altına almıştım. O zaman tanımın yanlış olmamakla birlikte, doğru da olmadığı ortaya çıkmıştı. Hastanın gösterdiği belirtilerin pek çoğu histerikti ve sağaltım süreci içinde bunlar hızla ortadan kalkınıştı. Ama bunların ardında benim tedavi edemeyeceğim bir kalıntı ortaya çıktı; bu olsa olsa çok yönlü doku sertleşmesinin kalıntısıydı. Hastayı benden sonra muayene edenler için organik etkileri görmek kolaydı, Başka türlü davranamaz, farklı bir yargı oluşturamazdım, ama gene de büyük bir yanlışın yapıldığı izlenimi bırakıldı; hastaya verdiğim iyileştirme sözü doğal olarak tutulamadı.

Dolayısıyla çekiç yerine diyaazonu alma yanlışlığı şu şekilde sözcüklere çevrilebilirdi: "Aptal! Salak! Bu sefer kendine gel, yıllar önce aynı yerdeki zavallı adama yaptığın gibi iyileştirilmesi olanaksız bir hastalığın söz konusu olduğu bir durumda histeri tanısı koymamaya bak!" Ve benim ruh halim açısından değilse de bu küçük çözümlenmeyi olanaklı kılma açısından olumlu bir şey olmuş, aynı kişi, ağır spastik felç hastalığına tutulmuş bir halde birkaç gün önce ve ahmak çocuktan bir gün sonra muayene saatimde beni ziyaret etmişti.

Bu seferki yanılmalı edimde, kendini duyuran şeyin özeleştirinin sesi olduğu görülecektir. Yanılmalı edim böylece bir kendini kınama aracı olarak iş görmektedir: bu yanlış, başka bir yerde işlenmiş yanlışlığı simgelemektedir,

(1d) Yanılmalı edimler elbette sayısız diğer anlaşılması güç amaçlara da hizmet edebilir. İşte ilk örnek. Bir şey kırdığım çok enderdir. Özellikle hünarli olduğumdan değil, sinir-kas aygıtımın anatomik bütünlüğü sonucu, hoş olmayan sonuçlar doğuracak bu türden sakar hareketler yapmam için gerekli ortam yok. Dolayısıyla evimde benim kırdığım hiçbir nesne anımsamıyorum. Çalışma odamdaki yerin darlığı (küçük bir koleksiyonunu yaptığım) birkaç toprak ve taş antikayı akla gelebilecek en rahatsız konumlarda ve görenlerde bir şeye çarpıp kıracağım kaygısını uyandıracak şekilde koyup kaldırmak zorunda bırakmıştır. Ancak bu hiçbir zaman başıma gelmemiştir. Öyleyse neden bir keresinde mürekkep hokkamın mermer kapağını yere düşürüp kırdım?

Mürekkep hokkam, Untersberg mermerinden oyulmuş altı düz bir muhafazanın içinde durur; hokkanın kapağında, aynı taştan yapılmış bir tutaç bulunmaktadır. Bu hokkanın ardında bronz heykelcikler ve toprak figürler halka şeklinde dizilmiştir. Yazmak üzere masama oturdum, kalem tutan elimi inanılmaz bir beceriksizlikle ileri doğru uzattım ve hokkanın o anda masanın üzerinde durmakta olan kapağını yere düşürdüm.

Açıklamayı bulmak zor değildi. Birkaç saat önce kız kardeşim yeni aldığım birkaç şeye bakmak üzere odama gelmişti. Hepsini çok beğendi ve dedi ki: "Yazı masan şimdi gerçekten çok güzel görünüyor; yalnız hokka bunlara uymuyor. Daha güzel bir hokka almalısın." Kardeşimle çıkmış birkaç saat odama girmemiştim. Ama girdiğimde, mahkûm edilen hokkanın cezasını yerine getirmiştım anlaşılan. Acaba kardeşimin sözlerinden önümüzdeki herhangi ilk kutlamada bana daha güzel bir hokka armağan etmeyi düşündüğü sonucunu çıkarmıştım da ipucunu verdiği tasarısını gerçekleştirmeye zorlamak amacıyla mı sevimsiz eski hokkayı parçalamıştım? Eğer bu doğruysa, kolumun hareketi yalnızca görünüşte sakarlıktı; gerçeklikte son derece yerinde, iyi yönlendirilmiş ye çevresindeki daha değerli nesnelere zarar vermemeyi başarmış bir hareketti.

Gerçekten de, görünüşte kazara gerçekleşen beceriksiz bir dizi hareket için bu yargıyı kabul etmemiz gerektiği inancındayım. Gerçi, bir

düzensiz-spastik hareket gibi şiddetli ve fırtınalı bir gösteri oluşturuyorlar ama bir tasar tarafından yönlendirildikleri ortaya çıkıyor, ve amaçlarına, genelde bilinçli istençli hareketlerimizin başarısı sayılamayacak bir kesinlikle ulaşıyorlar. Dahası, histerik nevrozun devimsel dışavurumunda ve ayrıca kısmen uyurgezerliğin⁷ devimsel edimlerindeki iki özelliği de —bunlardaki şiddeti ve hedefe ulaşmadaki şaşmazlığı— içeriyorlar. Bu gerçek, gerek bu olgularda, gerek söz konusu edilen hareketlerde aynı bilinmeyen canlandırıcı değiştirme sürecinin var olduğunu gösteriyor.

Frau Lou Andreas-Salome'nin kendi üzerinde yaptığı bir gözlemi⁸ içeren bir başka olay, bir "beceriksizlik" ediminde inatçı ısrarın açıklanmamış amaçlara nasıl hiç de beceriksiz olmayan bir şekilde hizmet ettiğinin inandırıcı bir örneği olabilir:

"Sütün pek bulunmadığı ve pahalı olduğu bir dönemde, durmadan sütü taşıyor, her seferinde de müthiş bir telaş ve öfkeye kapılıyordum. Diğer zamanlarda hiç de dalgın ya da dikkatsiz olmamama karşın sütü taşımadan kaynatabilme çabalarım sonuçsuz kalıyordu. ('Druzhok' —'Dost'un Rusçası— adına en azından bir insan kadar lâyıık olan) sevgili beyaz teriyerimin ölümünden sonra özellikle dalgın ve dikkatsiz olmam beklenebilirken, sütü artık taşımadığımı fark ettim! Aklıma gelen ilk düşünce şu oldu: 'Neyse taşmadı, ocağa ya da yere dökülen süt ziyan olacaktı!' Ve aynı anda 'Dost'um, gözlerimin önüne geldi, oracıkta oturmuş, iştahlı gözlerle sütün kaynamasını izliyordu, başı azıcık yana eğilmişti, kuyruğunu umutla sallıyor, büyük bir güvenle, gerçekleşecek olan o harikulade kazayı bekliyordu. Artık her şeyi anlamıştım, ayrıca, köpeği, farkında olduğumdan da *fazla* sevmiş olduğum ortaya çıkmıştı."

Bu türden gözlemleri derlediğim⁹ son birkaç yıl içinde az çok değeri olan bazı nesnelere düşürme ya da kırma gibi birkaç deneyim daha yaşadım, ama bu olguların incelenmesi sonunda, olayların istençdışı bir rastlantının ya da istemeden yaptığım bir beceriksizliğin sonucu ol-

⁷[Freud "uyurgezer kesinliği" kavramına bu kitabın sonlarında, s. 279'da yeniden dönüyor. Daha sonraki baskılarda yazar tarafından alıntılanmış (yukarıda, s. 173 ve 174'de) iki örnekte tekrar kullanıldı.]

⁸[BU örnek 1919'da eklenmiştir.]

⁹[Bu paragrafla onu izleyen dört paragraf, 1907'de eklenmiştir.]

madiği kanısına vardım. Örneğin bir sabah, ayağımda hasır terlikler, sırtımda sabahlıkla bir odadan geçerken ani bir itkiye boyun eğdim ve terliklerimden birini ayağımdan duvara fırlatarak güzel, küçük bir mermer Venüs heykelciğinin yere düşmesine neden oldum. Heykel paramparça olurken, kılımı kıpırdatmadan Busch'tan şu dizeleri aktardım:

"Ach! die Vertus ist perdü —
Klückeradoms! — von Medici!"¹⁰

Benim bu yabancı hareketim ve zararı sessiz sakin kabullenişim, o dönemdeki durum dikkate alınarak açıklanmalıdır. Ailemden biri¹¹ ağır hastaydı ve ben, iyileşeceği umudunu gizliden gizliye yitirmiş bulunuyordum. O sabah, çok iyi bir gelişme olduğunu öğrenmiş, ve kendi kendime, "Demek yaşayacak!" diye düşünmüştüm. Dolayısıyla yıkıcı öfke nöbetim, yazgıya şükran duygularımı dile getirmeme hizmet etmiş —sanki iyileşmesi için bir adak adamışım gibi— bir "**kurban sunma edimi**" gerçekleştirmemi mümkün kılmıştı! Bu işte kurban olarak Medici Venüsünün seçilme nedeni iyileşme halindeki kişiye duyulan sonsuz saygı ve sevgiden başka bir şey değildi; ama şimdi bile, nasıl ansızın kararımı verdiğimi, öylesine şaşmaz bir şekilde nişan aldığımı ve kırların çok yakınındaki nesnelere herhangi bir başkasına çarp- mamayı nasıl başardığımı bilemiyorum.

Gene bir kurban sunmanın söz konusu olduğu bir başka kırma olayında, bir kez daha elimden kayan bir kalemden yararlanmışım; ancak bu olayda kırma, kötülüğü kovmak ve tövbe etmek üzere sunulan bir kurban etme şeklini almıştı. Bir keresinde sadık ve değerli bir dostumu, bilinçdışından gelen bazı işaretleri yorumlayarak edindiğim bilgilere dayanarak eleştirmiştim. O bundan alınmış ve bana dostlarımı ruh çözümsel yaklaşımlarla değerlendirmememi isteyen bir mektup gön-

["Ahh! Venüs de yok oldu gitti!

Öyle de değerliydi ki! — Medici 'den kalma! |

Wilhelm Busch, *Diefromme Helene* (Dindar Helen), VIII. Bölüm.]

¹⁰[Burada söz konusu olan, Freud'un en büyük kızının 1905'teki hastalığıdır. (Jones, 1957,409.) Ayrıca karşı.aşağıda s. 210.]

dermişti. Haklı olduğunu kabul etmek zorundaydım, onu yatıştırmak üzere bir yanıt yazdım. Bu mektubu yazarken önümde daha yeni aldığım çok güzel bir sırlanmış Mısır heykelciği duruyordu. Bunu, anlattığım şekilde kırdım ve hemen daha büyük bir kötülüğü uzaklaştırmak amacıyla bu kazaya neden olduğumu düşündüm. Neyse ki, her ikisini de—dostluğu da heykelciği de—kırılan yeri hiç göstermeyecek şekilde yapıştırmak mümkün oldu.

Üçüncü kırma daha az ciddi konularla ilgiliydi; artık hoşuma gitmeyen bir nesnenin —Visclier'in *Auch Einer*'inden¹² bir deyişle söylersek— sadece bir kılık değiştirmiş "idamı"ydı. Bir süre gümüş saplı bir baston kullanmıştım. Bir keresinde ince madenî kaplama benim dışımda bir nedenle bozulmuş ve çok kötü bir şekilde onarılmıştı. Baston onarımdan geldikten kısa bir süre sonra, çocuklarımdan birini ayağından yakalamak için haylaz bir girişimde bulundum, doğal olarak baston kırıldı ve ondan kurtuldum.

Bütün bu olgularda ortaya çıkan zararın soğukkanlılıkla karşılanması, kuşkusuz bu edimlerin gerçekleştirilmesinin ardında bilinçdışı bir amacın bulunduğu kanıtı olarak kabul edilebilir.

Bir nesnenin kırılması¹³ gibi basit bir parapraksinin bile nedenlerini araştırırken, kişinin ö andaki durumuyla ilgili olmanın ötesinde, olayı kişinin çok uzak geçmişine bağlayan ilişkilerle karşılaşması olasıdır. Jekels'in (1913) aşağıdaki çözümlemesi, buna iyi bir örnek olabilir:

"Doktorun, değerli olmamakla birlikte çok güzel bir toprak vazosu vardı. Bu, geçmişte bir (evli) kadın hastanın kendisine gönderdiği —değerli şeylerin de aralarında bulunduğu— birçok armağandan biriydi. Kadında bir ruhsal hastalık kendini gösterdiğinde, doktor —çok güzel olduğu için vermeye kıyamadığı bu çok daha az pahalı vazo dışında— bütün armağanları hanımın akrabalarına gönderdi. Bu davranışının uygun olmadığını çok iyi biliyordu, ancak bu vazanın aslında hiç değerli olmadığını, onu paketlemenin güç olduğunu falan Öne sürerek vicdanını rahatlatmıştı. Birkaç ay sonra, bu hastanın tedavisi kar

¹²[Bu romanın yazarı Theodor Vischer (1807-87), Freud'un esprileri konu alan kitabında (1905c) yapıtlarından tekrar tekrar alıntı yaptığı bir Estetik Profesörüdür. Ayrıca bkz. yukarıda, s. 172, n. 6.]

şılığında kendisine borçlu olduğu (tartışmalı) paralan tahsil etmek üzere bir avukat tutma noktasına geldi. Bir kez daha kendini suçlamalar ortaya çıktı; doktor, bir an için akrabaların, şu zimmetine geçirme denebilecek olayı keşfedebilecekleri ve mahkeme sırasında bunu karşı kanıt olarak kullanabilecekleri kaygısına düştü. Gerçekten de bir süre için bu ilk etmen (kendini suçlaması) öylesine güçlüydü ki, — bir anlamda kendine mal ettiği nesneye karşılık olarak, vazunun değerinin belki de yüz katı olan alacağından vaz geçmeyi bile düşündü. Ancak sonra bu fikri kafasından kovdu ve saçma diye bir kenara bıraktı.

"Bu düşüncelerle doluyken, vazoya su koyacağı tuttu; kaslarını iyi denetleyebilen, pek nadir olarak bir şey kıran biri olmasına karşın, olağanüstü 'beceriksiz' —yapmakta olduğu işle en küçük bir organik ilişkisi bulunmayan— bir hareket yaptı, vazo masadan düştü, beş, altı büyük parçaya ayrıldı. Üstelik bu olay, bir önceki günün akşamı, hayli kararsızlık geçirmekle birlikte, bu vazoya çiçek koyup konuklarını ağırlayacağı yemek masasının üzerine yerleştirmeye karar verdikten sonra oluyordu. İlk şaşkınlık ve üzüntü anlarından sonra parçaları topladı, evirip çevirerek, yerleşip yerleştirerek vazoyu tümüyle onarmanın hâlâ mümkün olduğunu düşünmeye başladı, başladığı anda büyük parçalardan iki üç tanesi elinden kaydı; tuzla buz oldular, böylece vazo umutlan tümünden yok oldu.

"Kuşkusuz bu parapraksi, doktorun sakladığı ve bir ölçüde kendisine tanınmayan hakkı iddia etmesini engelleyen bir şeyden kurtulmasını sağlayarak, görülecek mahkemede kendisine yardım etme amacı gütmektedir.

"Ama bu dolaysız belirleyiciden ayrı olarak, paraprakside, her ruh-çözümlemeci bir başka, çok daha derin ve daha önemli *simgesel* belirleyici görecektir; çünkü vazo, kuşku götürmez bir kadın simgesidir.

"Bu küçük öykünün kahramanı, genç, güzel ve çok sevgili Karısı m çok trajik bir şekilde yitirmişti. Özünde, bu talihsizlikten kendisini sorumlu tutması ('güzel bir vazoyu kırmıştı¹) nedeniyle bir nevroz geçirdi. Dahası, artık kadınlarla ilişkiye girmedi, evlilikten ve uzatmalı aşk ilişkilerinden hoşlanmaz oldu; bilinç dışında bunların ölü Karısına ihanet olacağını düşünüyor, ancak bilinçli olarak kadınlara talihsizlik getirdiği, bir kadının onun yüzünden kendini öldürebileceği falan fi

kirleriyle bir mantığa oturtuyordu. (Vazonun temelli kendisinde kalmasına karar vermedeki doğal isteksizliğin nedeni buydu!)

"Libidosunun gücünü dikkate alırsak, bu doktor için en uygun ilişkilerin - Çoğalan gereği geçici olan— evli kadınlarla kuracağı ilişki (başka birisinin vazosunu bu yüzden vermezlik ediyordu) olmasına şaşmamak gerekir.

"Şu iki etmen, bu simgeleştirmeyi pürüzsüz bir şekilde doğrulamaktadır. Doktor, nevrozundan dolayı ruh çözümsel tedaviye girmiştir. Toprak — *earthenware*' vazonun kırılışını anlattığı seansta, bir süre sonra gene kadınlarla olan ilişkisinden söz etmeye başladı ve kendisini aşırı zor beğenen biri olarak gördüğünü söyledi; örneğin kadınlarda dünyasal-olmayan güzellik *unearthly beauty*' arıyordu. Bu elbet, (ölü, yani *unearthly*) karısına bağlı olduğunun ve "dünyasal güzellikle

— *earthly beauty*" hiçbir alışverişinin olmasını istemediğinin çok açık bir belirtisiydi; toprak — *earthenware* ("earthly") vazo bu yüzden kırılmıştı.

"Duygularını aktarırken, tam doktorunun kızıyla evlenme fantezisini oluşturduğunda, karşılığında nasıl bir armağan istediğinin ipucunu verircesine, doktora bir vazo armağan etti.

"Belki de parapraksinin simgesel anlamı birkaç başka çeşitlemeyi de ele veriyor — örneğin vazoyu doldurmak istememesi vb. Ama bana en ilginç gelen, (büyük bir olasılıkla önbilinçte ve bilinçdışında olmak üzere ayrı ayrı işleyen) birkaç, en azından iki itici gücün parapraksinin tekrarlanmasında — vazoyu kırması sonra da parçalarını elinden düşürmesinde yansması."¹⁴

Çözümlemenin zaman zaman ortaya koyduğu, ama daha çok da popüler olarak bu eylemlerle ilgili boşınanların ya da nüktelerin yorumlarının ele verdiği üzere düşürme, devirme ve nesnelere kırma, çoğu kez bilinçdışı düşünceler zincirini dile getirmeye yarayan edimlerdir. Tuzun dökülmesi, şarap bardağının devrilmesi, düşürülen bir bıçağın yere saplanması ile ilgili yorumlar, çok iyi bilinmektedir. Bu türden boş inanların sunduğu yorumların ne derece ciddiye alı-

¹⁴[Krş. s 137 (b).]

¹⁵[BU bölümdeki birinci ve üçüncü paragraflar 1901'den kalmadır, ikinci paragraf 1910'da eklenmiştir.]

nacağı sorusunu daha sonra [s. 283 ve devamında] ele alacağım. Ancak burada, tek tek beceriksiz edimlerin her zaman için aynı anlama gelmediğini, ama koşullara bağlı olarak şu ya da bu amacı simgeleme yöntemi olarak iş gördüğünü söylemekle yetineceğim.

Yakınlarda evimde, alışılmışın dışında çok sayıda bardak ve tabağın kırıldığı bir dönemi yaşadık; zararın bir kısmından ben sorumluydum. Ama küçük ruhsal salgını açıklamak güç değildi; o günlerde en büyük kızımın düğünü yapılacaktı. Bu tür kutlamalarda bazı araçları bilerek kırmak ve aynı zamanda şans getirecek bir şeyler söylemek gelenek-^ tendi. Bu gelenek bir çeşit kurban sunma da olabilir, başka bir simgesel anlamı da olabilir.

Hizmetçiler nazik eşyaları düşürüp kırdıklarında, ilk aklımıza gelen bunun ruhbilimsel açıklamasını yapmak olmuyor elbet, ama gene de burada da bilinmeyen itici güçlerin rol oynaması olasılığı yok değildir. Eğitim görmemiş kişiler sanatın ve sanat yapıtının değerini takdir etmekten çok uzaktır. Hizmetçilerimiz, özellikle de (değerini anlamadıkları) bu nesnelere onlar için bir iş kaynağı haline geldiğinde sanat ürünlerine karşı asla dile getirmediikleri bir düşmanlık beslerler. Öte yanda aynı eğitimi görmüş, aynı kökenden gelmiş kişiler kendilerini şefleriyle özdeşleştirmeye ve personelin önemli bir parçası olarak görmeye başladıktan sonra, çalıştıkları bilimsel kuramlardaki araç gereçleri kullanırken çoğu kez büyük ustalıkla, güvenilirlik gösterirler.

Burada,¹⁶ genç bir teknisyenin aktardığı ve bir maddi zarar olgusundaki işleyişi anlamamıza yardımcı olan bir örnek vereceğim:

"Bir süre önce bir teknik okulun laboratuvarında birkaç öğrenciyle birlikte bir dizi karmaşık esneklik deneyleri üzerinde çalışıyorduk, tümüyle gönüllü olarak üstlenmiştik bu işi ama artık beklediğimizden fazla zamanımızı almaya başlamıştı. Bir gün arkadaşım F. ile laboratuvara döndüğümde, o gün evde yapacak çok işi olduğundan kendisi için burada bunca zaman yitirmenin çok rahatsız edici olduğunu söyledi. Ona hak vermemek elimde değildi, geçen haftaki bir olaya gönderme yaparak yarı şaka yarı ciddi, Umalım makine gene bozulsun da işi bırakıp eve erken gidelim,¹ dedim. — İşbölümü gereği, F.ye presin musluğunu ayarlamak düşüyordu; yani, musluğu dikkatle açacak, basınç

altındaki sıvının yavaş yavaş biriktireçten hidrolik presin silindirine akmasını sağlayacaktı. Deneyi yöneten kişi, manometrenin başında durmuştu, yeterli basınca ulaşıldığında yüksek sesle 'stop!' diye bağırdı. Bu buyruk üzerine F. musluğa yapıştı ve bütün gücüyle döndürdü

— ama sola döndürdü! (Bütün musluklar sağa döndürülerek kapanır.) Bu, biriktireçteki bütün basıncın ansızın prese yüklenmesine neden oldu, bağlantı boruları, bu basıncı kaldıracak şekilde yapılmış değildi, dolayısıyla biri hemen patladı — makineye pek zararı olmayan, ancak bizi o gün işi askıya alıp eve gitmek zorunda bırakacak bir kazaydı bu. Bu arada şunu da belirteyim, bir süre sonra F. ile bu olayı kokuşurken, arkadaşımın, benim kesinlikle anımsadığım o dileğimi hiçbir şekilde anımsamaması tipiktir i”

Gene aynı şekilde,¹⁷ düşme, tökezleme ve kaymanın, her zaman devimsel edimimizin tümüyle kaza sonucu gerçekleşmiş başarısızlıkları olarak yorumlanmaları gerekmez. Bu deyişlere dilimizin verdiği çifte anlam, bedenin dengesinin yitirilmesi şeklinde temsil edilen ne türden fantezilerin söz konusu olduğunu belirtmeye yeterlidir. Hiçbir hasara yol açmayan bir düşmeden sonra düşmenin şokundan kaynaklanan travmatik histeri olarak değerlendirilen hafif sinir hastalıklarına yakalanmış çok sayıda kadın ve kız hastam oldu. O dönemde bile, bu olayların (düşme ile nevrozun) arasındaki bağlantının farklı olduğunu, düşmenin zaten bir nevrozun ürünü olduğunu ve belirtilerin altında yatan güçler olduğu varsayılacak cinsel içerikli bilinçdışı fantezileri dışa vuran olaylar olduğu izlenimi vardı bende. Şu atasözü de aynı şeyi anlatmıyor mu: "Bir kız düşerse sırt üstü düşer."

Bir dilenciye¹⁸ bakır ya da küçük bir gümüş para yerine altın para verme olgusunu da yanılmalı edimlerden sayabiliriz. Bu tür yanlışların açıklanması kolay. Bunlar, yazgıyı iyileştirmek, kötülüğü uzaklaştırmak falan amacıyla yapılan kurban sunma edimleridir. Eğer fedakâr bir anne ya da teyze, yaptığı yürüyüş sırasında bu türden isteksiz bir cömertlik sergilemeden hemen önce —evden çıkarken— bir çocuğun sağlığıyla ilgili kaygılan dile getiren bir şeyler duymuşsa* bu uygun bulunmayan yanlış para verme kazasının anlamıyla ilgili kuşku duy

mak yersiz olur. Böylece, şimdi artık körü körüne inanmayan mantığımızın tepkileri karşısında bilincimizin ışığından sakınması gereken bütün o dindar ve batıl âdetlere uymamız, parapraksilerimiz sayesinde mümkün oluyor.

(f) İstemedem¹⁹ ya da rastlantı sonucu yapılan edimlerin, aslında bilerek isteyerek yapıldığı görüşü, başka hiçbir alanda, iki olasılık arasındaki sınırın gerçekten de çok belli belirsiz görüldüğü cinsel etkinlik alanında olduğu kadar kolayca kabul edilemez. Birkaç yd önce yaşadığım bir deneyim, görünüşte beceriksiz bir hareketin büyük bir kurnazlıkla cinsel amaçlar için kullanılabilceğinin iyi bir örneğini oluşturmaktadır. Dostlarımın evinde, orada konuk olarak kalan ve bende, uzun süredir söndüğünü sandığım hoş duygular uyandıran bir genç kızla tanıştım. Duygularımdan dolayı neşeli, konuşkan ve saygılı bir hava içindeydim. Aynı zamanda bu duygularımın nasıl olup da uyandırdığım bulmaya çalışıyordum; bir yıl önce aynı kız beni hiç etkilememişti. Kızın amcası olan çok yaşlı bir beyefendinin odaya girmesiyle ikimiz de köşede duran sandalyeyi getirmek üzere yerimizden fırladık. Kız benden daha atıktı ve sanıyorum sandalyeye daha yakındı; dolayısıyla sandalyeyi önce o aldı ve arkalığını göğsüne dayayıp iki eliyle oturma yerinden tutarak taşımaya başladı. Ben, oraya daha sonra varmıştım ama gene de sandalyeyi taşımak amacındaydım, derken ansızın kendimi kızın arkasında kollarımı ardından dolamış halde buldum; bir an için ellerim kızın önünde ve belinde birleşti. Doğal olarak bu durumun ortaya çıkmasıyla ortadan kalkması bir oldu. Sanırım bu beceriksizlikten ne büyük bir ustalıkla yararlandığım kimsenin de dikkatini çekmedi.

Bir de, arada sırada, sokakta yürürken çarpışmamak için bir o yana bir "bu yana çekilmek şeklindeki sinir bozucu ve beceriksiz hareket vardır. Biri birkaç saniye için bir o yana bir bu yana çekilir ama her seferinde karşısındaki kişiyle aynı tarafa çekiliyordur, sonunda ikisinden biri karşısındaki adamla (ya da hanımla) yüz yüze gelecek şekilde dimdik durur; bu "birine engel olmanın" gene eski zamanlardan kalma yakışıksız ve kışkırtıcı bir davranış olduğunu ve bir beceriksizlik maskesi

ardında cinsel amaçlar bulunduğunu düşünmüşümdür. Nevrotiklere uyguladığım ruh çözümlemesinden, genç insanların ve çocukların *naifliği diye* betimlenen şeyin çoğu kez, uygun olmayan bir şeyi utanma duymadan söyleyebilmek ve ya da hareketi yapabilmek için kullanılan bu türden bir maske olduğunu biliyorum.

Wilhelm Stekel de kendisinde gözlemlediği çok benzer olguları aktarmıştı.²⁰ "Bir eve girdim ve sağ elimi beni karşılayan hanıma uzattım. Bunu yaparken anlaşılması nerdeyse olanaksız bir şekilde, sabahlığının gevşekçe bağlanmış fiyongunu çözenin yolunu bulmuştum. Onur kırıcı herhangi bir davranışta bulunmak aklımdan geçmiyordu; ama gene de bu beceriksizliği bir sihirbaz ustalığıyla gerçekleştirmiştım." „

Yaratıcı yazarların, parapraksileri, tıpcı benim burada²¹ öne sürdüğüm üzere, anlam taşıyan ve itici güçleri bulunan olgular olarak ele aldıklarını göstereli kanıtları daha önce tekrar tekrar [krş. s. 128 ve 165] sunmuştum. Dolayısıyla bir yazarın nasıl önemli bir beceriksiz hareket ortaya atıp bunu daha sonraki olayların hazırlayıcısı olarak kullandığını yepyeni bir örnekle görmek bizi şaşırtmayacaktır.

işte Theodor Fontane'nin *L'Adultera* [Zina Yapan Kadın, 1882] adlı romanından bir bölüm: "...Melanie sıçradı ve büyük toplardan birini onu selamlıyormuş havasında kocasına attı. Ama iyi nişan almamıştı, top bir yana uçtu ve onu Rubehn yakaladı." Bu küçük epizoda yol açan geziden döndüğünde Melanie ile Rubehn arasında filiz vermekte olan bir sevginin ilk işaretlerini ortaya koyan bir konuşma geçer. Bu sevgi tutkuya dönüşür, sonunda Melanie kocasını terk ederek kendisini tümüyle sevdiği adama verir. (H. Sachs bildirdi.)

(g) ²² Normal insanların gerçekleştirdiği parapraksilerin etkileri kural olarak çok zararsız türdendir. Tam da bu nedenle, ciddi sonuçlar doğuran —örneğin bir doktor ya da kimya uzmanının yaptığı yanlışlar gibi— çok önemli yanlışların burada sunulan yaklaşımla değerlendirilip değerlendirilemeyeceği özellikle ilginç bir sorudur. [Ayrıca krş. Yukarıda s. 154-57.]

²¹[de eklenmiştir.]

²²[Bu paragrafla bundan sonraki, 1917'de eklenmiştir.]

İlaç tedavisi yaptığım durumlar çok seyrek olduğundan, yalnızca bir tek kişisel tıbbi yanılma örneği verebiliyorum. Yıllardır günde iki kez çok yaşlı bir hanımı ziyaret ederim.²³ Sabah ziyaretlerimde, tıbbi hizmetim iki edimle sınırlıdır. Gözüne birkaç damla ilaç damlatırım ve ona morfin iğnesi yaparım. Her zaman benim için iki şişe hazırlanmış olur: Göz damlasının bulunduğu mavi şişe ve morfin solüsyonunun bulunduğu beyaz şişe. İki işlem sırasında, aklım kuşkusuz genellikle başka şeylerle meşguldür; bu işleri artık öyle sık yapmışımdır ki, dikkatim serbestmiş gibi davranır. Bir sabah alışkın devinimimin yanlış işlediğini fark ettim. Damlalığı mavi şişeye değil de beyaz şişeye sokmuş ve göze göz damlası yerine morfin damlatmışım. Müthiş korktum, sonra da birkaç damla yüzde ikilik morfin çözeltisinin göz kapağı zarına bile zarar vermeyeceğini düşünerek rahatladım. Korku duygusu bir başka kaynaktan gelmiş olsa gerekti.

Bu küçük yanlışı çözümlenmeye giriştiğimde ilk önce çözüme bir kestirme yol sağlayan "sich an der Alten vergreifen"²⁴ tümcesini düşündüm. Bir gece önce genç bir adamın bana anlattığı ve içeriği ancak ve ancak kendi annesiyle cinsel ilişkiyi gösterebilecek bir düşün²⁵ etkisi altındaydım. Söylencedeki [Oedipus] Kraliçe İokaste'nin yaşında karşı durulacak hiçbir şeyin görülmeyişi, kendi annesine âşık olan biri için asla annenin o andaki yaşı değil, kişinin çocukluğundan aktarılmış genç mnemik imgesinin önemli olması nedeniyle bana uygun görünüyordu. İki dönem arasında gidip gelen bir fantezi bilinçli hale gelip de, iki dönemden birine kesinlikle bağlandığında bu türden uyumsuzluklar her zaman ortaya çıkar. İşte doksanını geçmiş hastama bu düşüncelere dalmış bir halde gelmişim ve herhalde, kâhinlerin öngörülerinde ortaya çıkan Yazgıyla arasında bir ilişki bulunan Oedipus söy-

²³[S. 196 ve 285'de de anılan bu yaşlı hanım, *Düşlerin Yorumu*'nda (1900a), P.F.K., 4, II. Bölümün sonuna yakın bir yerde ve V. Bölüm'de C Bölümünün sonuna yakın bir yerde <je görünmektedir.]

²⁴["Yaşlı kadına zor kullanmak." Almancadaki "vergreifen" sözcüğü hem "pot kırmak" hem de "bir saldırıda bulunmak" anlamlarına gelin]

²⁵Kral Oedipus söylencesinin anlaşılması için gerekli anahtarını içermesi nedeniyle "Oedipus düşü" diye adlandırdığım düş. Sofokles'in metninde böyle bir düş, İokaste'nin ağzından anlatılır [1982. dize ve devamı.]. Bkz. *Düşlerin Yorumu* (1900 a) P.F.K., 4, V. Bölüm (D) (b). .

lericesinin evrensel insansa! yönünü kavramaya çok yakındım; çünkü o noktada "yaşlı kadına" zor kullanmış ya da saldırıda bulunmuştum. Burada gene yanılmalı edim zararsız; morfin çözeltilisini göze uygulamak ya da göz losyonunu enjekte etmek şeklindeki olası iki yanıştan çok daha zararsız olanı seçmişim. Bu durumda, ciddi hasarlara neden olabilecek yanıışlarda, — tartıştığım olgularda olduğu gibi—bilinçdışı bir amacın varlığı olasılığını kabul edip edemeyeceğimiz sorusu yanıtız kalıyor.

Demek ki elimdeki malzeme, bekleneceği üzere beni güç durumda bırakıyor, gene tahminlere ve çıkarsamalara kalıyorum. Bilindiği gibi ' ağır psikonevroz olgularında belirtilerden biri de, zaman zaman hastanın kendini sakatlaması şeklinde ortaya çıkar ve bu türden hastalarda, ruhsal çatışkının olası sonuçlarından birinin kendini öldürme olacağı asla göz ardı edilemez. Bu türden hastaların başına istemeden gelen kazalardan çoğunun aslında kendine zarar verme olguları olduğunu artık öğrendim²⁶ ve inandırıcı örneklerle de kanıtlayabilirim. Burada olan, sürekli tetikte duran ve normalde kendine kızma şeklinde dışa vurulan ya da bir belirtinin oluşmasına katkıda bulunan bir kendini cezalandırma itkisinin, fırsatların önüne koyduğu bir dış durumdan yararlanması, ya da arzulanan zarar verici etki gerçekleşinceye kadar o duruma yardımcı olmasıdır. Bu türden gelişmeler, fazla ağır olmayan olgularda bile nadir değildir ve bunlar, bilinçdışı amacın rolünü, birkaç özellikle —yani örneğin hastaların kaza olarak değerlendirdiği olay karşısındaki dinginlikleriyle—ele verirler.²⁷ Birkaç olguyu aktarmak yerine,²⁸ kendi tıbbi deneyimlerimden tek bir örnek vereceğim. Genç bir evli kadın bir araba kazasında ayağını diz altından kırmış ve haftalarca yatağa bağlanmıştı; olayın ilginç yanı, kadının acı duyduğunu belli eden hiçbir işaretin bulunmayışı ve bu ta-

²⁶ [1924'ten önceki basımlarda tümce şöyleydi: "...ve bir gün... Kanıtlayacağım."]

²⁷ Amacı tümünden kendim yok etme olmayan kendini sakatlamamanın, bir kazanın ardına gizlenmek ya da kendiliğinden gelen bir hastalığa yakalanmaya öykünmek yoluyla kendini dışa 'varmaktan başka seçeneği yoktur. Eskiden, kendini sakatlama geleneksel bir yas işaretiydi; başka dönemlerde dindarlık ya da dünyadan el etek çekme eğilimlerini dile getirebiliyordu.

lihsizliği büyük bir soğukkanlılıkla karşılamasıydı. Bu kaza, uzun ve ağır bir sinir hastalığı getirdi ve kadın sonunda ruh çözümlenmeyle tedavi edildi. Onu iyileştirme süreci içinde, kazayı çevreleyen koşulları ve kazadan önceki bazı olayları öğrendim. Genç kadın evli bir kız- kardeşin evinde, kadının çok sayıdaki kız ve erkek kardeşleri, onların karıları ve kocalarıyla birlikte çok kiskanç olan kocasıyla yaşıyordu. Bu içli-dışlı çevrede, bir akşam ustalıklarından birini sergilemeye kalktı: akrabalarının yürekten alkışladığı, ancak kocasının pek hoşlanmadığı kusursuz bir kan-kan dansı yaptı; danstan sonra kocası kulağına "Gene bir sokak kadını gibi davranıyorsun!" diye fısıldadı. Yaraya parmak basılmıştı — bu sözün yalnızca dans gösterisi nedeniyle söylenip söylenmediğini araştırmayacağız. Kadın, rahatsız bir gece geçirdi. Ertesi sabah bir araba gezisine çıkma isteği duydu. Atları kendi seçti, bu çifti geri gönderip, şu çifti istedi. Kız kardeşi bebeğiyle dadısını da onunla birlikte göndermek istedi; hastam buna şiddetle karşı çıktı. Gezi sırasında sinirlilik işaretleri gösterdi; arabacıyı atların ürkütüğü konusunda uyardı, huzursuz hayvanların bir an için gerçekten de güçlük yaratması üzerine korkuyla arabadan, atladı ve ayağını kırdı; arabada kalanlara hiçbir şey olmadı. Bu ayrıntıları öğrendikten sonra, kazanın gerçekten de önceden düşünöldüğü kuşkusunu pek duyamasak da, suçta böylesine uyan bir cezayı gerçekleştirmeye zorlayan şansın yakalanmasındaki başarıya hayranlık duymadan edemeyiz. Çünkü şimdi artık kadın için kan-kan yapmak uzun süre olanaksız hale gelmişti.

Bana ait kendini-incitme ya da sakatlamalara gelince, yaşamın olağan akışı içinde aktarabileceğim bir şey başıma gelmedi; ama olağandışı koşullarda, bu konuda hiç de yetersiz olmadığımı görüyorum. Ailemden biri bana dilini ısırđıđından, parmağını kısırdığından falan yakındığında, beklediği acıma yerine "Bunu neden yaptın?" sorusuyla karşılaşır. Bir keresinde genç bir hastam, seans saatinde (elbet ciddiye alınmamak üzere) büyük kızımın evlenme niyetinden söz ettiğinde başparmağımı sıkıştırmış müthiş acı duymuştum — o sıralarda kızım bir sanatoryumda ağır hasta yatıyordu çünkü.²⁹

Oğullarımdan, hareketli mizacı nedeniyle hastalandığında kendisine bakılması çök güç olanı, bir gün kendisine yataktan çıkmama cezası verildiği için öfke nöbetine kapıldı ve gazetelerden aşına olduğu

²⁹[Sf 200'deki 11 numaralı dipnota bakınız.]

bir olasılığı benimseyip kendini öldüreceği gözdağı verdi. Akşam göğsünde kapı koluna çarpması nedeniyle şişen bir yeri gösterdi Bunu neden yatığı ve ne demde istediği yolundaki ironik soruma on bir yaşındaki çocuk hemen aklına gelmişçesine, ”Sabahleyin söylemişim ya, kendimi öldürmeye giriştim,” yanıtını verdi Bu arada şunu belirtmeliyim, o dönemde, kendini incitme üzerine geliştirdiğim görüşlerden çocuklarımla bilgisi olduğunu sanmıyorum.

—Kaba bir deyişle— yan-tasarlanmış kendini-*indîme* olgusunun varlığına inanan herkes³⁰ bilinçli olarak tasarlanmış, yaşama karşı bir tehditten ustalıkla yararlanma ve olayı, elde olmadan başa gelen bir talihsizlik maskesi ardında gizleyebilme yetisine sahip kendini-*yok etme* (bilinçsiz bir amaçla kendini — yok etme) diye bir şeyin var olduğunu varsaymaya da hazır demektir. Böylesi kendini-yok etmenin seyrek olduğu düşünülmemelidir. Çünkü kendini-yok etme eğilimi, belli ölçüde, bu işi gerçekleştiren insan sayısından çok daha fazlasında vardır, kendini-incitme olayları kural olarak bu güdüyle halâ bu güdüye karşı duran güçler arasında bir uzlaşmadır ve kendini öldürmenin eyleme dönüştüğü ve sonuçlandığı durumlarda, kendini öldürme eğilimi çok uzun bir süre öncesinden beri daha az güçlü bir şekilde ya da bilinçdışı ve bastırılmış bir eğilim biçiminde var olmuş demektir.

Bilinçli bir kendini öldürme niyeti bile zamanını, aracım ve fırsatını seçer, buna uygun olarak, **bilinçdışı** bir niyet ya da tasarının, nedenlerin bir bölümünü devralabilecek ve öznenin savunma güçlerinin yönünü değiştirerek tasarımı bu güçlerin baskısından kurtaracak ani bir fırsatı beklemesi gerekir.³¹ Burada öne sürdüğüm görüşler, aslı olmayan gerçekleşmesine bilinçdışı olarak izin verildiği kuşkusunu haldî çıkardığı, görünüşte elde olmayan (at sırtında ya da arabada yaşanan) birden çok fazla

³⁰[Bu paragrafla bundan sonraki 1901’de yazılmıştır.]

Bilinçdışı güdülerinin bir kısmının saldırıyı desteklemesi nedeniyle erkeğin saldırısını geri püskürtmede olanca kas gücünü kullanamayan kadına yönelik bir cinsel saldırıda da durum hiç farklı değildir sonuç olarak. Bildiğimiz üzere, bu türden bir durumun kadının *gücünü felce uğrattığı* söylenir, yapmamız gereken tek şey, bu felcin nedenlerini eklemektir. Bu bağlamda Sancho Panza’nın, adasının valisi olarak verdiği dâhiyane yargı, ruhbilimsel açıdan haklı değildir (*Don Quixote*, 2. Kısım, 45. Bölüm). Bir kadın bir adamı şiddet kullanarak onurunu çaldığı savıyla yargıç önüne sürükler. Sancho, za-

aksilik biliyorum. Örneğin subay arkadaşlarıyla at yarışı yapan bir subay atından düştü, öyle ağır yaralıydı ki birkaç gün sonra öldü. Kendine geldikten sonraki davranışı bazı bakımlardan şaşırtıcıydı; önceki davranışının daha da şaşırtıcı olduğu anlaşıldı. Sevgili annesinin ölümü onu çok üzmüştü ve arkadaşlarının yanında hıçkıra hıçkıra ağlama nöbetlerine tutuluyor, yakın arkadaşlarına yaşamdan bıktığını söylüyordu. Önceleri ilgisini hiç çekmeyen Afrika'daki bir savaşa katılmak üzere işini bırakmak istiyordu.³² Eskiden şimşek gibi bir binici olan genç adam her fırsatta yan çizmeye başlamıştı. Sonunda, çekilmeyi başaramadığı bu yarıştan önce kötü bir şeylerin olacağını sezdiğini söylemişti; bu konulardaki görüşümüz dikkate alındığında, söz konusu sezgilerin doğru çıkması bizi şaşırtmayacaktır. Şimdi denilecek ki, böyle bir sinirsel depresyona girmiş birinin bir atı normal günlerindeki gibi denetleyememesine şaşmamak gerekir. Haklısınız; ama "sinirlerin" bu durumunun neden olduğu devimsel ket vurmanın oluşmasının nedeni, bence ısrarla üzerinde durduğum bu kendini-yok etme tasarısında aranmalıdır..

Budapeşte'den S. Ferenczi bilinçdışı bir kendini öldürme girişimi olarak açıkladığı,³³ kaza görünümündeki bir silahla yaralama olgusunun çözümlemesini yayımlamam için bana verdi. Buna ancak kendisiyle aynı görüşte olduğumu ekleyebilirim:

"Yirmi iki yaşında bir gezici marangoz olan J. Ad., 16 Şubat 1908'de bana başvurdu. 20 Mart 1907'de sol şakağına giren kurşunun operasyonla alınıp alınamayacağını, yada bunun gerekli olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Arada bir çektiği pek de şiddetli olmayan baş ağalan dışında kendini iyi hissediyordu ve dış muayene, sol şakakta barut nedeniyle oluşan kararma dışında hiçbir aksaklık ortaya koy

³¹ karşılığı olarak kadana adamdan aldığı bir kese altını verir, ama kadın gittikten sonra ereceği kadını izlemesini ye kesesini çalmasını söyler. Kadınlara erkek itişe kakışa dönerler, kadın adama keseyi kaptırmadığı için böbürlenmektedir. Bunun üzerine Sancho şöyle der: "Eğer onurunu da bu keseyi savunduğunun yansı kadar. Bir kararlılıkla savunsaydın, adam onu senden çalamazdı."

³²Savaş alanındaki koşulların, sonuçta gene de dolaysız yoldan kaçmayı bilinçli bir kendini öldürme girişimine yardımcı olacak nitelik taşıdığı bellidir. Olguyu, *Wallensteins Tod'daki* [Schiller'in] [IV Perde, II. Sahne] Max Piccolomini'nin ölümüyle ilgili olarak İsveçli subayın söyledikleriyle karşılaştırın: "ölmek istediği söyleniyordu."

³³[Bu örnek 1910'da eklenmiştir.]

mamıştı, bu durumda ameliyata gerek olmadığını söyledim. Olayın nasıl olduğunu sorduğumda, kazayla kendisini vurduğunu açıkladı. Ağabeyinin silahıyla oynuyordu, *onu boş sanmıştı* silahı sol eliyle *sol* şakağına dayamış (solak değildi) ve parmağını tetiğe koymuştu ve silah patlamıştı. *Altı fişekli silahta üç kurşun vardı*. Silahı eline alma fikri nereden geldi diye sordum: Askere alınmak üzere doktor muayenesine gitme zamanıydı; bir önceki akşam kışlaya giderken kavga olacağı kaygısıyla silahı yanma almıştı. Muayenede varislerinden ötürü askerlik yapması sakıncalı bulundu; bundan müthiş utanç duydu. Eve gitti ve silahla oynamaya başladı, kendini incitmek istiyor değildi — derken kaza oluverdi. Bunun dışında yaşamından memnun olup olmadığı sorulduğunda, göğüs geçirdi ve kendisini seven ama gene de terk eden bir kıza duyduğu sevgiden söz etti. Amerika'ya düpedüz para kazanmaya gelmişti. Kızı izlemek istemiş, ama anne-babası ona engel olmuştu. Sevgilisi 20 Şubat 1907'de, yani kazadan iki ay önce gitmişti. Bütün bu kuşku yaratıcı etmenlere karşın, hasta yaralanmanın bir "kaza" olduğu görüşünde ısrar ediyordu. Ama ben, oynamaya başlamadan önce silahın dolu olup olmadığına bakmayışımın da, silahı kendi şakağına da- yayışının da, ruhsal olarak karar altına alınmış (belirlenmiş) edimler olduğundan kesinlikle eminim. Hâlâ mutsuz aşk serüveninin üzücü etkileri altındaydı ve anlaşılan orduda "bütün bunları unutmak" istemişti. Bu umudu da boşa çıkınca silahla oynamaya —yani bilinçdışı bir kendini öldürme girişiminde bulunmaya— kalktı. Silahı sağ eliyle değil de sol eliyle tutması, gerçekten de sadece 'oynadığının¹ — yani bilinçli olarak kendini öldürmeyi arzulamadığının kuvvetli bir kanıtıydı." Gözlemleyenin (Van Emden, 1912) bana iletmiş³⁴ bir başka görünüşte kazayla işlenmiş bir kendini-incitme çözümlemesi, şu atasözünü anımsatıyor: "Başkaları için çukur kazan, içine kendi düşer!"³⁵

"iyi bir orta sınıf aileden gelen Frau X., evli, üç çocuklu bir hanımdır. Bir sinir rahatsızlığı çektiği doğrudur, ama yaşamında yeterli bir uyum içinde yaşadığından, herhangi bir ciddi tedaviye hiçbir zaman

³⁴[1912'de eklenmiştir.]

³⁵[Krş. *Ecclesiastes*, x, 8: "He that diggeth a pit shall fall into it."]

gereksinme duymamıştır. Bir gün, yüzünde geçici olmakla birlikte o zaman bir anlamda çarpıcı görünen bir şekil bozukluğu oluşuyor. Olay şöyle gelişiyor: Onarılmakta olan bir caddede yürürken bir taş yığnında tökezliyor ve yüzünü evin duvarına çarpıyor. Bütün yüzü çizik içinde kalıyor; göz kapakları morarıp şişiyor, gözlerine bir şey olacağından korktuğu için de doktor çağırıyor. Bir şey olmayacağı konusunda rahatlattıktan sonra sordum: 'Ama neden bu şekilde düştünüz?*' Bu olaydan önce birkaç aydır mafsalsız enfeksiyonundan rahatsız olan ve dolayısıyla yürüme güçlüğü çeken kocasını o caddede dikkatli olması için kendisini uyardığını söyledi; ve bu şekilde bir başkasını uyardığı şeylerin inanılmaz biçimde kendi başına geldiğini ve bunun da sık sık olduğunu söyledi.

"Geçirdiği kazayı belirleyen şeyin bu olduğu konusunda tatmin olmuş değildim, bu nedenle bana anlatacak başka şeyleri olabileceğini söyledim. Evet, vardı, kazadan hemen önce, caddenin karşı tarafındaki bir dükkanda çekici bir resim görmüştü; birden bu resmin çocuk odasına çok yakışacağını düşündü ve hemen almak istedi. Sağma soluna bakınmadan dosdoğru dükkana doğru yürüdü, bir taş yığını üzerine düştü ve düşerken de yüzünü elleriyle korumak yönünde hiçbir girişimde bulunmaksızın evin duvarına çarptı. Resmi alma niyeti anında unutuldu ve kadın en kısa yoldan evine döndü. — 'Ama neden sağınıza solunuza iyice bakmadınız?' diye sordum. 'Şeyy,' dedi, 'belki de size bir giz olarak anlattığım olaydan dolayı bir *cezalandırmaydı* bu.' — 'Demek sizi bu kadar üzümüştü?' — Evet — sonradan çok pişman oldum; kendimi sefil, suçlu, ahlâksız biri olarak görüyordum, ama o zamanlar sinirlerim müthiş bozuktu.'

"Sözünü ettiği giz, çiftin, maddi koşulları nedeniyle başka çocuk sahibi olmak istememesi nedeniyle, kadının kocasının onayıyla çocuk aldırması olduğuydu. Bu olay bir ebe tarafından başlatılmış ancak bir uzman tarafından tamamlanmak zorunluluğu çıkmıştı.

"Sürekli olarak, 'Sen aslında çocuğunu öldürttün,' diye kızıyorum kendime, böyle bir şeyin cezasız kalmayacağından korkuyordum ayrıca. Gözlerime bir şey olmayacağına beni inandırdığınıza göre şimdi içim rahat: Zaten artık *yeterince cezalandırıldım* sayılır.'

'Dolayısıyla bu kaza, birinci olarak suçunu hafifletmek için, ikinci

olarak da aylardır sürekli olarak başına geleceğinden korktuğu belki de çok daha ağır, ancak bilinmeyen bir cezadan kaçmak için gerçekleştirilmiş bir kendini cezalandırmaydı. Resmi almak üzere dükkana doğru koştuğu anda kocasını uyardığında bilinç dışında hayli etkin olan korkularıyla birlikte bütün olay belleğinde üste çıktı ve belki de şuna benzer sözlerle dile getirildi: 'Neyine gerek *senin* çocuk odasını süslemek?

— Çocuğunu yok etmiş birisin sen! Sen bir katilsin. Şimdi cezayı bulacaksın işte!'

• "Bu düşünce bilinçli hale gelmedi; ama onun yerine bu psikolojik diyebileceğimiz anda amaca uygun görünen taş yığınının yardımıyla kendisini hiçbir engelle karşılaşmaksızın cezalandırmak üzere durumdan yararlandı. Düşerken ellerini bile uzatmamasının ve ayrıca ciddi olarak korkmamasının nedeni buydu. Kazanın ikinci ve belki de daha az önemli belirleyicisiyse kuşkusuz işlenen suça ortak olduğu anlaşılan kocasından kurtulmak yönündeki *bilinç dışı* arzusundan dolayı kendini cezalandırmaktı. Bu dilek, kadının caddedeki taş yığıyla ilgili olarak, bacaklarındaki rahatsızlık nedeniyle zaten büyük bir dikkatle yürüyen kocasına yönelttiği tümüyle gereksiz uy ansıyla kendini ele veriyordu."³⁶

Olayın ayrıntıları dikkate alındığında,³⁷ insan Starcke'nin (1916) görünüşte kaza sonucu gerçekleşen şu yakarak kendini incitme olgusunu "kurban sunma edimi" olarak değerlendirmesine hak verme eğilimi gösteriyor:

"Damadı askerlik hizmeti için Almanya'ya gitmek zorunda olan bir hanım şu koşullar altında ayağını yakıyor: Kızı akşama sabaha doğum yapmayı bekliyordu ve savaşın tehlikeleri doğal olarak ailede neşeli bir hava estirmiyordu. Hareketten bir gün önce, kızıyla damadını yemeğe çağırmıştı. Yürüyüş için rahat olan, genellikle ev içinde de giydiği ayak kemeri ortopedik destekli, bağcıklı botlarını —nedense— çıkarıp ko-

³⁶[1920'deeklenen dipnot:] Bir okurum, "parapraksi yardımıyla kendini-cezalandırma" konusunda şunları yazıyor: "İnsanların sokakta nasıl davrandıkları gözlene —olağandışı bir davranış olmayan— geçen kadınlara bakmak üzere dönen erkeklerin sık sık küçük bir kazayla karşılaştıklarını görecektir. Bazen yükseltisiz kaldırımında bileklerini burkarlar; bazen elektrik direğine çarparlar ya da başka bir şekilde kendilerini incitirler."

³⁷ [1917de eklenmiştir.]

çasının kendisine çok büyük gelen ve üzeri açık terliklerini giydikten sonra mutfakta yemek pişirmeye başladı. Büyük bir çorba tenceresini ateşten indirirken düşürdü ve böylece bir ayağını —özellikle de açık terliğin korumadığı kısmı— bayağı kötü bir şekilde yaktı. Elbet herkes bu kazayı "sinirlerin¹" gerginliğine bağladı. Bu yakma sunusundan sonraki ilk birkaç gün sıcak şeylerle uğraşırken özellikle dikkatli davrandı ancak bu, birkaç gün sonra, sıcak et sosuyla bileğini yakmasına engel olmadı.³⁸

Kişinin kendi bütünselliğine ve yaşamına yönelik müthiş bir öfke,³⁹ bu şekilde kaza gibi görünen sakarlığın ve devimsel yetersizliğin ardına gizlenebiliyorsa, aynı görüşü başka insanların yaşamlarını ve sağ

³⁸[1924'de *eklenen dipnot:* Kazayla sakatlanma ya da ölüm gibi bu türden olguların büyük bir çoğunluğunda, açıklama bir kuşku konusu olarak kalır. Dışardan bakan kişinin, kazanın istenmeden gerçekleşen bir olay olduğunu düşünmekten başka seçeneği yoktur, öte yanda kaza geçirenle yakın ilişkisi olan ve Özel ayrıntıları bilen birisi, elde olmayan olayın ardında bir bilinçdışı neden olduğundan kuşku duyabilir. Nişanlısı sokakta çiğnenen genç bir adamın anlattığı aşağıdaki olay, burada sözünü ettiğim "yakın ilişkinin sağladığı bilgi"nin ve sözkonusu yardımcı ayrıntıların türünü açıklayan iyi bir örnek oluşturmaktadır:

³⁹Geçen Eylülde, 34 yaşında Fraulein Z. diye biriyle tanıştım. Hali vakti yerindeydi, ve savaştan önce nişanlıydı, ancak nişanlısı 1916'da hareket sırasında subay olarak görev yaparken şehit, olmuştu. Birbirimizi tanımaya, karşılıklı hoşlanmaya başladık, iki tarafın içinde bulunduğu koşullar, özellikle de aramızdaki yaş faikı (ben 27 yaşındaydım) engel oluşturduğundan, başlangıçta evlenme düşüncemiz yoktu. Aynı sokakta karşılıklı evlerde oturduğumuzdan ve her gün buluştuğumuzdan, zaman içinde ilişkimizde bir yakınlaşma oldu. Dolayısıyla evlenme fikri ortaya çıktı ve sonunda ben bu işe razı oldum. Nişan bu Paskalyada yapılacaktı; ne var ki Fraulein Z., önce M.de oturan akrabalarım ziyaret etmeyi tasarlıyordu, ama Kapp Putsch *darbesi* diye anılan [Berlin'de 1920 Martında, bir karşı devrimci *coup d'etat* giriş imi] bir demiryolları grevi geziyi ansızın engellemiş oldu, işçilerin zaferinin ve onun sonuçlarının gelecekte yaratacağı kasvetli manzara, kısa bir süre için bizim masal durumumuzu da — ama özellikle değişken mizaçlı bir kişi olan ve bizim geleceğimizde de yeni engeller gördüğünü sanan Fraulein Z.nin ruhsal durumunu etkiledi. Ancak 20 Mart Cumartesi günü, olağandışı sevinçliydi — beni çok şaşırtan ve giderek içine alan bir havaydı bu, öyle ki ikimiz de her şeyi pespembe görmeye başladık. Birkaç gün önce bir ara birlikte kiliseye gitmekten söz etmiş, ancak kesin bir tarih belirlememiştik. Ertesi sabah, 21 Mart Pazar günü, 9.15'de kendisini hemen kiliseye götürmem için telefon etti; ama ben vaktinde hazırlanamayacağımı için, ayrıca da yapmam gereken işlerim olduğundan kabul etmedim. Fraulein Z.de farkedilir bir düş kırıklığı sezmedim; kendisi yalnız gitmeye karar verdi, evinin merdivenlerinde bir tanışıyla karşılaştı, Tauentzienstrasse'yi geçip Rankestrasse'ye giden kısa yolu çok neşeli bir havada ve aramızdaki konuşmaya değinmeksizin yürüdüler. Komşusu olan bey, ona esprili bir şekilde veda etti. [Kiliseye varmak için] Fraulein Z.ye, [Batı Berlin'in ana caddesi] Kur-

lıklarını ciddi olarak tehlikeye sokan yanlışlara aktarabilmeyi olası kılacak adım, çok büyük olmasa gerektir. Bu görüşün geçerli olduğunu gösterecek kanıt, nevrotiklerle olan deneyimlerimden süzölmüştür, dolayısıyla durumun gereklerine bütünüyle uymamaktadır. Katı ya da kesin bir yanlış hareket olmayan ancak araz bildiren (semptomatik) ya da elde olmayan edim tanımını hak eden ve daha sonra hastanın çatışkısını çözümlenemi olası kılan ipucunu oluşturan bir öge içeren bir olguyu aktaracağım. Bir keresinde sevgiyle bağı olduğı genç karısıyla anlaşmazlıkları kuşkusuz gerçek bir temele dayanan, ancak kendisinin deyişiyile, temelden yoksun olan çok zeki bir adamın evliliğini düzeltme görevini yüklenmişim. Erkeğin kafasında sürekli olarak boşanma düşüncesi vardı ve o sıralarda iki küçük çocuğına duyduğı sevgi nedeniyle bir kez daha bu işten vazgeçmişti. Buna karşın sürekli olarak boşanma tasarısına takılıyor, durumu dayanılır kılmanın yolunu aramak yönünde hiçbir girişimde bulunmuyordu. Bir çatışkıyı düzeltme konusundaki bu türden bir yetersizliğı, ben bilinçdışı ve bastı-

fürstendamın'da caddenin tamamı görölecek şekilde genişlediğı noktada karşıya geçmek kalmıştı; ama kaldırıma yakın bir yerde atların çektiğı bir taksi onu çiğnedi. (Birkaç saat sonra ölmesine neden olan karaciğer ezilmesi.) — Daha önce yüzlerce kez o noktadan karşıya geçmiştik; Fraulein Z., aşırı ölçüde dikkatliydi ve aceleci davranmama sık sık engel olmuştu; o sabah trafik de yoğun değildi, tramvaylar, otobüsler falan grev nedeniyle çalışmıyordu. Aşağı yukarı o saatlerde, nerdeyse *kesin bir sükunet* vardı; taksiyi görmese bile duymuş olması gerekirdi! Herkes bunun bir "kaza" olduğunu varsaydı. Benim aklıma gelen ilk düşünce şuydu: Olanaksız — ama öte yanda bunun kasıtlı olduğı tartışma götürmez.¹ Bir ruhbilimsel açıklama bulmaya çalıştım. Hayli zaman sonra, açıklamayı sizin *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi* adlı kitabınızda bulduğumu sandım. Özellikle Fräulein Z., çeşitli zamanlarda kendini öldürme yönünde belli bir eğilim gösteriyordu, hatta benim bile aynı şekilde düşünmemi sağlamaya çabaladı — çok kereler onu vazgeçirdiğim düşüncelerdi bunlar, örneğin daha iki gün önce bir yürüyüşten döndükten sonra, herhangi bir dış neden falan olmaksızın ölümünden ve mallarının paylaşılmasından söz etmeye başladı. (Bu konuda bir şey yapmış değildi ama! Bu görüşlerinin ardında herhangi bir tasarımın olmadığını bir belirtisi.) Bir görüşümü dile getirmeme izin verilirse, bu felaketi ne bir kaza olarak, ne de bir bayılmanın sonucu olarak değil, bilinçdışı bir amaçla yerine getirilmiş ve elde olmayan bir talihsizlik kılağına bürünmüş kasıtlı bir kendini yok etme olarak görüyorum. Benim bu görüşüm Fräulein Z.'nin gerek daha önce, gerek beni tanımadan evvel, ayrıca da daha yakınlarda akrabalarına söylediğı sözlerle ve son birkaç gün içinde bana söyledikleriyle de doğrulanmakta; dolayısıyla ben bu olayı, onun gözünde yerini başka hiçbir şeyin dolduramayacağı eski nişanlısını yitirmenin bir etkisi olarak kabul etme eğilimindeyim."

[Bu paragraf 1900lerden kalmadır.]

rılmış itici güçlerin birbirlerine karşı mücadele etmekte olan bilinçli itici güçleri güçlendirmede yardımcı olduğunun kanıtı olarak görürüm ve böyle olgularda çatışkıya ruhsal çözümlemeyle son vermeyi üstlenirim. Bir gün adam bana kendisini müthiş korkutan küçük bir olaydan söz etti. Küçüğünden çok daha fazla sevdiği büyük çocuğuyla sıçrayıp oynuyordu [*"hetzerî*]; onu havada bir aşağı bir yukarı sallıyordu ve bir keresinde belli bir noktada ayakta dururken öylesine yükseğe kaldırdı ki çocuğun kafası neredeyse orada asılı duran ağır gaz lambasına çarpıyordu. *Neredeyse*, çarpıyordu, ama pek çarpmadı —ya da belki de değdi! Çocuğa bir şey olmadı ama korkudan sersemledi. Baba, kollarında çocuk, korkudan donmuş bir halde kalakaldı, anne ise bir histeri krizi geçirdi. Bu tedbirsiz hareketteki garip ustalık ve ana- babanın tepkisindeki şiddet, bu kazada araz bildiren (semptomatik) bir edim — sevgili çocuğa karşı yöneltilmiş bir kötü niyeti dile getirmeyi hedefleyen bir edim aramaya itti beni. Çocuğa zarar verme itkisini bu çocuğun tek çocuk olduğu ve çok küçük olması nedeniyle babasının onu sevmesi ya da ilgi duyması için henüz bir nedeni bulunmadığı döneme aktarınca, bu kötü niyetle babasının çocuğuna karşı duyduğu geleneksel sevgi arasındaki çatışkıyı ortadan kaldırmayı başardım. Şimdi artık, karısından pek memnun olmadığından, o zamanlar şu türden bir düşüncesinin ya da kararının bulunabileceğini varsaymak kolaydı: "Eğer benim için hiçbir anlam taşımayan bu küçük yaratık ölürse, özgür olacağım ve boşanabileceğim." Şimdi böylesine sevdiği yaratığın ölmesi arzusu, bilinçdışında varlığını sürdürmüştü. Bu noktadan hareketle, bu arzunun hangi yolla bilinçdışında sabitleştiğini bulmak kolaydı. Doğrusu hastanın bir çocukluk anısı çok güçlü bir belirleyici sundu: Annesine göre babasının ihmali sonucunda küçük kardeşinin ölmesi, ana-baba arasında şiddetli kavgalara ve boşanma tehditlerine yol açmıştı. Hastanın evliliğinin bundan sonraki gidişi, ve benim tedavideki başarımla, tahminlerimi doğruluyordu,

Starcke (1916)⁴⁰ yaratıcı yazarların kasıtlı bir edim yerine bir yanılmak edim koymaktan sakınmadıklarını ve böylece yanılmalı edimi son derece önemli sonuçların kaynağı haline getirdiklerini gösteren bir örnek veriyor.

"Heijerman'ın (1914) denemelerinden birinde bir yazarın bir dra

matik *motif* olarak kullandığı bir yanılmalı edim, ya da daha doğrusu yanlış edim var.

"Denemenin adı, Tom ve Teddie'. Bunlar bir varyete tiyatrosunda oynayan bir dalgıç çift; duvarları camdan bir havuz içinde bir hayli zaman suda kalıp birtakım numaralar yapıyorlar. Kadın, son zamanlarda bir başka erkekle, bir hayvan terbiyecisiyle ilişkiye girmiş. Dalgıç kocası bunları oyundan önce soyunma odasında birlikte yakalamış. Ölüm sessizliği, gözdağı veren bakışlar ve dalgıcın 'Sonra görüşürüz!' sözünden sonra oyun başlıyor. Dalgıç en zor numarasını yapacak: Hava geçirmeyecek şekilde kapatılmış su dolu bir fiçıda 'iki buçuk dakika kalacak'. — Bu numarayı birçok kez yapmışlardı; fiçi kilitlenirdi ve 'Teddie kendi saatlerine bakarak saat tutmaları beklenen izleyicilere anahtarı gösterirdi.' Bir de, anahtarı bir iki kez numaradan havuza düşürür, fiçinin açılma saatinde hazır bulunmak üzere aceleyle dalıp çıkarırdı.

"O günkü 31 Ocak akşamı, Tom, her zamanki gibi, capcanlı ve çevik karısının düzgün parmaklarının tuttuğu anahtarla kilitlendi. Gözetleme deliğinin ardında gülümsedi — kadın anahtarla oynadı ve adamın uyan işaretini bekledi. Hayvan terbiyecisi, kusursuz akşam kostümü üzerinde, beyaz papyonu boynunda ve kamçısı elinde olduğu halde sahne gerisinde dikilmiş duruyordu. İşte "Öteki adam"! Kadının dikkatini çekmek için azıcık ıslık çaldı. Kadın ona baktı, güldü ve dikkati başka yöne çekilmiş birinin beceriksiz hareketleriyle anahtarı öylesine çılgınca havaya fırlattı ki, doğru bir tahminle, tam tamına iki dakika yirminci saniyede, havuzun yanındaki sütunu örten kumaşların ortasına düştü. Anahtarı kimse görmedi. Göremezdi. Sahne öyle bir düzenlenmişti ki, izleyiciler, anahtarın suya düştüğünü gözleriyle gördüklerini sandılar — sahne yardımcılarından hiçbiri de kumaşın sesi boğması nedeniyle bir şey duymamıştı.

"Teddie gülerek hiç gecikmeden havuzun kenarına atladı. Gülerek —Tom iyi durumdaydı— merdivenden indi. Gülerek, anahtarı aramak üzere kumaşların arasına daldı ve hemen bulamayınca, harikulade bir hareketle güzel bir selam verdi, ancak yüzünde 'Tanrım! olacak şey mi bu!' diyen bir anlatım vardı.

"Bu arada gözetleme deliğinin epey uzağında, artık o da telaşla-

myormuş gibisinden tuhaf tuhaf sırtıyordu. Seyirciler, takma dişlerinin beyazlığını gördüler, san bıyıklan altında dudaklarını ısırıldığını gördüler, daha önce elma yerken de izledikleri komik komik hava kabarcıkları üfleşişine baktılar. Şiddetle kendi bedenine sarılıp tırmalanırken büsbütün ortaya çıkan solgun kemiklerine baktılar ve güldüler, o akşam sık sık yaptıkları gibi güldüler,

”iki dakika ve elli sekiz saniye.,.

”Üç dakika ve yedi saniye... on iki saniye...

”Bravo! Bravo! Bravo!

”Sonra salonda bir dehşet ve şaşkınlık patlak verdi, sahne yardımcılarıyla hayvan terbiyecisinin de anahtarı aramaya başlamasıyla ayak sesleri duyuldu ve kapak kaldırılmadan perde indi.

”Altı İngiliz dansçı kız çıktı — sonra tayları, köpekleri ve maymunlarıyla gösteri yapan adam geldi. Bu böyle devam etti.

”Halk, bir kazanın olduğunu ve Teddie'nin dul kaldığını ertesi sabaha dek öğrenmedi...’

”Bu alıntı, öldürücü beceriksizliğin derinde yatan nedenini böylesine çarpıcı bir şekilde gözler önüne seren yazarın, semptomatik edimler konusunda kusursuz bir bilgi ve kavrayışa sahip olduğunu açıkça gösteriyor.”

IX. BÖLÜM

ARAZ BİLDİREN EDİMLER VE ELDE OLMAYAN EDİMLER¹

ŞİMDİYE dek betimlediğimiz [VIIL Bölümde] ve süreçleri içinde bilinçdışı bir tasarının gerçekleştiğini kabul ettiğimiz edimler, tasarlanmış başka edimlerin bozulması şeklinde kendilerini ortaya koymuşlar ve kendilerini, beceriksizlik bahanesi ardında gizlemişlerdi; Şimdi tartışacağımız "elde olmayan " edimler (chance actions), bilinçli bir tasarının desteğini istememeleri ve dolayısıyla bir bahaneye gerek duymayışlarıyla "yanımlı edimler "den ("bungled actions") ayrılmaktadır. Bunlar kendi başlarına ortaya çıkarlar ve herhangi bir amaç ya da tasan taşıdıklarından kuşku duyulmaması nedeniyle gerçekleşmelerine izin verilir. Bunları "içlerinde bir şey olduğunu düşünmeksizin", "tümüyle rastlantısal olarak", "salt yapacak bir şey olsun diye" yaparız; verdiğimiz bu bilginin, söz konusu edimin önemi konusunda herhangi bir araştırmayı başlamadan bitirmesi beklenecektir. Bu ayrıcalıklı durumun tadını çıkarmak için, artık bir beceriksizlik bahanesi öne süremeyen bu edimlerin, belli koşullara uyması zorunluluğu vardır; *silik* olmalıdırlar ve etkileri hafif olmalıdır.

Kendimden ve başkalarından bu türden çok sayıda elde olmayan edimi bir araya getirdim, ve farklı örnekleri yakından inceledikten sonra, bunlara *araz bildiren edimler (symptomatic acts)* adını verme-

¹[Bu bölümün ş. 225'e kadar olan kısmı 1900lerde yazılmıştır.]

nin daha iyi olduğu sonucuna vardım. Bu edimler edimi gerçekleş- tirenin hiç aklına gelmeyen ve kural olarak başka insanlara bildirmeyi İ düşünmediği, kendine saklayacağı bir şeyi dile getiriyorlar. Dolayısıyla, tıpkı şu ana dek incelediğimiz diğer görüngü gibi, bunlar da araz bildiren edim rolü oynuyorlar.

Bu türden elde olmayan (rastlantısal - chance) ya da araz bildiren edimlerin en zengin kaynağı aslında nevroitiklerin ruhçözümleme tedavisinde bulunuyor. Bu kaynaktan, bu önemsiz olayların geniş ölçüde ve en ince ayrıntısına dek bilinçdişi düşünceler tarafından belirlendiğini gösteren iki örneği buraya almadan edemeyeceğim.

(1) Bir görüşme sırasında genç bir evli kadın, çağrışımalarını aktarıyordu, önceki gün tırnaklarını keserken “tırnak dibindeki yumuşak deriyi temizlediği sırada etini kestiğini” söyledi. Bu öylesine ilgi duyulmayacak bir olay ki, şaşırıyoruz ve kendi kendimize, neden anım- sandığını ve aktarılmaya değer görüldüğünü soruyoruz; ve araz bildiren bir edimle karşı karşıya bulunduğumuzdan kuşku duymaya başlıyoruz. Gerçekten d, kadının ö küçük beceriksizlik ediminin kurbanı olan parmağın, nikâh yüzüğümün takılı bulunduğu yüzük parmağı olduğu ortaya çıktı. Üstüne üstlük, o gün evlenme yıldönümleriydi; bunun ışığı altında, tırnak etindeki kesik, kolayca tahmin edilebilecek kesin bir anlam kazanıyor. Kadın, bir de kocasının beceriksizliğine ve bir eş olarak kendi duyarsızlığına verdiği bir düş aktardı. Ama nikah yüzüğü [onun memleketinde] *sağ* el parmağına takılırken, neden *sol* elinin yüzük parmağını kesmişti? Kocasını bir avukattı, bir "hukuk doktoruydu ["Doktor der Redite", sözcük anlamı "hak(lar) doktoru"¹]^ ve kendisi kızken, içten içe bir (şaka yollu "Doktor der Linke [Solun doktoru]" diye anılan) tıp doktoruyla evlenmek isterdi, "Sol elli bir evlilik" de kesin bir anlam taşıyordu. (Düzmece, ikiyüzlü evlilik.—*ev*)

(2) Genç bir bekar hanım bana dedi ki: "Dün farkında olmadan yüz florinlik² bir kâğıt parayı ikiye yırtıp yansım beni ziyaret etmekte olan hanıma verdim. Şimdi bunu da bir araz bildiren edim olarak mı kabul edeceğim?" Derinlemesine araştırma şu özellikleri ortaya çıkardı: Yüz

¹"Doctor of right(s)" şeklinde İngilizceye çevrilmiş. Right, aynı zamanda sağ anlamına geliyor. —*ev*.

²[O zamanlar aşığı yukarı 8 Sterim ya da 40 Dolar.]

florinlik kâğıt para: Zamanın ve kaynaklarının bir kısmını hayır işlerine ayırmıştı. Bir başka hanımla birlikte bir öksüzün bakımını üstlenmişti. Yüz florini diğer hanım bu çocuğa iletmek üzere kendisine göndermişti. Parayı bir zarfa koymuş, şimdilik yazı masasının üzerine bırakmıştı.

Kendisini ziyaret eden hanım, bu kişinin başka bir yardım işinde kendisine yardım ettiği hali vakti yerinde biriydi. Bu hanım, desteği alınabilecek birkaç kişinin adlarını içeren bir liste yapmak istiyordu. Yakında kâğıt yoktu, bu durumda hastam masanın üzerinde duran zarfa uzandı, içinde ne olduğunu düşünmeksizin zarfı ikiye yırttı: bir parça aynı adların kendisinde de bulunması için kendisinde kaldı, diğerini de konuğuna verdi. Bu edimin kuşkusuz uygunsuz, ama pekâlâ zararsız olduğunu gözden irak tutmamak gerekir. Bilindiği üzere, yüz florinlik kâğıt para yırtılırsa parçalar tümüyle bir araya getirilebildiği sürece değerinden bir şey yitirmez. Kâğıttaki adların önemli oluşu, hanımın kâğıdı atmayacağını garantisiydi, ayrıca zarfın içindekinin değerli bir şey olduğunu görür görmez saklayacağı da kesindi.

Peki, ama unutkanlık sayesinde olanaklı kılman bu elde olmayan hareket, hangi bilinçdışı düşünceyi dile getirmek istiyordu? Konuk, arkadaşını benim tedavi ettiğimi biliyordu. Beni kendisine o önermişti ve eğer yanılmıyorsam, hastam, bu önerisi nedeniyle kendini ona borçlu hissediyordu. Acaba yüz florinin yarısı, bu aracılık hizmetleri karşılığında ödenecek bir bedeli mi simgeliyordu? Bu da çok garipti.

Ancak başka ayrıntılar ortaya çıkacaktı. Az bir zaman önce, çok başka türden bir aracı kadın, hastanın bir akrabasına, kendisinin falan bayla tanışmak isteyip istemediğini sormuştu ve o sabah, hanımın ziyaretinden birkaç saat önce, adayın teklif mektubu gelmiş ve onları çok eğlendirmişti. Dolayısıyla konuk hanım, hastamın sağlığını sormakla konuşmaya başlayınca, o, "Kuşkusuz bana tam istediğim doktoru buldun, ama tam istediğim kocayı bulmama (ve ilerde bir çocuk sahibi olmama) yardımcı olursan sana *daha fazla* minnet duyarım," diye düşünmüş olsa gerekti. Baskı altında tutulan bu düşünce, iki aracıyı birleştiren başlangıç noktasını oluşturmuş ve konuğa, imgeleminin diğer kadına vermeye hazır olduğu bedeli uzatmıştı. Hastaya daha bir önceki akşam bu türden elde olmayan ya da araz bildiren (septom-

tik) edimleri anlattığımı eklersem bu çözüm daha da inandırıcı olacaktır.

Son derece sık görülen bu elde olmayan ve araz bildiren edimler, alışkanlıkla, belli koşullarda düzenli olarak, ya da seyrek, dağınık olgular³ halinde gerçekleşmelerine göre üç kümeye ayrılabilir. Birinci gruptaki (saat zinciriyle oynamak, parmakları sakalda gezdirmek vs) gibi, nerdeyse ilgili kişinin özellikleri olarak görülebilecek hareketler, diye bilinen ve kuşkusuz ancak böyle değerlendirilebilecek çok çeşitli hareketlerdir. İkinci grubun içine bastonla oynamak ya da eldeki bir kalemle karalama yapmak, cebindeki paraları şingirdatmak, ekmek kırıntılarını ve diğer yumuşak maddeleri yoğurmak, üstündeki giysiyle çeşitli şekillerde oynamak ve benzeri diğer davranışları alıyorum. Ruhsal tedavi sırasında bu türden boş oyunlar düzenli olarak başka hiçbir anlatım biçiminde ortaya çıkmayan bir anlamı gizlerler. Genel olarak söz konusu kişi bu türden bir şey yaptığının, ya da her zamanki oyununu belli bir biçimde değiştirdiğinin hiç farkında değildir; bu hareketlerin yarattığı sesleri de duymaz. Paralarla oynamasından çıkan sesi duymaz örneğin ve eğer dikkati bu sese çekilirse, şaşırmış ve inanmamış gibi davranır. Bir insanın çoğu kez farkında olmadan giysisini kullanarak yaptığı çeşitli hareketlerin hiçbiri önemsiz değildir ve bir doktorun ilgisini hak ederler. Genellikle giyilen giysideki her değişiklik —bir* düşmanın iliklenmeyişi gibi— her bir küçük dikkatsizlik örneği, her sergileme izi, giysiyi giyenin açıkça söylemek istemediği ve büyük bir* bölümünün farkında olmadığı bir şeyi dile getirmek amacı taşır. Elde olmayan bu küçük hareketlerin yorumları ve bu yorumların kanıtları, ruhçözümleme görüşmeleri sırasında, hareketlere eşlik eden malzemenin yardımıyla, tartışılmakta olan konudan, elde olmayan hareket olarak görülen şeye dikkat çekildiğinde akla gelen çağrışımlardan, her seferinde yeterli bir inandırıcılıkla ortaya çıkarlar. Bu nedenle savlarımı çözümleme içeren örneklerle desteklemeyi gerekli görmüyorum; ama bu hareketlerin, normal insanlarda da hastalarımda ta-

*Bu üç gruptan ilk ikisi bu paragrafta ele alınmıyor. Üçüncüsü —eklenip asıl metni değiştiren örneklerden çoğu aslında üçüncü "seyrek olgular" kategorisine girmekle birlikte— s. 239'a dek, kitabın daha sonraki basımlarında ilgili malzemenin çoğu ekleninceye dek açıklık kazanımsız görünmüyor.]

şıdıklan anlamı içerdiklerine inandığım için sözünü etmeyi uygun buldum.

Alışkanlık gücüyle yapılan bir simgesel edimle⁴ sağlıklı bir insanın yaşamındaki⁵ en gizli ve en önemli yönler arasında ne denli yakın bir bağlantı kurulabileceğini hiç değilse bir örnekle göstermeden edemeyeceğim.

"Profesör Freud'un bize öğrettiği üzere, simgecilik, normal insanların çocukluğunda, daha önceki dönemlerle ilgili ruh çözümsel deneyimlere dayanarak tahmin ettiğimizden çok daha büyük bir rol oynuyor. Bu bağlamda, aşağıdaki kısa çözümler, Özellikle de tıbbi bir konuda olması nedeniyle ilgi çekebilir.

"Yeni bir evde eşyalarının yerini değiştirmekte olan bir doktor, eskiden kalma, tahtadan yapılmış düz bir stetoskop buldu; nereye koyacağı konusunda bir an duraladıktan sonra, çalışma masasının kenarına, tam, kendi oturduğu koltukla hastalarına ayırdığı koltuk arasında duracak şekilde yerleştirmekten başka çare bulamadı. Bu edim, iki nedenden garip kaçıyordu. Her şeyden önce (bir nörolog olduğundan) sık sık stetoskop kullanmamaktaydı ve kullanması gerektiğindeyse iki kulaklıklılı daha yeni bir model kullanıyordu, İkincisi, yalnız ve yalnız bunun dışındaki bütün tıbbi araç ve gereçlerini çekmecelerinde tutuyordu. Gün gelip de, daha önce düz stetoskop görmemiş bir hasta bunun ne olduğunu soruncaya dek de konuyla ilgili hiçbir şey düşünmedi. Hastaya yanıt verilince, kadın bu kez neden buraya koyduğunu sordu; baştan savma bir yanıtla, neden olmasın türünden bir şeyler söyledi. Ama konu aklına takıldı ve bu edimde herhangi bir bilinçdışı itici gücün bulunup bulunmadığını merak etti, ruhçözümler yöntemi de bildiğinden, konuyu araştırmaya karar verdi.

"Aklına gelen ilk anı, tıp öğrencisiyken, hastanede staj yapan bir doktorun, hastalara bakmak üzere koğuşları dolaşırken, hiç kullanmamasına karşın elinde hep bir düz stetoskop taşıması oldu. Bu doktora

⁴1912'de eklenmiştir.]

⁵Ernest Jones (1910a) . [Almanca metin, yayımlanmış İngilizce versiyondan çok daha uzun ve biraz farklı. Elinizdeki metinde, Almancasına bağlı kalınmış, ancak olanaklar ölçüsünde İngilizce metin de dikkate alınmıştır.]

büyük hayranlık duyardı, ona çok bağlıydı. Daha sonra kendisi de bir stajyer doktor olduğunda, aynı alışkanlığı edindi, elinde sallamak üzere yanlılıkla bu aygıtı almadan odasından çıkmışsa, çok rahatsız olurdu. Ancak bu alışkanlığın amaçsızlığı, yalnızca seyrek de olsa yalnız ve yalnız cebinde taşıdığı iki kulaklıktı bir stetoskopu kullanmasıyla değil, stetoskopa hiç gerek duymadığı ameliyat bölümüne geçtiğinde de devam etmesiyle kendini göstermişti. Bu simgesel edimin fallik doğası göz önüne alındığında, bu gözlemlerin önemi hemen açıklık kazanır.

"İkinci olarak erken çocukluğunda, aile doktorlarının bir düz stetoskopu şapkasının altında taşıma alışkanlığının kendisini çok şaşırttığını anımsadı; doktorun, hastalarını görmeye gittiğinde bu önemli aygıtı el altında bulundurması gereğini ve şapkasını (yani giysilerinin bir kısmını) çıkarıverip onu 'dışarı çekmesini' ilginç bulmuştu. Küçük bir çocuk olarak bu doktora çok bağlıydı; kısa bir kendini-çözümleme, üç buçuk yaşındayken, bir kızkardeşinin dünyaya gelmesiyle ilgili iki yönlü bir fantezisinin olduğunu ortaya çıkardı; çifte fanteziye göre bu bebek, önce kendisiyle annesinden, ikinci olarak da doktorla kendisinden olma bir kız çocuktı. Demek ki kendisi bu fantezide, hem dişi hem de erkek rolünü üstlenmişti. Bir de, altı yaşındayken bu doktorun kendisini muayene ettiğini, özellikle de stetoskopu göğsüne bastıran doktorun başının kendisine yakın durmasının yarattığı kösnül duyguyu ve ritmik soluk alıp vermeyi anımsadı. Aslında hâlâ anımsıyor olmamasına karşın, üç yaşındayken tekrar tekrar muayene edilmesini gerektiren kronik bir göğüs hastalığı geçirmişti.

"Sekiz yaşındayken, kendisinden büyük bir çocuğun, bu doktorun kadın hastalarıyla yatma alışkanlığında olduğunu söylemesi onu çok etkilemişti. Bu söylentinin bazı gerçek temelleri vardı elbette; en azından kendi annesi de aralarında olmak üzere çevredeki bütün kadınlar bu genç ve yakışıklı doktora çok bağlıydılar. Kendisinin de birkaç sefer kadın hastalarına karşı cinsel hevesler beslediği olmuştu; birine iki kez âşık olmuş, sonunda biriyle evlenmişti. Tıp mesleğini seçmesinde bilinçdışında kendisini bu doktorla özdeşleştirmesinin en büyük itici gücü oluşturduğuna nerdeyse kuşku yoktur. Başka çözümler, bunun (hangi sıklıkta olduğunu belirlemek güç olsa da) kesinlikle en sık görülen itici güç olduğunu varsaymaya götürmekte. Elimizdeki ol

guda, bu çifte bir belirleyiciydi; ilk olarak doktorun, birkaç olayda oğulun çok kışkırdığı babasından daha üstün olduğunun görülmesi, ikinci olarak da, doktorun yasaklanmış konulan bilmesi ve cinsel doyum için elinde fırsatların bulunmasıydı.

"Derken, daha önce başka bir yerde de (Jones 1910b) yayımladığım bir düşünüyü anımsadı; düpedüz eşcinsel-mazoşist yapıda bir düştü bu. Düşte, doktorun yerine geçen simgeyi oluşturan bir adam, ona bir 'kılıçla' saldırmıştı. Kılıç ona *Völsung Nibelungen Saga'daki* bir bölümde, Sigurd'un kınısız bir kılıcı kendisiyle uyuyan Brünhilde arasına koymasını anımsatmıştı. Aynı öykü, doktorumuzun çok iyi bildiği Arthur söylencesinde de geçiyordu.

"Araz bildiren (sempomatik) edimin anlattı şimdi açıkça ortaya çıkmıştı. Doktorumuz, düz stetoskopunu tıpkı Sigurd'un kılıcını kendisiyle, dokunmaması gereken kadın arasına koyması gibi, kendisiyle kadın hastaları arasına yerleştirmişti. Edim, bir uzlaşma oluştuyordu: iki itkiyi doyuruyordu. İmgeleminde, bastırılmış olan, her çekici kadın hastayla cinsel ilişkiye girme arzusunu doyurmaya hizmet ediyordu, ama aynı zamanda bu arzunun bir gerçeklik haline gelemeyeceği konusunda kendisini uarmaya hizmet ediyordu. Deyiş yerindeyse, stetoskop burada arzularına boyun eğmesine engel olan bir tılsım görevi görüyordu.

"Lord Lytton'un *Richelieu*'sünden alman şu dizelerin çocuğu çok etkilediğini de ekleyebilirim:

Tam anlamıyla büyük insanların yönetimi altında Kalem
kılıçtan güçlüdür...⁶

Ayrıca kendisi verimli bir yazar oldu ve olağanüstü büyük bir dolmakalem kullanıyor. Buna neden gerek duyduğunu sorduğumda verdiği yanıt çok tipik: 'Anlatacak çok şeyim var.'

"Bu çözümlenme bir kez daha 'masum' ve 'anlamsız' edimlerin zihinsel yaşamı derinlemesine görmemizi sağlıyor ve simgeleştirme eğiliminin yaşamın ne kadar erken döneminde geliştiğini gösteriyor."

⁶Oldham'ın, 'Başkalarının kılıçlarını taşıması gibi taşırım kalemimi' dizesiyle karşılaştırın [John Oldham'ın (1653-83) "Bir Yayıncıya Taşlamacından.]

Kendi ruhçözümleme deneyimlerimden⁷ bir ekmek içi topağıyla oynayan elin, çok güzel bir tanıklığı ortaya koyduğunu gösteren bir örnek daha verebilirim. Hastam henüz on üçünü doldurmamış bir çocuktü: hemen hemen iki yıldır, ağır bir histeri geçirmekteydi, sonunda onu su kürü olanaktan bulunan bir kurumda uzun süre yatırdıktan sonra ruhçözümleme tedavisine aldım. Yaşından bekleneceğı üzere cinsel deneyimler yaşadığı ve cinsel soruların rahatsızlığını taşıdığı varsayımından hareket edecektim; ancak her zamanki gibi varsayımımın doğru olup olmadığını anlamak için kendisine açıklamalar yaparak yardımcı olmaktan sakındım. Bu nedenle, aradığımı ne şekilde ortaya koyacağını doğal olarak merak ediyordum. Bir gün, sağ elinin parmakları arasında bir şeyi yuvarladığı dikkatimi çekti; bir, elini cebine sokup orada oynuyor, bir dışarı çıkarıp sürdürüyordu. Elinde ne olduğunu sormadım; ama ansızın elini açtı ve bana gösterdi. Topak haline getirilmiş ekmek içiydi bu. Bir sonraki görüşmemizde gene benzer bir topak getirdi ve bu kez, biz konuşurken hamurla müthiş ilgimi çeken şekiller oluşturdu; bu işi inanılmaz bir çabuklukla, gözleri kapalı yapıyordu. Bunlar başı, iki kolu ve bacakları olan, kaba tarihöncesi tapım lan andıran küçük adamlardı ve bacakları arasında çocuğun ucunu sivrilttiğı uzantılar bulunuyordu. Bu figürü tamamlar tamamlamaz hamuru gene top haline getiriyordu; daha sonra figürü bozmadı; ama birinci uzantının anlamını gizlemek üzere, benzer çıkıntıları, bedenin arka yüzeyinden ve diğer kısımlarından da uzatmaya başladı. Kendisini anladığımı göstermek istiyordum, ama aynı zamanda bu şekilleri yaparken hiçbir şey düşünmüyormuş gibi davranmasına engel olmak istiyordum. Bu düşünceyle ansızın oğlunun elçisine bahçesinde sözsüz yanıt veren Roma kralının öyküsünü anımsayıp anımsamadığını sordum. Çocuk öyküyü okulda benden çok daha sonra öğrenmiş olmasına karşın anımsamadı. Yanıtın kölenin kazınmış kafasında yazılı olduğı öykü⁸ mü bu, diye sordu, Hayır dedim, o Yunan tarihinden, ve öyküyü anlattım. Kral Tarquinius Superbus⁹ oğlu Sextus'a, bir düşman Latin kentine gizlice girmesini söylüyor. Bu, arada kendine kentte taraftarlar

⁷[Bu örnek 1901'de yazılmıştır.]

⁸[Öykü için bkz. Herodotos, V. Kitap 35. Bölüm.]

⁹(1901 ve 1904 basımlarında: "Tarquinius Priscus". Aralarına sayfa eklenen 1904 basımına (bkz. Editörün girişi, s. 33) Freud bu sürçmeyle ilgili olarak el yazısıyla kolay

toplayan oğul, krala bir haberci göndererek bundan sonra ne yapacağını soruyor. Kral yanıt vermiyor ama bahçesine gidiyor, haberciden soruyu tekrarlamasını istiyor, sonra ağzını açmaksızın en güzel ve en uzun gelinciklerin kafalarını koparıyor. Habercinin elinden gelen tek şey, bunu Sextus'a bildirmektir; oğul, babasını anlayacak ve kentteki en seçkin yurttaştan öldürerek ortadan kaldıracaktır.

Ben konuşurken çocuk yoğurmayı bıraktı ve kralın bahçesinde yaptıklarını anlatırken, tam "ağzını açmaksızın..... Kafalarını koparıyor" sözlerine geldiğimde, çocuk ani bir hareketle kendi küçük adamının başını kokardı. Demek beni anlamış, benim de kendisini anladığımı kavramıştı. Şimdi artık doğrudan doğruya sorguya çekebilirdim onu, gereken bilgiyi verdim, kısa bir süre içinde nevrozu geçirdik.

Sağlıklı insanlarda da,¹⁰ hasta insanlardakinden daha az görülmeyen ve neredeyse tükenmez bir bollukla gözlemlenebilen araz bildiren edimler, birçok yönden ilgimizi çekerler. Doktor için, yeni ya da rastlamadığı durumlarda ne şekilde davranacağı konusunda değerli ipuçları vermeye hizmet ederler; insan doğasını gözlemleyen birineyse çoğu kez her şeyi —zaman zaman da bilmek istediğinden fazlasını— ele verirler. Bunların önemini bilen biri zaman zaman doğu söylencesine göre hayvanların dilinden anlayan Hazreti Süleyman gibi hissedebilir kendini. Bir gün, tanımadığım bir genç adamı annesinin evinde ziyaret etmem gerekiyordu. Adam bana doğru yürürken, pantolonunda, garip sertleşmiş çevresinden yumurta lekesi olduğu anlaşılan büyük bir leke dikkatimi çekti. Genç adam bir an için utandı, özür diledi ve sesinin kısılması nedeniyle çiğ yumurta yuttuğunu söyledi; yumurtanın kaygan beyazı giysilerine damlamış olabilirdi. Odada küçük bir tabakta duran yumurta kabuğunu göstererek de bunu doğrulamaya kalktı. Bu şekilde kuşku uyandırıcı lekenin masum bir açıklaması sunulmuş oldu; ama annesi bizi yalnız bıraktığında, gence tanı koymamı kolaylaştırdığı için teşekkür ettim ve hemen, başka hiçbir şey söylemeksizin,

¹⁰okunmayan bir not düşmüştür. Babanın adının yerine oğulun adını koymasını, bu kitabın ileriki sayfalarında (s. 247) sözünü ettiği, *Düşlerin Yorumu*'nda Kronos yerine Zeus demekle yaptığı benzer bir yer değiştirmeye ilgili görüşlerini düşünüyor olmasına bağladığımı belirten bir nottur bu. İki örnek arasındaki bağ, hadım edilme konusuyla ortaya çıkmıştır.]

kendini doyurmasından kaynaklanan sorunlardan rahatsız olduğunu itiraf etmişçesine, konuşmamı bu temele dayandırarak “sürdürdüm. Bir başka sefer, zengin olduğu kadar pinti ve ahmak olan ve durumun yalın nedenine ulaşınca kadar doktoru bir yığın şikâyetini dinlemek durumunda bırakmayı alışkanlık haline getirmiş bir hanımı ziyaret ediyordum. İçeri girdiğimde, kadın küçük bir masanın başına oturmuş, gümüş florinleri küçük yığınlar halinde düzenlemekteydi. Ayağa kalkarken paraların bir kısmını yere düşürdü. Toplamasına yardım ettim ve çektiği acıları uzun uzun anlatmasını önlemek üzere, kestirmeden, ”Soylu damadınız çok paranızı dolandırdı demek?” diye sordum. Bunu öfkeyle yadsıdı, ama az sonra damadının savurganlığının başına açtığı dertleri, acıklı öyküsünü bir bir anlattı. Ne var ki, beni bir daha çağırmadı. Eh, insan, semptomatik edimlerinin anlamını açıkladığı kişilerle her zaman dost olacak değil ya!

Dr. J. E. G. Van Emden (La Haye) bir başka "parapraksi yoluyla itiraz" olgusu aktarıyor.¹¹ "Berlin'de küçük bir restoranda, garson hesabı yazarken bir yemeğin fiyatının savaş nedeniyle on fenik artırıldığını söyledi. Bunun menüde neden belirtilmediğini sorduğumda, gözden kaçmış olabileceğini, fiyatın kesinlikle arttığını söyledi. Parayı beceriksiz hareketlerle cebine koyarken, masanın üzerine, tam benim önüme on fenik düşürdü. 'İşte şimdi benden fazla para aldığından eminim. Kasaya sormamı ister misin?' diye sordum.

"'Afedersiniz... bir dakika lütfen,' dedi ve gitti.

"Gitmesine göz yumduğumu söylememe gerek yok; birkaç dakika sonra dönüp geldiğinde, bilinmeyen bir nedenle benim yediğimle bir başka yemeği karıştırdığı için birkaç kez özür diledi, bense, günlük yaşamın psikopatolojisine yaptığı katkının ödülü olarak on feniği ona verdim."

Bir masada birlikte oturduğu arkadaşlarını inceleyen herkes, en kusursuz ve en öğretici araz bildiren edimleri gözlemleyebilir.

Nitekim Dr. Hanns Sachs, şu olguyu anlatıyor: "Akrabalardan yaşlı bir çiftin çağrılısı olarak evlerine akşam yemeğine gitmiştim. Hanım,

¹¹ [1919'da eklenmiştir.]

midesinden rahatsızdı, bu yüzden çok sıkı bir perhiz uygulaması gerekiyordu. Erkeğin önüne bir parça et rostosu konuldu; eşi, bunu yemesi yasak olan karısından kendisine hardalı uzatmasını istedi. Karısı dolabı açtı, elini içine soktu ve kocasının önüne, kendi küçük mide damlası şişesini koyuverdi. Elbet fiçı şeklindeki hardal çanağıyla küçük ilaç şişesi arasında, karıştırmaya yeterli olabilecek bir benzerlik yoktu;- ama gene de kocası gülerек olaya dikkatini çekinceye dek yaptığı yanlışın farkına varmadı. Araz bildiren edimin anlamı, açıklama gerektirmiyor."

Viyana'dan Dr. B. Dattner, gözlemcinin ustaca yararlandığı bu türden bir olguya çok güzel örnek oluşturacak şu öyküyü aktardı:

"Bir lokantada, meslektaşım felsefe doktoru H. ile yemek yiyordum. Deneme süresini doldurmamış öğrencilerin güçlüklerinden söz ediyordu, bu arada okulu bitirmeden önce, Şili orta elçiliğine, ya da daha doğrusu tam yetkili elçilik görevine atandığını söyledi. 'Ama sonra bakan başka işe atandı ve yerine gelene gidip atandığımı söylemedim. 'Bu son tümceyi söylerken ağzına götürmek üzere bir parça kek aldı ama gözle görülür bir beceriksizlikle parçayı düşürdü. Bu araz bildiren edimin gizli anlamını hemen kavradım ve ruh çözümlemeye aşına olmayan meslektaşım: 'Nefis bir lokmayı elinizden kaçırdınız,' dedim. Ne var ki arkadaşım bu sözlerin ondaki azar bildiren edim için de geçerli olduğunu fark etmedi ve sanki ben daha önce davranıp onun söyleyeceklerini ağzından almışım gibi, şaşkıncu bir canlılık ve garip bir çekicilikle, 'Evet, gerçekten de nefis bir parçayı bile bile kaçırdım,' dedi ve bu yüksek maaşlı işi yitirmesine neden olan beceriksizliği ayrıntılarıyla anlatarak bana içini döktü.

"Meslektaşımın, benim gibi pek yakından tanımadığı birine maddi durumunun iyi olmadığını söylemekten sakındığı ve bu nedenle kendisine sıkıntı veren düşüncenin, gizlenmek isteneni simgesel olarak dile getiren bir semptomatik edim kılıfına soktuğu ve böylece kendisinin bilinçdışı kaynaklarından doğan bir rahatlama getirdiği düşünülürse, bu simgesel semptomatik edimin anlamı daha açık anlaşılacaktır."

Aşağıdaki örnekler, görünüşte istenmeden yapılan bir edim olan bir yerden bir şeyi alma ya da götürmenin, aslında ne çok anlamlar taşıyabileceğini göstermekte.

Dr. B. Dattner anlatıyor: "Bir meslektaş, bir arkadaşını, gençliğinde hayran olduğu bir hanımı ziyaret ediyordu; evlendiğinden bu yana yaptığı ilk ziyaretti bu. Bana bu ziyaretten söz etti ve hanımla yalnızca kısa bir süre kalma kararını uygulamayı başaramadığına şaşırdığını söyledi. Sonra, ziyaret sırasında yaşadığı benzersiz bir parapraksiyi anlattı. Hanımın, sohbeta katılan kocası, arkadaşımın oraya vardığında masanın üzerinde durduğunu kesinlikle gördüğü bir kutu kibriti aramıştı. Meslektaşım da yanlışlıkla 'onu kapıp aldım mı'¹³ diye ceplerine bakmış, ama bir şey bulamamıştı. Bir süre sonra 'onu'¹ gerçekten de cebinde buldu, üstelik kutuda yalnızca tek bir kibrit çöpünün kaldığını hayretle gördü. — Birkaç gün sonra gördüğü, kibrit kutusu simgeciğini açıkça ortaya koyan ve bu gençlik arkadaşıyla ilgili olan bir düş, meslektaşımın semptomatik ediminin önceliğin kendisinde olduğunun açıklanması ve yalnız ve yalnız kendi sahipliğinin söz konusu olabileceği (kutuda yalnızca bir kibrit vardı) iddiasının ortaya konulması şeklindeki açıklamamı doğruluyordu."

Dr. Hanns Sachs anlatıyor: "Hizmetçimizin özellikle sevdiği bir kek var. Haksız değil, çünkü her zaman için iyi yaptığı tek kek budur. Bir pazar günü, bu keki getirdi, servis masasına koydu, bir önceki yemeğin çatal bıçaklarıyla tabaklarını aldı, bunları, üzerinde keki getirdiği tepsiye istifledi; sonra keki, masanın üzerine değil de bu kirli tabak yığınının üzerine koydu ve gerisin geriye mutfaka götürdü. İlk aklımıza gelen kekten düzeltilmesi gereken bir şey gördüğü yolundaydı, ama zaman geçip de mutfaktan dönmeyince, annem zili çaldı ve 'Betty, kek ne oldu?' diye sordu* 'Nasıl yani?' diye yanıtladı onu hizmetçi, hiçbir şey anlamamıştı. Önce keki geri götürdüğünü açıkladık, tabakların üzerine koymuş, 'farkında olmadan' alıp götürmüştü.—Ertesi gün bu kekten kalanı yemek üzere oturduğumuzda, karım kekin tam tamına dün bıraktığımız kadar olduğunu fark etti. — Yani hizmetçi kendi payına düşeni yememişti. Neden yemediği sorulduğunda, biraz utanmış bir havayla canının istemediğini söyledi. — Her iki durumda da bebeksi tutum açıkça görülüyor: ilki, arzusunun nesnesini hiç kimseyle

¹³[Almancada "kutu" (*Schachtel*) sözcüğü dişidir, dolayısıyla bu tümcedeki "onu" dişil olarak "o kadım" anlamına da gelebilir.]

paylaşmak istemeyen çocuksu oburluğu, sonra da aynı derecede çocuksu bir gücenme tepkisi: ‘Bana bunu çok görüyorsanız, kendinize saklayın; hiç yemem daha iyi.’”

Evlilik konularında meydana gelen elde olmayan hareketlerle semptomatik edimler¹⁴ çoğu kez çok ciddi önem taşır ve bilinçdışı ruhbilimini dikkate almayan insanların uğursuzluklara inanmasına neden olabilir. [Krş. s. 286 ve devamındaki dipnot.] Bir gelinin baladında yüzüğünü yitirmesi mutlu bir başlangıç değildir; ama nasıl olsa konulan yer bilinmiyordur ve kısa süre içinde bulunur. — Şimdi kocasından boşanmış olan, parasal konularla ilgili belgeleri çoğu kez kızkılık soyadı ile imzalayan ve yıllar önce bu yüzük öyküsünün kahramanı olan bir hanım tanıyorum. — Bir keresinde genç bir evli çiftin konuğu olmuştum, genç kadının başından geçen ve gülererek anlattığı bir olayı dinledim. Balayından döndüklerinin ertesi günü eşi işine gidince, önceden yaptıkları gibi kendisiyle birlikte alışverişe çıkmak üzere bekâr kız kardeşine uğradı. Ansızın karşı kaldırımında bir bey gözüne ilişti, kardeşine başıyla işaret ederek seslendi: ‘Bak, Herr L. geçiyor.’ Bu bayan birkaç haftadır kendisinin kocası olduğunu unutmuştu. Öyküyü duyduğumda tüylerim ürperdi, ama bundan bir sonuç çıkarmaya cesaret edemedim. Bu küçük olay birkaç yıl sonra, evlilik çok mutsuz bir sonla bitince aklıma geldi.

Aşağıdaki gözlem,¹⁵ Alphonse Maeder'in Fransızca yayımlanmış (Maeder, 1906) değerli kitabından alınmıştır. Unutma örneklerinin arasına bunu da katmamız iyi olur:

"Une dame nous racontait récemment qu'elle avait oublié d'essayer sa robe de noce et s'en souvint la veille du mariage à huit heures du soir; la couturière désespérait de voir sa cliente. Ce détail suffit à montrer que la fiancée ne se sentait pas très heureuse de porter une robe d'épouse, elle cherchait à oublier cette représentation pénible. Elle est aujourd'hui... divorcée."¹⁶

¹⁴[BU paragraf 1907'de eklenmiştir.]

¹⁵[1910'da eklenmiştir.]

¹⁶["Bir hanım yakınlarında bize, gelinliğinin provasına gitmeyi unuttuğunu ve düğün arefesi akşam sekizde anımsadığını anlatıyordu. Terzi müşterisini görme umudunu yitirmiş. Bu ayrıntı, gelinin evlilik giysisi giymek konusunda pek istekli olmadığını, bu üzücü simgeyi unutmaya çalıştığını göstermeye yeten Kendisi bugün... boşanmış bulunuyor."]

İşaretleri yorumlamayı öğrenmiş bir arkadaş,¹⁷ ünlü oyuncu Eleonora Duse'nın rollerinden birinde sanat yeteneğinin hangi kaynaklardan geldiğini açıkça gösteren bir semptomatik edimde bulunduğunu söyledi. Oyun bir zina olayını anlatıyordu; kadın, kocasıyla tartıştıktan sonra ondan uzakta düşüncelere dalmış durmaktadır, âşığı az sonra yaklaşacaktır. Bu kısa arada nikâh yüzüğüyle oynar, çıkarır, gene takar, sonra bir kez daha çıkarır. Şimdi artık diğer acmaria hazırdır.

Buraya bir de Theodor Reik'in (1915)¹⁸ aktardığı, yüzüklerle ilgili bir başka semptomatik edimi ekleyeceğim.

"Evli çiftlerin yüzüklerini takıp çıkarması şeklinde kendini gösteren semptomatik edimleri hepimiz biliriz. Meslektaşım M.nin bir dizi benzer semptomatik edimine tanık oldum. Âşık olduğu kız kendisine, bu armağanı yitirmemesini, yitirirse kendisini artık sevmediğini anlayacağını belirten bir notla birlikte bir yüzük gönderiyor. Bunun üzerine dostum, yüzüğü yitireceğim diye giderek artan bir kaygıya kapılıyor. Yüzüğü (diyelim elini yıkarken) geçici olarak parmağından çıkardığı her seferinde koyduğu yeri anımsamıyor, bu yüzden çoğu kez uzun aramalar sonunda buluyor. Mektup postalarken, yüzük posta kutusunun kenarlarına takılıp da çıkacak diye korkuyor, bu korkusunu bastıramıyor. Bir keresinde öylesine beceriksiz davranıyor ki, yüzük **gerçekten de** posta kutusuna düşüyor. Göndermekte olduğu mektup, daha önceki sevgilisine yazdığı bir ayrılma notunu içeriyordu ve ona karşı kendini suçlu hissediyordu. Aynı anda, bu diğer hanıma karşı, şimdiki sevgi-nesnesine karşı duyduğu duygularla çatışan bir özlemle doluydu."

Yüzük konusu insanda,¹⁹ daha önce bir başka yaratıcı yazar tarafından düşünülmemiş yeni bir şey ortaya atmanın bir ruhbilimci için ne denli zor olduğu izlenimini bırakıyor. Fontane'nin *Vor dem Sturm* (Fırtınadan Sonra) adlı romanında Justizrat Turgany bir icra davasında şunları söyler: "Doğanın en derin gizlerinin bir şeyin rehine verilmesi sırasında ortaya çıktığından emin olabilirsiniz hanımlar." Bu savını

¹⁷[Bu paragraf 1907'de eklenmiştir.]

¹⁸[1917'de eklenmiştir.]

¹⁹[Bu paragrafla bundan sonraki ikisi 1919'da eklenmiştir.]

desteklemek için kullandığı örneklerden biri bizim için çok ilginç: **"Dolgunluk** yaşına ulaşmış bir profesör hanımı anımsıyorum, iki de bir rehine yatırmak üzere nikâh yüzüğünü çıkarır dururdu. Evlilik yaşamındaki mutluluğu Hiç sormasanız daha iyi olur." Sonra şöyle sürdürür konuşmasını: "Aynı grupta, on ayrı bıçağı, şarap şişesi açacağı, çakmak taşı ve çeliği bulunan İngiliz çakısını durmadan hanımların kucağına atan bir bey vardı; bu bıçaklı canavar, birkaç ipek giysiyi yırttıktan sonra herkesin öfkeli bağrısları arasında ortadan yitti."

Yüzük gibi çok zengin bir simgesel anlam taşıyan bir nesnenin, bir nikâh ya da nişan yüzüğü olarak erotik bir bağı göstermediği durumlarda bile, bazı önemli parapraksilerde rol oynadığını görmek bizi şaşırtmayacaktır. Aşağıdaki bu türden bir olay Dr. M. Kardos tarafından bana ulaştırılmıştır:

"Birkaç yıl önce yaşı betiden çok daha küçük bir adam benimle yakın dost oldu; düşüncelerimi paylaşıyor, beni öğretmeni kabul etmiş bir öğrenci gibi davranıyordu. Bir özel günde ona yüzük armağan ettim; bu yüzük, aramızdaki ilişkide onun onaylamadığı bir durumun ortaya çıktığı her seferinde, parapraksilere ya da araz bildiren edimlere yol açtı. Kısa bir süre önce, son derece yalın ve anlamı apaçık bir olay anlattı bana. Haftada bir kez buluşurduk, o düzenli olarak konuşmak üzere bana gelirdi; ama bir seferinde, genç bir bayanla olan **randevusu'** nun kendisine çok daha çekici geldiği özürüyle gelmedi. Ertesi sabah —ama evinden çıktıktan uzun süre sonra— yüzüğün parmağında olmadığını fark etti. Yüzüğü her akşam koyduğu yatak başı masasının üzerinde bıraktığını ve eve döndüğünde onu orada bulacağını düşünerek kaygılanmadı. Eve gelir gelmez yüzüğü aradı ama bulamadı, sonra odayı sistemli bir şekilde aradı, gene sonuç yok. Sonunda, yüzüğün hep —hem de tam bir yılı aşkın süredir— yatak başı masasının üzerinde, normalde ceket cebinde taşıdığı küçük bir çakının yanında durduğu aklına geldi; sonra yüzüğü 'farkında olmaksızın' çakıyla birlikte cebine atmış olabileceğini düşündü. Cebini yokladı, kayıp yüzük gerçekten de oradaydı. Bir erkeğin yüzüğü kendisine veren karısını aldatmayı aklına koyduğunu anlatmak için söylenen 'Adamın nikâh yüzüğü ceket cebinde*' diye bir deyiş vardır. Dostumun suçluluk duygusu önce kendisini cezalandırmasına ('artık bu yüzüğü takmaya lâıyk değilsin'), ikinci olarak da tanıksız bir parapraksi şeklinde de olsa, sadık

olmadığım itiraf etmesine yol açmıştı. Bu parapraksiyi anlatırken —olacağı belli bir olaydı bu zaten— dolambaçlı yoldan kendi küçük 'iharetini' itiraf etmiş oluyordu.”

Bir de,²⁰ çok genç bir kızla evlendikten sonra düğün gecesini, balayı yolculuğunda değil de kentteki bir otelde geçirmeye karar veren yaşlıca bir adam tanıyorum. Adam, daha otele ayak basar basmaz içinde bütün balayı parası bulunan cüzdanının yanında olmadığını telaşla faik etmişti; ya yitirmişti cüzdanı ya da koyduğu yeri unutmuştu. Uşağına telefon etti, uşak cüzdanı çıkarıp atılmış damatlık giysisinin cebinde buldu ve bu sayede evliliğe kaynaksız (araçsız) [*ohne Vermögen*] giren damada getirdi. Damat böylece ertesi sabah genç karısıyla yolculuğa çıkabildi. Ne var ki, geceleyin, öngörüsüne uygun olarak 'yetersiz [*un- vermögend*]' olduğu görüldü.²¹

İnsanda bir "şeyleri yitirme" alışkanlığının hiç akla gelmeyecek bir uzantısının — yani semptomatik edimlerin var olduğunu ve bu alışkanlığın olay sonrasında hiç değilse yitirenin gizli niyetlerini ortaya çıkardığını bilmek içimizi rahatlatır. Bu çoğu kez yitirilen nesneye değer verilmediğini, nesneye, ya da nesneyi veren kişiye karşı gizli bir sevgisizlik duyulduğunun anlatımıdır; ya da o nesneyi yitirme eğilimi simgesel bir düşünceler çağrışımıyla daha önemli nesnelere bu nesneye aktarılmıştır. Değerli nesnelere yitirme, çeşitli itkileri dile getirmeye yarar; ya bastırılmış bir düşüncesinin simgesel temsilidir —yani birinin aklına getirmemeyi yeğlediği bir uyarıyı yineliyordur— ya da (daha çok) aramızda bugün hâlâ inanıldığı üzere, yazgının bilinmeyen güçlerine kurban sunuyordun²²

İşte, nesnelere yitirmeyle ilgili görüşlerimizi doğrulayan birkaç örnek daha.²³

²⁰[Bu paragraf ve onu izleyen 1907'de eklenmiştir.]

²¹ ["*Unvermögend* "kaynaksız, araçsız", "güçsüz", dolayısıyla "iktidarsız.".]

²²[1907 basımında burada bulunan ve sonraki basımlarda genişletilen bir dipnotta, kısa kısa birkaç semptomatik edim örneği vardı. Bunlar, 1924 basımında metne alındı, az ilerde s. 243-44 arasında yer aldı.]

²³ [Bu son tümce, onu izleyen Dattner'den alınma örnek ve ilerde s. 237'de Rank'ın makalesine gönderme yapan tümce, 1912'de eklenmişti. Bu sayfayla arkasında araya sokulan iki paragraf 1917 ve 1920'de eklenmişti.]

Dr. B. Dattner'den: "Bir meslektaşım, iki yılı aşkın süredir kullandığı ve çok üstün kaliteli olması nedeniyle çok değer verdiği 'Penkala'²⁴ kalemini durup dururken yitirdiğini söyledi. Çözümleme şu olguları ortaya çıkardı: Meslektaşım önceki gün, eniştesinden şu tümceyle sona eren baştan sona olumsuzluklarla dolu bir mektup almıştı: 'Şu anda saçmalıklarını ve tembelliğini hoş görmeye ne eğilimim ne de vaktim var.' Bu mektubun etkisi öylesine büyüktü ki, arkadaşım hemen ertesi gün, **kendisine bu eniştenin armağanı olan** kurşunkalemi ona karşı kendini borçlu hissetmemek için kurban etti."

Tanıdığım bir hanım, yaşlı annesinin yasını tutarken, haklı olarak tiyatroya gitmekten sakınıyordu. Bir yıl süren yas döneminin bitmesine yalnızca birkaç gün kalmıştı, arkadaşları onu, ilginç bir oyuna bilet almaya razı etti. Tiyatroya vardığında, bileti yitirmiş olduğunu gördü. Daha sonra, tramvaydan inerken tramvay biletiyle birlikte attığını düşündü. Bu hanım, asla dikkatsizlik edip bir şeyi yitirmemekle övünürdü.

Bu nedenle yaşadığı bir başka yitirme olayının da nedensiz olmadığını düşünmek yerinde olacaktır. Bir kaplıca yöresine vardığında, daha önceki bir seferde kaldığı bir pansiyonu ziyaret etmek istemişti. Eski bir dost olarak iyi karşılandı, ağırlandı ve para vermek istediğinde, kendisinin müşteri değil konuk olduğu söylendi; ama hanım bunun uygun olmadığını düşünüyordu. Sonunda kendisine hizmet eden hizmetçiye bir şeyler bırakabileceği konusunda uzlaşmaya varıldı, çantasını açtı, masanın üzerine bir marklık kâğıt parayı koydu. Akşamleyin, pansiyonun uşağı kendisine masanın altında bulduğu ve pansiyon sahibinin kendisine ait olacağını düşündüğü beş marklık bir kâğıt para getirdi. Demek ki, hizmetçiye bahşiş çıkarırken çantasından düşürmüştü. Her şeye karşın, belki de gerçekten parasını ödemek istemişti.

Otta Rank'ın (1911 [45Q]) uzunca bir makalesi, bu edimin [bir şey yitirmenin] temelini oluşturan kurban sunma ruh halini açığa çıkarmak ve daha derin itici güçlerini aydınlatmak amacıyla bir düş-çözümlemesinden yararlanıyor.²⁵ Çoğu kez nesnelere yalnızca yitirmenin değil **bulmanın** da [ruhbilimsel olarak] belirlendiği konusundaki sözleri il

²⁴[Kendine özgü bir formu olan bir kurşunkalem markası.]

²⁵[1917'de *eklenen dipnot:*] Aynı konuda başka yazarın *Zentralblatt für Psychoanalyse*, 2 [1912], ve *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*, 1 (1913)' de bulunabilir. — Paragrafın bundan sonraki bölümüyle onu izleyen örnek de 1917'de eklenmiştir.]

ginç. Bu sözlerin ne anlamda alınacağı, buraya aktaracağım öyküsünden çıkarılabilir (Rank, *1915a*). Elbet yitirme olgularında, nesne bilinmektedir; bulma olgularındaysa, önce aranması gerekir.

"Maddi açıdan ana-babasına bağımlı olan bir kız, ucuz bir takı almak istedi. Mağazada, hoşuna giden takının fiyatını sordu, ama biriktirdiği miktardan çok daha pahalı olduğunu öğrenince düş kırıklığına uğradı. Ama gene de, bu küçük mutlulukla arasında yalnızca iki kron bulunmaktaydı. Üzüntülü bir havayla evine gitmek üzere akşam kalabalığıyla hareketli olan caddelerde yürümeye başladı. Kendi anlatımıyla derin düşüncelere dalmış durumda olmasına karşın, en kalabalık meydanlardan birinde, ansızın az önce yerde küçük bir kâğıt parçası gördüğünü fark etti. Döndü, kâğıdı yerden aldı ve bunun katlanmış bir iki kronluk kâğıt para olduğunu hayretle gördü. 'Takıyı alabilmem için bunu bana yazgı gönderdi,' diye düşündü, sevine sevine mağazaya doğru yürümeye başladı. Ama aynı anda kendisine bunun yanlış olduğunu söyledi, bulunan para uğurluydu çünkü ve harcanmamalıydı.

"Bu 'elde olmayan hareketi' anlaşılır kılabilen çözümleme, kızdan gelmiş bir kişisel bilgi olmasa da, anlatılan durumdan çıkarılabilir belki. Eve doğru yürürken kafasını meşgul eden düşünceler arasında, yoksulluğu ve maddi durumunun kısıtlı oluşu büyük yer tutuyor olsa gerekti; dahası, bu düşüncenin, kızın bu muhtaç durumunun giderilmesi dileği şeklini aldığını tahmin edebiliriz. Gerekli miktarın en kolay nasıl sağlanacağı fikri, kuşkusuz onun alçakgönüllü arzusunu doyurma isteğinden doğmuştur ve bu en basit çözümü —yani para bulmayı akla getirmiştir. Bu şekilde onun bilinçdışı (ya da bilinç eşiği) düşüncenin kendisinin tam anlamıyla bilinçli hale gelmemesine karşın — başka şeylerin kızın dikkatine sahip çıkması ('derin düşüncelere dalmış') nedeniyle— 'bulmaya' doğru eğilim göstermiştir. Çözümlemiş olan benzer olgulara dayanarak, bir adım daha ileri gidebilir ve *bilinçdışı* 'bir şey aramaya hazır olmanın* bilinçli olarak yönlendirilmiş dikkatten daha fazla başarıya yol açabileceğini öne sürebiliriz. Aksi halde, sokaktaki yüzlerce insan arasından — ve de kalabalığın ve zayıf sokak ışıklandırmasının neden olduğu bütün güçlükler ortasında— tam da bu kişinin hiç beklemediği bir şeyi bulmasını açıklamak nerdeyse ola-

nakşız olurdu. Bu bilinçdışı ya da bilinç eşiğindeki hazırlığın asıl gücü, şu inanılmaz olgudan da anlaşılıyor: kız parayı bulduktan *sonra* —yani tutum gereksiz hale geldikten ve kuşkusuz bilinçli dikkatten çıkarıldıktan sonra— evine giderken bir yan sokağın karanlık ve ıssız bir yerinde bir mendil buldu."

Bir kişinin²⁶ gizli zihinsel yaşamının anlaşılmasında, en iyi yaklaşımın, çoğu kez bu türden semptomatik edimler olduğunu belirtmek gerekir.

Şimdi gene zaman zaman²⁷ gerçekleşen elde olmayan edimlere dönerek, çözümleme olmaksızın bile görece olarak derin bir yorum içeren bir örneği aktaracağım. Örnek, bu türden semptomların son derece silik bir şekilde ortaya çıktığı koşulları açıkça ortaya koymakta ve pratik önemi olan bir görüşümü de eklememi mümkün kılmaktadır. Yaz tatili sırasında belli bir yerde, yol arkadaşımın gelişini beklemem gerekli oldu. Bu arada yalnız görünen ve bana katılmaya istekli olan genç bir adamla tanıştım. Aynı otelde kaldığımızdan, doğal olarak birlikte yemek yiyor, birlikte yürüyüş yapıyorduk. Üçüncü günün öğle sonrasında, bana ansızın o akşam trenle karısının geleceğini söyledi. Bunun üzerine ruhbilimsel ilgilerim kabardı, çünkü o sabah uzunca bir yürüyüş teklifimi geri çevirmesine ve kısa yürüyüşümüz sırasında çok dik ve tehlikeli olduğunu söylediği bir yoldan gitmemize karşı çıkmasına şaşırılmıştım. Öğleden sonra yaptığımız yürüyüşte, birden, kuşkusuz benim acıkmam gerektiğini söyledi; onun yüzünden akşam yemeğimi geciktirmemeliydim — gidip karısının trenini bekleyecek ve yemeğini onunla yiyecekti. Ne demek istediğini anladım ve o istasyona gidince yemeğimi yedim. Ertesi sabah otelin salonunda karşılaştık. Beni karısıyla tanıştırdı ve dedi ki: "Bizimle kahvaltı edeceksiniz, değil mi?" Önce dışarı çıkıp küçük bir işimi görecektim, hemen döneceğime söz verdim. Kahvaltı salonuna girdiğimde, çiftin pencere kenarındaki küçük masanın aynı tarafında yanyana oturduklarını gördüm. Karşı tarafta yalnızca bir sandalye vardı; kocanın büyük, ağır, su geçirmez pelerini sandalyenin arkasına asılmış, oturma yerini kaplamıştı. Yağ

²⁶ [Bu paragraf 1912'de eklenmiştir.]

²⁷ [S. 224 deki 3 numaralı dipnota bakınız. — Bu paragrafla bundan sonraki 1901'de yazılmıştır.]

murluğun bu şekilde konuluşunun anlamını çok iyi kavramıştır²⁸; kuşkusuz kasıtlı bir düzenleme değildi bu ve dolayısıyla çok daha anlamlıydı. Şunu demek istiyordu: "Sizin için burada yer yok, artık gereksizsiniz." Koca, masanın karşısında ayakta durduğumu fark etmedi; ama Karısı gördü, ve çabucak kocasını dürterek, "Bak, beyefendinin yerini kaplamışsın," diye fısıldadı.

Bu ve diğer benzer deneyimler beni, kasıtsız yapılan hareketlerin, insan ilişkilerinde kaçınılmaz olarak yanlış anlamalara yol açtığı sonucuna götürdü. Burada, bu etkinliklere bağlı bir amacın varlığı hakkında hiçbir şey bilmeyen etken, bunların kendisine mal edilebileceğini düşünmez ve kendisini bunlardan sorumlu tutmaz. Öte yanda karşı taraf, vardığı sonuçları hep etkenin, başka etkinliklerin yanı sıra bu tür etkinliklerle ilgili amaçlarına ve duygularına dayandırdığı için, diğerinin ruhsal süreçlerini, o kişinin itiraf edeceğinden ya da söylediğini sandığından çok daha iyi bilir. Etken, kendi semptomatik edimlerinden çıkarılan bu sonuçların kendisine karşı kullanılmasına öfkelenir; bu edimlerin gerçekleşmesi sırasında böyle bir amacının bulunduğu bilincinde olmadığından bunların temelsiz olduğunu söyler, ve karşısındakinin kendisini anlamadığından yakınır. Yalnızca bu yanlış anlama olgusunu ele alacak olursak, bu türden yanlış anlamalar, aşın gizli (kişisel) ve aşırı ayrıntılı kavrayışlardan kaynaklanır, iki kişi ne kadar "sinirli" olurlarsa, birbirlerine o kadar tartışma nedeni vereceklerdir; bunların sorumluluğunu da ne biri alacaktır, ne diğeri, çünkü her biri bunun karşısındakine ait olduğunu düşünmektedir. Buysa kuşkusuz insanların, yalnızca unutma, yanılma ve artık denetlenememeleri halinde kendilerine ve başkalarına itiraf edilmesi gereken itkilerinin gereğini farkında olmadan ya da kasıtsız olarak gerçekleştirdiği bahanesi altında dile gelen iç samimiyetsizliğin cezasıdır. Hatta genel olarak herkesin kendi komşularına sürekli olarak ruhsal çözümleme uyguladığı ve bunun sonucu olarak onları kendilerinden daha iyi tanımayı öğrendiği söylenebilir. Amacı $\gamma\omega\theta\iota$ $\sigma\epsilon\alpha\tau\upsilon\nu$ ²⁸ deyişine bağlı kalmak olan birinin izleyeceği yol, görünüşte kazara gerçekleşen edimleriyle yapmadıklarının incelenmesinden geçer.

²⁸["Kendini tanı" —Delphoi'deki Apollon Tapınağında bulunan ünlü yazı.]

Ufak tefek²⁹ semptomatik edimlerimiz ve parapraksilerimizle ilgili görüş bildiren ya da onlardan yararlanan bütün yazarlar arasında, hiçbiri, bunların gizli niteliklerini —ağır zihinsel anormalliği,³⁰ bu konuları anlamadaki dehasına katkıda bulunan— Strindberg kadar açıkça anlamış ya da böylesine kurnazlıktan uzak, capcanlı bir şekilde sergilememiştir. Viyana'dan Dr. Karl Weiss (1913), yapıtlarından birinden aldığı şu bölüme dikkat çekmektedir:

"Bir süre sonra Kont gerçekten de geldi, sanki onunla bir *randevusu* varmış gibi sessizce Esther'e yaklaştı.

"Çoktan beri mi bekliyorsun?' diye sordu alçak sesiyle,

"Bildiğin gibi, altı ay,' diye yanıtladı Esther; 'ama beni bugün gör-r dün mü?'

"Evet, az önce, tramvayda: ve seninle konuşmakta olduğumu duyumsayarak gözlerinin içine baktım.'

"Son görüşmemizden bu yana çok şey "oldu"

"Evet, aramızda her şey bitti sanmıştım.'

. "Nasıl yani?'

"Senin verdiğin bütün armağanlar paramparça oldu — üstelik gizemli bir şekilde. Ama bu çok çok önce fark edilen bir şeydi.'

"Aman tanrım! Şimdi kaza olarak değerlendirdiğim bir yığın olay anımsıyorum. Bir keresinde, büyükannem, aramız iyiyken bana kelebek gözlük vermişti. Camları kristaldı ve otopsilerde³¹ çok işime yarıyordu — gözüm gibi koruduğum bir hazineydi o. Bir gün ihtiyar kadınla aram bozuldu, bana öfkelenildi. Bu olayı izleyen otopside gözlükler durup dururken düştü. Yalnızca kırıldılar sandım ve onanma gönderdim. Ama nerde, bana yardımcı olmadılar; gözlükler bir çekmeceye kondu ve kayboldu.'

"Aman tanrım! Gözle ilgili şeyler çok hassas olsa gerektir. Bir keresinde bir arkadaş bana opera dürbünü vermişti, gözlerime öyle iyi oturuyordu ki, zevkle kullanıyordum. Bu arkadaşla aramız açıldı. Bilirsin, görünür bir neden olmaksızın bozuşulur genellikle; sanki insan istese de uyumlu olamaz. Bu olaydan sonra dürbünü kullanmak iste

²⁹[Bu paragrafla Strindberg'den alınan parça 1917'de eklenmiştir.]

³⁰ [Paranoyakların başka insanlardaki semptomatik edimleri kolaylıkla doğru yorumlamaları aşağıda s. 283-84'de tartışılmaktadır.]

³¹ [Strindberg'in romanındaki Esther Borg, doktordu.]

diğimde net göremedim, iki cam arasındaki bağlantı çok kısıydı, çift gösteriyordu. Bağlantının kısılmadığını ve gözlerimin arasındaki uzaklığın artmadığını söylemeye gerek yok elbet! Her gün olan — kötü gözlemcilerin farkına yarmadığı mucizelerden biriydi bu. Bunu nasıl açıklayabiliriz? ***Nefretin ruhsal gücü sandığımızdan da büyük olsa gerek.*** — Bir şey daha var, senin bana verdiğin yüzüğün taşı düştü, onarılması da olanaksız; gerçekten olanaksız. Bu durumda benden ayrılmak istiyor musun? (***Gotik Odalar***, Almanca çevirisi, s. 258 ve sonrası.)

Semptomatik davranışlar alanında da,³² ruh çözümsel gözlemler sırasında düş gücü geniş yazarlara öncelik verilmelidir. Gözlemlerimiz, bunların uzun zaman önce söylediklerini yinelemekten başka bir şey değil. Wilhelm Ströss, Laurence Steme'nin ünlü güldürü romanı ***Tristram Shandy***¹ deki (VI. Cilt, V. Bölüm) şu bölüme dikkatimi çekti: "...Ayrıca, ***Nazianzum***'lu ***Gregory***'nin ***Julian***'ın aceleci ve ani hareketlerini görünce onun bir gün inancını değiştireceğini öngörmesine; —ya da Aziz ***Ambrose***'nin kafasını farkında olmadan harman-döven gibi bir öne bir arkaya sallayan ***Amanuensis***'ini bu hareketinden dolayı kapı dışarı etmesine; ya da ***Demokritos***' un ***Protagoras***' m bir çalı çırpı demeti yaparken ince dallan demetin içine yerleştirdiğini görünce onun bir bilgin olduğu sonucuna varmasına hiç şaşırıyorum. — Gören bir gözü, diye sürdürdü konuşmasını babam, insanın ruhunun, derinliklerine götürecek binlerce göze çarpmayan kapı vardır; ve ben diyorum ki, diye ekledi, sağduyulu bir adam* odaya girince şapkasını çıkarmaz — ya da odadan çıkarken başına takmaz, kendisini ele verecek bir şey kaçırmaz çünkü."

Buraya sağlıklı ve nevroitik insanlarda görülen kısa ve çeşitli semptomatik edimler ekleyeceğim.³³

Kâğıt oyunlarında yenilgiyi kaldıramayan yaşlı bir meslektaş, bir akşam kabarık bir miktar ortaya koyup kaybetmişti. Yakınmıyordu, ama sıkıntısını göstermemek için garip bir çaba harcadığı belliydi. O

³²[Bu paragrafla Steme'den alıntı* 1920'de eklenmiştir.]

³³[Buradan bölümün sonuna kadarki yazılar, ilk kez 1907 basımında dipnot olarak yer aldı (bkz. s. 236), ve daha sonraki basımlarda bunlara ekler yapıldı. 1924'te metne aktarıldı ve şimdiki durumunu aldı. — Farklı bilgi verilmediği sürece örnekler 1907'de yayımlanmıştır.]

gittikten sonra oturduğu koltukta hemen hemen üzerindeki her şeyi bıraktığı görüldü: gözlükler, puro kutusu ve mendil. Bu kuşkusuz şu çeviriyi gerektiriyor: "Haydutlar! Beni tam anlamıyla soydunuz!"

Zaman zaman çocukluğunda annesiyle yakın ilişkilerinden kaynaklanan bir cinsel güçsüzlükten yakman bir adam, broşürleri ve notları annesinin adının baş harfi olan S harfiyle süsleme alışkanlığında olduğunu söyledi. Annesinden gelen mektupların masasının üzerindeki diğer mektuplara değmesine dayanamıyor, bu nedenle onları hemen ortadan kaldırıyordu.

Genç bir hanım, kendisinden önceki kadının henüz odadan çıkmamış olmasına karşın, muayene odasının kapısını ansızın ardına kadar açtı. "Düşüncesizlik" ettiğini söyleyerek özür diledi; sonradan, geçmişte, meraklın yenemeyerek anne-babasının yatak odasına böyle daldığı ve bu hareketi aynı nedenle yaptığı ortaya çıktı.

Saçlarının güzel olmasından gurur duyan kızlar, taraklarını ve takalarını, bir konuşmanın ortasında düşerek saçlarını serbest bırakacak şekilde takarlar.

Bazı erkekler, tedavi sırasında uzanırken pantolon ceplerinden bozuk paralar saçarlar, bunu yapmakla o görüşme için uygun gördükleri ücreti ödüyorlardır.

Doktorun evine getirdikleri gözlük, eldiven, çanta gibi eşyaları unutanlar, doktorun yanından ayrılamadıklarını ve kısa zamanda gene gelmek istediklerini gösteriyorlardır. Ernest Jones [1911b, 508] şöyle yazıyor: "Ruh çözümlemesi yapan bir doktorun başarısı, ayda elde ettiği örneğin şemsiye, mendil, çanta v.b. eşyaların çokluğuyla ölçülebilir."³⁴

İnsanın, yatmadan saatini kurması, odadan çıkarken ışığı kapatması gibi çok az bir dikkatle gerçekleştirilen alışkanlık niteliğindeki etkinlikler, zaman zaman en sabit görünen alışkanlıklara bilinçdışı komplekslerin etkisini gösteren bozulmalara uğrarlar. *Coenobium* [1909] dergisinde yazan Maeder, bir akşam nöbette olması nedeniyle hastaneden çıkmaması gerekmesine karşın, önemli bir iş için kente inmeye karar veren bir doktordan söz ediyor. Doktor döndüğünde, odasında ışığı yanık görünce şaşırılmış. Daha önce hiç yapmadığı halde, çıkarken

ışığı söndürmeyi unutmuş. Ama unutkanlığının itici gücünü hemen kavramış. Hastanedeki yönetici, ışığı görünce doktorun odasında olduğu sonucuna varacaktı doğal olarak.

Dertlerinin ağır yükü altında bulunan ve zaman zaman depresyona düşen bir adam bana, yaşamın kendisine çok acımasız ve düşmanca geldiği akşamların sabahında saatinin düzenli olarak durduğunu söylüyordu. Saatini kurmamakla sabaha çıkmayı umursamadığını simgesel olarak dile getiriyordu.

Şahsen tanımadığım bir başka adam³⁵ şunları yazıyor: "Kader bana ağır bir darbe indirdikten sonra yaşam öyle acımasız ve zor gelmeye başladı ki, ertesi günü yaşamaya yetecek gücüm yok sanıyordum. Derken nerdeyse her gün saatimi kurmayı unuttuğumu fark ettim. Daha önce bu işi hiç ihmal etmezdim; yatmadan önce düzenli olarak, nerdeyse mekanik ve bilinçdışı bir edim olarak yapardım bu işi, o zamanlar önümde önemle ya da özellikle ilginç bir şey beni bekliyor olurdu. Bu da bir semptomatik edim sayılır mı? Bunu kendime hiç açıklayamadım."

İnsan, Jung'un (1907) ve Maeder'in (1909)³⁶ yaptıkları gibi çoğu kez öylesine, farkına varmadan mırıldandığı şarkıya dikkat etme zahmetine katiansa şarkının sözleriyle aklını meşgul eden konu arasında hemen hemen her seferinde bir bağ olduğunu görecektir.

insanın düşüncelerini sözlerle ya da yazıyla dile getirmesini belirleyen öğeler de³⁷ dikkatli bir incelemeyi gerektirir. Genelde, düşüncelerimizi ortaya koymak için kullandığımız sözcükleri ya da onları gizlemek içiri yarattığımız imgeleri seçmede özgür olduğumuzu sanırız. Dikkatli bir inceleme, bu seçmeyi başka kaygıların belirlediğini ve düşüncenin dile getirildiği biçimin ardında daha derin anlam taşıyan — çoğu kez amaçlanmamış bir küçük noktanın bulunduğunu ortaya koyar. Bir kişi hakkında bir yargıya varılırken, konuşmalarında genellikle yeğlediği imgelerin ve sık sık yinelediği tümcelerinin değerlendirme dışı bırakıldığı çok nadirdir; o sırada ortaya konulmayan imge ve

³⁵[Bu paragraf 1912'de eklenmiştir.]

³⁶ [Bu gönderme, 1910'da eklenmiştir.]

sözcüklerinse, konuşmacıyı çok etkileyen bir konuyu ima ettikleri anlaşılacaktır. Bir kuramsal tartışma sırasında, belli bir anda birinin tekrar tekrar şu deyimini kullandığını fark ettim: "Ansızın insanın kafasında silah patlarsa..."³⁸ Bu kişinin yakınlarında, bir Rus mermisinin oğlunun başındaki şapkayı delip geçtiği haberini aldığım biliyordum.

³⁸ [Yani, "insanın aklına birden bir fikir gelirse..."]

X. BÖLÜM

YANLIŞLAR¹

BELLEK yanlışları, paramnezinin eşlik ettiği unutmada, birincisinde yanlışın (paramnezinin) yanlış olarak görülmemesi, tersine doğru kabul edilmesi özelliğiyle ayrılırlar. Bununla birlikte "yanlış" sözcüğünün kullanılması bir başka koşula daha bağlı gibi görünmektedir. Yeniden üretmeye çalıştığımız ruhsal malzemedeki nesnel gerçekliğin özelliklerini vurgulamak istediğimizde — yani anımsamaya çalıştığımız şeyin kendi ruhsal yaşamımızın olgusundan farklı olduğu, daha doğrusu başka insanların belleğinin onayına ya da reddine açık olduğu durumlarda, "yanlış anımsamaksan değil de "yanlış yapmak"tan söz ederiz. Bu anlamda bir bellek yanlışının antitezi bilgisizliktir.

Düşlerin Yorumu'nda (1900«) kitap yayımlandıktan sonra gördüğümde çok şaşırdığım bazı yanlışlar yapmışım. Bunlar tarihsel bilgilerle, genelde de olgularla ilgiliydi. Yakından inceleyince, yanlışların benim bilgisizliğimden kaynaklanmadığını, çözümlenmeye açıklanabilecek bellek yanlışları olduğunu gördüm. ,

(1) (Birinci basımın) 266. sayfasında [Bölüm VI (G)], Schiller'in doğum yeri olarak —Styria'da da bulunan bir ad olan— [Hesse'deki] *Marburg* kentini gösteriyorum. Yanlış, bir gece yolculuğunda gördüğüm ve nöbetçinin Marburg adını seslenmesiyle uyandırdığım bir düşün çözümlenmesi sırasında gerçekleşiyor. Düşte biri Schiller'in bir kitabıyla ilgili bir soru soruyor. Aslında Schiller [Hesse'deki] üniversite

¹[Bu bölümün ilk kısımları s.249'a kadar, 1901'den kalmadır.]

kenti Marburg'da değil, Swabia'daki *Marbach'Adi* doğmuştur. Dahası, bunu eskiden beri bildiğimi söyleyebilirim.

(1) 135. sayfada [Bölüm V (B)] Hannibal'in babasının adı *Hasdrubal* olarak geçer. Bu yanlış beni fazlasıyla rahatsız etti, ama bu tür yanlışlar konusundaki görüşümü kuvvetle destekledi. Üç prova baskıda bu yanlışın üstünden geçenler arasında, Barca'nın evinin tarihini, kitabın yazarından daha iyi bilen birkaç kişi olsa gerektir. Hannibal'in *babasının* adı *Hamilcar Barca*'ydı—*Hasdrubal*, Hannibal'in hem ordu komutasında yerini alan kayınbiraderinin, hem de *erkek kardeşinin* adıydı.

(2) 177 ve 370. sayfalarda [Bölüm V (D) ve VII (F)] Zeus'un babası Kronos'u iğdiş ettiğini ve tahttan indirdiğini belirtiyorum. Ancak bunu yazmakla, bu gaddarlığı bir kuşak ileriye almış oluyordum; Yunan mitolojisine göre bu acımasızlığı Kronos, babası Uranus'a uygulamıştır.²

Kitabı okuyanların kendi gözleriyle göreceklere üzere, ulaşılması çok güç olan, görülmedik malzemeyi önüme seren belleğimin, bu noktalarda bana yanlış olanı sunması nasıl açıklanacaktı? Ve ayrıca, nasıl olmuştu da, üç ayrı provayı dikkatle okurken — birden kör olmuşçasına bu yanlışları atlamıştım?

Goethe, Lichtenberg'le ilgili olarak şöyle der.³ "Şaka yapmışsa ardında gizlenmiş bir sorun vardır." Aynı şekilde, kitabımdan buraya aldığım bölümler için de şöyle denebilir: bir yanlış yapılmışsa ardında bastırılmış bir şey vardır — yada daha doğru olarak, kökleri bastırılmış malzemede bulunan bir samimiyetsizlik, bir çarpıtma vardır. O kitapta bildirilen düşleri çözümlerken, düş düşüncelerinin ilgili olduğu konuların doğası gereği, bir yanda toparlamadan önce çözümlmeyi kesmek, diğer yandaysa hafif çarpıtmayla bazı gereksiz ayrıntıları yontmak zorundaydım. Başka türlü davranamazdım, hatta ortaya örnekler ve kanıtlar koyabilmek için başka seçeneğim yoktu, içinde bulunduğum güç durum, bastırılmış malzemenin — başka bir deyişle, bilince

²Bvı tam bir yanlış değildi. Söylencenin Orpheus versiyonu, Zeus'un babası Kronos'u iğdiş ettiğini anlatır. (Bkz. Roscher'in *Lexicon of Mythology*.) [Kırs. *dipnot* 2, s. 255.]

³[Goethe'nin görüşü, Freud'un, *Giriş Konferanslarının* (1916-17) 2. Konferansının yanı sıra, Lichtenberg'in pek çok nüktesinin tartışıldığı bir yapıtı olan esprilerle ilgili kitabında da aktarılmaktadır. Ayrıca bkz. S; 145 ve 16 no.lu *dipnot*.]

ulaşmasına izin verilmeyen malzemenin anlatımından başka bir şey olmayan düşlerin garip niteliğinin kaçınılmaz sonucuydu. (Buna karşın bazı duyarlı kişileri incitmeye yetecek süreçler yaşandı.) Ancak, devamının nasıl gelişeceğini bildiğim düşünceleri çarpıtma ya da gizleme işlemini bu düşüncelerden iz kalmaksızın gerçekleştirmek mümkün olmuyordu. Çoğu kez atlayıp geçmek istediğim bir şey, istencim dışında, kullanmak üzere seçtiğim malzeme yanında yer alıyor ve onların arasında, gözümden kaçmış bir yanlış biçiminde ortaya çıkıyordu. Üstelik, verdiğim her üç örnekte de, altta yatan konu aynıydı: yanlışlar, ölmüş babamla ilgili bastırılmış düşüncelerin çeşitli şekilleriydi.⁴

(1) 266. sayfada [Böl.VI (G), VIII] çözümlenmiş düşü okuyan herkes, babama yönelik dostça olmayan bir eleştiri içerebilecek düşünceleri kestiğimi, kısmen apaçık bir şekilde, kısmen de ipuçlarından tahmin etmek şeklinde anlayacaktır. Bu düşünceler ve anılar zincirinin devamında aslında kitapların ve *babamın Marburg* adındaki —*Süd- bahnia* Marburg istasyonunda anons edildiğinde beni uyandıran sözcükle aynı adı taşıyan— bir iş arkadaşının rol oynadığı rahatsız edici bir öykü bulunmaktaydı. Çözümleme sırasında bu Herr Marburg'u kendimden ve okurlarımdan gizlemeye çalıştım; ait olmadığı bir yerde işime burnunu sokmakla ve Schiller'in doğduğu yerin adını *Marback* tan *Marburg*'a değiştirerek benden öcünü aldı.

(2) *Hamilcar* yerine *Hasdrubal*, yani babanın adının yerine kardeşin adını koyma yanlışı, öğrenciliğim sırasındaki Hannibal fantezilerimin içeriğiyle ve babamın, "halkımızın düşmanlarına"* karşı tutumundan hoşnut olmamamla ilgiliydi.⁵ O noktada, babamın ilk evliliğinden olan çocuğu, İngiltere'de yaşayan üvey ağabeyimi tanımamla sonuçlanan İngiltere gezisinin babamla olan ilişkimizi nasıl değiştirdiğini anlatarak sürdürebilirdim anılarımı aktarmayı. Ağabeyimin en büyük oğlu benim yaşımdadır. Dolayısıyla yaşlarımız arasındaki bağlantı, babamın değil de ağabeyimin oğlu olarak dünyaya gelmiş olmam halinde her şeyin ne

⁴[Freud, *Düşlerin Yorumu'nun* ikinci basımına 1908'de yazdığı önsözde, kitabı bitirdikten sonra, onun "kendi öz çözümlememin, babamın ölümüne duyduğum tepkinin bir bölümü" olduğunu gördüğünü söyler. (P.F.K., 4.)]

⁵[Bkz. *Düşlerin Yorumu*, P.F.K., 4, Bölüm V (B).]

denli farklı olacağı yönünde fanteziler yaratmama engel değildi. Bastırılmış fanteziler, beni babanın adı yerine erkek kardeşin adını koymaya zorlayarak çözümlemeyi kestiğim yerde kitabımdaki metni yanlış hale getirdiler.

(3) Yunan panteonunun mitolojik gaddarlıklarını bir kuşak ileri alma yanlışımı bu aynı ağabeyin anısının etkisine bağlıyorum. Ağabeyimin öğütlerinden biri uzun süre belleğimde kaldı. "Yaşamının gidişiyile ilgili olarak" demişti bana, "unutmaman gereken bir şey var; sen, babamın kuşağından sonraki ikinci değil, üçüncü kuşağa aitsin aslında." Babamız ileri yaşında ikinci kez evlenmişti ve dolayısıyla ikinci evliliğinden olan çocuklarına göre fazla yaşlıydı. Yukarıda anlatılan yanlış, kitapta, evlat saygısından söz ettiğim noktada yapmışım.

Zaman zaman, düşlerini aktardığım ya da düş çözümlemelerim sırasında sözünü ettiğim dostlarımin ve hastalarımin, birlikte yaşadığımız olayların ayrıntılarını, yanlış aktardığıma dikkatimi çektikleri olmuştur. Bunlar da gene tarihsel yanlışlar olarak nitelendirilebilir. Düzeltildikten sonra çeşitli yanlışları inceledim ve burada da olguları yalnızca çözümlemede bir şeyi bilerek saptırdığım ya da gizlediğim durumlarda yanlış anımsadığımı gördüm. Burada bir kez daha, ***gözlemlenmemiş bir yanlışın, bilerek gerçekleştirilen bir gizleme ya da baskının yerini aldığı*** görüyoruz.⁶

Baskı sonucu oluşan bu yanlışların, gerçek bilgisizlikten kaynaklanan yanlışlardan kesin bir çizgiyle ayrılması gerekir. Nitekim Wachau'ya yaptığım bir gezi sırasında devrimci lider Fischhof'un yurduna geldiğimi sanmam bilgisizlikten kaynaklanıyordu Örneğin. İki yer arasındaki tek benzerlik aynı adla anılmalarıydı. Fischhof'un Emmersdorfu Carinthia'dadır. Ancak ben bunu bilmiyordum. [1900a, Bölüm V(B).]

⁷İşte beni utandıran bir öğretici yanlış daha; geçici bilgisizlik denebilecek bir örnek: Bir gün, hastalardan biri, Paskalyada yapacağı bir geziye hazırlanmak üzere gereksinim duyduğu ve kendisine vereceğime söz verdiğim Venedik konusundaki iki kitabı anımsattı. "Ha

⁷[Aynı işleyişin bir örneği, "Bir On yedinci-Yüzyıl Demonolojik Nevrozu" (1923d), Bölüm IV'de görülür.]

zırladım, diye yanıtladım onu ve kitaplan almak üzere kitaplığa yönelim.; Aslında, geziyi tedavinin gereksiz yere kesilmesi ve doktora bir maddi kayıp olarak gördüğümünden, hastamın yolculuğunu tümüyle onaylamıyordum, bu nedenle de kitaplan aramayı unutmuştum. Dolayısıyla raflarda gözüme ilişen kitaplan acele acele aramaya başladım. Birinin başlığı "Venedik, Sanat Kenti"ydi; ama bundan başka aynı dizide bir de tarih kitabım var diye düşünüyordum. Haklıydım, işte, "The Medici"yi de buldum. Bunu aldım, bekleyen hastama getirdim ve hemen yanışımı kavrayıp utandım. Elbet gerçeklikte Medici 'nin Venedik'le hiçbir ilişkisinin bulunmadığını biliyordum, ama kısa bir süre için, bunun yanlış olduğunu düşünememiştim. Şimdi dürüst davranmam gerekiyordu; hastamın semptomatik edimlerini sık sık yüzüne vurduğuma göre yolculuğunu onaylamayışımın (o ana dek gizli tutmuş olduğum) itici güçlerini ona içtenlikle açıklamalıydım; onun gözlerindeki yetkemi de ancak böyle koruyabilirdim.

Genelde, hakikati anlatma isteğinin sanılandan da daha güçlü olduğu şaşırtıcı gelebilir. Ama belki de, benim artık pek yalan söyleyememem, ruh çözümlemesiyle uğraşmamın sonucudur. Bir şeyi çarpıtmaya çalıştığım her durumda, bu son örnekte ve öncekilerde görülebileceği üzere samimiyetsizliğimi ele veren bir yanlış ya da başka parapraksi ortaya çıkıyor.

Bütün parapraksiler içinde işleyişleri en az katı olanı, yanlışlardır. Yani bir yanlışın meydana gelmesi, genelde söz konusu zihinsel etkinliğin şu ya da bu türden bir rahatsız edici etkiyle mücadele etmek durumunda kaldığının belirtisidir; ama yanlışın aldığı o belli biçimi belirleyen, gizlenmiş olan rahatsız edici (bozucu) fikrin niteliği değildir. Burada geçmiş deneyimleri dikkate alarak, çoğu basit kalem ya da dil sürçmeleri için de aynı şeyin geçerli olduğunu ekleyebiliriz. Konuşurken ya da yazarken yaptığımız her sürçmede, amaçladıklarımızın dışında yatan bir zihinsel sürecin işbaşında olması nedeniyle bir rahatsızlığın (bozucu ögenin) işe karıştığını söyleyebiliriz; ancak, dil ve kalem sürçmelerinin, çoğu kez, benzerlik yasalarına, tembellik, ya da acelecilik eğilimi yasalarına uyduğunu bunu yaparken de bozucu ögenin kendi özelliklerinden hiçbirini yazmada ya da konuşmada ortaya çıkan yanlışla yüklemeyi başarmadığım da kabul etmek gerekir. Yan-

lışlann saptanmasını mümkün kılan ve aynı zamanda saptamanın (ya da belirlemenin) ölçüsünün sınırlarını koyan dilsel malzemedeki⁸ esnekliktir.

Kendimi yalnızca kendi yanlışlarımla sınırlamış olmamak için aslında dil sürçmelerine ve yanılmalı edimlere de dahil edilebilecek birkaç örnek vereceğim; ancak bütün bu parapraksi biçimleri birbiriyle eşdeğerde olduğundan, bu o kadar önemli değildir.

(4) Bir hastamın —aralarındaki her konuşmanın yalnızca kızı bırakma mücadelesine baştan başlamasına yaradığı gerekçesiyle— âşık olduğu, ancak ilişkisine son vermek istediği kıza telefon etmesini yasakladım. Kıza mektup ulaştırma konusunda güçlükler vardı gerçi ama, ona son kararını bildiren bir mektup yazacaktı. Saat birde, bu güçlükleri aşmanın bir yolunu bulduğunu söylemek üzere bana geldi, bu arada kıza, doktor böyle gerekli görüyor demek için benden izin aldı. Saat ikide, ilişkiyi sona erdirecek mektubu yazmakla uğraşıyordu, derken ansızın yazmayı kesti ve yanında bulunan annesine: "Aa! Mektupta adını yazabilir miyim diye sormayı unuttum profesöre," dedi. Telefona koştu, telefon bağlandı ve aygıtta şunları söyledi: "Yemeğini bitirdiyse profesörle konuşabilir miyim lütfen?" Yanıt olarak şu şaşkın sözleri duydu: "Adolf, aklını mı kaçırdın?" Buyruğum uyarınca duymaması gereken sesin ta kendisiydi bu. Düpedüz "bir yanlış yapmış" ve santrala doktorun numarası yerine kızinkine vermişti.

(5) ⁹ Bir genç hanım, *Habsburgergasse*'de ["Hapsburg Caddesi"] yakınlarda evlenmiş bulunan bir hanım arkadaşını ziyaret edecekti; Masada aileye bundan söz etti, ama yanlışlıkla, *Babenberggasse*'yz , ["Babenberg Caddesi"ne] gideceğini söyledi. Masadakilerden bazıları gülerken kendisinin farketmediği yanlışına—(ya da isterseniz) dil sürçmesine— dikkatini çektiler. Aslında bu olaydan iki gün önce Viyana'da cumhuriyet ilan edilmişti; siyah ve san ortadan kalkmış, yerini eski

⁸[Ayrıca bkz. aşağıda s. 301 vd. Freud dilin bu özelliğiyle ilgili görüşlerini birkaç yerde dile getiriyor. Örneğin, *Düşlerin Yorumu'nda* (1900a), kısaltmalardan söz ederken: "Sözcükler, anlam belirsizliğine yazgılı sayılabilir," (Bölüm VI, (D) *P.F.K.* 5, s.72) demektedir. "*Gradiva*"da (1907a) da Freud, III Bölümün sonunda, belirsizliğin, "konuşma malzemesinin esnekliği sayesinde" olanaklı olduğunu yazar.]

⁹[1919'da eklenmiştir.]

Ostmark'ın renkleri —kırmızı, beyaz ve kırmızı— almış» Hapsburglar da devrilmişti. Konuşmacımız, arkadaşının adresinde, hanedan değişmesini uygulamış bulunuyordu. Viyana'da gerçekten de ünlü bir Babenbergzrstarasse vardır» ama hiçbir Viyanalı ondan "*Gasse*"¹⁰ diye söz etmez.

(6) ¹¹Hayli yoksul ama yakışıklı bir genç olan yerel okul öğretmeni, başkentten gelen bir villa sahibinin kızıyla çıkmak istiyordu, sonunda kız da ona tutkuyla âşık oldu hatta, toplumsal konumlarındaki ve oklarındaki farklılığa karşın, ailesini evlenmelerine izin vermeye razı etti. Bir gün, öğretmen erkek kardeşine mektup yazdı, şöyle diyordu: "Kız aslında güzel değil, ama çok tatlı; bu açıdan işler yolunda. Ama bir Yahudiyle evlenmeye karar verebilecek miyim, bilemiyorum." Bu mektubu nişanlısı aldı ve nişan atıldı, öte yanda erkek kardeş, kendisine gönderilen aşk sözcüklerinin sırrını çözmeye çalışıyordu. Bana bunu aktaran, olayın kesinlikle bir *yanlış* olduğunu, herhangi bir kurnazlığın söz konusu olmadığını söyledi. Eski doktorundan memnun olmayan ancak ondan kurtulmak istediğini açık açık söyleyemeyen, amacını iki mektubu birbirine karıştırarak gerçekleştiren bir hanımı konu alan bir başka olgu daha biliyorum. Burada hiç değilse, komedilerden iyi tanıdığımız bu olayın, *itici güçten* yararlanmış bilinçli bir hile değil de bir yanlış olduğunu garanti edebilirim.

(7) ¹²Brill [1912» 191] kendisine ortak bir tanışından haber soran ve bunu yaparken de hanımı yanlışlıkla kızlık soyadıyla anan bir hanımdan söz eder. Dikkati yanlışla çekildiğinde, hanımın kocasından hoşlanmadığını, evlendiklerine çok üzüldüğünü itiraf eder.

¹⁰ [Viyana'da "cadde" karşılığı, önemli caddeler için "*Strass e*" önemsizler içinse "*Gasse*" olmak üzere iki terim kullanılır.,—Charlemagne, daha sonra Avusturya olan bölgeye "*Ostmark*" (Doğu Eyaleti) adını verdi. Başlangıçta Babenberg hanedanı zamanında önemli bir bölgeydi. Bu on üçüncü yüzyılda sona erdi ve Birinci Dünya Savaşı dek hüküm süren Hapsburglar (ya da Habsburglar)a geçti. (İmparatorluğun siyah ve sarı renkleri yerine) yeni Cumhuriyetin benimsediği kırmızı, beyaz ve kırmızı, Babenberglerin renkleri idi.]

¹¹[1907'de eklenmişin]

¹²[1912'de eklenmiştir.]

(8) ¹³ işte gene dil sürçmesi diye betimlenebilecek bir başka yanlış. Genç bir baba ikinci kızının doğumunu bildirmek üzere nüfus memuruna gidiyor. Çocuğun adı sorulduğunda, "Hanna" yanıtını veriyor, ve memur kendisine, zaten bu adı taşıyan bir kızı olduğunu söylüyor. İkinci kızın doğumunun birincisinininkine kadar hoş karşılanmadığı sonucunu çıkarabiliriz.

(9) ¹⁴Birkaç ad karıştırma gözlemi daha ekleyeceğim; bunlar da elbet aynı şekilde bu kitabın diğer bölümlerine eklense olurdu.

Bir hanım, ikisi uzun zamandır evli bulunan üç kızın annesidir; en küçük kız, hâlâ kısmetini beklemektedir. Ailenin dostu bir hanım, her iki düğünde de aynı armağanı, pahalı bir gümüş çay takımı vermiştir. Ne zaman bu çay takımından söz edilse, annesi bunun üçüncü kızına ait olduğu yanlışını yapmaktadır. Yanlışın, annenin —aynı düğün armağanını alacağı varsayımıyla— son kızının da evlendiğini görme arzusunu dile getirdiği açıktır.

Bir annenin kızlarının, oğullarının ya da damatlarının adlarını karıştırması şeklinde sık görülen olayların yorumlanması da aynı ölçüde kolaydır.

(10) işte iki adın inatla bir diğerrinin yerine kullanıldığı güzel bir örnek; bunu, olayı bir sanatoryumda kaldığı sırada kendi üzerinde gözlemleyen Herr J.G. den alıyorum:

"Bir gün (sanatoryumda) yemekte, masada yanımda oturan hanımla beni pek de ilgilendirmeyen ve baştan sona alışıl gelmiş havada, konuşurken, özellikle pohpohlayıcı bir tümce kullandım. Gençliğini gerilerde bırakmış olan bu evde kalmış kız, kendisine genelde bu türden incelikli ve övücü sözler söyleme alışkanlığında olmadığını söylemeden edemedi —bu sözlerde yalnızca belli bir hayıflanma değil, ikimizin de tanıdığı, ve kendisine karşı duyarlı olduğum bir genç hanıma karşı davranışına taş atma havası da vardı. Elbet bunu hemen anladım. Konuşmamızın bundan sonraki bölümünde, komşum her seferinde beni müthiş mahcup ederek, tekrar tekrar kendisine, biraz da haklı olarak şanslı rakibi olarak gördüğü o genç hanımın adıyla seslendiğim uyarısını yaptı."

(11) ¹⁵Ciddi bir geçmişi olan, bana olayın tanığı aynı zamanda kahramanlarından biri tarafından anlatılan bir olayı da bir "yanlış" olarak aktaracağım. Bir hanım eşi ve iki yabancıyla birlikte bir akşam dışarda eğleniyorlar. İki "yabancıdan biri hanımın yakın arkadaşı; ancak diğer iki kişi bunu bilmiyor, ve de bilmemeleri gerekiyor. Arkadaşlar, evli çifti evlerinin kapısına kadar geçiriyorlar, kapının açılmasını beklerken de birbirlerine veda ediyorlar. Hanım yabancıya başıyla selâm veriyor, elini uzatıyor ve birkaç nazik sözcük söylüyor. Sonra gizli sevgilisinin koluna giriyor, kocasına dönüyor ve aynı şekilde ona da veda etmeye başlıyor. Kocasını da olaya katılıyor, şapkasını çıkarıyor ve abartılmış bir nezaketle, "Güle güle sayın bayan!" diyor. Dehşete kapılan hanım, âşığının kolunu bırakıyor, kapıcı kapıda görünmeden, "Tanrım! Bu ne aptallık!" diye ünlemeye vakit buluyor. Erkek, hanımının bağlılığına, olasılıkların sınırlarını aşacak ölçüde güvenen erkeklerdendi. Böyle bir durumda birden fazla yaşamın tehlikede olacağını tekrar tekrar söyler dururdu. Dolayısıyla bu yanlışın içerdiği meydan okumayı fark etmesini engelleyecek çok güçlü bir iç engelle donanmıştı.

(12) ¹⁶İşte hastalarımın birinin yanlış: bir karşıt anlamı dile getirmek amacıyla tekrarlanmış olması, bu yanlış özellikle öğretici kılıyor. Aşın önlemlerle bir genç olan hastam, uzun süren iç mücadelelerden sonra uzun süredir âşık olduğu, ve de aynı şekilde kendisine âşık olan kıza evlenme teklif etme noktasına gelmişti. Nişanlısını evine bıraktı, ona veda etti, ve büyük bir mutluluk içinde tramvaya bindi, biletçi kızıdan *iki* bilet aldı. Altı ay kadar sonra evlendi, ancak bu ikili yaşantıya henüz uyarlanmamıştı. Evlenmekle doğru olanı mı yapıp yapmadığını düşünüyordu, arkadaşlarıyla olan eski ilişkilerini özlüyordu ve kızın ailesinde çeşit çeşit yanlışlar buluyordu. Bir akşam genç karısını kayınpederinin evinden almaya gitmişti, onunla birlikte tramvaya bindi ve yalnızca bir bilet istemekle yetindi.

(13) ¹⁷İstenmeden bastırılan bir arzunun, bir "yanlış" aracılığıyla doyurulduğu, Maeder'in (1908) güzel bir örneğinde betimleniyor. Bir meslektaş, izin gününü, hiç rahatsız edilmeksizin kesintisiz yaşamak

¹⁵[1917'de eklenmiştir.]

¹⁶[1919'da eklenmiştir.]

¹⁷ [1919'da eklenmiştir.]

istiyordu; ancak Luceme'e hiç de sabırsızlıkla beklemediği bir ziyaret yapması gerekiyordu; Uzun bir tereddütten sonra, gene de oraya gitmeye karar verdi. Zürih ile Arth-Goldau arasındaki yolculuğunda günlük gazeteleri okuyarak vakit geçirdi. Daha sonraki istasyonda tren değiştirdi ve okumasını sürdürdü. Sonunda bilet kontrolörü kendisine yanlış trende olduğunu — elinde Lucerne bileti bulunduğunu ancak trenin Goldau'dan Zürih'e gitmekte olduğunu bildirinceye dek bu böyle gitti.

(14) ¹⁸Tanrı bir başarıya ulaşmasa da, gene aynı yanlış işleyiş aracılığıyla bastırılmış bir arzuya yardımcı olma girişimi, Dr. V. Tausk (1917) tarafından "Yanlış Yöne Seyahat" başlığı altında aktarılıyor:

"Cepheden izinle Viyana'ya gelmiştim. Eski hastalarımın biri kentte olduğumu duymuş, hasta olduğundan beni evine çağırdı. Ricasına uydum ve onunla iki saat geçirdim. Ayrılırken hasta adam bana ne kadar ödeyeceğini sordu. 'Ben burada izindeyim, doktorluk yapmıyorum şimdi,' diye yanıt verdim. 'Bunu bir dost ziyareti olarak kabul edin lütfen.' Hasta kuşkusuz hak edilmemiş bir dostluk karşılığında benden profesyonel hizmet isteyemeyeceğini düşündüğünden tereddüt etti. Ama sonunda, para vermemesinin hoşnutluğuna yenildi ve bir ruh hekimi olarak kuşkusuz doğru olanı yaptığım görüşünü dile getirerek yanıtımı kabul ettik Birkaç saniye sonra, cömertliğimin içtenliği konusunda kuşku duymaya başladım, aklım —yalnızca tek bir açıklaması olan— kuruntularla dolu olarak X hattında bir tramvaya bindim. Kısa bir yolculuktan sonra Y hattına geçmem gerekiyordu. Tramvay değiştireceğim noktada beklerken, ücret meselesini unuttum ve hastamın hastalığının belirtilerini düşünmeye başladım. Bu arada beklediğim tramvay geldi, bindim. Ama ilk durakta gene inmek zorunda kaldım. Aslında hiç farkına varmaksızın Y tramvayı yerine bir X tramvayına binmişim ve geldiğim yöne — ücret kabul etmeyi arzulamadığım hastamın bulunduğu yöne dönmekteydim. ***Bilinç dışım ücreti almayı arzulamıştı***[^]

(15) ¹⁹14 numaralı örnekteki çok benzer bir olay da bir keresinde benim başıma geldi. Büyük ağabeyime, o yaz kendisine uzun süredir

yapmam gereken ziyareti, bir İngiliz tatil köyünde gerçekleştireceğime söz vermişim; zamanın kısıtlı olması nedeniyle yolculuğumu hiçbir yerde kesintiye uğratmaksızın en kısa yoldan gitmeyi istiyordum. Hollanda'da bir gün kalabilir miyim diye sordum, bunu dönüş yolculuğuma ertelememi istedi. Buna göre Cologne *yoluyla* Münih¹ ten. Rotterdam'a ve Harwich'e gidecek geminin gece yarısı kalkacağı yer olan Hoek van Holland'a ulaşacaktım. Cologne 'da tren değiştirmem gerekiyordu; Rotterdam ekspresine binmek üzere trenimden indim, ama ekspresi bulamadım. Birkaç demiryolu memuruna sordum, o platformdan ötekine gönderildim, müthiş bir umutsuzluğa kapıldım ve bu sonuçsuz arayış sırasında trenimi kaçırmış olabileceğimi düşünmeye başladım. Düşüncem doğrulandıktan sonra geceyi Cologne 'da mı geçirsem diye düşündüm. Bu seçeneği yeğlememi gerektiren nedenler arasında dinsel bir evlatlık görevi de vardı — eski bir aile geleneğine göre, atalarım bir keresinde Yahudilere yönelik baskılar nedeniyle bu kentten kaçmışlardı. Ama gene de vazgeçtim, bir sonraki trenle Rotterdam'a gittim; oraya geç saatlerde vardığımdan, Hollanda'da bir gün geçirmek zorundaydım.

O gün, uzun süredir düşlediğim bir arzumun gerçekleşmesine yaradı; Hague'da, ve Amsterdam'daki Rijksmuseum'da Rembrandt'ın görkemli resimlerini görebildim. Ertesi sabah, trenle İngiltere topraklarında giderken, izlenimlerimi topladığımda, Cologne istasyonunda, — hem de trenden indiğim platformda, birkaç adım ötemde, üzerinde "Rotterdam-Hoek van Holland" yazılı büyük bir tabela gördüğümü çok iyi anımsadım. Yolculuğumu sürdürmek için binmem gereken tren oracıkta beni bekliyordu. Bu apaçık belirlenmiş yöne karşın oradan alel acele uzaklaşmam ve treni bir başka yerde aramam —ağabeyimin talimatının tersine— bu yolculukta Rembrandtları izlemeye karar vermemişsem elbet, ancak ve ancak anlaşılmaz bir "körlük" olarak tanımlanabilirdi. Bunun dışındaki her şey —iyi oynanmış şaşkınlığım, geceyi Cologne'da geçirme yönündeki "dindar" niyetimin ortaya çıkışı— yalnızca tam anlamıyla gerçekleşinceye dek kendimden gizlediğim kararımı yerine getirmek için yürütülmüş bir gizli plândan başka bir şey değildi.

(16) ²⁰ J. Stârcke (1916) kendi kişisel deneyimlerinden görünürde yadsınan bir arzunun gerçekleştirilmesi için "unutkanlığın" yarattığı benzer bir aracı anlatıyor.

"Bir keresinde bir köyde slayt da göstereceğim bir konferans verecektim, ancak konferans bir hafta ileriye alındı. Bu erteleme mektubunu yanıtladım ve defterime yeni tarihi yazdım. Bu köye öğleden sonra gitmeyi istiyordum, çünkü böyle olursa, orada oturduğunu bildiğim bir yazarı da ziyaret edebilecektim. Ancak ne yazık ki, o sıralarda hiçbir öğle sonrasındaki saatlerim boş değildi. Ziyaret fibrinden *t*, istemeye istemeye vazgeçtim.

. "Konferans akşamı geldiğinde, slayt çantamı aldım, alel acele istasyona yollandım. Treni kaçırmamak için taksiye binmem gerekiyordu. (Nedense işleri hep böyle son dakikaya bırakır, sonunda trenleri ; : kaçırmamak için taksiye binmek zorunda kalırım.) Gideceğim yere vardığımda, (küçük yerlerdeki konferanslarda âdet olduğu üzere) istasyonda beni karşılayan kimsenin bulunmadığını görünce biraz şaşırđım. Ansızın konferansın bir hafta ertelendiğı ve başlangıçta saptanan tarihte boşuna bir yolculuk yaptığım aklıma geldi. Unutkanlığima lânet okuduktan soma bir* sonraki trenle eve dönüp dönmeme konusunda kararsızlık geçirdim. Ancak iyice düşündükten sonra, o istediğim ziyareti yapmak için bunun iyi bir fırsat olduğuna karar verdim ve kararımı yürürlüğe koydum. Yolda, ziyaret için yeterli zamanımın olması yönündeki doyurulmamış. İsteğimin bu tuzağı kurduğı aklıma geldi. Elimdeki ağır slayt çantasının yüküyle trene yetişmek için koştuğum, bilinçdışı amacı çok daha etkili bir şekilde gizlemeye yaramıştı."

Burada açıklamasını verdiğim²¹ yanlışlar sınıfının pek kalabalık olmadığı ve özellikle önemli bulunmadığı düşünülebilir belki. Ancak ben buna karşılık, aynı yaklaşım çizgisini, insanların yaşantılarında ve bilimsel çalışmalarında yaptıkları çok daha önemli *yargı yanlışlarına* dek uzatıp uzatamayacağımız sorusunu soruyorum. Dış gerçekliğin

resmini, resmi algılayanın ruhsal bireyselliği boyunca yapılan yolculuk sırasında normalde maruz kaldığı çarpılmaya karşı algılandığı şekliyle korumanın ancak çok nadir ve en iyi şekilde dengelenmiş zihinler için olanaklı olduğunu düşünüyorum.

XI. BÖLÜM

BİRLEŞİK PARAPRAKSİLER¹

SON verilen örneklerden ikisi —Medici”yi Venedik’e aktaran kendi yanlışımla [s. 250], koyduğum yasağa karşın telefonda nişanlısıyla konuşmayı başaran genç adamla ilgili yanlışı [s. 251 ve sonrası]— aslında tam doğru olarak betimlenmedi. Dikkatlice bir inceleme, bunların bir unutma ve bir yanlıştın birleşmesinden oluştuğunu ortaya koyacaktır. Bu birleşimi bazı başka örneklerle daha da açık şekilde gösterebilirim.²

(1) Bir arkadaş bana şu deneyimini anlattı: "Birkaç yıl önce, bir gün oyunumun sahneye konmasında bana yardımcı olabileceği düşüncesiyle belli bir yazın derneğinin kuruluna seçilmeme izin verdim; çok ilgimi çekmemesine karşın, her Cuma yapılan toplantılara düzenli olarak katıldım. Derken birkaç ay önce, F. tiyatrosunda oyunumun oynanacağı sözü verildi; o günden beri, düzenli olarak derneğin toplantılarına gitmeyi **unutuyorum**. Sizin konuyla ilgili kitabınızı okuyunca unutkanlığımdan utandım. Artık bu insanlara ihtiyacım kalmadığı için onlardan uzak durmanın kötü bir davranış olduğunu düşünerek kendime kızdım ve gelecek Cuma günü hiçbir şekilde toplantıyı unutmamaya karar verdim. Bu kararımı ta uygulayınca ve toplantının

¹[Bu bölüm ilk kez 1907 basımı için yazılmıştı. O zaman yalnızca ilk dört paragrafla sonuncu paragraftan oluşuyordu. Kitabın daha sonraki basımlarına yeni örnekler eklendi.]

²*Giriş Konferansları* ‘nın (1916-17) Birinci Bölümünde tekrarlanan çok sayıda örnekten biri olan bu örneğin, o kitapta R. Reitler tarafından sağlandığı belirtilmektedir.]

yapılacağı salonun kapısına gelinceye dek kendime anımsatıp durdum. Şaşkınlık içinde kapının kilitlenmiş olduğunu gördüm; toplantı bitmişti. Aslında gün konusunda bir yanlış yapmıştım; o gün Cumartesiydi"

(1) Bu örnek de, bir semptomatik edimle koyduğu yeri unutma olayını birleştiriyor. Biraz dolambaçlı yollardan bana ulaştı ama güvenilir bir kaynaktan geliyor.

Bir hanım, ünlü bir sanatçı olan eniştesiyle Roma'ya gidiyor. Konuk, Roma'daki Alman topluluğu tarafından büyük saygıyla karşıılıyor, ve birçok armağan arasında kendisine bir de antika altın madalya veriliyor. Hanım, eniştesinin bu sevimli nesnenin değerini yeterince takdir etmediğine hayıflanıyor. (Roma'da yerini kız kardeşi aldığından) evine döndüğünde bavulları açarken, madalyayı —nasıl olduysa— alıp getirdiğini görüyor. Hemen eniştesine bir mektup göndererek durumu anlatıyor ve alıp getirdiği şeyi ertesi gün Roma'ya göndereceğini bildiriyor. Ama ertesi gün madalyanın bilinmeyen bir yere bulunamayacak kadar iyi bir şekilde konulduğu anlaşılıyor, madalya bulunamıyor ve gönderilemiyor; "dalgınlığının" anlamı, işte bu noktada hanımın aklına geliveriyor: nesneyi kendine saklamak istiyordu.

(2) ³Parapraksinin uyguladığı yöntemi de sürekli değiştirerek, inatla kendini tekrar ettiği bazı olgular var:

Ernest Jones (19116, 483) bir keresinde bilmediği nedenlerle bir mektubu postalamaksızın birkaç gün masasının üzerinde bırakmıştı. Sonunda göndermeye karar verdi, ancak adresi yazmayı unuttuğundan, "Ölü Mektuplar Servisi" zarfı gönderene iade etti. Adresi yazıp götürdü, ama bu kez pul yapıştırmamıştı. Artık mektubu göndermeye gönüllü olmadığını gözardı edemezdi.

(3) Bir etkinliği, iç dirence karşı yerine getirme yönündeki boş girişimler, Viyana'lı Dr. Karl Weiss'in gönderdiği kısa mektupta çok etkileyici bir şekilde betimlenmiş:

"Aşağıdaki küçük öykü, bilinçdışının, bir amacın gerçekleşmesini önleyecek bir itici gücünün bulunması durumunda kendisini nasıl ts-

larla hissettirdiğini ve bu dirence karşı koymanın iie denli güç olduğunu gösteriyor. Bir tanıdık kendisine ödünç olarak bir kitap vermemi ve ertesi gün getirmemi istedi. Hemen getireceğime söz verdimi ama hemen, başlangıçta açıklayamadığım canlı bir hoşnutsuzluk duygusunun farkına yardım. Daha sonra anladım: söz konusu kişinin bana yıllardır belli bir miktar borcu vardı ve anlaşılan ödemeyi de düşünmüyordu. Konu üzerinde daha fazla düşünmedim, ama ertesi sabah aynı hoşnutsuzluk duygusuyla olayı anımsadım ve hemen kendi kendime dedim ki: 'Bilinçdışın kitabı unutman için gerekeni yapacak; ama sorumsuz davranmış olmak istemediğine göre, unutmamak için ne gerekiyorsa yap.' Eve geldim, kitabı paketledim ve üzerinde mektuplarımı yazdığım masanın üzerine, yanibaşına koydum. Biraz sonra dışarı Çıktım; birkaç adım attım ve postalayacağım mektupları masamın üzerinde unuttuğumu anımsadım. (Bu arada, bunlardan biri, belli bir konuda desteğini almayı boşuna umduğum birine hoş olmayan sözler: yazmak durumunda kaldığım bir mektuptu.) Döndüm, mektupları aldım, gene yola koyuldum. Tramvayda, karıma bir şey almaya söz verdiğim aklıma geldi, bunun küçük bir paket olacağı düşüncesiyle sehvindim. O noktada, 'Paket' - 'kitap' çağrışımı oluştu kafamda, bir baktım kitap elimde değil. Yani yalnızca birinci çıkışında değil, yanibaşında duran mektupları aldığımda da görmezden gelmede ısrar etmişim."

(4) Aynı durum, Otto Rank'ın (1912) ayrıntılı bir şekilde çözümlediği bir olayda da görülüyor:

"Aşırı ölçüde düzenli, bilgiç ve dakik bir adam, kendisi için hayli olağandışı sayılacak aşağıdaki olayı anlattı. Bir öğle sonrası sokaktaydı ye saati öğrenmek istedi; saatini evde bıraktığını gördü — daha önce hiç böyle bir şey yaptığını anımsamıyordu. Akşam için, tam saatinde gitmesi gereken bir randevusu olduğundan ve bu vakitten önce de gidip saatini almaya yetecek zamanı olmadığından, arkadaşı olan bir hanıma yaptığı ziyaretten yararlanarak o akşam için onun saatini ödünç almak istedi. Hanımı ertesi sabah ziyaret etmesi beklendiğinden, saati de o zaman iade edebileceğinden, akla uygun bir girişimdi bu. Ancak ertesi gün, ödünç aldığı saati sahibine geri vermek istediğinde, büyük bir şaşkınlık içinde bu kez **bu saati** evde unuttuğunu gördü. Üzerinde kendi saati vardı. Hemen hanımın saatini aynı gün öğleden sonra iade

etmeye karar verdi ve bu kararını uyguladı. Ancak hanımdan ayrılırken saatine bakmak istediğinde, inanılmaz bir öfke ve şaşkınlık içinde kendi saatini evde unuttuğunu gördü.

^MBu parapraksinin tekrarı, düzenli ve kuralcı oluşuyla övünen bu adama öylesine patolojik görünüyor ki, olgunun ruhbilimsel itici güçlerini öğrenmek istiyor; bunlar, ilk unutkanlığının olduğu gün başından hoş olmayan bir olayın geçip geçmediği, geçtiyse hangi bağlamda yaşandığı yönündeki ruh çözümsel araştırmayla hemen ortaya çıkıyor. Adam hemen —saatini unutup da dışarı çıkmasından kısa bir süre önce— yemekten sonra, kendisine, onu hayli üzen ve masrafa sokan sorumsuz bir akrabalarının, kendi [akrabanın] saatini rehine bıraktığını, ancak evde saat gerektiği için ondan [anlatıcıdan] saati rehinden kurtarmak için para istediğini söyleyen annesiyle yaptığı konuşmayı anımsadı. Bu az çok zorla alınmış olan para onu çok rahatsız etmiş ve akrabanın yıllardır başına açtığı dertleri anımsamıştı. Dolayısıyla semptomatik ediminin birden fazla belirleyicisi olduğu görülüyor. Her şeyden önce aşağı yukarı şöyle ilerleyen bir düşünceler zincirinin oluşmasını sağlamıştı: 'Benden böyle para alınmasına izin vermeyeceğim ve eğer bir saate gerek varsa, kendiminkini evde bırakacağım.¹ Ama akşamki randevusu için saate gereksinimi olduğundan, bu amaç ancak bilinçdışı bir yoldan, bir semptomatik edim şeklinde gerçekleşebildi. İkinci olarak unutma ediminin simgelediği şu anlama geliyordu: 'Bu beş para etmez [akraba] için sürekli para fedakârlığında bulunmak beni mahvedecek, sonunda her şeyimi yitireceğim.' Annesinin verdiği bu haber karşısında duyduğu öfkenin anlık bir öfke olduğunu söylemiş olmasına karşın, aynı semptomatik edimin tekrarı, (öfkenin) bir anlamda sanki bilinçli olarak 'Bu olayı aklımdan çıkaramıyorum,⁴ diyormuş gibi, bilinçdışında yoğun bir şekilde sürdüğünü gösteriyor. Bilinç- dışının bu tutumunu dikkate alarak aynı şeyin hanımın ödünç alınmış saatinin başına gelmesine şaşmamak gerekir. Ama bu "masum" hanımın saatine aktarılmayı destekleyen özel itici güçler de vardı belki. Belki de en ortada görünen itici güç, hanımın saatini, feda etmek zo-

¹"Bir fikrin işleyişini bilinçdışında sürekli sürdürmesi bazen parapraksiyi izleyen bir biçimde, bazen de parapraksinin tekrarı ya da düzeltmenin başarılabilmesi şeklinde kendini gösterir."

runda olduğu kendi saatinin yerine koymak isteyebileceğiydi ve bu yüzden onu ertesi gün geri vermeyi unuttu. Belki de saati, hanımdan bir anı olarak saklamaktan mutluluk duyacaktı. Üstelik hanimin saatinı unutmak ona, hayran olduğu hanıma ikinci bir ziyaret yapma fırsatı veriyordu. Nasılsa sabahleyin bir başka konuyla ilgili olarak onun evine gitmek zorundaydı, saati unutmakla, önceden saptanmış bu ziyareti, saati geri vermek gibi rastlantısal bir amaç için kullanmanın yakışık almadığını da belirtiyor olsa gerekti. Dahası, kendi saatinı iki kez unutulması ve öteki saati bu şekilde geri verebilmesi, bilinçdışında, her iki saati de aynı anda taşıtmaktan sakınmaya çabaladığını da göstermektedir. Anlaşılan, akrabasının isteğiyle çarpıcı bir zıtlık oluşturabilecek bu aşırı bolluk içinde olma görünümünden sakınmaya çabalıyordu. Ama te yanda, bu araçlar yardımıyla ailesine (annesine) karşı vazgeçilmez yükümlülükleri olduğu konusunda da kendini uyarılmış oluyor, hanıma karşı beslediği anlaşılan evlenme arzularını dizginlemeye çalışıyordu, Son olarak, bir hanımın saatinı unutulmanın bir başka nedeni de, bir önceki akşam, bekâr bir erkek olarak arkadaşlarının yanında bir bayan saatine bakmaktan utandığı ve bunu kimseye belli etmeden yaptığı olgusunda aranabilir; bu tersliğin tekrarlanmasını engellemek için onu artık yanında taşımak istememiş olabilir. Ama te yanda onu geri vermek zorunda olduğundan, burada da sonuç çatışan Coşkusal itkilerle bilinçdışı etkenin pahalıya mal olan zaferi arasındaki. Uzlaşma-oluşumu olarak ortaya çıkan bilinçdışında gerçekteşmiş bir semptomatik edim şeklinde kendini gösteriyordu."

şimdi, J. Starcke'nin (1916,108-9) gözlemediği ç olguyu aktarıyorum.⁵

(5) *Geriye itilmiş bir karşı-istencin anlatımı olarak koyduğunu bulamama, kırma ve unutma.* "Bir bilimsel çalışma için birkaç resim topladığım; bir gün, erkek kardeşim bir konferansta slayt olarak kullanmak üzere birkaçını ödünç almak istedi. Bir an için büyük zorluklarla derlediğim resimlerin benden önce bir başkasına gösterilmesini ya da yayımlanmasını dşndğmn farkında olmama karşın, is

tediği resimlerin negatiflerini arayacağımı ve bunlardan slayt yaptıracağımı söyledim. Ancak bu negatifleri bulamadım, ilgili negatiflerin bulunduğu bir yığın kutuyu alt üst ettim, tek tek en azından iki yüz negatifi elden geçirdim; ama aradığım negatifler orada yoktu. Hatta erkek kardeşimin resimleri almasını istemediğim kuşkusuna da kapıldım. Dostça olmayan bu düşünceyi bilinçli hale getirip de onunla savaştıktan sonra kutular yığınının en üstündeki kutuyu bir kenara koyduğumu ve ona hiç bakmadığımı fark ettim; aradığım negatifler, bu kutuydu. Kutunun kapağında içindekilerin listesi yazılıydı, belki de kutuyu kenara koymadan Önce alel acele bu yazıya göz atmıştım. Ne var ki, dostça olmayan düşünce henüz tümüyle sindirilmiş görünmüyordu, çünkü slaytlar verilinceye dek çeşitli başka olaylar oldu. Slaytlardan birinin camını temizlemeye çalışırken fazla bastırdım ve kırdım. (Normalde bir slaytı asla bu şekilde kırdığım olmadı.) Bu slayttan yeni bir kopya aldırduğumda, elimden düştü, ayağımı ansızın uzatıp yere düşmesini engellemeseydim o da parçalanacaktı. Slaytları çerçeveleyip üst üste dizdiğimde, koca deste bir kez daha yere düştü, neyse ki kırılan olmadı. Son olarak, bunları paketleyip göndermem için birkaç günün geçmesi gerekti; çünkü her sabah bu işi yapmaya niyetlenmeme karşın, tekrar tekrar unutuluyordum."

(6) **Tekrarlanan unutkanlık — ardından yanlış uygulama:** "Bir gün, bir tanışma kartpostal gönderecektim; ama bu işi birkaç gün erteledim. Bu ertelemenin şu nedenlerden kaynaklandığı konusunda ciddi kuşkularım vardı: tanışım, bana yazdığı mektupta, beni ziyaret etmesini pek istemediğim birinin bir hafta içinde beni görmeye geleceğini' bildiriyordu, Hafta geç ip de istenmeyen ziyaret olasılığı zayıflayınca, ona ne zaman serbest olduğumu bildiren bir kart yazdım. Kartı yazarken başlangıçta, *druk werk* ([Hollanda dilinde] "zor, titiz ya da yorucu iş") nedeniyle daha önce yazamadığımı eklemeyi düşünmüştüm; ama sonunda aklı başında hiçbir insanın bu basmakalıp bahaneye artık inanmayacağını düşünerek vazgeçtim. Bu küçük yalan gene de kendini ortaya koymak durumunda mıydı, bilemiyorum, ama kartı posta kutusuna atarken yanlışlıkla bir alttaki deliğe —üzerinde *Druherk* ([Hollandaca] 'basılı kâğıtlar') yazan kutuya ittim."

(7) *Unutma ye yanlışı* "Bir sabah, güzel bir havada, bir kız, alçı büst taslakları çizmek üzere Rijksmuseum'a gitmişti. Hava çok güzel olduğundan yürüyüş yapmayı yeğlemesine karşın, bugün olsun çalışkanlık edip çizim yapmaya karar verdi. Önce biraz resim kâğıdı alması gerekiyordu. (Müzeden yürüyerek on dakika uzaktaki) dükkâna gitti ve kalem aldı, başka çizim malzemeleri aldı, ancak kağıt almayı unuttu. Sonra müzeye gitti ve çalışmaya hazır bir şekilde taburesine otururken, kâğıdının olmadığını gördü, dükkâna geri döndü. Biraz kâğıt aldıktan sonra hevesle çizmeye başladı, iyi gidiyordu, ancak bir süre sonra müze kulesindeki saatin uzun uzun çaldığını duydu. 'Demek saat on iki,¹ diye düşündü ve kuledeki saat çeyreği vuruncaya dek ('bu', diye düşündü 'on ikiyi çeyrek geçtiğini haber veriyor') çalışmasını sürdürdü, çizim malzemelerini topladı ve Vooidelpark'tan⁶ geçerek kızkardeşinin evine yürümeye, orada da bir kahve içmeye (bu Hollanda'da öğle yemeği demektir) karar verdi. Suasso Müzesinde saatin yarım değil de on iki olduğunu görünce şaşırıldı! Güzel hava, çalışkanlığını bastırmış bunun sonucu olarak da, saat on bir buçukta on iki kez çaldığında, çan kulesi saatlerinin buçuklarda da saat başıymiş gibi çaldığını anımsamamıştı."

(8) ⁷ Yukardaki örneklerden bazılarının gösterdiği üzere, bilinçdışı bozucu bir eğilim aynı türden parapraksiyi inatla tekrar ederek de amacına ulaşabilir. Münih'te Drei Masken Verlag tarafından yayımlanmış *Frank Wedekind und das Theater* başlıklı küçük bir kitaptan bunun eğlendirici bir örneğini aktarabilirim burada; ama Mark Twain biçimiyle anlatılmış öykücünün sorumluluğunu kitabın yazarına bırakacağım.

"Wedekind'in *Die Zensur* [Sansür] adlı tek perdelik oyununun en ciddi ve ağırbaşlı yerinde şöyle bir açıklama yer alıyor: 'Ölüm korkusu bir zihinsel yanlıştır [*"Denkfehler"*]' Bu tümceye pek önem veren yazar, provalarda aktörden, '*Denkfehler*' sözcüğünden Önce biraz durmasını istedi. Oyun gecesi* rolüne kendini iyice kaptırmış olan aktör, durağı uygulamaya özen gösterdi; ama elinde olmaksızın, en ciddi tonla

⁶Amsterdamın "Bois de Boulogne"u. Suasso Müzesi, Belediye Müzesinin bir bölümüdür*]

⁷[1919'da eklenmiştir.]

masıyla, 'Ölüm korkusu bir *Druckfehler* [düzelti yanlışadır,*], dedi. Oyundan sonra yazar, aktörün sorusuna yanıt olarak, en küçük bir eleştirisinin bile bulunmadığını söyledi; yalnız, söz konusu tümcede, ölüm korkusunun bir düzelti yanlış değil, zihin yanlış olduğunun belirtildiği uyarısını yaptı. — *Die Zensur* ertesi gece tekrar oynanırken, aktör, aynı bölüme geldiğinde, gene aynı derecede ciddi bir ses tonuyla, 'Ölüm korkusu bir *Denkzettel'dk* [uyandır]' açıklamasını yaptı. Wedekind aktörü gene cömert övgülere boğdu, yalnız bu arada, metinde ölüm korkusunun bir uyan değil, zihinsel yanlış olduğunun belirtildiğini söyledi. — Ertesi gece *Die Zensur* gene sahnelendi, ve yazarın bu arada kendisiyle bir dostluk kurduğu ve sanatsal sorunlar üzerine görüş alış verişinde bulunduğu aktör, o bölüme geldiğinde, dünyanın en ciddi yüzüyle: 'Ölüm korkusu bir *Druckzettel'dix* [bir baskılı etikettir]' dedi. Aktör yazarın hak edilmemiş takdirlerini aldı, oyun çok kereler oynandı; ancak yazar 'zihinsel yanlış' düşüncesinin sonsuza dek yitirilmiş olduğuna karar vermiş bulunuyordu."

Rank da (1912 ve 1915'e)⁸ "Parapraksiler ve Düşler" arasındaki çok ilginç ilişkiye dikkatini vermişti ancak bunlar, parapraksiye bağlanan düşün ayrıntılı bir çözümlenmesi olmaksızın izlenemiyor. Bir keresinde, uzunca bir düşün, bir parçası olarak cüzdanımı yitirdiğimi gördüm. Sabahleyin giyinirken, gerçekten de kayıp olduğunu gördüm. Düşü gördüğüm gece soyunurken cüzdanı pantolon cebinden çıkarıp her zamanki yerine koymayı unutmuştum. Demek unuttuğumu tümüyle bilmiyor değilim ve belki de bir düş içeriğinde ortaya çıkmaya hazırlanan bir bilinçdışı düşüncenin dile getirilmesi amaçlanıyordu.⁹

⁸[Bu paragraf 1912'de eklenmiştir, Rank'in ikinci yazısına yapılan gönderme, 1917'de metne katılmıştır.]

⁹[1924'de eklenen dipnot:] Bir şeyi yitirme ya da koyduğu yeri bulamama gibi bir parapraksinin, bir düşle çözülmesi — kişinin düşte yitik nesnenin nerede bulunabileceğini görmesi nadir olaylardan değildir; ancak yitirenle düş gören aynı kişi olduğu sürece bunun gizemli, doğaüstü niteliklerle hiç ilgisi yoktur. [Bkz. s. 290,] Genç bir hanım şöyle yazıyor: "Dört ay kadar önce, bankada çok güzel bir yüzük yitirdim [yitilmiş olduğumu faik ettim]. Odamı köşe bucak aradım, bulamadım. Bir hafta önce düşümde yüzüğün radyatörün yanındaki dolapta durduğunu gördüm. Doğallıkla düş beni rahatsız etti, ertesi sabah yüzüğü gerçekten de tam orada buldum" Hanım bu olaya şaşırıldığını söylüyor ve düşünce ve arzuların sık sık bu şekilde doyurulduğunu öne sürüyor, ancak kendisine, yüzüğün yitirilmesiyle bulunması arasında yaşamında hangi değişikliklerin bulunduğunu sormayı aklına getirmiyor.

Bunlar gibi birleşik parapraksi olgularının yalın olgularda daha önce gözlemlenememiş yeni bir şeyler öğreteceğini öne sürüyor değilim. Ama gene de, sonuç aynı kalırken parapraksinin biçimsel bir değişiklik gösterdiği bu durum, kesin bir amaca ulaşmaya çabalayan bir istencin varlığını canlı bir şekilde dile getirmekte ve parapraksinin istenmeden yapılan bir edim olduğu ve yorumuna gerek göstermediği fikriyle çok daha enerjik bir şekilde çelişmektedir. Bir de, bu örneklerdeki bilinçli bir niyetin parapraksinin başarıya ulaşmasını önleyecek şekilde tamamen başarısızlığa uğradığı olgusu bize çarpıcı gelebilir. Arkadaşım, her şeye karşın dernek toplantısına katılamadı ve hanım maddiyondan ayrılmanın olanaksız olduğunu gördü. Bu niyetlere karşı duran bilinmeyen etmen, engellenen birinci yoldan sonra ikinci bir çıkış yolu buldu. Bilinçdışı itici gücü aşmak için gerekli olan şey, bilinçli bir karşı-niyetten başka bir şeydi; bunun için bilinç için bilinmeyi, bilinen haline getirebilecek ruhsal bir çalışma yapmak gerekiyordu.

XII. BÖLÜM

GEREKİRCİLİK, ŞANSA İNANMA BOŞINANLAR VE BAZI GÖRÜŞLER¹

BUNDAN önceki bireysel tartışmalardan çıkarılacak genel sonuç, şu sözlerle dile getirilebilir: *Ruhsal işleyişimizdeki* —ortak özellikleri biraz sonra daha açıkça anlatılacak olan— *belli eksikliklerle görünüşte kasıtsız gerçekleştirilen belli edimlere ruh çözümsel araştırma yöntemlerinin uygulanması, bunların geçerli itici güçlerinin bulunduğunu ve bilincin bilmediği itici güçler tarafından belirlendiğini ortaya çıkarmış bulunmaktadır.*

Bir ruhsal parapraksinin bu şekilde açıklanabilecek görüngüler sınıfına dahil edilebilmesi için şu koşullara uygun olması gereklidir:

(a) Belirleyici özelliğini "normalin sınırları içinde" deyişle anlattığımız yargımızın saptadığı belirli boyutları aşmamalıdır.

(b) Anlık ve geçici bir bozukluk niteliği taşınmalıdır. Aynı işlev, tarafımızdan daha önce daha doğru bir şekilde gerçekleştirilmiş olmalıdır; ya da bu işi daha doğru bir şekilde yapma yetisine sahip olduğumuza her zaman inanıyor olmamız gereklidir. Eğer biri tarafından düzeltilmişsek, düzeltmenin doğruluğunu ve kendi ruhsal sürecimizin yanlışlığını hemen kabul etmemiz gerekir.

[Başka bilgi verilmemişse, bu bölümün ilk kısmınan (s. 272'ye kadar) 1901'de yazılmıştır.]

(a) Eğer parapraksiyi algılamışsak, bunun kendi içimizdeki itici gücünün farkında olmamız gerekir. Bu durumda ya dikkatsizlik açıklama eğiliminde olmamız, ya da onu "elde olmayan edim" olarak görmemiz gereklidir.

Demek ki bu grupta unutma [*"Vergessen"*], iyi bilmeye karşın yanlış söyleme, dil sürçmesi yapma [*"Versprecheri"*], yanlış okuma [*"Verleseri"*], kalem sürçmesi (yanlış yazma) [*"Verschreiberi"*], eli ayağına dolanmak [*"Vergreiferi"*] ve "elde olmayan davranışlar" dediğimiz olgular bulunuyor. Dil, bu görüngülerin çoğu arasındaki iç benzerliği göstermektedir: hepsi de aynı şekilde [Almanca 'da] "ve/*-² önekiyle oluşmuş sözcüklerdir.

Bu şekilde tanımlanmış ruhsal süreçlerin açıklanması, kısmen daha büyük bir ilgi uyandırabilecek bir dizi gözlemlere yol açmaktadır.

(A) Ruhsal işleyişimizin bir bölümünün maksatlı fikirlerle açıklanamayacağı görüşünü bir kenara bırakırsak, zihinsel yaşamdaki (determination) belirleme işleyişinin³ kapsamını takdir edemeyiz. Gerek burada, gerek başka alanlarda, bu tahmin ettiğimizden çok daha geniş kapsamlıdır. Edebiyat tarihçisi R. M. Meyer'in [Viyana'da çıkan günlük gazete] "*Die Zeit*"da 1900'de gözüme ilişen bir yazısında, maksatlı ve keyfi olarak saçmalamanın olanaksız olduğu öne sürülüyor ve örneklerle gösteriliyordu, insanın bir adı istediği anda aklına getiremediği gibi bir sayıyı da özgür tercihiyle aklına getiremediğini uzun zamandır biliyorum. Keyfi olarak uydurulmuş bir sayıyı— diyelim birinin şaka olarak ya da çok neşeli bir anında söylediği birkaç basamaklı sayıyı— araştırdığımızda olanaklı olduğu asla sanılmayan bir yolla belirlendiğini görürüz. Şimdi rasgele seçilen bir ilk ad örneğini kısaca tartışmakla başlayacak, sonra da "düşünmeden atılmış" birkaç benzer örneği ayrıntılarıyla çözümleyeceğim.

²[Almancadaki 'W-' öneki, İngilizcedeki "mis-hèar — yanlış duymak", "mis-lay — yanlış yere koymak" ve "misread — yanlış okumak" vb. sözcüklerindeki "*mis-*" önekinin karşılığıdır.]

³ [Yani determinizm ilkesinin işlerlik göstereceği ölçüde.]

(1) Kadın hastalarımın birinin olgu öyküsünü⁴ yayına hazırlamak amacıyla anlatımda ona hangi adı vereceğimi düşünüyordum. Çok sayıda seçenek varmış gibi görünüyordu; gerçi, bazı adlar —her şeyden önce gerçek ad, sonra ailemin üyelerinden olanların adları belki de özellikle garip söylenişle bazı kadın adları daha baştan seçme-dışı bırakılmıştı. Ama bunun dışında bir ad bulmada güçlük çekmem için neden yoktu. Önümde seçebileceğim bir yığın kadın adı olması gerekirdi —en azından ben böyle düşünüyordum. Ne var ki aklıma yalnız ve yalnız bir tek ad —"Dora" adı geliyordu.

Bunun nasıl belirlendiğini sordum kendime. Adı Dora olan başka kim vardı? Hemen aklıma gelen düşüncüyü — bunun kızkardeşinin çocuklarının bakıcısının adı olduğu fikrini kuşkuyla karşılayıp kovmak istedim; ama öyle büyük bir öz disiplini, ya da öyle çok çözümleme deneyimim var ki, fikri sıkıca tuttum ve düşüncelerimi kendi akışına bıraktım. Bunun üzerine aklıma hemen bir önceki akşam, aradığım belirleyiciyi sağlayan küçük bir olay geldi. Kız kardeşimin yemek masasının üzerinde, "Frâulein Rosa W." adına yazılmış bir zarf görmüştüm. Şaşkınlık içinde bu adda kimi tanıdığımı sordum, Dora diye bildiğim kızın adının aslında Rosa olduğunu, kız kardeşim "Rosa" adının aynı zamanda kendi adı olması nedeniyle işe alınırken adını değiştirttiğini söyledi. "Zavallılıklar," dedim ben de, "kendi adlarına bile sahip olamıyorlar!" Bundan sonra, bir an için sessizliğe gömüldüğümü ve o anda belli belirsiz olan ancak şimdi kolaylıkla bilincimde canlandırdığım çeşitli ciddi konuları düşünmeye başladığımı anımsadım. Ertesi gün *kendi adına sahip olamayacak* biri için ad aradığımda, aklıma gelen tek ad, "Dora" oldu. Burada, başka hiçbir seçeneğin aklıma gelmemişinin nedeni, üzerinde çalıştığım konuyla ilgili somut çağrışıma dayanıyordu: çünkü hastamın öyküsünde ve aynı zamanda tedavi süresince, belirleyici etkilerde bulunan biri vardı ve bu, bir başkasının evinde dadı olarak çalışıyordu.

Yıllar sonra,⁵ beklenmedik bir şekilde, bu küçük olayın devamı kendini gösterdi. Bir keresinde, bir konferans sırasında, şimdi artık

⁴[BU, "Bir Histeri Olgusunun Çözümlemesinin Bir Parçasıydı (1905e). Bunun büyük bölümü 1901 Ocağından (yani elinizdeki kitabın yayımlanmasından) önce yazılmış olmakla birlikte Freud yazıyı 1905 güzüne dek yayımlamadı.]

⁵ [Bu paragraf '1907'de eklenmiştir.]

Dora diye adlandırdığım kızın yayımlanmalı çok olmuş olgu öyküsünü anlatırken dinleyicilerimden bir hanımın adının, anlatımda sık sık anacağım Dora olduğu aklıma geldi. Yanımda oturan, ayrıca şahsen tanıdığım meslektaşına döndüm, onun adının da aynı olduğunu unuttuğunu söyledim ve konferansımda bu adın yerine bir başkasını kullanmaya hazır olduğumu ekledim. Şimdi hızla bir başka ad seçmek yükümlülüğüyle karşı karşıyaydım ve ne olursa olsun, izleyiciler arasında bulunan diğer hanımın adını seçmekten ve böylece ruh çözümlemesi konusunda bilgili olan diğer meslektaşlarıma kötü örnek olmaktan sakınmam gerektiğini düşünüyordum. Bu yüzden, Dora'nın yerine geçirilecek ad olarak "Ema*" adı aklıma geldiğinde çok sevindim ve konuşmam boyunca bu adı kullandım. Konferanstan sonra Ema adının nerden gelmiş olabileceğini sordum kendime, ve Dora'nın yerine geçecek adı seçerken korktuğumun her şeye karşın, hiç değilse bir ölçüde başıma geldiğini görünce gülmeden edemedim. Diğer hanımın soyadı Lucema'ydı ve Ema bunun bir bölümünü oluşturuyordu.

(2) Bir arkadaşına yazdığım *mektupta Düşlerin Yorumu'nun* provalarını düzeltme işini bitirdiğimi ve "içinde 2467^ yanlış bile olsa" başka değişiklik yapmayacağımı yazdım.⁶ Hemen bu sayıyı kendime açıklamaya çalıştım ve mektubuma not olarak da küçük bir çözümleme ekledim. En iyisi, kendimi iş üzerinde yakaladıktan hemen sonra yazdığım bu notu size aktarmak olacak:

"Şurada çabucak günlük yaşamın psikopatolojisine bir katkı yapayım. Mektupta düş kitabında bulunabilecek yanlış sayısıyla ilgili olarak hemencecik keyfi bir tahmin yapıp 2467 sayısını yazdığımı göreceksin. Çok büyük bir sayı belirtmek istemişim; ama bu sayı ortaya çıktı. Ancak zihindeki hiçbir şey keyfi ya da belirlenmemiş (undetermined) değildir. Dolayısıyla haklı olarak bilinçaltının bilinç tarafından açık bırakılmış bir sayıyı çabucak saptadığını düşüneceksin. Bunu yazmazdan hemen önce, gazetede, General E. M. diye birinin Mareşal

⁵[Freud'un bu çözümlemeyi 27 Ağustos 1899 günlü mektubunun notu olarak kendisine gönderdiği arkadaş, Wilhelm Fliess 'di (Freud, 1950a, Mektup 116),]

⁶İngilizce'de olduğu gibi Almanca 'da da dört ya da daha fazla basamaklı sayılar ikişer ikişer ayrılarak söylenir. —çev.

rütbesiyle emekli olduğunu okudum. Bu adamın beni ilgilendirdiğini açıklamalıyım. Yardımcı doktor olarak askerliğimi yaparken bir gün revire gelmiş (o sırada albaydı) ve doktora şöyle demişti: 'Beni bir haftada iyileştirmelisiniz, çünkü İmparatora yetiştirmem gereken bir iş üzerinde çalışıyorum.' Bu olaydan sonra onun çalışma yaşantısını izlemeye karar verdim — ve şu işe bak! Adam yolun sonuna geldi, Mareşal oldu ve daha şimdiden (1899) emekliler listesine girdi. Bu noktaya gelmesinin kaç yıl olduğunu hesaplamak istedim. Onu hastanede 1882'de görmüş olsam, on yedi yıl eder. Karıma bunu söyledim, o da bana: 'Öyleyse sen de emekli olmalısın, değil mi?' yanıtını verdi. 'Tanrı Korusun!' diye ünledim. Bu konuşmadan sonra sana mektup yazmaya oturdum. Ama daha Önceki düşünce katarı zihnimde yoluna devam ediyordu ve etmekte haklıydı. Yanlış hesap yapmıştım; belleğimde bunu kanıtlayacak sabit bir nokta var. Reşitlik yaşına, yani 24'üme bastığımda »(izinsiz ayrılmak nedeniyle) askeri tutukevine girdim. Bu 1880 yılında ya da on dokuz yıl önce oluyor. İşte sana 2467'deki "24". Şimdiki yaşımı —43— al, buna 24 ekle, 67 eder. Başka bir deyişle, *benim* de emekli olmam gerekip gerekmediği sorusuna yanıt olarak arzularım yirmi dört yıl daha çalışmam gerektiğini söylemişti. Albay M.'in meslek yaşantısını izlediğim dönem süresinde pek fazla yol kat edememiş olmamdan rahatsızlık duyuyordum anlaşılan; öte yanda benim önümde hâlâ yapacak birçok şey varken onun meslek yaşamının sona ermesi karşısında bir tür zafer duygusu besliyor ve bunu kutluyordum. Demek ki, hiç düşünmeden attığım 2467 sayısının bile bilinç dışından gelen belirleyicilerden yoksun olmadığını rahat rahat söyleyebiliriz."

(3) ⁷ Rastgele söylenmiş gibi görünen bir sayıyla ilgili bu ilk örneğin açıklanmasından sonra, sık sık aynı deneyi tekrarladım ve aynı sonucu aldım; ancak olguların büyük bir çoğunluğunun içeriği, aktarılamayacak kadar özel.

Ancak tam da bu nedenle, Viyanalı Dr. Adler'in (1905) "son derece sağlıklı" birinden sağladığı çok ilginç bir "sayısal çağrışım" çözümlemesini buraya ekleyeceğim. "Dün akşam," diyor bilgiyi veren kişi,

[3 no.lu örneğin 1901 tarihini taşıyan bu birinci tümce dışında kalan bölümü 1907'de eklenmiştir.]

"**Günlük Yaşamın Psikopatolojisini** elime aldım, ve eğer inanılmaz bir olay bana engel olmasaydı, baştan sona okuyacaktım. Görünüşte rast- gele bilincimize gelen her sayının kesin bir anlamı olduğunu okuduğumda, bir* deney yapmak istedim. Aklıma hemen 1734 sayısı geldi., ' Sonra hızla şu fikirler ortaya çıktı: $1734:17=102$; $102:17=6$.';Sonra sayıyı 17'ye ve 34'e böldüm. Ben, otuz dört yaşındayım. Sanırım size bir keresinde söylemişim, 34 gençliğin son yılıdır. Bu nedenle, geçen doğum günümde kendimi çok kötü hissetmişim. 17 yaşımı bitirirken gelişmemde çok hoş ve çok ilginç bir dönemin başlangıcını gördüm. Yaşamımı on yedişer yıllık iki bölüme ayırıyorum. Bölümler ne anlama geliyor? 102 sayısını düşündüğümde de, Reclam Evrensel Kitaplığında⁸ Kotzebue'nin *Menschenhass utud Rene [İnsanlardan Kaçma ve Pişmanlık]* adlı kitabın numarasının 102 olduğu aklıma geldi.

"Şu andaki ruhsal durumum, insanlardan kaçma ve pişmanlık duygularıyla betimlenebilir. Evrensel Kitaplık dizisinin altıncısı (hepsinin numarasını ezbere biliyorum) Müllner'in *Die Schuld* [Swf]⁹ adlı yapıtı. Bendeki yeteneklerle iyi bir konumda olabileceken bunu başaramayışının benim suçum olduğu düşüncesi hep aklımı kurcalıyor. Ayrıca E.K. dizisindeki 34 no.lu kitapta Müllner'in *Der Kaliber [Çap, Yetenek]* adlı bir öyküsünün olduğu aklıma geldi. Sözcüğü 'Ka' ve 'Lib_ver' şeklinde ikiye böldüm; daha sonra bunun 'Ali' ve 'Kali' ['potasyum'] sözcüklerini de içerdiğini düşündüm. Bunlarsa bana (altı yaşındaki) oğlum Ali ile uyaklar uydurduğumu anımsattı. Ali'ye kafiye olacak bir sözcük bulmasını istedim. Aklına bir şey gelmedi, benim söylememi isteyince de, '*Ali reinigt den Mund mit hypermangansaurem Kali,*' ['Ali ağzını potasyum permanganatla temizler'] dedim.. Çok güldük, Ali çok *lieb* [tatlı] idi. Son birkaç gündür, onun '*Ka (kein) 'lieber Ali'* ['tatlı olmayan — yaramaz: Ali' ('*ka lieber*', '*kaliber*' gibi söylenir)] olduğunu üzülerek fark etmek durumunda kaldım. ■

⁸The Reclam Universal Library. ciltli kitapların karton kapaklı baskılarım vapan.

"Sonra kendime sordum: E.K. da 17 sayılı kitap hangisiydi? Ancak anımsayamadım. Ama daha önce kesinlikle biliyordum, bu nedenle o sayıyı unutmak istediğimi kabul ettim. Ne kadar düşünsem boşunaydı. Okumayı sürdürmek, istiyordum, ama 17 bana işkence ettiğinden, tek bir sözcük anlamaksızın, ancak mekanik olarak okuyordum. Işığı söndürdüm ve araştırmamı sürdürdüm. Sonunda 17 numaranın, Shakespeare'in oyunu olduğu sonucuna vardım. Ama hangi oyundu. Aklıma *Hero and Leander* geldi — irademin beni boşuna uğraştırdığı aptalca bir girişimdi bu açıkça. Sonunda kalktım, E.K kataloğuna baktım. 17 numaralı kitap *Macbeth'ti*. Büyük bir şaşkınlık içinde beni, Shakespeare'in tüm diğer oyunları kadar ilgilendiren bu oyun hakkında hiçbir şey bilmediğimi anladım. Yalnızca katil, Lady Macbeth, cadılar, 'fair is foul (az iyi, kötüdür)' ve bir zamanlar Schiller'in yazdığı Macbeth'i çok iyi bulduğum aklıma geliyordu. Oyunu unutmak istemiş olduğuma kuşku yoktu. Bundan sonra 11 ve 34 sayılarının 17'ye bölünmesiyle 1 ve 2 sonuçlarının elde edildiğini düşündüm. E.K'da 1 ve 34 no.lu kitaplar Goethe'nin *Faust'*uydu. Daha önce Faust'la aramda çok benzerlik bulurdum."

Ne yazık ki, doktor, bu çağrışımlar dizisinin önemini kavramamıza izin vermemeyi seçmiş. Adler, bu adamın görüşlerinden bir bileşim oluşturamadığım söylüyor. Söylediklerinin devamı, 1734 sayısını ve bütün bu çağrışımlar dizisini anlamamız için gerekli anahtarı veren bir şeyleri ortaya koymasaydı, aktarmamıza bile değmeyeceğini düşünebilirdik.

"Bu sabah gerçekten de Freud'cu görüşün doğruluğunu kuvvetle destekleyen bir deneyim yaşadım. Önceki gece yataktan kalktığımda kendisini uyandırdığım karım, E.K. kataloğunu neden istediğimi sordu. Olanları anlattım. Baştan sona pösteği saydığımı söyledi, ancak —çok ilginç bir noktayı— kuvvetle karşı durduğum *Macbeth* kabul etti. Bir sayıyı düşündüğünde aklına hiç, ama hiçbir şey gelmediğini söyledi. 'Gel deneyelim,' dedim. 117 sayısını söyledi. Ben hemen, '17 benim sana söylediğimle ilgili,' dedim. 'Üstelik, dün sana bir kadın 82'sinde, kocasıysa 35'indeyse burda büyük bir uyumsuzluk var demektir, demiştim.' Son birkaç gündür, karıma 82 yaşında küçük bir ihtiyar olduğunu söyleyerek takılıyordum. $82+35=117$."

Nitekim, kendi sayısının belirleyici nedenlerini bulamayan adam, çözümü karısının rasgele seçilmiş olduğunu söylediği bir sayıyı vermesiyle anında çözümü buluverdi. Gerçeklikte kadın, kocasının sayısının hangi kompleksten çıktığını çok iyi anlamış ve kendi sayısını da —kuşkusuz erkeğin durumunda görece yaşlarıyla ilgili ve ikisinin de ortak kompleksi olan— aynı düşünceden seçmişti. Bu nedenle erkeğin aklına gelen sayının çevirisi bizim için kolay oldu. Adler'in belirttiği üzere, bu, tam gelişmiş haliyle "Benim gibi 34 yaşındaki bir adam için olsa olsa 17 yaşında bir eş uygundur," şeklinde dile gelebilecek bir bastırılmış arzuyu anlatıyordu.

Bu türden "ufak tefek olaylardı pek önemsemeyenler varsa, yakınlarda, Dr. Adler'den, bu çözümlemenin yayımlanmasından bir yıl sonra adamın karısından ayrıldığını öğrendiğimi ekleyebilirim.¹⁰

Adler, akla takılan sayılarla ilgili olarak da benzer açıklamaları yapıyor.

(4) Dahası, "uğurlu sayım" diye anılan sayı tercihleri de o kişinin yaşamıyla ilgisi olmayan, belli ruhbilimsel anlamı bulunmayan sayılar değil. 17 ve 19 sayılarının en sevdiği sayılar olduğunu söyleyen bir adam, biraz düşündükten sonra 17 yaşındayken üniversiteye başladığını ve uzun zamandır arzuladığı akademik özgürlüğünü elde ettiğini, 18 yaşındayken de ilk uzun yolculuğuna çıktığını ve bundan kısa bir süre sonra ilk bilimsel buluşunu gerçekleştirdiğini belirtti. Ne var ki bu tercihin sabitleşmesi on yıl sonra, aynı sayıların adamın cinsel yaşamında bir anlam taşımamasından sonra gerçekleşti. — Gerçekten de, çözümlenme, bir insanın belli bir bağlantıda özellikle sık ve görünüşte rastgele kullandığı sayıların bile, beklenmedik bir anlamı olduğunu ortaya çıkarıyor. Nitekim hastalarımın biri bir gün, öfkelenildiğinde, özellikle, "Sana bunu daha önce ya 17 ya da 36 kez söyledim," diye ünlediğini ve bunun bir itici gücünün bulunup bulunmadığını kendisine

¹⁰É.K. dizisindeki 17. numaralı kitap olan *Macbeth*· ilgili olarak, Adler, bu adamın on yedi yaşındayken amacı kralı öldürmek olan bir anarşistler örgütüne üye olduğunu bildirdi bana. *Macbeth* içeriğinin unutulmasının nedeni buydu kuşkusuz; O dönemde, sayıların harflerin yerine geçtiği bir kod da icat etmişti.

sorduğunu belirtti. Düşününce, aklına hemen ayın 27'sinde doğduğu, erkek kardeşininse 26'smda doğduğu ve yazgının, yaşamdaki iyi şeyleri kardeşine sunmak için kendisini bunlardan mahrum bıraktığından yakınması için geçerli nedenlerinin bulunduğu geldi. Dolayısıyla yazgıdaki bu taraflılığı, kendi doğum gününden on çıkarıp, erkek kardeşininkine on eklemekle dile getiriyordu. "Ben daha 'büyüğüm, ama bana düşen küçük.'" v

(5) ¹² Bilince henüz tam anlamıyla ulaşmamış büyük ölçüde birleşik düşünce süreçlerinin varlığını sayısal çağrışımlar çözümlemesinde olduğu kadar güçlü bir şekilde kanıtlayacak başka bağımsız gözlemler bilmediğimden, bunlardan biraz daha söz edeceğim. Aynı zamanda, —çoğu kez sorumlu tutulan— doktorun katkılarının (telkinin) bu kadar kesinlikle söz konusu olmadığı daha iyi çözümleme örneği de bilmiyorum. Bu nedenle buraya, (onayını aldığım) bir hastamın aklına gelen bir sayının çözümlemesini alacağım. Kalabalık bir ailenin en küçük çocuğu olduğunu ve müthiş hayran olduğu babasını erken yaşta yitirdiğini eklemem gerekir yalnızca. Çok neşeli bir anında 426718 sayısı aklına geliyor ve kendisine, "Bu bağlantıda hangi fikirler gelir aklıma?" diye soruyor. "Önce duyduğum bir fıkra: 'Soğuk algınlığını doktor tedavi ederse 42 günde geçer, etmezse 6 haftada.'" Bu, akla gelen sayıdaki ilk rakamları veriyor (42=6x7). Bu ilk çözümü izleyen duraksamada, dikkatini, seçtiği altı basamaklı bir sayının 3 ve 5 dışındaki bütün tek basamaklı sayıları içerdiği olgusuna çektim. Bunun üzerine yorumun devamını hemen buldu. "Biz 7 kardeşiz, en küçükleri benim. Yaş sıralamasında, 3 kız kardeşim A'nın, 5 ise, erkek 'kardeşim L'nin yaşı; bunlar benim iki düşmanımdı. Çocukken her gece Tanrıya dua eder bu iki felaket ruhu bu dünyadan almasını, isterdim. Şimdi bana öyle geliyor ki, bu sayıları seçmekle, bu arzuyu kendim yerine getirmiş oluyorum; 3 ve 5 yani kötü ağabeyimle nefret ettiğim ablam atlanmıştı."— Eğer sayı abla ve ağabeylerinin sırasını temsil ediyorsa, sondaki 18 ne anlama geliyor? Ne de olsa topu topu yedi kardeşsiniz. — "Sık sık, babam daha çok yaşasaydı, ben en küçük çocuk olmayacaktım belki, diye düşünmüşümdür. Bir çocuk daha olsaydı, 8 kardeş olacaktık ve benim, kendisine ağabeylik edeceğim bir küçük kardeşim olacaktı."

Bu sözler, sayıyı açıklıyordu, ama yorumun birinci bölümüyle ikinci bölümü arasındaki bağlantıyı henüz kurmuş değildik. Bu, son sayıların varlığı için gerekli önkoşuldan kolayca ortaya çıkıyordu: "Babam daha çok yaşasaydı". " $42=6 \times 7$ " babasını kurtaramayan doktorlara karşı bir küçümsemeyi simgeliyor ve babasının daha uzun Süre yaşaması arzusunun bu biçimde dile getiriyordu. Aslında sayının tamamı [426718] aile çevresiyle ilgili iki bebeklik arzusunun — kötü abla ve ağabeyinin ölmesi ve kendisinden sonra bir bebeğin doğması,' ya da en kısa şekilde dile getirilecek olursa, "Keşke sevgili babam yerine o ikisi ölseydi!" arzusunun doyurulmasına karşılık geliyordu.¹³

(6) ¹⁴ Mektupla bildirilen kısa bir örnek sunuyorum bu kez. L.'den bir telgrafhane müdürü, tıp eğitimi görmek isteyen on sekiz buçuk yaşındaki oğlunun günlük yaşamın psikopatolojisini okumaya şimdiden başladığını ve ana-babasını benim savlarımın doğruluğuna inandırmaya çabaladığım yazıyor. Yaptığı deneylerden birini* ekindeki tartışmayla ilgili görüş belirtmeksizin buraya alıyorum.

"Oğlum, eşime 'rastlantı' dediğimiz şeyle ilgili bir şeyler anlatıyor ve aklına geliveren bir şarkı ya da sayının, düpedüz 'rastlantı sonucu' gelmediğini gösteriyordu. Aralarında şöyle bir konuşma geçti: Oğul: 'Bana istediğin bir sayıyı söyle.' — Anne: '79' — Oğul: 'Bununla ilgili , olarak aklına ne geliyor?' —Anne: 'Dün gördüğüm güzel şapka.' — Oğul: 'Kaç paraydı?' — Anne: '158 mark.'— Oğul: 'İşte açıklaması: $158:2=79$. Şapka sana çok pahalı geldi ve kuşkusuz, 'Yan fiyatına olsaydı alırdım,' diye düşündün.'"

Oğlumun bu savlarına önce ben karşı koydum ve kadınların genelde sayılar konusunda pek usta olmadıklarım ve kuşkusuz o anda annesinin 79'un, 158'in yarısı olduğunu hesaplamadığını söyledim. Dolayısıyla kuramı, bilinçdışının, normal bilinçten daha iyi hesap yaptığı olanak dışı olguya dayanıyordu. "Hiç de değil", diye yanıtladı beni; 'annemin $158:2=79$ hesabım yapmamış olması mümkün, ama bu eşitliği çok iyi bir şekilde gördü — hatta belki de düşlerken şapkayı dü-

¹³ Yalınlığı sağlamak için hastanın çözüme aynı ölçüde yardımcı olan aradaki çağrışımlarını buraya almadım.

¹⁴[1920'de eklenmiştir.]

şündü ve bunun üzerine fiyatının bunun yarısı olması halinde ne olacağını anladı.*”

(7) ¹⁵ Jones'dan (1911&, 478) bir başka sayı çözümlemesi alıyorum. Tanıdığı bir bay, 986 sayısının aklına geldiğini söylemiş, sonra da Jones'a meydan okuyarak, bunu istediği herhangi bir şeye bağlamasını istemişti. "Serbest çağrışım yöntemini kullanarak önce daha önce aklında olmayan bir anıyı anımsadı, anı şuydu: Altı yıl önce anımsayabildiği en sıcak bir yaz gününde, bir akşam gazetesinde, termometrenin 986 Fahrenhayt derecesini gösterdiğini belirten bir nükte okumuştum, aslında bu 98.6°Fm abartılmış haliydi. O sırada alev alev yanan bir şöminenin önünde oturuyorduk, kendisi geri çekildi ve belki de çok haklı olarak, bu uyuyan anıyı sıcaklığın uyandırdığını söyledi., Ancak ben, bu anının hemencecik anımsanacak canlılıkla bellekte kalmasının nedenini merak ediyordum, çünkü, daha önemli bir başka zihinsel deneyimle ilgili hale gelmemişse, çoğu kişi bunu anımsamamak üzere unuttu. Nükteyi okuduğunda kahkahalarla güldüğünü ve daha sonra da onu her anımsayışında müthiş eğlendiğini söyledi. Bunun pek de ince bir espri olmayışı, ardında başka şeylerin yattığı yolundaki beklentimi güçlendiriyordu. Bir sonraki düşüncesi, sıcaklık kavramının kendisini her zaman için çok etkilediği yolundaki genel yansımaydı; sıcaklığın evrendeki en önemli şey, bütün yaşamın kaynağı falan olduğunu düşünüyordu. Hayli sığ bir genç adamın bu şaşkıncu yaklaşımı kuşkusuz biraz açıklama gerektiriyordu, bu nedenle serbest çağrışımın sürdürmesini istedim. Bir sonraki düşünce, yatak odası penceresinden görünen bir fabrika bacasıyla ilgiliydi. Akşamları sık sık orada durur, bacadan çıkan alevleri ve dumanı izler, boşa harcanan enerjiye acıdığını düşünürdü. Isı, ateş, yaşamın kaynağı, dimdik, delik bir tüpten çıkan yaşamsal enerjinin ziyan edilmesi — bu tür çağrışımlardan ısı ve ateş fikirlerinin aklında simgesel düşüncede sıklıkla görüldüğü üzere bilinçsiz olarak sevgi fikriyle bağlantılı olduğunu, ve güçlü bir kendini doyurma kompleksinin var olduğunu anlamak güç değil; nitekim kendisi de çıkarılan bu sonucu doğruladı.”

[1912'de eklenmiştir. — Burada, Jones'un, Freud'un versiyonundan çok küçük noktalarda farklılık gösteren özgün metni verilmiştir.]

Sayı malzemesinin¹⁶ bilinçdışı düşüncede nasıl bir süreçten geçtiğiyle ilgili iyi bir izlenim edinmek isteyenlere, Jung'un (1911) ve Jones'un (1912) yazılımlarını okumaları önerilebilir.

Kendi üzerimde yaptığım bu türden çözümlenmelerde, iki noktayı özellikle çarpıcı buluyorum: birincisi, beni bilinmeyen hedefime doğru yola çıkaran, ve birdenbire istenen sayıya varan bir aritmetiksel düşünce katarına fırlatan tam anlamıyla uyurgezer bir kesinlik,¹⁷ ve istenen sayının bulunmasıyla sonuca varış arasındaki hız; İkincisiyse, anımsama konusunda pek iyi olmamama, tarihleri, kapı numaralarını ve benzeri şeyleri bilinçli olarak aklımda tutmada büyük güçlüklerle karşılaşmama karşın, sayıların bilinçli düşünceme serbestçe geldiği olgusu. Üstelik sayıların söz konusu olduğu bu bilinçdışı düşünce-işleyişinde, kökenini uzun süre bilemediğim¹⁸ bir boşnana kapılma eğilimim olduğunu görüyorum. [Bkz. s. 289, n. 38.]

¹⁶[Bu paragraf da 1912'de eklenmiştir; bundan sonraki 1901'de yazılmıştır.]

¹⁷[Bkz. s. 199'daki 7 numaralı dipnot.]

¹⁸[1901 ve 1904'de tümcenin bu bölümü, "...kökenini hâlâ bilemediğim..." şeklindeydi. Paragraf şöyle sürüyordu: "Genel olarak kendi yaşam süremle ve çok sevdiğimlerin yaşam süresiyle ilgili spekülasyonlarla sık sık karşılaşırım; B[erlin]deki arkadaşımın insan ömrünü biyolojik birimlere dayanarak hesaplaması, bu bilinçdışı aldatmacanın bir belirleyicisi olmuş olsa gerek. Onun bu çalışmasını geliştirdiği zeminlerden birini onaylamıyorum şimdi; son derece bencil itici güçlerle, ona karşı kendi görüşümü öne sürmekten mutlu olmam gerekir, ama gene de onun hesaplarını kendime göre tekrarlıyorum sanırım." Bu bölümün tamamı çıkarıldı ve örice gelen tümce 1907'den sonra bu şekli aldı. Çıkarılan bölümde sözü edilen Freud'un dostu ve kendisine Berlin'den yazan kişi, Wilhelm Fliess'tir, çözümlenemeyse, (1901 ve 1904 basımlarında) tümceden hemen önce gelen (yukarıda s. 271'deki) 2467 sayısı ile ilgili çözümlenmedir. Fliess'in, Freud'un onaylamamak için bencil itici güçlerinin bulunduğu hipotezi, kuşkusuz onun 1907 yılında— bölümün çıkarıldığı yıl— 51 yaşında öleceğini öngörüyordu. *Düşlerin Yorumu* (1900a), Bölüm VI (G), Örnek IV'e ve VII (A)'nın başlangıcına, ayrıca Jones (1953, 341)e bakınız.]

[1920'de eklenen dipnot:] Münih'ten Herr Rudolf Schneider (1920) sayıların bu şekilde çözümlenmesinin inandırıcılık taşımadığı yönünde ilginç bir görüş belirtti. Karşısına çıkan sayılarla, örneğin bir tarih kitabını açtığında gözüne ilk çarpan sayıyla — ya da seçtiği bir sayıyı bir başkasına söyleyerek deneyler yaptı; sonra söz konusu sayının yaptığı çağrışımların, o sayıyı belirlemiş olduğu izlenimini verip vermediğini inceledi. Evet, veriyordu. Anlattığı, kendisiyle ilgili bir örnekte çağrışımlar, bizim çözümlenmemizdeki kendiliğinden ortaya çıkan sayılarda olduğu kadar çok sayıda ve anlamlı belirleyiciler sunuyordu; oysa, Schneider'in deneylerindeki sayılar, dışardan verilen sayılar olduğundan, belirleyiciyi gerektirmiyordu. Bir başkası üzerinde yaptığı

Yalnızca sayıların değil,¹⁹ başka türden sözel çağrışımların da çözümlene yöntemiyle incelenmelerinin bunların tamamen belirlenmiş olduğunu ortaya koymasına şaşmamak gerekir.

(8) Jung'da (1906) akla takılan bir sözün —kurtulunamayan bir sözcüğün— kaynağıyla ilgili iyi bir örnek var. ^MBir hanım bana, birkaç gündür 'Taganrog'²⁰ diye bir sözcüğün bir an olsun dudaklarından düşmediğini, bu fikrin kendisine nerden geldiğini bilmediğini söyledi. Hanımdan çok yakın geçmişindeki duygusal yoğunluğu fazla olaylarla bastırılmış arzuları hakkında bilgi istedim. Biraz tereddütten sonra bir

ikinci bir deneyde, sorunu açıkça yeterinden fazla kolay hale getirmişti, çünkü karşısındakine verdiği sayı 2'ydi ve herkes, bu sayı için bir belirleyici bulmasını olası kılacak *birkaç* malzemeye sahipti. —Schneider, kendi deneylerinden iki sonuç çıkarıyor: birincisi, "zihinde sayılara çağrışım bulma potansiyeli, kavramlara çağrışım bulma potansiyelinin aynıdır"; İkincisi, akla kendiliğinden gelen sayılarla ilgili belirleyici çağrışımların ortaya çıkması, bu sayıların, onların "çözümlemesi" sırasında ortaya çıkmış düşüncelerden doğduğunu hiçbir şekilde kanıtlamaz. Birinci sonuç kuşkusuz doğrudur. Verilen bir sayıya uygun bir çağrışım bulmak, söylenen bir sözcüğe çağrışım bulmak kadar kolaydır —hatta belki de ondan daha kolaydır, çünkü birkaç haneli bir sayının bağlantılar oluşturması yetisi özellikle fazladır. Demek ki burada insan kendini, Bleuler ve Jung okullarının çeşit çeşit açıdan incelemiş olduğu "çağrışım deneyleri" dediğimiz konumda buluyor. Bu konumda, çağrışım (tepki) verilen sözcük (uyarıcı-sözcük) tarafından belirleniyor. Ancak bu tepki, gene de çok çeşitli görünümde ortaya çıkabilir, ve Jung'un deneyleri, bu ince farklılıkların da "rastlantı sonucu" ortaya çıkmadığını, bilinçdışı "komplekslerin" —uyaran sözcüğün kendilerine dokunmuş olması halinde— belirleme işine katıldığını göstermiştir. Schneider 'in ikinci sonucu fazla ileri gitmektedir. *Verilen* sayılara (ya da sözcüklere) uygun çağrışımların ortaya çıkması olgusu, *kendiliğinden* beliren sayıların (ya da sözcüklerin) kökeni hakkında bize olgunun bilinmesinden önce dikkate alınabileceklerden daha fazla bir şey vermemektedir. Bu kendiliğinden ortaya çıkan fikirler (sözcükler ya da sayılar) çözümlenmede ortaya çıkan düşünceler tarafından, ya çözümlenmesine sırasında dile gelmeyen başka düşünceler tarafından —ki bu durumda çözümlene bizi hiçbir yere götürmeyecektir— belirlenmiş olabilir ya da olmayabilir. Önemli olan şey, bu sorunun sözel çağrışımlar için farklı, 'sayılar için farklı olduğu izleniminden kurtulmaktır. Sorunun eleştirel gözle incelenmesi ve bunun yanı sıra ruh çözümsel çağrışım tekniğini haklı çıkarmak, bu kitabın kapsamı dışında kalır. Çözümlene uygulamasında, yukarıda sözü edilen olasılıklardan İkincisinin olguları karşıladığı ve örneklerin büyük çoğunluğunda bundan yararlanılabileceği varsayımından hareket ederiz. Bir deneysel ruhbilimcinin (Poppelreuter [1914]) araştırmaları, bunun hepsinden, çok olanaklı olduğunu göstermiştir. Bu konuyla ilgili olarak ayrıca, Bleuler 'in hayale dalmaktan kurtulamama konulu kitabının (1919) 9. Bölümündeki değerli bulgulara bakınız.

¹⁹[BU tümce ile 8 ve 9 no.lu örnekler 1912'de eklenmiştir.]

²⁰[Rusya'nın güneyinde bir limanın adı.]

sabahlık [*Morgenrock*] almak istediğini, kocasınınsa isteğine umduğu ilgiyi göstermediğini söyledi. '*MorgenrockTag-an-rock*' [sözcük anlamı 'gün-giysisi'] —bunların birer bölümünün ses ve anlam açısından aynı olduğu ortada. Rusça biçim, hanımın Taganrog'lu biriyle tanışmış olduğu olgusu tarafından belirlenmişti.”

(9) Belli bir yere gelindiğinde, kökeni ve bağlantıları belli olmayan bir dizenin tekrar tekrar bir çağrışım olarak ortaya çıktığı bir olgunun aydınlatılmasını, Dr. E. Hitschmann'a borçluyum.

"Bir hukuk doktoru olan E. anlatıyor: Altı yıl önce Biarritz'den San Sebastian'a gittim. Demiryolu hattı, Bidassoa Nehrinin Fransa ile İspanya arasındaki sınırı oluşturduğu noktada kesişir. Köprüden — bir tarafta geniş bir vadi ve Pireneler, diğer yanda uzaktan görünen deniz olmak üzere güzel bir manzara görünür. Güneşli, güzel bir yaz günüydü; her şey güneş ve ışıkla yikanıyordu, tatil gezime çıkmıştım ve İspanya'ya geldiğime seviniyordum. O noktada, şu dizeler aklıma geldi:

Aber frei ist schon die Seele;
Schwebet in dem Meer von Licht.²¹

"Bu dizelerin nereden alındığım düşündüğümü, ancak aklıma getiremediğimi anımsıyorum. Sözcüklerin ritmine bakılırsa, aklımdan tümüyle çıkmış bir şiirden alınmış olması gerek. Dizeler tekrar tekrar aklıma gelince, birkaç kişiye sorduğumu, ancak hiçbir şey öğrenemediğimi sanıyorum.

"Geçen yıl, İspanya'dan dönerken aynı demiryolundan geçtim. Zifiri karanlık bir geceydi ve yağmur yağıyordu; Sınır istasyonuna geliyor muyuz diye pencereden baktım, Bidassoa köprüsü üzerinde olduğumuzu gördüm. Anında yukardaki dizeler belleğime döndü, ve gene kökenlerini anımsayamadım.

"Birkaç ay sonra evdeyken, Uhland'ın şiirlerini içeren bir kitap elime geçti. Kitabı açtım, ve gözüme 'Der Waller'²² adlı şiirin son dizeleri olan şu dizeler çarptı: 'Aber frei ist schon die Seele, schwebet in

²¹["Ama ruh, zaten özgürdür, ışık denizinde yüzer."]
²²["Hacı."]

dem Meer von Licht.' Şiiri okudum ve yıllar önce bu şiiri bildiğimi hayal meyal anımsadım. Olay İspanya'da geçiyordu ve bu aklıma gelen dizelerle o anlattığım demiryolu hattının bulunduğu yer arasındaki tek bağlantı gibi göründü bana. Bu buluş, içimi tam anlamıyla rahatlatmamıştı, sayfaları öylesine çevirmeye başladım. 'Aber frei ist schon...' vs. sözcükleri bir sayfanın bitimine rastlıyordu. Sayfayı çevirdiğimde, 'Bidassoa Köprüsü' başlıklı bir şiirle karşılaştım.

"Bu şiirin içeriği de hemen hemen bir önceki şiirinki kadar bana yabancıydı ve ilk dizeler şöyleydi:

'Auf der Bidassoabrücke steht ein Heiliger altersgrau,
Segnet rechts die span'schen Berge, segnet links den frank'schen Gau'²³

(B) ²⁴ Apaçık bir keyfilikle seçtiğimiz adların ve sayıların belirlenmesi konusunda elde ettiğimiz bilgiler bir başka sorunun çözümlenmesinde de yardımcı olabilir belki. Bilindiği üzere birçok kişi, bir özgür iradenin var olduğu yönündeki bir kanaat duygusunu öne sürerek, eksiksiz ruhsal gerekirciliğin var olduğu varsaymama karşı çıkarlar. Bu kanaat duygusu vardır ve bir gerekircilik (determinism) inancı karşısında boyun eğmez. Her normal duygu gibi, kendisini var edecek bir şeyinin olması gerekir. Ancak gözlemleyebildiğim kadarıyla, kendisini istencin büyük ve önemli kararlarında dışa vurmaz; böyle durumlarda duyduğumuz duygu, daha çok bir ruhsal zorlama türünden bir duygudur ve kendi adımıza bu duyguyu uyandırdığımızı seviniriz. ("Burada duruyorum: Başka bir şey yapamam.")²⁵ Öte yanda, özellikle önemsiz, "fark etmez" dediğimiz kararlarda başka türlü davranabileceğimizi öne sürmek isteriz: özgür —ve yönlendirilmemiş— irademizle hareket ettiğimizi söylemek isteriz. Bizim çözümlerimize göre, özgür bir irademizin var olduğu yönünde bir kanaat duygusuna hakkımız olup olmadığını tartışmak gereksizdir. Bilinçli ve bilinçsiz yönlendirme arası

²³["Bidassoa köprüsünde saçları ağarmış bir aziz durmakta: sağda İspanyol dağlarını kutsar, solda Frenkler ülkesini kutsar."]

²⁴[Başka bilginin verildiği yerler dışında B ve C bölümlerinin tamamı 1901'de yazılmıştır.]

²⁵[Martin Luther'ın Diet of Worms'daki sözleri.]

daki ayrım dikkate alınmazsa, kanaat duygumuz bize bilinçli yönlendirmenin (motivation) bütün devimsel kararlarımızı kapsamadığını söyleyecektir. De *minimis non curat lex* (yasa, önemsiz şeylerle uğraşmaz). Ama bir tarafın özgür bıraktığı, itici gücünü diğer taraftan, bilinçdışından alır; ve böylece ruhsal alandaki gerekircilik, gene de hiç boşluk bırakmaksızın gerçekleştirilmiş olur.²⁶

(G) Önceki bölümlerde anlatılan parapraksilerin itici güçlerini açıklarken, olgunun doğası gereği bilinçli düşüncenin bilgiden yoksun olması gerektiği belirtilmişse de, bu itici gücün varlığının ruhsalbilimsel bir kanıtını ortaya çıkarmak isterdik; gerçekten de, bilinçdışının daha yakından tanınmasının açığa çıkardığı nedenlerden dolayı, belki de bu türden kanıtların bir yerlerden ortaya çıkarılması olanaklıdır. Hatta, bir bilinçdışının karşılığı gibi görünen ve böylece o itici gücün bilgisini ortadan kaldıran görüngüyü kanıtlamaya olanak veren iki alan bulunmaktadır.

(a) Paranoyakların davranışlarında genellikle gözlemlenen çarpıcı bir özellik de, 'diğer insanların davranışlarındaki bizim olağan durumlarda farkına varmadığımız önemsiz ayrıntılara büyük önem vermeleri, onları yorumlamaları, ve bu yorumları vardıkları önemli sonuçların temeli olarak almalarıdır. Örneğin benim gördüğüm son paranoyak, treni istasyondan kalkarken insanlar bir elleriyle belli bir hareket yaptıklarından, çevresinde genel bir anlayış olduğu sonucunu çıkarıyordu. Bir başkası, insanların sokakta nasıl yürüdüklerine, bastonlarını nasıl kullandıklarına falan dikkat ediyordu.²⁷

²⁶[1907'de eklenen dipnot:] Keyfi görünüşlü ruhsal edimlerin kesinlikle belirlendiği yönündeki bu kavramlar ruhsalbilimde, ve belki de ayrıca hukuk alanında daha şimdiden çok verimli olmuştur. Bleuler ve Jung, bunları uygulayarak "çağrışım deneyi" diye bilinen çalışmalardaki tepkileri anlaşılır hale getirmişlerdir; bu deneylerde, deneklere bir sözcük (uyaran-sözcük) söylenmekte, o da bu sözcükle bağlantılı olarak aklına gelen bir başka sözcüğü söylemektedir (tepki); arada geçen süre (tepki-süresi) ölçülmektedir: Jung, *Sözcük Çağrışımı Üzerine İncelemeler*'inde, bu şekilde yorumlanan çağrışım deneyinde, ruhsal durumlarımızın ne denli esnek belirteçleri olduğunu göstermiştir. İkisi de Prag'da Ceza Hukuku Profesörü Hans Gross'un Öğrencileri olan Wertheimer ve Klein [1904], bu deneylerden, ceza davalarında olguların saptanmasına yarayacak bir deney tekniği geliştirdiler; söz konusu teknik, şu sıralarda ruhsalbilimciler ve hukukçular tarafından incelenmektedir. — [Freud yakınlarında, bu konuda bir yazı yazmıştı (1906c). — Hans Gross (1847-1915), genelde çağdaş bilimsel ceza davaları soruşturmasının kurucularından biri olarak anılır.]

²⁷Başka görüş açılarına göre, başkaları tarafından ortaya konan önemsiz ve rastlantısal belirtilerin bu yorumu, bir "üstüne alma kuruntusu" olarak değerlendirilmiştir.

Başka insanların ruhsal dışavurumlarıyla ilgili olarak, paranoyak, normal kişinin kendi ruhsal davranışlarıyla parapraksilerinin bir bölümünü dahil ettiği itici güç gerektirmeyen rastlantısal edimler kategorisini kabul etmez. Başkalarında gözlemediği her şey önemlidir* her şey yorumlanabilir. Bu duruma nasıl gelir paranoyak? Belki de burada, çoğu durumda olduğu gibi kendi zihinsel yaşamında bilinçdışında var olan şeyleri başkalarının zihinsel yaşantısına yansıtmaktadır. Paranoyada, normal ve nevrotik insanların bilinçdışında var olduğunu yalnızca ruh çözümlemeyle gösterebileceğimiz çok çeşitli şeyler, bilince giden yolu. Zorlayarak oraya varırlar.²⁸ Dolayısıyla bir anlamda, paranoyak, normal kişinin gözünden kaçan bir şeyi gördüğü için bunu yapmakta haklıdır: normal zihinsel yetisi olan bir kişiden daha açık bir şekilde görür, ama gördüğü durumları başka insanlara mal etmesi, bilgisini değersiz kılar. Şimdi benden çeşitli paranoyak yorumlan haklı çıkarmam beklenmeyecekti!* umarım. Ama rastlantısal edimlerle ilgili bu görüşümüzü paranoya için geçerli bulmamızı kısmen haklı çıkarmamız, paranoyakların bütün bu yorumlarında gösterdiği kanaat duygusunun ruhbilimsel anlaşılmasında bize yardımcı olacaktır. *Aslında bunlarda hakikat payı vardır,*²⁹ patolojik sayılmayacak yargı yanlışlarımız da kendi kanaat duygularını tıpatıp aynı yolla edinirler. Bu duygu, yanlış düşünceler zincirinin belli bir bölümü, ya da kökeni için doğrudur; ve daha sonra tarafımızdan, bütününü kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

²⁸Örneğin histeriklerin cinsel ve acımasız taciz-fantezileri, zaman zaman en ince ayrıntılarına kadar, baskı altında bırakılmış paranoyakların yakınmalarıyla uyuşur. Benzer içeriğe, sapkınların, arzularını doyurmak için başvurdukları yollarda gerçeklik biçiminde karşılaşmamız, garip, ancak anlaşılmaz değildir. [Bu kitabın yayımlanmasından önce yazılmış ancak dört yıl sonrasına (1905e) dek yayımlanmamış olan "Dora" olgu öyküsünün birinci bölümünde bu konu tartışılmaktadır.]

²⁹[Paranoyak kuruntularda bir hakikat çekirdeğinin bulunduğu kavramı, Freud'un yazılarında uzun bir gelişme süreci geçirmiştir. Son tartışmaları arasında, *Gradiva* (1907ü) denemesinin III. Bölümündeki satırlar ve şu andaki tartışmayı çok yakından izler gibi görünen, "Bazı Nevrotik İşleyişler" (1922) belirtilebilir. Freud'un en son yazılarında, fikir genişletilmiştir. Şimdi tarihsel hakikat çekirdeği kavramını önce, ateşin kökeni konulu yazısında (1932a) mitlere, sonra da *Musa ve Tektanricılıkla* (1939a), (III Deneme, I. Kısım, D Bölümü ve II. Kısım G Bölümü) dine uygulamıştır. Bu daha sonraki tartışmalarda, Freud "maddesel" ve "tarihsel" hakikat arasında bir ayrım ortaya atmaktadır.]

Rastlantısal davranışlarda ve parapraksilerde bilinçdışı ve başkasına mal edilmiş itici güçler bilgisine sahip olduğumuzun bir başka göstergesi de boşınan görüngüsünde görülebilir. Bende bu düşünceleri başlatan küçük bir deneyimi tartışarak ne demek istediğimi açıklayacağım.

Tatilden döndüğümde hemen yeni başlamakta olan yıl içinde benden ilgi bekleyen hastalarımı düşünmeye başladım, tik olarak yıllardır günde iki kez görmeye gittiğim (s. 196 [ve 208]) çok yaşlı bir hastayı ziyaret edecektim. Koşulların hep aynı olması nedeniyle hastaya giderken de, onu tedavi ederken de bilinçdışı düşünceler sık sık dışavurumdu. Doksanını geçmişti; dolayısıyla her yıl tedaviye başlarken insanın kendine acaba bu kadının daha ne kadar yaşayacağını. Sorması doğaldı. Size şimdi sözünü ettiğim gün, acelem vardı ve beni bu hanımın evine götürmek üzere bir taksi çağırdım. Evimin önünde sıra olmuş taksi sürücülerinin hepsi de yaşlı kadının adresini bilirdi, çünkü hepsi de beni sık sık oraya götürmüştü. Ama o gün, sürücü, hanımın evinin önünde değil de; gideceğimiz sokağa paralel bir başka sokakta, kapı numarası, hatta görünümü de aynı olan bir başka evin önünde durdu. Yanlış fark ettim ve sürücüyü azarladım, o da özür diledi. Şimdi, yaşlı hanımın bulunmadığı evin önüne götürülmemin- bir önemi var mıydı? Bana göre yoktu kuşkusuz, ama **boşınanlanın** olsaydı, olayda bir uğursuzluk görecektim, yazgının, bu yılın ihtiyarım son yılı olduğunu bildiren parmağı olduğunu düşünecektim. Tarihin kaydettiği pek çok uğursuzluk, bundan daha iyi bir simgecilik üzerine kurulmuş değildir. Elbet **ben**, olayı bir başka anlamı olmayan rastlantısal bir durum olarak değerlendiriyorum.

Eğer yayan gidiyor olsaydım ve “derin düşüncelere dalmışken”, ya da "dalgalılıkla" gideceğim eve değil de, bir alt sokaktaki eve gelmiş olsaydım, durum çok farklı olacaktı. Bunu, bir rastlantı, bir kaza olarak değil, bilinçdışı bir amacı bulunan ve yorum gerektiren bir edim olarak açıklayacaktım. Bu "boşuna gitmeyi" belki de yaşlı hanımı artık görmeyi ummadığım şekilde yorumlayacaktım.

Dolayısıyla, boşınanları olan birinden şu bakınlardan farklıyım:

Oluşunda benim zihinsel yaşamımın katkısı bulunmayan bir olayın gerçekliğin gelecekte alacağı şekille ilgili herhangi bir gizli şeyi bana

öğretebileceğine inanmıyorum; ama kendi zihinsel etkinliğimin kasıtsız bir dışavurumunun, gene, [dış gerçekliğe değil] yalnızca benim zihinsel yaşamıma ait gizli bir şeyi açığa çıkaracağına inanıyorum. Gerçi, dış (gerçek) rastlantıya inanıyorum, ama iç (ruhsal) rastlantısal olaylara inanmıyorum. Boşınanlı insan için bu durumun tam tersi geçerlidir. Elde olmayan (rastlantısal) edimlerinin ve parapraksilerinin itici güçleri hakkında hiçbir şey bilmez, ruhsal rastlantısal olaylara inanır; öte yanda, dış rastlantısal olaylara, gerçek olaylarda kendini gösterecek anlamlar yükleme ve bu rastlantısal olaylara, dış dünyada kendisinden gizlenen bir şeyin dışavurulma aracı olarak bakma eğilimi gösterir. Benimle boşınanlı olan kişi arasında iki fark vardır: birincisi, benim içimde aradığım itici gücü o dışa yansıtır; ikinci olarak, o, rastlantının bir olaydan kaynaklandığı yorumunu yapar, bense, kökenini bir düşüncede ararım. Ama ondan gizlenen şeyler, benim için bilinçdışı olan şeye karşılık gelir, öte yanda ikimiz de, rastlantıyı rastlantı olarak kabul etmek yerine onu yorumlamaya kalkarız.³⁰

Rastlantısal ruhsal olayların itici güçleriyle ilgili bu bilinçli bilgisizliğin ve bilinçdışı bilgililiğin boşınanın ruhsal köklerinden birini oluşturduğunu düşünüyorum. Boşınanlı kişinin kendi rastlantısal davranışlarının itici güçleri hakkında hiçbir şey bilmemesi *nedeniyle*, ve bu itici gücün varlığının. Kendi tanınma alanında bir yer edinmek için baskı yapması *nedeniyle*, kişi onu dış dünyaya aktararak bu yeri vermeye

³⁰[1924'te eklenen dipnot:] Bu noktada, Ossipov'un (1922) boşınana, ruh çözümsel ve mistik görüşler arasındaki farkı tartışmada kullandığı güzel bir örneği buraya alabilirim. Küçük bir Rus kasabasında evlenmiş ve hemen genç karısıyla birlikte Moskova'ya gitmek üzere yola çıkmıştı. Varacağı yere iki saat uzaklıktaki bir istasyonda dışarı çıkıp kasabaya bir göz atma isteği duydu. Tren orada yeterince uzun süre kalacak, diye düşünüyordu, ama birkaç dakika sonra döndüğünde, tren genç karısıyla birlikte kalkmış gitmişti. Eve dönünce yaşlı dadısına bu olayı anlattığında, kadın başını salladı ve "Bu evlilikten hayır gelmeyecek," dedi. O zaman Ossipov bu kehanete güldü. Ama beş ay sonra karısından ayrıldığında olayı düşünüp trenden inme edimini evliliğine karşı "bilinçdışı bir protesto" olarak görmekten kaçınmadı. Yıllar sonra parapraksisinin başına geldiği kasaba, yazgının kendisini daha sonra yakından 'bağladığı bir kişinin burada yaşaması nedeniyle onun için çok büyük önem kazandı. O zamanlar, bu kişiyi tanımadığı gibi varlığından da haberdar değildi. Ama bu davranışın mistik açıklaması, Moskova trenini ve karısını o kasabada terk etmesinin nedeninin, gelecekte bu diğer kişiyle tanışacağı olgusunun kendini ortaya koyma yolu aradığı şeklindeydi.

zorlanır. Eğer böyle bir bağlantı varsa, geçerliliği, yalnızca bu tek uygulamayla sınırlı kalmaz. Hatta bana kalırsa, en çağdaş dinlere dek uzanan mitolojik görüşün büyük bir bölümü, *dış dünyaya yansıtılmış psikolojiden başka bir şey değildir*. Ruhsal etmenlerin ve ilişkilerin bilinçdışında belli belirsiz tanınması³¹ (yani endopsişik algılanması)³² bilimin önünde sonunda tekrar *bilinçdışının psikolojisi* haline getireceği bir *doğauüstü gerçeklik* oluşumunda aynadaki gibi yansır — bunu başka sözcüklerle açıklamak güç, ayrıca burada paranoyayla benzerlikten yararlanmak durumundayız. İhsan cennet mitini, ilk günah mitini, Tanrı, iyi ve kötü, ölümsüzlük mitlerini falan bu yolla açıklamaya ve *metafizik1 metapsikoloji*'ye³³ dönüştürmeye girişebilir. Paranoyağın kaydırmayla boş inanlı kişinin kaydırması arasındaki boşluk, ilk bakışta görüldüğünden daha azdır. Bilindiği üzere insanoğlu düşünmeye başladığında, dış dünyayı, kendi imgelerini sayısız kişilikler halinde çoğaltarak antropomorfik (insan biçimsel) açıklamak zorunda kalmıştı; dolayısıyla, boşinan sınırları içinde yorumladıkları rastlantısal olaylar, kişilerin etkinlikleri ve kendilerini ortaya koymaları şeklinde algılamıyordu. Bu nedenle, tıpkı başka insanlar tarafından kendilerine verilen önemsiz işaretlerden sonuçlar çıkaran paranoyaklar gibi, ve gene tıpkı komşularının kişiliklerini rastlantısal ve kasıtsız davranışlarıyla ölçen bütün normal insanlar gibi davranıyorlardı. Boşinan, yalnız ve yalnız bizim çağdaş, bilimsel, ama henüz hiç de kusursuz olmayan *Weltanschauung*'umuzda (dünya görüşümüzde) son derece yersiz görünmektedir; bilim-öncesi dönemlerin ve halkların *Weltanschauung*'xmdaysa. yerine oturtulmuştu, tutarlıydı.³⁴

³¹ buradaki tanıma, [doğru ya da gerçek] bir tanıma niteliği taşımaktan uzaktır elbet. ,

³²[Parantez içindeki sözcükler 1907'de eklenmiştir. Freud "Sıçan Adam" olgu öyküsünün (1909*0 II (B) bölümündeki kuramsal görüşlere gönderme yapıyor.]

³³[Bu sözcüğün ilk kez yayımlanıştıydı. Freud bunu tam on dört yıl sonra "Bi- linçdışı"nda (1915e) kullanıncaya dek bir daha ele almadı.]

³⁴ [Yansıtmanın, boşinanlarda, paranoyada ve dinlerin kökenlerinde oynadığı rolle ilgili görüşleri, "Sıçan Adam" (1909*0, Bölüm II (B), ve Schreber (1911c) olgu öyküleri ile, *Totem ve Tabu* (1912-13), Denemeler II (3c) ve HI (4)de geliştirilmiştir.]

ler, başıma habersiz geldiler. Yabancı bir kentte tek başıma yaşadığım günlerde —o zamanlar gençtim—⁴⁰ sık sık tanıdık ve hoş bir sesin ansızın adımı çağırdığını duyardım; o zamanlar sanrının olduğu kesin anı bir kenara yazar ve evdekilere o sıralarda neler olduğunu soran meraklı mektuplar yazardım. Öte yanda, çocuklarımdan biri kanamadan ölme tehlikesiyle karşı karşıyayken, hiçbir rahatsızlık duymaksızın, ya da herhangi bir önseziyle kötü bir olayın olmakta olduğunu aklıma getirmeksizin hastalarımla çalışmayı sürdürdüğüm durumlar olmuştur. Hastalarımın bana aktardığı önsezi ya da ön-duygulardan hiçbirine de gerçeğe uygun gözüyle bakmamışımdır. — Ancak itiraf etmeliyim ki, son birkaç yıldır, telepatik düşünce-aktarımı hipoteziyle açıklanması çok kolay olabilecek dikkate değer birkaç deneyim yaşadım.⁴¹

Geleceği haber veren düşlere inanan birçok kişi vardır, çünkü birçok nokta, gerçeklikte, daha önce arzusun onları düşlerde düzenlediği şekilleriyle ortaya çıkar.⁴² Ama burada şaşırtıcı bir durum pek yoktur ve ayrıca kural olarak düşün gerçekleşmesi arasında düşü görenin safdilliği nedeniyle bir kenara atmayı yeğlediği çok büyük farklar vardır. Haklı olarak geleceği haber verdiği kabul edilebilecek iyi bir düş örneği, bir keresinde akıllı ve doğru sözlü bir kadın hastam tarafından ayrıntılı bir şekilde çözümlenmek üzere bana anlatılmıştı. Bir gece düşünde, eski bir dostu ve aile doktoru olan biriyle belli bir caddede belli bir dükkânın önünde karşılaştığını görmüştü; ertesi sabah İç Kente [s. 169] indiğinde, gerçekten de düşte adı geçen noktada onunla karşılaşmıştı. Daha sonra bu mucizevi rastlantının⁴³ önemli olduğunu gös-

⁴⁰[Freud'un Paris'te kaldığı 1885-86 yıllarından söz ediliyor. Krş. yukarda s. 13-4.]

⁴¹Son tümce 1924'de eklenmiştir. — Freud aşağı yukarı bu sıralarda, telepati konusunda hayli yazı yazmıştı. Kendisinin bir sonraki dipnotta belirttiği yazıdan başka, ölümünden sonra yayımlanan "Ruhçözümleme ve Telepati" (1941 *d* [1921]), "Düşlerin Gizemsel Önemi" konusundaki not (1925/) ve *Yeni Giriş Konferansları'nda* (1933a [1932])"Düşler ve Gizli Güçlere İnanma" başlıklı 30 no.lu Konferansta da bu konu işleniyordu.]

⁴²[1924'de eklenen dipnot:] "Düşler ve Telepati" konulu yazıma (1922a) bakınız.]

⁴³ ["*Zusammentreffen*" Almandaca hem "rastlantı", hem de "buluşma" anlamına

teren bir olayın yaşanmadığını dolayısıyla gelecekte haber veren bir düşünceyi sayılamayacağını da eklemeliyim.

Dikkatli bir sorgulama, düşünce gördüğü gecenin sabahında —yani kente inip buluşmayı gerçekleştirinceye dek— düşünce anımsadığının hiçbir kanıtının bulunmadığını ortaya koydu. Kendisi, olayı herhangi bir mucize niteliğinden koparan ve ilginç bir ruhbilimsel sorun olarak bırakan açıklamaya karşı söyleyecek bir şey bulamadı. Bir sabah söz konusu sokakta yürüyordu ve belli bir dükkânın önünde eski aile doktoruyla karşılaştı, bunun üzerine, onu görünce, bir gece önce düşünce, bu noktada bu buluşmayı gerçekleştirdiğini sandı. Bu durumda çözümleme, kendisine, genel kurallar uyarınca gerçek olarak kabul edilme hakkına sahip olan bu kanıya varmasının büyük bir olasılık olduğunu gösterebildi. Daha önceden beklenen bir yerde buluşma, aslında bir *randevudan* başka bir şey değildir. Eski aile doktoru, hastamda gene doktorun bir arkadaşı olan bir *üçüncü* kişiyle buluşmasının kendi yaşamında çok önemli bir rol oynadığı geçmişteki günlerin anısını uyandırdı. Hanım, o günden beri, o bayla olan ilişkisini sürdürüyordu ve düşünce gölcüğünü sandığı geceden önceki gün, bayı boşuna beklemişti. Olgunun koşullarını size daha ince ayrıntılarıyla aktarabilseydim, hanımın, eski günlerden kalma bir dostu gördüğünde, geleceği haber veren bir düşünce gördüğü yanılmasına kapılmasının şuna benzer sözlerle aynı değerde olduğunu kolayca kanıtlayabilirdim: "Aa! Doktor —şimdi siz bana, buluşmaya karar verdiğimiz halde N.'yi boşuna beklemek zorunda kalmadığım geçmiş günleri anımsatıyorsunuz."⁴⁴

Tam da o anda, aklımızdan geçirdiğimiz kişiyle "inanılmaz bir rastlantı sonucu" karşılaşmak çok bilinen bir olaydır. Bunun çok yalın ve kolayca açıklanan ve belki de benzer olaylar için iyi bir model oluşturabilecek bir örneğini kendimde gözlemledim. Krallıkla yönetilen ülkelerde büyük bir yetkeyle donanmış olan profesörlük payesiyle ödüllendirildikten⁴⁵ birkaç gün sonra, iç Kentte yürürken dü

⁴⁴[Bu olay Freud'un ölümünden sonra yayımlanan, elyazması 10 Kasım 1899 tarihini taşıyan "Önsezi Niteliğindeki Bir Düşün Gerçekleşmesi" (1941c), (*Standard Basım* 5, 623) başlıklı yazıda daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.]

⁴⁵[1902 Mart ayı.]

şüncelerim ansızın çocukça bir fanteziye yöneldi: tanıdığım bir evli çiftten öç almayı kuruyordum. Birkaç ay önce hastalık belirtisi olarak düşlere inanıp onlara bağlanmak şeklinde ilginç bir saplantı geliştiren küçük kızlarını görmem için beni çağırmişlardı. Kaynağını anladığımı sandığım olgu müthiş ilgimi çekti. Ancak çift, hipnotizmayla tedavi yapan bir yabancı doktora danışmayı düşündüğünü bildirerek tedavi önerimi geri çevirdi. O anda, ana babanın bu girişimlerinde tümüyle başarısızlığa uğradıktan sonra bana tam anlamıyla inandıklarım falan söyleyerek tedaviye başlamam için yakardıklarını hayal ediyordum. Ancak ben onlara şu yanıtı veriyordum: "Evet; artık ben de profesör olduğum için *şimdi* bana güveniyorsunuz. Ancak bu paye benim yeteneklerimde hiçbir değişiklik yapmadı; bir üniversite asistanı olarak benden yararlanamadığınıza göre, profesör olarak da bensiz yapabilirsiniz." — Bu noktada fantezim, yüksek sesli bir 'İyi Günler Profesör!' selamıyla yanda kesildi, başımı kaldırıp baktığımda, az önce önerilerini geri çevirerek kendilerinden öç aldığım evli çiftin ta kendisini gördüm. Hemen düşündüğümde, bunun bir mucize olduğu izlenimi ortadan kalkıverdi. Geniş, dümdüz ve neredeyse terk edilmiş bir cadde boyunca çifte doğru yürümekteydim zaten; yanlarına varmama yirmi adım kadar kala başımı kaldırıp şöyle bir bakmış, etkileyici bedenlerini görmüş, ve onları tanımıştım, ne var ki|o anda kendiliğinden ortaya çıkmış hayallerimde etkisini gösteren duygusal nedenlerden ötürü, bu algılamayı —olumsuz bir sanrı olarak— bir kenara itmiş-tim.⁴⁶

Şimdi de Otto Rank 'tan (1912) bir başka "görünüşte önsezi sanılan bir olayın çözümü":⁴⁷

"Bir süre önce, birini tam da düşündüğüm sırada karşımda bularak 'inanılmaz rastlantı 'nın ender bir türünü yaşadım. Noel'den kısa bir süre önce, armağan olarak dağıtmak üzere on yeni gümüş kronluklar halinde para bozdurmak üzere Avusturya-Macaristan Bankasına gidiyordum. Kendi küçük valliğimla bankada istiflenen büyük para yığınları ara-

⁴⁶["Sıçan Adam" olgusundaki (1909^0 (Bölüm II (B) benzer olaylarla karşılaştırınız.)

⁴⁷[1912'de eklenmiştir.]

sındaki zıtlıkla ilgili hevesli hayallere dalmışken, bankanın bulunduğu dar sokağa girdim. Kapının önünde bir araba ve girip çıkan pek çok insan vardı. Kendi kendime dedim ki: Kuşkusuz kasiyerlerin benim birkaç kronuma ayıracak zamanı vardır. Neyse, çabucak bitiririm işimi. Kâğıt parayı önüne koyup, 'Lütfen bana *altın* verin,' diyeceğim. Hemen yanlışımlı fark ettim — *gümüş* isteyecektim elbet— ve hayallerimden uyandım. O anda kapıdan birkaç adım ötedeydim ve gözümü ısırın bir genç adamın bana doğru geldiğini gördüm, ama uzağı görme bozukluğum nedeniyle kendisini henüz tanımış değildim. Genç yakınımaya gelince, *erkek kardeşimin Gold* adındaki arkadaşı olduğunu gördüm. Gold'un *ağabeyi* yazın yaşamımın başlangıcında kendisinden hayli yardım umduğum tanınmış bir yazardı. Ancak bana yardım 'etmedi ve bunun sonucu olarak bankaya giderken ki hayallerimin konusu olan maddi başarıya ulaşamadım. Hayallerime dalmışken* bilinçdışında, Heit Gold'un yaklaştığını algılamış olmalıydım. Bu durum (maddi başarıyı hayal etmekte olan) bilincimde, öyle bir biçimde temsil edilmişti ki, kasiyerdan daha az değerli olan gümüş yerine altın istemeye karar vermiştim. Ancak öte yandan, bilinçdışının, gözlerimin ancak daha sonra tanıyabildiği bir nesneyi algılayabilmesi olgusu, bu çelişkili durum, Bleuler 'in [1910] 'kompleksli hazırlıklılık [*Complexbereitschaft*]' diye tanımladığı şeyle kısmen açıklanabilir gibi görünüyor. Bu, gördüğümüz gibi maddi konulara yöneltilmişti ve baştan beri, doğrusunu bilmeme karşın, .adımlarımı, kâğıt para karşılığında yalnızca altın para veren binaya yöneltilmişti.”

Bu mucizevi⁴⁸ ve "art niyetsiz" olgular kategorisine, kendisini bu şekilde açıklayan önceki durumu açıklıkla anımsama çabalarımız hiçbir zaman başarıyla sonuçlanmasa da, belli anlarda ve durumlarda, tam tamına aynı deneyimi daha önce yaşadığımız ya da aynı yerde daha önce bulunduğumuz şeklindeki garip duyguyu da eklemeliyiz. Böyle anlarda insanda uyanan şeye "duygu" demekle kuşku götürür bir dil kullandığının farkındayım. Burada sözü edilen aslında bir yargı, hatta daha da kesin bir dille söylemek gerekirse, bir algılama yargısıdır; ama

⁴⁸ [Buradan 296. sayfadaki " ..fırsatı bulmuş olsa gerektir," sözcüklerine kadar olan- bölüm 1907*den kalınadır.]

bu olgularda gene de kendilerine özgü bir özellik bulunmaktadır ve aranan şeyin asla anımsanmadığı olgusunu da hesaba katmayı unutmamak gerekir. Bu "*déjà vu*" görüngüsünün bir bireyin daha önceki ruhsal, var oluşunun kanıtı olarak ciddi bir şekilde ortaya konulup konulmadığını bilmiyorum; ama ruhbilimciler, elbette dikkatlerini buna çevirdiler ve çeşit çeşit kurgusal yöntemlerle sorunu çözmeye giriştiler. Ortaya koydukları açıklama girişimlerinden hiçbiri bana doğruymuş gibi gelmedi, çünkü hiçbiri de bu görüngüyü destekleyen koşullardan ve olguların dışavurumlarından başka hiçbir şeyi dikkate almıyordu. Kendi gözlemlerime göre "*déjà vu*"nın — yani bilinçdışı fantezilerin— açıklanmasındaki tek sorumlu olan ruhsal süreçler, bugün bile ruhbilimciler tarafından genelde ihmal edilmektedir.

Benim görüşüme göre, bir şeyi önceden yaşamış olma duygusuna yanılısama demek yanlıştır. Bu daha çok, böyle anlarda, önceden yaşadığımız, ancak bilince ulaşmamış olması nedeniyle bilinçli olarak anımsayamadığımız bir şeye dokunulmuş olmasıdır. Kısaca söylemek gerekirse, "*déjà vu*" duygusu, bilinçdışı bir fantezinin anımsanmasına karşılık gelir. Herkesin kendi deneyiminden Bildiği üzere, aynı türden bilinçli yaratımlar olduğu gibi bilinçdışı fanteziler (ya da gündüz düşleri hayaller) de vardır.

Bu konunun çok daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerektiğini biliyorum; ancak burada, duygunun belirleyici özelliklerini ısrarın ve yoğunluğun oluşturduğu tek bir "*déjà vu*" örneği vermekle yetineceğim. Şimdi otuz yedi yaşında olan bir hanım, köydeki bazı okul arkadaşlarını ilk kez on iki buçuk yaşındayken ziyaret ettiğini çok net bir şekilde anımsadığını öne sürüyordu. Bahçeye girdiğinde, hemen orada daha önce bulunduğu duygusuna kapılmıştı. Bu duygu kabul odalarına girdiğinde de tekrarlandı, öyle ki, bir sonra gireceği odanın hangisi olacağını, penceresinden hangi manzaranın görüneceğini falan da önceden bildiğini hissediyordu. Ancak bu aşinalık duygusunun eve ve bahçeye daha önceden, belki çocukluğunun daha erken yıllarında yapılmış bir ziyaretten kaynaklanabileceği olasılığı kesinlikle kabul edilmiyor ve ana babasına sorulan sorular olumsuz yanıtlanıyordu. Bunu aktaran hanım, herhangi bir ruhbilimsel açıklama peşinde değildi ama

bu duyguyu yaşamasını aynı okul arkadaşlarının da sonradan yaşadığı coşkusal yaşamında önem kazanacak bir olayı önceden haber veren bir belirti olarak görüyordu. Ne var ki, görüngünün olduğu koşullar dikkate alındığında, meselenin bir başka yüzünü gösterecek yol ortaya çıkıyordu. Hanım ziyareti yaptığında bu kızların tek erkek kardeşlerinin ciddi bir hastalığa yakalandığını biliyordu. Ziyaret sırasında, hanım, çok hasta görünen bu kardeşe bakarak kendi kendine bunun kısa süre içinde öleceğini söyledi. Şimdi, kendisinin tek erkek kardeşi birkaç ay önce yakalandığı difteri nedeniyle tehlikeli bir durumdaydı; onun hastalığı sırasında hanım, birkaç hafta süreyle bir akrabasına gitmiş, evinden uzak kalmıştı. Köye yaptığı o ziyarette erkek kardeşinin de yanında olduğuna inanıyordu; hatta bunun, kardeşinin hastalığından sonra yaptığı ilk büyük gezi olduğunu bile düşünüyordu; ama bütün diğer ayrıntıları, hatta o gün giydiği elbiseyi bile çok net anımsamasına karşın, belleği bu noktalarda şaşılacak ölçüde bulanıktı. [Krş. s. 47 ve devamındaki dipnot] İyi bilgilenmiş olan herkes, bu ipuçlarından, o dönemde erkek kardeşinin öleceği beklentisinin kızın düşüncelerinde önemli rol oynadığı ve ya bir beklentinin hiçbir zaman bilince ulaşmadığı ya da hastalığın geçmesinden, olumlu sonuç alınmasından sonra büyük bir bastırmaya yenik düştüğü sonucunu çıkarmakta güçlük çekmeyecektir. Eğer işler tersi olsaydı, başka bir giysi, matem giysisi giyecekti. Tek erkek kardeşleri yakında ölme tehlikesi içinde bulunan arkadaşlarının evinde benzer bir durumla karşılaşmıştı — nitekim, hasta olaydan kısa süre sonra öldü. Bilinçli olarak, bu durumu birkaç ay önce kendisinin yaşadığını anımsamış olması gerekirdi: — baskının engellediği anımsamak yerine, anımsama duygusunu, çevresindeki bir şeylere, bahçeye ve eve aktardı ve bütün bunları olduğu gibi daha önce görmüş olduğu şeklinde bir "*fausse reconnaissance*" kurbanı oldu. Baskının gerçekleştiği olgusundan, daha önceki, erkek kardeşinin ölmesi beklentisinin arzu yüklü bir fanteziden tümüyle çıkarılıp atılmadığı sonucuna varabiliriz. O durumda kendisi tek çocuk olacaktı. Daha sonraki nevrozunda, anne babasını yitirme korkusu¹ çekiyordu, bunun ardında da, her zamanki gibi çözümlemenin açığa çıkardığı üzere, aynı içerikteki bilinçdışı arzu bulunuyordu.

Ender olarak yaşadığım *"déjàvu"* deneyimlerimi, o andaki duygusal durumumdan aynı şekilde çözümlenmişimdir. "Şu, ya da bu zamanda, bir durumu iyileştirme arzusu olarak oluşan (bilinçdışı ve bilinmeyen) fantezi bir kez daha uyanma fırsatı bulmuş olsa gerektir." —"*Déjàvu*"nün⁴⁹ bu açıklaması, şu ana dek yalnızca tek bir gözlemcinin görüşlerini içerdi. Bu kitabın üçüncü basımında [1910] sayısız değerli katkısı bulunan Dr. Ferenczi, bu konuda bana şunları yazıyor: "Kendi deneyimlerimin yanı sıra başkalarının yaşadığı olaylardan, anlaşılması olanaksız aşinalık duygusunun kaynağının, şimdiki zamandaki bir durumda, kişinin bilinçsizce anımsadığı bilinçdışı fantezilerde bulunduğu sonucuna vardım. Hastalarımın birinin başına gelen farklı bir olaymış gibi görünüyor, ama gerçeklikte nerdeyse aynı. Bu duygu ona sık sık geliyordu ama her seferinde, *bir gece önce görülen bir düşün unutulmuş (bastırılmış) bir bölümünden* kaynaklandığı görülüyordu. Demek ki, '*déjà vu*' yalnızca gündüz düşlerinden değil, gece düşlerinden de doğabiliyor."

Daha sonra Grasset'nin (1904) görüngüyü, benimkine çok yakın bir şekilde açıkladığını öğrendim.⁵⁰

1913'de,⁵¹ "*déjà vu*"ye çok benzeyen bir başka görüngüyü betimleyen kısa bir yazı yazmıştım [1914a]. Bu bir "*déjà raconté*", ruhçözümleme sırasında konu açıldığında, bir şeyi daha önce anlatmış olmak yanılsaması. Böyle durumlarda hasta öznel bir emin olma halinin bütün belirtilerini göstererek belli bir anıyı uzun süre önce aktardığını öne sürer. Ancak doktor, bunun böyle olmadığından emindir ve kural olarak hastaya yanlısını. Kabul ettirmeyi başarır. Bu ilginç parapraksinin açıklaması belki de hastanın bu bilgiyi iletmek için bir itki duyduğu, bunu yapmak istediği, ancak gerçekleştirmeyi başaramadığı, şimdiyse birincinin anısını, İkincinin, yani amacını gerçekleştirmenin yerine geçen öge olarak kabul ettiğiidir.

⁴⁹[Bu paragrafın geri kalan bölümü, 1910 basımına dipnot olarak eklenmişti; bundan sonraki paragraf da, 1917'de dipnot olarak eklenmişti. Her ikisi de -1924te metne aktarıldı.]

⁵⁰["*déjàvu*"ye bağlı bir görüngüyle —bir "ilişki kesme" ile— ilgili bir tartışmayı, Freud'un "Akropol 'de Bir Bellek Sapması" (1936a) başlıklı yazısında bulabilirsiniz.]

Ferenczi 'nin (1915) "varsayılan" parapraksiler adını verdiği durumda da, benzer bir görünüm, hatta belki aynı işleyiş vardır. Unuttuğumuz, koyduğumuz yeri bilmediğimiz ya da yitirdiğimiz bir şey —bir nesne— var sanıyoruz; ama hiç böyle bir şey yapmadığımızı, her şeyin olması gerektiği gibi olduğuna kendimizi inandırabiliyoruz. Örneğin bir kadın hasta doktorun odasına geri gelir ve unuttuğu şemsiyeyi almak istediğini söyler; ama doktor, kadının bu nesneyi aslında elinde tuttuğunu görmektedir.⁵² Demek ki bu parapraksiye yönelik bir itki vardı ve itki, onun olguya dönüşmesinin yerine geçmeye yeterliydi. Bu fark dışında varsayılan parapraksi, gerçeğiyle eşdeğerdedir. Ancak, deyiş uygun düşerse, bu, daha ucuzdur.

(E) ⁵³ Felsefe eğitimi görmüş, bir meslektaşına, yakınlarda ad unutmaya ilgili birkaç örnekle bunların çözümlemesini aktardığımda, hiç duraksamadan şöyle yanıtladı beni: "Bütün bunlar iyi güzel; ama bende ad unutmaya başka şekilde gerçekleşiyor." Konuya bu kadar kolay yoldan yaklaşmak olmaz elbet; meslektaşımın bir adın unutulması çözümlemesi konusunda kafa yorduğunu sanmıyorum, kendi durumunda nasıl olduğunu açıklayabileceğini de sanmıyorum. Ama gene de onun bu sözleri, birçok kişinin öne, çıkarma eğiliminde olacağı bir soruna parmak basıyor. Parapraksi ve elde olmayan edimlerle ilgili olarak burada verilen açıklamaların genel geçerliliği var mıdır yoksa yalnızca: bazı olgular için mi geçerlidir? Bu İkincisine evet deniyorsa, bir başka yolla da oluşması olanaklı olan bu görüngüyü açıklamada başvurulacak koşullar nelerdir? Bu soruya yanıt vermede 'deneyimlerim yetersiz kalıyor. Ama burada gösterilen türden bir bağlantının nadir olduğunun sanılmaması uyarısını yapabilirim; çünkü kendi üzerimde ve hastalarımda yaptığım bütün sınamalarda, örneklerde aktarıldığı üzere, bir bağın varlığı kendini açıkça belli etmiş, ya da en azından böyle bir bağın var olduğunu varsaymak için geçerli nedenler bulunmuştur. Bir semptomatik edimin gizli anlamını bulmada her seferinde başarıya ulaşmamak şaşırtıcı değildir, çünkü, çözüme karşı koyan iç dirençlerin büyük çoğunluğu, karar verici etmen olarak dikkate alınır. Aynı şe

⁵³ [Bu örnek Ferenczi 'nin yazısından alınmıştır.]

kilde, insanın kendisinin ya da hastalarının gördüğü her bir düşü yorumlamak olanaklı değildir, kuramın genelde geçerli olduğunu kanıtlamak için gizlenmiş bağlantıya biraz nüfuz edebilmek yeterlidir. Bir düşü çözüme girişimi sırasında verilerin ertesi gün geçit vermediği, ancak bir hafta ya da bir ay sonra, aradaki zaman sürecinde gerçek bir değişikliğin meydana gelmesi ve öne sürdüğü ruhsal değerleri azaltması üzerine gizini açığa çıkardığı durumlara sık rastlanır.⁵⁴ Aynı şey parapraksilerin ve araz bildiren (semptomatik) edimlerin çözülmesi için de geçerlidir. Sayfa 139'daki yanlış okuma örneği ("Avrupa'yı fiçıyla dolaşmak"), başlangıçta çözümsüz olan bir semptomun, bastırılmış düşüncelerdeki **gerçek ilginin** yitmesi üzerine nasıl çözümlenmeye açık hale geldiğini gösterme fırsatı vermişti.⁵⁵ Kardeşimi, gıpta edilen unvanı benden önce alması olasılığı var olduğu sürece, bu yanlış okuma tekrar tekrar yaptığım çözümlenme çabalarıma direnmekteydi; kardeşimin bana yeğlenmesi olasılığı ortadan kalkınca, çözümüne giden yol ansızın açıldı. Dolayısıyla çözümlenmeye direnen bütün olguların burada sözü edilen ruhsal işleştikten başka bir işleyiş nedeniyle direndiğini söylemek doğru olmayacaktır. Böyle bir kabullenme için olumsuz kanıttan daha fazla şeye gereksinim vardır. Belki de bütün sağlıklı insanların yaptığı gibi parapraksilerin ve semptomatik edimlerin farklı açıklamalarına inanma/eğiliminde olmak, kanıt oluşturacak değerlerden yoksundur; bu açıkça, gizi yaratan ve dolayısıyla kendilerini onu saklamaya adanmış, açıklığa kavuşmasına karşı duran zihinsel güçlerin bir dışavurumudur.

Öte yanda bastırılmış düşünce ve itkilerin kendi yardımsız çabalarıyla semptomatik edimlerde ve parapraksilerde anlatıma kavuşmayacağı olgusunu da gözardı etmemeliyiz. Sinir itkilerinin gönderilme

⁵⁴[Freud'un *Düşlerin Yorumu'nun* daki (1900(2), (P.F.K., 5, Bölüm VII (A) bazı görüşlerle karşılaştırınız.]

⁵⁵[1924'de *eklenen dipnot*.] Bu noktada, *ekonomik* nitelikli bir sorun, ruhsal süreçlerin hoşnutsuzluk kazanmasını ve hoşnutsuzluğu gidermesini amaçladığım dikkate alan sorular ortaya çıktı. Hoşnutsuzluk nedenleriyle unutulmuş bir adın simgesel çağrışımlarla yeniden anımsanmasının nasıl olanaklı olduğu konusunda zaten bir ekonomik sorun vardır. Tausk (1913) çok güzel bir yazısında kişinin, unutulmuş adı; adın anımsanmasından beklenebilecek hoşnutsuzluğu dengeleyebilecek hoşnutsuzluk içeren bir çağrışımla bağlayarak anımsayabileceğini! çok iyi örneklerini vermektedir.]

sindeki bu türden yana kaymaların teknik olanaklılığı, bağımsız olarak ortaya konulmalıdır; bu durumda itki, kendisini bilinçli olarak hissettirmek için bastırılanın amacı tarafından sömürülecektir. Sözel parapraksilerde, felsefecilerin ve dilbilimcilerin ayrıntılı araştırmaları, böyle bir amacın hizmetine giren yapısal ve işlevsel ilişkilerin neler olduğunu saptamaya çalışmıştır. Parapraksilerin ve semptomatik edimlerin belirleyicilerinden, bilinçdışı itici gücü bir yana, bunu karşılayan bedensel ve ruhsal ilişkileri bir yana ayırarak olursak, normallik sınırları içinde bu ilişkiler çizgisinde —bilinçdışı itici güç gibi ve onun yerine— parapraksiler ve semptomatik edimler yaratan diğer etmenlerin bulunup bulunmadığı sorusu yanıtız kalır. Bu soruya yanıt vermekse bana düşmez.

Parapraksilerle⁵⁶ ilgili ruh çözümsel görüşle popüler görüş arasında —yeterince fazla olan— farklılıkları abartmak amacında da değilim. Bunu yapmak yerine, bu farklılıkların büyüklüklerini büyük ölçüde yitirdikleri olgulara dikkat çekmem daha uygun olacaktır. Belki yalnızca adların kısaltıldığı ya da. Sözcük ve harflerin atlandığı en yalın ve en az fark edilir dil ya kalem sürçmesi örneklerinde, karmaşık yorumlardan hiçbir şey çıkmaz. Ruh çözümlenmesi bakış açısından, bu olgularda *biraz* kasıt bozukluğunun varlığını ortaya koyduğunu belirtmeliyiz, ama bozulmanın neden kaynaklandığını ve amacının ne olduğunu bilemeyiz. Hatta varlığını göstermekten ‘başka hiçbir şey başarmadığını gördük. Bu tür olgularda, bir parapraksinin ses benzerliği ve yakın psikolojik çağrışımlarla yüreklendirildiğini de görebiliyoruz: bu olguyu hiç tartışmadık. Ancak bu türden tam gelişmemiş dil ya da kalem sürçmesi olgularının, araştırılmaları parapraksilerin hangi nedenle oluştuğu konusunda kuşku götürmez sonuçlara ulaştıran daha açık, daha belirgin olgular temelinde değerlendirilmesi akla uygun bir bilimsel taleptir.

(F) ⁵⁷ Dil sürçmelerini tartıştıktan sonra [s. 85 ve devamı] parapraksilerin gizli itici güçleri olduğunu göstermek ve ruh çözümlenmesi yardımıyla bu itici güçleri ortaya çıkarmakla yetindik. Parapraksilerde dile gelen ruhsal etmenlerin genel doğalarını ve özelliklerini neredeyse

⁵⁶[Bu paragraf 1917’de eklenmiştir.]

⁵⁷[300 ve 302. sayfalardaki dipnotlar dışında, bölüm 1901’de yazılmıştır.]

hiç ele almadık; en azından, bunları daha yakından tanımlamaya girişmedik, yasalara uygun olup olmadıklarını sınımadık. Bu konuyu şimdi kökten bir şekilde ele alacak da değiliz; çünkü, az sonra atacağımız adımların da göstereceği üzere, konuya bir başka açıdan yaklaşmak gerekiyor.⁵⁸ Burada, hiç değilse ortaya atıp özet olarak yanıtlayacağım birkaç soru sorulabilir. (1) Yanlış edimlerle elde olmayan edimlerde ortaya çıkan düşüncelerin ve etkilerin içeriği ve kökeni nedir? (2) Bir düşünce ya da itkiyi bu tür edimleri anlatım aracı olarak kullanmak zorunda bırakan ve düşünce ya da itkiyi açığa çıkarmak durumuna sokan belirleyiciler nelerdir? (3) Parapraksinin türüyle onun aracılığıyla dile gelenin nitelikleri arasında sürekli ve kuşku götürmez ilişkiler kurmak olanaklı mıdır?

Sonuncu soruya yanıt verecek malzemeyi toparlamakla başlayacağım. Dil sürçmesi Örneklerini tartışırken [s. 85 ve devamı] söylenmek istenenin içeriğini aşmayı, onun ötesine geçmeyi gerekli görmüş ve konuşma bozukluğunun nedenini amacın dışında bir şeyde aramak zorunda kalmıştık. Bunun ne olduğu birkaç olguda açıkça ortadaydı ve konuşmacı bunun bilincindeydi. En yalın ve saydam gibi görünen örneklerde, bu —[düşünceyi dile getirmeye] eşit ölçüde hakkı olan ve düşüncenin dile gelmesini, bir anlatım şeklinin yenik düşmesi ve diğerinin öne geçip ödüllendirilmesinin nedeni açıklanması olanaklı olmaksızın bozan— aynı düşüncenin bir başka şekliydi. (Bunlar, Meringer ve Mayer'in "bulaştırmalarıdır [s. 86]). İkinci bir olgular grubunda, onu tümüyle elinde tutacak kadar güçlü olmayan bir başka düşünce ("*zum Vorschweïn gekommen*" [s. 89]) yenilmenin itici gücünü oluşturmaktaydı. Baskı altına alman şekil de tam anlamıyla bilinçliydi. Yalnızca üçüncü gruptaki olgularda, bozan düşüncenin, amaçlanandan farklı olduğu rahatça öne sürülebilir ve yalnızca bunlarda önemli olduğu görülen bir ayırım yapılabilir. Bozan düşünce, ya düşünce çağrışımlarıyla bozulan düşünceye bağlanabilir (bir iç çelişkinin sonucu olan bozulma), ya da yapısal olarak onunla ilişkisi yoktur ve bozulan

⁵⁸ [1924'de eklenen dipnot:] Bu kitap, tümüyle popüler niteliktedir; örnekleri bir araya getirip, bilinçdışı olan ama gene de işlerlik gösteren zihinsel süreçleri tahmin etmeye yarayacak yolu açmaktan başka amacı yoktur, ayrıca bu bilinçdışının kuramsal yönlerini ele almaktan kaçınılmıştır.

sözcüğün, —çoğu kez bilinçdışı olan— bozucu düşünceye beklenmedik bir *dış* çağrışımla bağlanmış olduğu ortaya çıkar. Kendi ruh çözümlemelerimden verdiğim örneklerde, konuşma baştan sona etkin hale gelen, ama aynı zamanda baştan sona bilinçdışında kalan düşüncelerin etkisi altındadır, bunlar ya bozmanın kendisi tarafından ele verilmişlerdir *Ç Klapperschlange" — [Kleopatra" [s. 98]* ya da bilinçli olarak amaçlanan konuşmanın değişik bölümlerinin birbirini bozmasını olanaklı kılarak dolaysız bir etki gösterirler (ardında *"Hasenaur Caddesi"* ve bir Fransız kadının anılarının yattığı *"Ase natmen"* [s. 95]). Konuşma bozukluğunu yaratan bastırılmış ya da bilinçdışı düşünceler, çok çeşitli kaynaklardan gelir. Dolayısıyla bu özet, herhangi bir yönde genelleme yapmamıza olanak vermemektedir. İli

Yanlış okuma ve kalem sürçmeleri konusunda verdiğim örneklerin karşılaştırmalı bir incelenmesi aynı sonuçlan verecektir. Dil sürçmelerine olduğu gibi, bazı olgular, görünüşte, başka bir itici gücü bulunmayan (örneğin *"Apfe"* [s. 94]) bir kısaltma sürecinden kaynaklanmaktadır. Ancak düş sürecinde normal olan ancak uyanık düşüncelerimizde bir yanlış olarak değerlendirilen bu türden bir yoğunlaştırmanın gerçekleşmesi için özel koşulların yerine getirilmesinin gerekli olup olmadığını bilmekte yarar vardır. Bu sorunla ilgili bilgiyi, örneklerden sağlamak olanaksızdır. Ama gene de, bundan, örneğin bilinçli ilgide bir gevşemeden başka koşulların var olduğu sonucunun çıkarılmasını kabul etmiyorum, çünkü başka kaynaklardan, doğru ve güvenilir olan tek etkinliğin devingen etkinlikler⁵⁹ olduğunu biliyorum. Biyolojide de sıklıkla görüldüğü üzere, burada, patolojik koşulların, normal ya da normale yaklaşan koşullara göre araştırılmaya daha uygun olduklarını da vurgulamak isterim. Bu çok hafif bozulmaların aydınlatılmasında karanlıkta kalan noktaların, ciddi bozulmaların açıklanmasıyla açıklığa kavuşacağını umuyorum.

Yanlış okumada ve kalem sürçmelerinde, ayrıca çok daha uzak ve karmaşık bir itici gücü açığa çıkaran birçok. Örnek de var. "Fıçıyla Avrupa Gezisi" [s. 139], özünde yabancı, bastırılmış bir kıskançlık ve hırs itkisinden kaynaklanan, ve okunmakta olan önemsiz ve masum ko

⁵⁹[Yani bilinçli dikkatin bulunmadığı etkinlikler, Krş. s. 163 ve devamı]

nuyla bir bağlantı kurmak için "*Beförderung*" "anahtar sözcüğünü" kullanan uzak bir düşüncenin etkisiyle ortaya çıktığı açıklanan bir okuma bozukluğudur. "Burckhard" olgusunda [s. 149 ve devamı], adın kendisi bu türden bir "anahtar sözcüğü" oluşturmaktadır.⁶⁰

Konuşma işlevlerindeki bozuklukların daha kolay meydana geldiğine ve rahatsız eden güçlere, diğer ruhsal etkinliklerde olduğundan daha az gerek duyduklarına kuşku yoktur. [S. 250 ile karşılaştırınız.]

Unutmayı gerçek anlamıyla —yani geçmişteki deneyimleri unutmak anlamıyla incelediğimizde, farklı bir konumda olduğumuzu görürüz. (Onları, anlamı sınırlı olan bu unutmalarından ayırmak için, I. ve II. Bölümlerde anlatılan özel adların ve yabancı sözcüklerin unutulmasını "bellek kayması, amaç ya da niyetlerin unutulmasını da "atlama" diye adlandırabiliriz.) *Normal* unutma sürecindeki temel belirleyiciler bilinmez.⁶¹ Ayrıca unutulduğunu sandığımız her şeyin unu-

⁶⁰ [Bu terim, çağdaş "Dora" olgu öyküsünde (1905e) iki ya da üç yerde kullanılmaktadır. Freud, örneğin yukarıda s. 82'de olduğu gibi "sözel köprü" terimini de, kullanmaktadır. Aynı şekilde s. 141'deki "çağırışım köprüsü" ile de karşılaştırınız.]

⁶¹[1907'de *eklenen dipnot*.] Gerçek anlamda unutma işleyişiyle ilgili olarak şu önerileri de öne sürebilirim belki. Mnemik malzeme genelde, yoğunlaştırma ve çarpıtma şeklinde iki etkiyle karşı karşıyadır. Çarpıtma, zihinsel yaşamdaki egemen eğilimlerin işidir ve her şeyden önce, işlerliğini yeterince koruyan ve yoğunlaştırmaya hayli direnç gösteren anı izlerine karşı yönelmiştir, önemsiz kalan izler, yoğunlaştırma işlemi karşısında hiç direnç göstermeden yenik düşerler; gene de, buna ek olarak çarpıtma eğilimlerinin kendilerini dışa vurmaya amaçladıkları yerde dışavurumlardan kalmaları halinde önemsiz malzemeye beslendikleri gözlemlenebilir. Bu yoğunlaştırma ve çarpıtma süreçleri uzun süreler devam ettiğinden, ve bu süreler içinde her yeni deneyim mnemik içeriği dönüştürme yönünde hareket ettiğinden, genel olarak belleği kuşkulu ve belirsiz yapanın zaman olduğu sanılmaktadır. Zamanın unutmada herhangi bir dolaysız işlevinin söz konusu olmaması olasılığı hayli yüksektir. [Bu fikirlerin daha önceki bir taslağı için karşı. s. 166, dipnot 2.] *Bastırılmış* bellek-izleri durumunda, bunların en uzun zaman süreleri süresince bile hiçbir değişikliğe uğramadıkları gösterilebilir. Bilinçdışı zamansızdır. Ruhsal kökleşmenin (fixation) en önemli, aynı zamanda en garip özelliği, bütün izlenimlerin yalnızca ilk alındıkları biçimleriyle değil, daha sonraki gelişmelerinde edindikleri bütün biçimleriyle korunuyor olmasıdır. Bu, bir başka alanla karşılaştırılarak kanıtlanabilecek bir durum değildir. Kuramsal olarak mnemik içeriğin daha önceki durumlarının her biri, öğelerinin uzun süre önce bütün özgün bağlantılarını, yenileriyle değiştirmiş olmaları durumunda bile belleğe yeniden yüklenirler. [Bu bilinçdışının "zamansızlığının" ilk kez açıklanarak dile getirilmesidir. —Freud, Roma kentinin arkeolojisinden alınma bir karşılaştırmayı örnek olarak göstermeye girişmiş, ancak daha sonra yazdığı *Uygurlık ve Hoşnutsuzlukları* (1939a) adlı kitabının bellek ve unutmanın

tulmadığını da görürüz. Açıklamalarımız, burada, yalnızca unutmanın önemsiz şeylerin unutulduğu ancak önemlilerin bellekte saklandığı kuralını bozması açısından unutmanın bizi şaşırttığı olgular için geçerlidir. Özel bir açıklama gerektiriyor gibi görünen unutmama örneklerinin çözümlenmesi, unutmanın itici gücünün, her örnekte, rahatsız edici bir duygu uyandırabilen bir şeyi anımsama isteksizliğini açığa çıkarmaktadır. Bu itici gücün, kendisini genel olarak zihinsel yaşamda dışa vurmayı amaçladığından ama düzenli olarak ona karşı işleyen diğer güçler tarafından yürürlüğe konmasının engellendiğinden kuşkulama noktasına geliyoruz. Rahatsız edici izlenimleri anımsamadaki bu isteksizliğin boyutları ve önemi, çok dikkatli ruhsalbilimsel incelemeleri hak etmektedir; dahası, bu unutmama bireysel olgularda olanaklı kılan özel koşulların neler olduğu sorusunu, bu geniş kapsamlı bütünden ayıramayız.

Tasarıların unutulmasında bir başka etmen öne çıkar. Anımsanması rahatsız edici şeyi bastırmada yalnızca *sanılabilen* çatışma, burada elle tutulur hale gelir ve örneklerin çözümlenmesinde, düzenli olarak, tasarıya son vermeksizin karşı duran bir karşı-irade vardır. Parapraksilerde açıklandığı üzere, burada iki tip ruhsal süreç vardır. [Krş. s. 300-01.] ¹ Ya (tasarının amacı önemliyse) karşı-irade doğrudan doğruya tasarıya karşı çıkar, ya da (tasarılar hemen hemen önemsizse) tasarıyla ilgili olacak bir yapıda değildir ve bağlantısını, bir *dış* çağrışımla kurar.

Yanılgı edimler görüngüsünü de aynı çatışma yönetir. Edimi bozmak şeklinde kendim ortaya koyan dürtü, çoğu kez bir karşı- dürtüdür, ama daha da sıklıkla, edimi, yerine getirilirken bozmakla dile gelme fırsatından yararlanan tümüyle ilgisiz bir dürtüdür. Bozulmanın, bir iç çatışma sonucu olduğu durumlar daha önemli olanlardır; bunlar daha önemli edimlerde ortaya çıkarlar.

Elde olmayan edimlerde ya da semptomatik edimlerde, iç çatışma giderek önemsizleşir. Böylece bilincin çok az değer verdiği, ya da tümüyle görmezden geldiği bu devingen dışavurumlar, çok çeşitli bilinçdışı ya da bastırılmış dürtüleri dile getirirler; çoğu kez de, fantezi ya da arzuların simgesel anlatımlarıdır.

¹yapısıyla ilgili uzun tartışmayı içeren Birinci bölümünde bunu yararsız olduğu görüşüyle bırakmıştır.]

Parapraksilerde dile gelen düşünce ve güdülerin kökenlerinin neler olduğu yönündeki ilk soruya gelince [s. 300] birçok olguda, bozucu düşüncelerin zihinsel yaşamdaki bastırılmış dürtülerden kaynaklandığını göstermenin kolay olduğunu söyleyebiliriz. Sağlıklı insanlarda, ahlâk eğitiminin baskı altında tuttuğu bencil, kıskanç ve düşmansı duygularla güdüler, yadsınmaz şekilde var olan, ancak yüksek zihinsel etmenler tarafından kabul edilmeyen güçlerini bir ölçüde dile getirebilmek için parapraksilerin sağladığı yoldan yararlanırlar. Bu parapraksilerde ve elde olmayan edimlerdeki uysallık, büyük ölçüde ahlâk- dışının uysallıkla hoş görülmesine karşılık gelir. Bu bastırılmış güdüler arasında çeşitli cinsel aklınlar da büyük rol oynar. Benim örneklerimde çözümleme sırasında açıklanan düşünceler arasında bu tür olguların seyrek ortaya çıkması malzeme yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Çözümlediğim örnekler büyük ölçüde kendi zihinsel yaşamımdan alındığından, seçme işinde daha baştan taraflı davranılmış ve cinsel konuların dışarda bırakılması amaçlanmıştır. Bazı durumlarda, bozucu düşüncelerin tümüyle masum karşı koymalardan ve düşüncelerden doğduğu görülmektedir.

Şimdi sıra ikinci soruya, — yani bir düşüncenin kendi eksiksiz biçimi içinde değil de, bir tür asalak biçiminde, bir başka düşüncenin değişik ve bozulmuş hali olarak dile gelme yolu aramak zorunda kalmasından sorumlu ruhbilimsel belirleyicilerin neler olduğu sorusuna [s. 300] yanıt vermeye geldi. En çarpıcı parapraksi örnekleri, bu belirleyicilerin bilince kabul edilebilirlik ilişkisinde —yani içerdikleri "bastırılmışlık" niteliğinin büyük ya da küçük ölçüde olmasında— aranması gerektiğinin olanaklı olduğu izlenimi vermektedir. Ama bir dizi örnekte bu özelliği aradığımızda, daha da silik belirleyicilerle karşılaşırız. Bir şeyi boşa zaman harcama olarak değerlendirip bir kenara atma eğilimi ya da söz konusu düşüncenin eldeki konuyla ilgili olmadığını kabul etmek, bir düşüncüyü bir kenara bıraktıran (ve böylece başka bir düşüncüyü bozarak dile gelme arayışına terk edilen) itici güçler olarak, başkaldıran bir coşkusal dürtünün ahlaksal mahkûmiyetinin ya da. Tümüyle bilinçdışı düşünce katarlarından sapmanın oynadığı rolü oynar gibi görünür. Parapraksilerin ve elde olmayan edimlerin nasıl ortaya

çıkacağı ya da belirlendiği konusu bu çizgide aydınlatılamaz. Bu araştırmalardan önemli tek bir olgu çıkmaktadır. Bir parapraksinin itici' gücü ne kadar çok masum ve dile getirdiği düşünce ne kadar az itiraz edilir nitelikte olursa—ve dolayısıyla bilince ulaşması ne kadar kolay olursa— dikkatimizi tümüyle konuya yönelttiğimizde, görüngünün açıklanması o kadar kolay olur. Çok hafif dil sürçmesi olguları hemen fark edilir ve kendiliğinden düzeltilir. İtici gücün gerçekten de bastırılmış dürtülerden geldiği durumlarda, olgu, önümüze zaman zaman güçlükler çıkararak ya da başarısızlıkla sonuçlanan dikkatli bir çözümlemeyle aydınlatılmalıdır.

Demek ki, bu son araştırmanın sonucunu, parapraksilerin ve elde olmayan edimlerin ruhbilimsel belirleyicilerinin doyurucu açıklanmasının, başka çizgilerde, başka bir yaklaşımla araştırılması gerektiğinin kanıtı Olarak kabul etmekte haklıyız kuşkusuz. Hoşgörülü okur, bu tartışmalarda, konunun belki biraz yapay bir şekilde daha, geniş bir kapsamdan koparıldığının işareti olan kırık çizgileri buna göre değerlendirebilir.

(G) Bu geniş kapsamın hiç değilse hangi yönde bulunduğunu belirtecek birkaç söz söylenmelidir. Çözümleme uygulamalarımızdan Öğrendiğimiz üzere parapraksilerin ve elde olmayan edimlerin işleyişinin^ en temel noktalarında ***Düşlerin Yorumu*** kitabımdaki "düş-işlemi" bölümünde tartıştığım düş-oluşumu işleyişiyle çakıştığı görülebilir. Her iki durumda da, yoğunlaştırma ve ödün-oluşumları (bulaşmalar) bulunmaktadır. Her ikisinde de durum aynıdır: aşına olunmayan yollarla ve dış çağrışımlar yardımıyla, bilinçdışı düşünceler, başka düşüncelerin değiştirilmiş şekline dile geliyor. Düş içeriğinin düşte ruhsal etkinliğin ürünü olarak kabul edilen uyumsuzlukları, saçmalıkları ve yanlışları —eldeki malzemeyi günlük yaşamdaki olağan yanlışlarımız olarak daha rahat kullansalar da— aynı şekilde doğmaktadır. Her iki olguda da, ***doğru olmayan işlevin ortaya çıkışı, iki ya da daha çok doğru işlevin karşılıklı olarak garip bir şekilde birbirinin işine karışmasıyla açıklanmaktadır.***

Bu benzerlikten önemli bir sonuç çıkarılabilir. Elimizde, uyanıklık yaşamımızda da işlerlik gösteren parapraksiler şeklinde bol bol kanıt

varken, en çarpıcı başarısını düşlerin içeriğinde gördüğümüz kendine özgü bir işleyiş biçimini, zihinsel yaşamın uyuma durumuna bağlayamayız. Aynı bağlantı, bize anormal ve garip gelen bu ruhsal süreçlerin, zihinsel etkinlikteki derin bir bozuklukla ya da patolojik işleyiş durumlarıyla belirlendiğini düşünmemize engeldir.⁶²

Psiko-nevrotik belirtilerin, özellikle de histerinin ve saplantılı nevrozun, bu işleyiş biçiminin bütün temel özelliklerini kendi işleyişlerinde tekrarladığını öğreninceye dek, hem parapraksilerin hem de düş imgelerinin belirmesine yol açan bu garip ruhsal işleyişin doğru bir resmini oluşturamayacağız. Dolayısıyla bu, araştırmalarımızın sürmesi için bir başlangıç noktasıdır. Gene de, parapraksileri, elde olmayan edimleri ve semptomatik (araz bildiren) edimleri, bu son benzerliğin ışığı altında ele almak bir başka özel anlam taşımaktadır. Eğer bunları psikonevroz ürünleriyle, nevrotik belirtilerle karşılaştıracak olursak, sık sık yinelenen iki tümcecik—yani, sinirsel konularda normale anormal arasındaki sınır çizgisi esnektir, ve hepimiz biraz nevrotikiz sözleri— anlam ve önem kazanır. Hiçbir tıbbî deneyimimiz olmasa da, nevrozların *formes frustes*⁶³ biçimlerinde—belirtilerin (semptomların) çok az olduğu, seyrek ya da hafif görüldüğü durumlarda— başka deyişle, görece hafiflikleri, patolojik dışavurumlarının sayısı, yoğunluğu ve süresinde yatan olgularda, ipuçlarını görmekle kaldığımız bu türden birkaç çeşit sinir hastalığının yapısını ortaya koyabiliriz. Ama belki de büyük bir sıklıkla hastalıklı durumla sağlıklı durum arasındaki geçişi oluşturmuş gibi görünen tipe tahminle asla varamayacağız. Çünkü patolojik dışavurumları parapraksi ve semptomatik edimler olan bu ele aldığımız tipin belirleyici özelliğini, daha yüksek ruhsal değere sahip olduğunu öne sürebilecek her şey bozulmaya uğramazken, belirtilerin en az önemli ruhsal işlevlerde bulunduğu olgusu oluşturmaktadır. Belirtilerin tersi yönde dağıtıldığı durumlarda —yani semptomların, en önemli bireysel ve toplumsal işlevlerde ortaya çıktığı ve beslenmeyi, cinsel birleşmeyi, meslek yaşamını ve toplumsal yaşamı bozabildikleri

⁶²*Düşlerin Yorumu'nda* Bölüm VII (E) nin son sayfalarına bakınız.

⁶³["Bulanıklaşmış biçimler." Fransızcadaki "*fruste*" daha çok "sürtülmüş" ya da "yıpranmış" metal para ya da madalyalar için kullanılır.]

durumlarda— bu, ağır nevroz olgusunun işareti olmakta ve bunların, örneğin patolojik dışavurumlarının çeşitliliği ve şiddetinden daha belirleyici özelliğini oluşturmaktadır.

Ancak en ağır ve en hafif olguların hepsinde ortak olan ve. Parapraksilerde de, elde olmayan edimlerde de aynı ölçüde görülen bir şey var: ***Bu görüngünün kaynağı, bilinç tarafından bir kenara itilmiş olmakla birlikte, kendini dile getirme yetisini yitirmemiş olan, bastırılması eksik kalmış ruhsal malzemede bulunabilir.***

KAYNAKÇA VE YAZARLAR DİZİNİ

KİTAPLARIN ve dergilerin başlıkları italikle basılmıştır, makale başlıkları tırnak içinde verilmiştir. Kısaltmalar, *World List of Scientific Periodicals'* a [Dünya Bilimsel Dergiler Listesi] (Londra, 1963-65) göredir. Bu kitapta kullanılan daha başka kısaltmalar Kaynakça 'nın sonundaki listede bulunabilir. Siyah basılmış sayılar ciltleri, diğerleri sayfaları göstermektedir. Her maddenin sonunda parantez içinde verilen sayılar, sözkonusu yapıta bu kitapta değinilen sayfa ya da sayfalan gösterir.

Freud maddelerinde yalnızca İngilizce çeviriler verilmiştir. Baştaki tarihler Almanca özgün basım tarihleridir. (Yazılma tarihi basım tarihinden farklıysa, köşeli parantez içinde belirtilmiştir.) Basım tarihlerine eklenen harfler, Freud' un *Standart Basım 'ın* 24. cildindeki yazılarının eksiksiz kaynakçasındaki maddelere uygundur. Özgün basımın ayrıntıları, özgün Almanca başlık da içinde olmak üzere *Freud Kitaplığı'ndaki* her ciltte, Editörün Girişi bölümünde verilmiştir.

Teknik olmayan yazarlarla, belli kitaplarından söz edilmemiş teknik yazarlar için, Genel Dizine bakınız.

ABRAHAM K. (1922a) "Über Fehlleistungen mit überkompensierender Tendenz", *Int. Z. Psychoanal.*, 8, 345. (126-7)

[Çev.: "Mistakes with an Over-compensating Tendency," *Clinical Papers and Essays on Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1955, Bölüm I: Clinical Papers, XVI.]

(1922b) "Vaterrettung und Vätermord in den neurotischen Phantasiegebilden", *Int. Z. Psychoanal.*, 8,71. (202)

[Çev.: "The Rescue and Murder of the Father in Neurotic Phantasy-Formations", *Clinical Papers and Essays on Psycho-Analysis*, Londra ve New York, 1955, Bölüm I: Clinical Papers, XV.]

(1965) FREUD, S. ile *Bkz.* FREUD, S. (1965a)

ADLER, A. (1905) "Drei Psycho-Analysen von zahleneinfällen und obsedierenden Zahlen", *Psychiat.-neurolog. Wschr.*, 7,263. (305-7) ANDREAS-SALOMÉ, L., ve FREUD, S. (1966) *Bkz.* FREUD, S. (1966a)

BERNHEIM, H. (1891) *Hypnotisme, suggestion et psychothérapie: études nouvelles*, Paris. (204)

BLEULER, E. (1906) *Affektivität, Suggestibilität, Paranoia*, Halle. (158) [Çev.: *Affectivity, Suggestibility, Paranoia*, New York, 1912.]

(1910) "Die Psychoanalyse Freuds", *Jb. psychoanalyt. psychopath. Forsch.*, 2,623.(328)

(1919) *Das autistisch-undisziplinierte Denken in der Medizin und seine Überwindung*, Berlin. (49, 314)

BREUER, J., ve FREUD, S. (1895) *Bkz.* FREUD, S. (1895) BRILL, A. A. (1909) "A Contribution to the Psychology of Everyday Life", *Psychotherapy*, 2,5. (148)

(1912) *Psychoanalysis: its Theories and Practical Application*, Philadelphia ve Londra. (2. basım, 1914; 3. basım, 1922.) (134-5,193, 211, 283)

DARWIN, C. (1958) *The Autobiography of Charles Darwin 1809-1882. With Original Omissions restored* (Ed. N. Barlow), Londra. (199)

DATTNER, B. (1911) "Eine historische Fehlleistung", *Zentbl. Psychoanal.*, 1, 550. (177-8)

EIBENSCHÜTZ, M. (1911) "Ein Fall von Verlesen im Betrieb der philologischen Wissenschaft", *Zentbl., Psychoanal.*, 1, 242. (158-60) EITINGON, M. (1915) "Ein Fall von Verlesen", *Int. Z. arzt. Psychoanal.*, 3, 349. (162-3)

EMDEN, J. E. G. VAN (1912) "Selbstbestrafung wegen Abortus", *Zentbl. Psychoanal.*, 2,467.(238-40)

FERENCZI, S. (1915) "Über vermeintliche Fehlhandlungen", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 3,338. (332)

[Çev.: "On Supposed Mistakes", *Further Contributions to the Theory and Technique of Psycho-Analysis*, Londra, 1926, Bölüm: LXXVIII] FREUD, M. (1957) *Glory Reflected*, Londra. (22)

FREUD, S. (1891) *On Aphasia*, Londra ve New York, 1953. (14, 26,94) (1892a) Bernheim'in çevirisi *Hypnotisme, suggestion et psychothérapie: études nouvelles*, Paris, 1891, *Neue Studien über Hypnotismus, Suggestion und Psychothérapie* başlığı altında, Viyana. (204)

- (1892-94) J.-M. Charcots'un çevirisi, Önsöz ve Dipnotlarıyla *Leçons du mardi (1887-8)*, Paris, 1888, *Poliklinische Vorträge* başlığı altında, 1, Viyana. (213).
- [Çev.: Preface and Footnotes to Charcot's *Poliklinische Vorträge*, 1, *Standard Basım*, 1,131.]
- (1893a) BRÉUER, J., ile "On the Psychical Mechanism of Hysterical Phenomena: Preliminary Communication", *Studies on Hysteria*'da, *Standard Basım*, 2,3; *P.F.L.*, 3,53. (26)
- (1895d) BREUER, J., *Studies on Hysteria*, Londra, 1956; *Standard Basım.*, 2; *P.F.L.*, 3. (26,102)
- (1897α) *Die infantile Cerebrallähmung*, II. Theil, II. Abt. of Nothnagel's *Specielle Pathologie und Therapie*, 9, Viyana. (213)
- (18986) "The Psychical Mechanism of Forgetfulness", *Standard Basım*, 3, 289. (34,37-42,50-51)
- (1899α) "Screen Memories", *Standard Basım*, 3,301. (34, 83-4,90)
- (1900α) *The Interpretation of Dreams*, Londra ve New York, 1955; *Standard Basım*, 4-5; *P.F.L.*, 4. (21,26, 32, 33,34,36,47,49,51,100,148, 154, 155, 156, 166, 179, 200, 212-13, 232, 255, 276-78, 281, 303-04, 312, 333, 342-43)
- (19006) "Cerebrale Kinderlähmung [III]" (22 tanıtma yazısı ve özet), *Jbr. Leist. Neurol.*, 3 (1899), 611. (165)
- (1901α) *On Dreams*, Londra ve New York, 1951; *Standard Basım*, 5, 633. (34,169,187,212-13)
- (19016) *The Psychopathology of Everyday Life*, *Standard Basım*, 6; *P.F.L.*, 5.(21,26)
- (1905c) *Jokes and their Relation to the Unconscious*, *Standard Basım*, 8, *P.F.L.*, 6. (33,.160,182,224,277)
- (1905J) *Three Essays on the Theory of Sexuality*, Londra, 1962; *Standard Basım*, 7,125; *P.F.L.*, 7. (26,32, 87)
- (1905c [1901]) "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria", *Standard Basım*, 7,3; *P.F.L.*, **S.** (34, 301,318, 338)
- (1906c) "Psycho-Analysis and the Establishment of the Facts in Legal Proceedings", *Standard Basım*, 9,99. (317)
- (1907a) *Delusions and Dreams in Jensen's "Gradiva"*, *Standard Basım*, 9, 3 ; *P.F.L.*, 14. (281,318)
- (19096) "Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy", *Standard Basım*, ■ 10, 3; *P.F.L.*, 8. (27)
- (1909d) "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis", *Standard Basım*, 10,155; *P.F.L.*, 9. (198,321,322,323,327)

- (1910a [1909]) *Five Lectures on Psycho-Analysis*, *Standard Basım*, 11, 3; *Two Short Accounts of Psycho-Analysis'ae*, Penguin Books, Harmondsworth, 1962. (16, 27)
- (1910c) *Leonardo da Vinci and a Memory of his Childhood*, *Standard Basım*, 11,59; *P.F.L.*, 14. (88,93)
- (1911c [1910]) "Psycho-Analytic Notes on an Autobiographical Account of a Case of Paranoia (Dementia Paranoides)", *Standard Basım*, 12, 3; *P.F.L.*, 9. (27, 322)
- (1911f) ["A Contribution to the Forgetting of Proper Names"], 19016 *Standard Basım'da*, 6,30; *P.F.L.*, 5,70. (70-71)
- (1912-13) *Totem and Taboo*, Londra, 1950; New York, 1952; *Standard Basım*, 13,1; *P.F.L.*, 13. (27, 322)
- (1913f) "The Claims of Psycho-Analysis to Scientific Interest", *Standard Basım*, 13,165; *P.F.L.*, 15. (36)
- (1914a) "Fausse Reconnaissance ('dèjà raconté') Psycho-Analytic Treatment"de, *Standard Basım*, 13, 201. (332)
- (1914d) "On the History of the Psycho-Analytic Movement", *Standard Basım*, 14, 3; *P.F.L.*, 15. (27)
- (1915e) "The Unconscious"; *Standard Basım*, 14, 161; *P.F.L.*, 11. (321- 22)
- (1916-17 [1915-17]) *Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York, 1966; Londra, 1971; *Standard Basım*, 15-16; *P F.L.*, 1. (27, 32, 35, 97,101,143,144,160, 277,290)
- (1917f) "A Childhood Recollection from *Dichtung und Wahrheit*", *Standard Basım*, 17,147; *P.F.L.*, 14. (93)
- (1918f [1914]) "From the History of an Infantile Neurosis", *Standard Basım*, 17, 3;*P.F.L.*, 9.(27)
- (1920g) *Beyond the Pleasure Principle*, Londra, 1961; *Standard Basım*, 18, 7; *P.F.L.*, 11. (27)
- (1921c) *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Londra ve New York, 1959; *Standard Basım*, 18, 69; *P.F.L.*, 12. (27)
- (1922a) "Dreams and Telepathy", *Standard Basım*, 18,197. (325)
- (1922f) "Some Neurotic Mechanisms in Jealousy, Paranoia and Homosexuality"., *Standard Basım*, 18,223; *P.F.L.*, 10. (318)
- (1923a) "Two Encyclopaedia Articles", *Standard Basım*, 18, 235; *P.F.L.*, 15.(36)
- (1923f) *The Ego and the Id*, Londra ve New York, 1962; *Standard Basım*, 19,3;*P.F.L.*, 11. (27)
- (1923d) "A Seventeenth-Century Demonological Neurosis", *Standard Basım*, 19,69; *P.F.L.*, 14. (279)

- (1925i# [1924]) *An Autobiographical Study*, *Standard Basım*, 20,3; *P.FL.*, /5.
(12) / *
- (1925;) "Some Additional Notes upon Dream-Interpretation as a Whole"
Standard Basım, 19,125. (325)
- (1926d [1925]) *Inhibitions, Symptoms and Anxiety*, Londra^ 1960; *Standard Basım*, 20,77; *P.FL.*, 10. (27)
- (1927a) "Postscript to *The Question of Lay Analysis*⁰", *Standard Basım*, 20, 251;
P.FL., 15.(12) γ··İΛ iB
- (1927c) *The Future of an Illusion*, Londra, 1962; *Standard Basım*, 21, 3; *P.FL.*,
12, (27-8)
- (1930a) *Civilization and. its Discontents*, New York, 1961; Londra, 1963;
Standard Basım, 21, 59\ *P.FL.*, 12. (28, 339)
- (1932a) "The Acquisition and Control of Fire", *Standard basım*, 22, 185;
P.FL., 13, (318-19)
- (1933α [1932]) *New Introductory Lectures on Psycho-Analysis*, New York,
1966; Londra, 1971; *Standard Basım*, 22,3; *P.FL.*, 2. (325)
- (1935a) *An Autobiographical Study*'ye ek (1935), yeni basım, Londra ve New
York; *Standard Basım*, 20,71; *P.FL.*, 15. (12)
- (1936α) Letter to Romain Rolland: "A Disturbance of Memory on the Ac-
ropolis", *Standard Basım*, 22,239; *P.FL.*, 11. (332)
- (1939a [1934-8]) *Moses and Monotheism*, *Standard Basım*, 23, 3; *P.FL.*,
13.(28,318-19)
- (1940a [1938]) *An Outline of Psycho-Analysis*, New York, 1968; Londra, 1969;
Standard Basım, 23,141; *P.F.L.*, 15. (28)
- (1941c [1899]) "A Premonitory Dream Fulfilled", *Standard Basım*, 5, 623. (326)
- (19414 [1921]) "Psycho-Analysis and Telepathy", *Standard Basım*, 18,
177.(325)
- (1950α [1887-1902]) *The Origins of Psycho-Analysis*, Londra ve New York,
1954. (*Standard Basım*, 1, 175'de "A Project for a Scientific Psychology"
bölümünü içerir.) (16,24,26,34-5,90,91,148,303) (1960α) *Letters 1873-1939* (ed.
E. L. Freud) (çev. T. ve J. Stern), New York, 1960; Londra, 1961. (23,24)
- (1963α [1909-39]) *Psycho-Analysis and Faith. The Letters of Sigmund Freud
and Oskar Pfister* (ed. H. Meng ve E. L. Freud) (çev. E. Mos-
bacher), Londra ve New York, 1963. (24)
- (1965a [1907-26]) *A Psycho-Analytic Dialogue. The Letters of Sigmund Freud
and Karl Abraham* (ed. H. C. Abraham ve E. L. Freud) (çev. B. Marsh ve H.
C. Abraham), Londra ve New York, 1965. (24)

- (1966a [1912-36]) *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salomé: Letters* (ed. E. Pfeiffer) (çev.) W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1972. (24)
- (1968f [1927-39]) *The Letters of Sigmund Freud and Arnold Zweig* (ed. E. L. Freud) (çev. W. ve E. Robson-Scott), Londra ve New York, 1970. (24) |!
- (1970û [1919-35.]) *Sigmund Freud as a Consultant. Recollections of a Pioneer in Psychoanalysis* (Freud'dan Edoardo Weiss'a mektuplar, ayrıca Weiss'm Anılan ve Yazılan, Martin Grotjahn'm Önsözü ve Girişi ile), New York, 1970. (24)
- (191Aa [1906-23]) *The Freud/Jung Letters* (ed. W. McGuire (çev. R. Manheim ve R. F. C. Hull), Londra ve Princeton N.J., 1974. (24)
- GRASSET, J. (1904) "La sensation du déjà vu; sensation du déjà entendu; du déjà éprouvé; illusion de fausse reconnaissance", *J. psychol. norm, et path.*, 1,17 (332)
- GROSS, H. (1898) *Kriminalpsychologie*, Graz. (199)
- HAIMAN, H. (1917) "Eine Fehlhandlung im Felde", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 4,269.(114)
- HAUPT, J. (1872) "Über das mittelhochdeutsche Buch der Märterer", *Sitzb. kais.Akad. Wiss. Wien*, 70. (159-60)
- HEUERMANS, H. (1914) *Schetsen van Samuel Falkland*, 18, Amsterdam* (245-6)
- HENRI, V. ve C. (1897) "Enquête sur les premiers souvenirs de l'enfance", *L'année psychologique*, 3, 184. (86,90)
- HTTSCHMANN, E. (1910) "Zur Kritik des Hellsehens", *Wien. klin. Rundsch.*, 24,94. (324)
- (1913a) "Zwei Fälle von Namenvergessen", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1, 266. (71-2)
- (19130) "Ein wiederholter Fall von Verschreiben' bei der Rezeptierung", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1,265. (171-4)
- (1916) "Ein Dichter und sein Vater, Beitrag zur Psychologie religiöser bekehrung und telepathischer Phänomene", *Imago*, 4,337. (324)
- HUG-HELLMUTH, H. VON (1912) "Beitrage zum Kapitel 'Verschreiben' und 'Verlesen'", *Zentbl. Psychoanal.*, 2, 277. (176-7)
- JEKELS, L. (1913) "Ein Fall von Versprechen", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1, 258.(149-52)

- JONES, E. (1910a) "Beitrag zur Symbolik im Alltagsleben", *Zentbl. Psychoanal*, 1, 96. (251-4)
- (1910b) "Freud's Theory of Dreams", *Am. J. Psychol.*, 21,283; *Papers on Psycho-Analysis*'de, Londra ve New York, 1913. (5. basım, Londra ve Baltimore, 1948.) (253-4)
- (1911a) "Analyse eines Falles von Namenvergessen", *Zentbl. Psychoanal.*, 2,84.(79)
- (1911b) "The Psychopathology of Everyday Life", *Am. J. Psychol.*, 22, 477; *Papers on Psycho-Analysis*'de, Londra ve New York, 1913, (5. basım, Londra ve Baltimore 1948.) (128-9,144-6,165,171,175,178, 193,196,199,206, 209,217, 273,291, 310-11)
- (1912) "Unbewusste Zahlenbehandlung", *Zentbl. Psychoanal*, 2, 241. (311-12) [English text: "Dream Manipulation of Numbers", *Papers on Psycho-Analysis*'de, 2. basım, Londra ve New York, 1918.]
- (1953) *Sigmund Freud: Life and Work*, Bölüm 1, Londra ve New York. (Sayfa göndermeleri İngilizce basıma göredir.) (24, 59,195, 312) (1955) *Sigmund Freud: Life and Work*, Bölüm 2, Londra ve New York. (Sayfa göndermeleri İngilizce basıma göredir.) (24, 71, 90, 130)
- (1957) *Sigmund Freud: Life and Work*, Bölüm 3, Londra ve New York. (Sayfa göndermeleri İngilizce basıma göredir.) (24.223)
- JUNG, C. G. (1906) (ed.) *Diagnostische Assoziationsstudien* (Bölüm I), Leipzig. (314, 316-17) [Çev.: *Studies in Word-Association*, Londra, 1918; New York, 1919.]
- (1907) *Über die Psychologie der Dementia praecox*, Halle. (56-7, 64,274) [Çev.: *The Psychology of Dementia Praecox*, New York, 1909.]
- (1911) "Ein Beitrag zur Kenntnis des Zahlentraumes", *Zentbl. Psychoanal.*, 1,567.(311-12)
- (1974) FREUD ile *Bkz.* FREUD, S. (1974a)
- KLEIN, J., ve WERTHEIMER, M. (1904) *Bkz.* WERTHEIMER, M. (1904)
- KLEINPAUL, R. [1892] *Menschenopfer und Ritualmorde*, Leipzig. (47)
- LICHTENBERG, G, C. VON (Büyüğü) (1853) *Witzige und satirische Einfalle*, Leipzig. (160)
- MAEDER, A. (1906) "Contributions à la psychopathologie de la vie quotidienne", *Archives de psychologie*, 6,148. (216-17, 261)
- (1908) "Nouvelles contributions à la psychopathologie de la vie quotidienne", *Archives de psychologie*, 7,283. (285-6)

- (1909) "Une voie nouvelle en psychologie — Freud et son école", *Coenobium*, 3,100. (274)
- MAYER, C., ve MERINGER, R. (1895) *Bkz.* MERINGER, R. (1895) MERINGER, R. (1895) MAYER, C. ilé, *Versprechen und Verlesen, eine psychologisch-linguistische Studie*, Viyana. (94-102, 104,106,125,126-8, 181,215,336-7)
- (1900) "Wie man sich versprechen kann", *Neue Freie Presse*, 23 Ağustos. ' (100-102)
- (1908) *Aus dem Leben der Sprache*, Berlin. (215)
- MÜLLER, D. (1915) "Automatische Handlungen im Dienste bewusster, jedoch nicht durchführbarer Strebungen", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 3, 41. (1934)
- OSSIPOW, N. (1922) "Psychoanalyse und Aberglaube", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 8,348. (320-21)
- PFISTER, O. ve FREUD, S. (1963) *Bkz.* FREUD, S. (1963a)
- PICK, A. (1905) "Zur Psychologie des Vergessens bei Geistes-und Nervenkranken", *Arch. KrimAnthrop.*, 18,251. (198)
- POPPÈLREUTER, W. (1914) "Bemerkungen zu dem Aufsatz von G. Frings 'Über den Einfluss der Komplexbildung auf die effektuelle und generative Hemmung'", *Arch. ges. Psychol.*, 32,491. (314)
- POTWIN, E. (1901) "Study of Early Memories", *Psycholog. Rev.*, 8, 596. (86)
- RANK, O. (1907) *Der Kimsiler, Ansätze zu einer Sexualpsychologie*, Leipzig ve Viyana. (202-3)
- (1910) "Ein Beispiel von poetischer Verwertung des Versprechens"j *Zentbl. Psychoanal.*, 1,109. (143*4)
- (1911) "Das Verlieren als Symptomhandlung", *Zentbl. Psychoanal.*, 1,450. (266)
- (1912) "Fehlleistungen aus dem Alltagsleben", *Zentbl. Psychoanal.*, 2,265. (292-5,298,327-7)
- (1913) "Zwei witzige Beispiele von Versprechen", "*Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 1,267. (120-21,137)
- (1915a) "Ein determinierter Fall von Finden", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*,3, 157. (266-8)
- (1915b) "Fehlhandlung und Traum", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 3, 158. (298)
- REIK, T. (1915) "Fehlleistungen im Alltagsleben", *Int. Z. arztl. Psychoanal.*, 3,43. (112-13,136-7,262)
- (1920) "Überkollektives Vergessen", *Ini. Z. Psychoanal.*, 6,202. (81-2)

- ROSCHER, W. H. (ed.) (1884-1937) *Ausführliches Lexikon der griechischen und römischen Mythologie*, Leipzig. (277)
- RUTHS, W. (1898). *Experimentaluntersuchungen über Musikphantome*, Darmstadt. (153-4)
- SACHS, H. (19.17) "Drei Fälle von 'Kriegs' - Verlesen", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 4,159.(163-4)
- SCHNEIDER, R. (1920) "Zu Freuds Untersuchungsmethode des Zah- leneinfalls", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 6, 75. (312-14)
- SILBERER, H. (1922) "Tendenzipse Druckfehler", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 8,350.(179)
- SP.ITZER, D. (1912) *Wiener Spaziergänge II, Gesammelte Werke*, 2, Münih, (i63)
- STÄRCKE, J. (1916) "Aus dem Alltagsleben", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 4,21 ve 98. (76-9, 136,191, 241, 245-6, 288-9, 295-7)
- STEKEL, W. (1904) "Unbewusste Gestandnisse", *Berliner Tageblatt*, 4 Oçak. (111-12)
(1910) "Ein Beispiel von Versprechen", *Zentbl. Psychoanal.*, 1, 40. (148-9)
- STORFER, A. J. (1914) "Zur Psychopathologie des Alltagsleben", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 2,170. (74-5, 166-7,179)
(1915) "Ein politischer Druckfehler", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 3, 45. (179-80)
- STOUT, G. F. (1938) *A Manual of Psychology* (5. basım), Londra. (42)
- TAUŞK, V. (1913) "Entwertung des Verdrängungsmotivs durch Re- kompanse", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 1,230. (334)
(1917) "Zur Psychopathologie des Alltagslebens", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 4, 156. (138-9, 286-7)
- WAGNER, R. (1911) "Ein kleiner Beitrag zur 'Psychopathologie des Alltagslebens'", *Zentbl. Psychoanal*,1,594. (175-6)
- WEISS, E, ve FREUD, S. (1970) *Bkz. FREUD, S. (1970a)*
- WEISS, K. (1912) "Über einen Fall von Vergessen^M", *Zentbl. Psychoanal*,2, 532. (291-2)
(1913) "Strindberg über Fehlleistungen", *Int. Z. ärztl. Psychoanal.*, 1, 268 (270-71)
- WERTHEIMER, M. (1904) KLEIN, J. ilé, "Psychologische Tatbestandsdiagnostik", *Arch. KrimAnthrop.*, 15, 72. (317)

WILSON, P. (1922) "The Imperceptible Obvious", *Rev. Psiquiat., Lima*, 5. (5°)
WUNDT, W. (1900) *Völkerpsychologie*, 1, Bölüm I, Leipzig. (102-3), 125, 181)

ZWEIG, A. (1968) FREUD, S. ile.Mz. FREUD, S. (1968a)

KISALTMALAR LİSTESİ

- Gesammelte Schriften*** = Freud, ***Gesammelte Schriften*** (12 cilt), Viyana 1924-34.
Gesammelte Werke = Freud, ***Gesammelte Werke*** (18 cilt), Cilt 1-17 Londra, 1940-52, Cilt 18 Frankfurt am Main, 1968. 1960'dan başlayarak tüm basım Frankfurt am Main'da S. Fischer Verlag tarafından yapılmıştır.
- Standard Basım*** = ***The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*** (24 cilt), Hogarth Press ve The Institute of Psycho-Analysis, Londra, 1953-74.
- P.F.L.*** ***Pelican Freud Library*** (15 cilt), Penguin Books, Harmondsworth, 1973'ten başlayarak.
- P.F.K.*** ***Pay el Freud Kitaplığı*** (16 cilt)

PARAPRAKSİLER DİZİNİ

ILIU liste, Freud'un parapraksiler gruplandırmasını, tam tamına çeşitli bölümlerin başlıklarına göre izlememektedir. Maddeler, kitapta nerelerde görüldüklerine bakılmaksızın en uygun başlıklar altında sınıflandırılmıştır. Freud'a ait olmayan her parapraksinin kaynağı parantez içinde verilmiştir.

Adların ve Sözcüklerin Unutulması

- aliquis*, 43-8,54, 69,92 altın
- (Sachs), 69 Ben Hur (Reik), 74-5
- Bisenz, 67 Castelvetrâno, 64-5
- "Ein Fichtenbaum steht einsam"** (Jung), 52-3
- Gassendi, Pierre, 61
- Gilhofer ve Ranschburg (Hitschmann), 65-6
- hastanın adı (silah kurşunuyla kör etme), 58
- hastanın erkek kardeşinin adı, 57 Hochwartner, 57
- İnsanın hayvan doğası (Ferenczi), 54
- Jung (Ferenczi), 60-1
- "Korintli Gelin", 49-52, 54-5, 69
- Kuramın çarpıtılması (I. von K.), 59-60
- Kurz, Selma (Storfer), 67-8
- Lederer, 58-9
- Lindeman (Starcke), 69-72
- Monaco, 87-8
- Nervi, 56-67
- Pegli (Sachs), 66 -7
- Rakibin adı. (Jung), 59
- Rosenheim, 57
- Signorelli, 36-41,42,46-7 **η.** 7 ve 8,48, 60-4, 87-8
- Verona (Ferenczi), 62

Dil Sürçmeleri A-alexander (Abraham), 114 *n.*

57 *adultérer*, *àdulater* yerine (Brantôme), 111

"*Alabüsterbachsë'yAlabasterbüchse* (kaymak taşı kutusu) yerine, 114

angora, angina yerine (Abraham), 114 λ. 57 *Şapopos*", 114

après-midis, *avant-midis* yerine (Stekel), 101 "*Ase natmen'y Nase atmen*
(burundan solumak) yerine, 95,301 Askoli ve Peloni (birbirinin yerini alan adlar)

(Stekel), 101 "aufgepatzt", aufgeputzt (düzenleme) yerine (Reitler), 119

aufauftossen (hıçkırık), *anzustossen* (içmek) yerine (Meringer ve Mayer),
86,114

"batmak", mezara (Teğm. T.), 106-07

"*begleit-digen*", *begleiten* (eşlik etmek) yerine (Rank), 100

ben ne istersem yiyip içebilir,, 102

"*Berglende*" (tepe-kalçası), *Berglehne* (tepe yamacı) yerine, 95 Beş düz uzantı,
108-09

"Bir parmakla", "bir elin parmaklarıyla" yerine (Mesleki ün), 110 Bluse (bluz),

Blume (çiçek) yerine (İngilizce Öğretmeni) (Storfer), 111-12 Breuer ve ben, 118

Briefkasten (mektup kutusu), *Brütkasten* (kuluçka makinası) yerine (Meringer ve
Mayer), 86 *η. 1 "Dablei"* (Stekel), 134 *n.* 98 daha da nadir, sık yerine, 119

dahinseheidend (tükeniş), *ausscheidend* (emekliye ayrılış) yerine (Storfer),
dayanıklı, iyileştirilebilir yerine (Brill), 134-128 "deVolte", süslenmiş yerine

(Reik), 102 "*der Apfe*", 94,157, 301

"*Diebsstellung*" (hırsızın konumu), *Dienststellung* (hizmet) (yüksek ko numda
memur) yerine, 125 «.83 doktorun hastanın yatağından *çıkmayacağı* umması

(Stekel), 100 "*draut*", *dauerl* (sürer) yerine (Meringer ve Mayer), 90 "*einlagen*"
(Meringer ve Mayer), 90-1 "*Eischeissweibchen*", 14 *erkeğin* boşanma hakkını

elde etmesi (Brill), 121 Ferenczi, Petöfi yerine (Fericzi), 117 "Freuer-Breudian"

(Meringer ve Mayer), 116 *Geiz* (obur), *Geist* (akıllı) yerine, 96 *geneigt* (istekli),

geeignet (yeterli) yerine, 101

geri ödemek, söylemek yerine (1000 gulden karşılığı ihanet) (Rank), 123- 24
geschminkt (makyajlı), *geschwind* (çabuk) yerine (Ferenczi), 119 n. 67
"*Gespeckstücke*", *Gepäckstücke* (paketler) yerine, 104 Haftalar, günler yerine,
91 "*Hinterkopf*" (Meringer ve Mayer), 86 "*Hornverbrannt*", 120
Hose (külot); *Hause* (ey) yerine (yürüyüş yapan hanımlar), 96-7 Hoşçakalm,
beyefendi (dinleyen koca) (Stekel), 101 idiot (aptal), patriot (yurtsever) yerine
(Rank), 122 *in flagranti*, *en passant* (ayaküstü) yerine, 196 "*jewagt*", *gewagt*
yerine, 125,-26
Juden (Yahudiler), *Jungen* (gençler) yerine (Tausk), 124-25 Kastor ve Poliak
(Stekel), 101 ve «, 32 Katiller, 103
kimyaya ilgiyi yitirmek, tıp yerine 110 Kisarov (Turgenyev), 116 n. 60
Klapperschlange (çingiraklı yılan), Kleopatra yerine, 98, 301
"*koöttieren*", *kokettieren* (hafif) yerine, 118
Kontant (nakit para), *Kontakt* (temas) yerine (Stârcke), 122-23
Kropf (guatr), *Kopf* (baş) yerine (Stekel), 101
les ponts (Brantôme), 111
Liebenswidrig (sevimsiz), *liebenswürdig* (sevimli) yerine. (Reik), 123'
"*Lippschaft*" \ *Sippschaft* (bir âlem) yerine, 99-100 "*Lokuskapitâl*",
Lotuskapitâl (nilüfer çiçeği süsü) yerine, 114 Matthâuş, 97
"*moche*", *motte* (toprak topağı) *boche* yerine (Dr. L. Czeszer), 104-05
nevrotik hastanın, ağabey yerine baba demesi, 112
"o kadına", "Düke^M yerine (Schiller), 128-29
on geç, on kala yerine, 132
On iki parmak (Jekels), 134-37
"ordinârt" (Storfer), 110
Oxford, Whitford yerine (George Meredith), 131-32 Parlamento oturumu,
kapatılması (Meringer), 91 -2 Pelsoni ve Askoli, ad karıştırma (Stekel), 101
Portia'mn dil sürçmesi (Shakespeare), 129-30 "Protragoras" (Abraham), 114 n.
51 pudra pufu (Rank), 109-10 Ribera, Correggio yerine, 99
rückgratlos (korka korka), *rückhaltlos* (çekinmeden) yerine (Lattmann),
1.27 'i i œ
ruhel (susunuz!) (topçu birliğinden gelen işaret) (Teğm. Henrik Haiman), 103-
04
"*schöpsen*", *schopfen* (çiz) yerine (fotoğrafçının çırağı), 120
"Schresinger", Schlesinger yerine, 94
"*Schwest*", *Brust* (göğüs) yerine (Meringer ve Mayer), 86, 113

Senex "Altesi", altes Senexl yerine (Meringer ve Mayer), 115
"sorumlu" danışmanlar (Bülow), 126
streiten (kavga etmek), *schreiten* (tartışmak) yerine (Stekel), 101
"*Tassenmensch*", *Taschenmesser* (çakı) yerine, 94 topuksuz ayakkabılar ve ev terlikleri (Sachs), 102-03 *umbringen* (işini bitirmek), *unterbringen* (kabul etmek) yerine (Hera Sanatoryumu), 108 *urinieren* (işemek), *ruinieren* (yıkamak) yerine, 114 **n.** 57 Venüs Milosu (Meringer ve Mayer), 86
Versuchungèn (kışkırtmalar), *Versuche* (deneyler) yerine (Üniversite Profesörü), 111 Virchow, 117
Vorschussmitglieder (borç veren üyeler), *Vorstandsmglieder* (memurlar) yerine (Graf), 120 "*Vorschwein*" *Vorschein* (görünüm) yerine (Meringer ve Mayer), 89,91,96, 120,300
Vorzimmer (antre), *Vormittag* (sabah) yerine, 119
"Widwen", Widmen (adamak) yerine (Reik), 102
yataktan çıkmayan hasta (Stekel), 100

İzlenimleri ve Amaçları Unutma (>*ayrıca* Yitirilen ve Konulduğu Yer Bulunamayan Nesnelere *de bakınız*) ailede akciğer hastalığı, (Freud ve Jones), 117
n. 18 *Caesar ve Cleopatra* (Bernard Shaw), 185 **n.** 32 Çocukların yatak ıslatması, 177-78
Fischer Pansiyonu, 170-71 *Fliesspapier*(kurutma kağıdı);
190 . gönderilmeyen kitap (Weiss), 261 gözden kaçan mektup (Jones), 260 histerik kızdaki tümör, 178 **n.** 19 iki cinsiyetlilik, kuramının başlatıcısı olarak Fliess, 176
kartpostal, tekrar tekrar postalanmayan (Stârcke), 264 kasa-üreticisinin adresi, 169-70

Kalem Sürçmeleri ve Dizgi Yanlışları adres yanlışı, 157-58
alcohol (alkol) yerine achol, 154 "*Anektodz*", *Anekdote* (anekdot) yerine (Ferenczi), 157 Arnavutluk ve Epirus (düzelti yanlışı) (Storfer), 162 aşırı doz yazılması (Hitschmann), 154-56 "Buckrhard", 149-50,170,302

Bukoyina ve Romanya (dizgi yanlışı), 162 Edithel, *Epithel* yerine (Wagner), 158 Ekim, Eylül yerine, 149 *Ethyl*, Ethel yerine (Brill), 154 hakaret, başvurmak yerine (Herr J. G.), 160 Hartmann, Hitschmann yerine (Storfer), 150-51
Kişisel çıkarını gözetten, kişisel çıkarını gözetmeyen yerine (Stekel), 152-53 Knox, John ve İskoç Kraliçesi Mary (Fontane), 163 "*Leviticow assen*", *Levicowasser* yerine (Hug-Hellmuth), 159 Lusitania, Mauretania yerine, 153 , müttefikler arasında "kesintili" işbirliği (Kata Levy), 153 onun oğlu, senin oğlun yerine, 157 Polonya ve Çekoslovakya (dizgi yanlışı), 162 Posta Çeki Hesabından yanlış miktar çekme, 151-52 soğuk eş, dalga yerine (Brill), 158 sözcük atlama, antlaşmada (Dattner), 160 telgraftaki yanlışlar, 161

Semptomatik ve Elde Olmayan Edimler (*ayrıca* Yanılmalı Edimleri *de bakınız*)

Bozuk para, tedavi sırasında saçılan, 243
Bozuk para, yere düşen, 230
Düşünceler "akla birden gelen", 244-45
Ekmek topağında figür, 228-29
Garson ve yanlış para üstü (Van Emden), 230
Gelinlik, unutulmuş (Maeder), 233
Gözlük, kırılan, 241-42
Hardal ile mide ilacının karıştırılması (Sachs), 231
Işıklar, açık bırakılan (Maeder), 273
Kartpostal, yanlış kutuya atılan (Starcke), 264
Kaybetme, kağıt oyununda, 243
Kek, ağızdan düşürülen bir parça (Dattner), 231
Kızlar, güzel saç bozan, 243
Kibrit kutusu, çalman (Dattner), 232
Kitapçıları süslemede kullanılan annenin adının baş harfleri, 243
Koca, sokakta tanınmayan, 233
Mektup, adresiz gönderilen (Jones), 260
Muayene odasına dalmak, 243
Opera dürbünü, işe yaramaz hale gelen, 241-42
Pantolondaki yumurta akı, 229-30

Para, pansiyonda bırakılan beş marklık kağıt, 237
Para, sokakta bulunan iki marklık kağıt para (Rank), 238-39
Pelerin, sandalyedeki, 239-40
Roma altın madalyası, kaçırılan, 260
Saat, kurulmayan, 244
stetoskop (Jones), 225-27

Yanılmak Edimler anahtarın yanlış kullanılması (Freud; Maeder; Jones; Sachs), 194-95 çocuğun başının gaz lambasına çarpması, 217-18 diyapazon, refleks çekici yerine alman, 196-97 el sıkma, hanımın giysisinin düğmelerini açmayla bir arada (Stekel), 207 ilaçlar, değiştirilen, 208 kendini incitme araba kazası, 209-10 at yarışında subayın ölümcül kazası, 212 ayağın yanması (Starcke), 215-16 başparmak, sıkıştırılıp, 210 kendini öldürme girişimi, çocuğun, 211 kürtajdan sonra sokakta düşme (Van Êmden), 213-15 sokak kazası, ölümcül, 216-17 **n.** 38 şeytan tırnağı kesme, 222

Tabanca ile marangozun kaza yapması (Ferenczi), 212-13
kırma, bastonu, 201 kırma, hidrolik presi, 204-05 kırma, hokka kapağını, 19& kırma, Mısır heykelciğini, 200-01 kırma, vazoyu (Jekels), 201-03 kırma, Venüs heykelciğini, 200 kucaklama, sandalye kaldırmayla bir arada, 206 merdiven, yeterinden fazla çıkmak, 196 Posta Çeki Hesabından yanlış para çekme, 151-52 slaytların düşürülmesi (Starcke), 263-64 sütün taşması (Andreas^-Salone), 199 Tom ve Teddie (Heijermans), 219-20 top, yanlış yöne aUlan (Fontane), 207

Yanlışlar

Babenbergasse, Habsburgergasse yerine, 251-52

Çocuğun adı, yanlış yazdırılan, 253
Gümüş çay takımı ve evlenmemiş kız evlat, 253
Hanım, adı yanlış söylenen (Herr J.G.), 253
Hannibal'in babası, **24S-49**
Kızlık adı, yanlış kullanılan (Brill), 252
Koca ve sevgili, karıştırılan, 254
Konferans tarihi, yanlışlığı (Starcke), 257
Kurul toplantısı, tarihi yanlış verilen, 259-60
Luceme'e yolculuk, Zürich'ten (Maeder), 254-55
Medici ve Venedik, 249-50
Rijksmuseum saati, yanlış yorumlanan (Starcke), 265
Schiller'in doğum yeri, 246-47
Telefon etme, yanlış numaraya, 251
Tramvay biletleri, yanlış sayıda alman, 254
Tramvaya binme* yanlış numaralı (Tausk), 255
tren, kaçırılan, Hoek van Holland'a giden, 256
Zeus ve Kronos, 247, 249

Yanlış Okumalar Agamemnon, **angenommen** (varsayılmış)

(Lichtenberg), 144 antikalar, 142
Avrupa'yı fiçiyiyle dolaşmak., 139-41, 298, 301 Bleuler,
alyuvarlar yerine (Bleuler), 142 Bonn Üniversitesi, Brown
Üniversitesi yerine (Sachs), 148 **Brotkarte** (ekmek karnesi),
Brokate (brokar) yerine, 145 demir bünye, demir inşaat yerine
(Sachs), 148
Driickeberger (hileci), **Druckbogen** (baskı provaları) yerine (Sachs), 147-48 Frau
Wilhelm M., Dr. Wilhelm M. yerine, 141-42, 146 Gorizia Barışı, Düşman Gorizia
Önlerinde, 145 Heymann, Walter'm, Savaş Şiiri (Eitingon), 146-47 MCCCL,
MDCCCL yerine (Eibenschütz), 143-44 Odişseia, **Ostsee** yerine (Baltic), 138-39
Schundleder (yapay deri), **Seehundleder** (fok derisi) yerine, 145 **Sprachstrategie**
(dil stratejisi), **Schachstrategie** (satranç stratejisi) yerine, 145
Steifleinenheit (bilgiçlik), **Stilfeinheit** (üslûp güzelliği) yerine (Sachs), 143 tuvalet,
korseci yerine, 145-46

Yitirilen ve Konulduğu Yer Bulunamayan Nesnelere

anahtarlar, 173 balayı parası, 236
cüzdan, düş sayesinde bulunan, 266 kağıt stoku (Sachs), 175 katalog, 171-72
kitap, eşin armağanı olan, 172

"Penkala" kalem armağanı (Dattner), 237
Pipo (Jones), 174
Roma altın madalyası, 260
Sandığın anahtarı (Brill), 174
Tiyatro bileti, 237
Yaka, yanlış biçilen (Stârcke), 172-73 yûzûk,
dostluk anıst (Kardos), 235-36 yûzûk, dűř
sayesinde bulunan, 266-67 *n.* 9 yûzûk, posta
kutusundaki (Reik), 234 zencefilli kek
(Műller), 174-75

GENEL DİZİN

Genel dizin, teknik olmayan yazıların adlarını içermektedir. Metinde özel bir çalışmasına gönderme yapılmamış teknik yazarların adları da bu dizine alınmıştır. Özel teknik çalışmaların kaynağı için Kaynakça ve Yazarlar Dizini 'ne başvurulmalıdır.

V

Acı ve kaçma refleksi, 178-79

Acımanın alışılmış anlatımları, 186

Açık-saçıklık, 113-14 Adlar... 1

karıştırma, 253-54

...m çarpıtılması, sahiplerine hakaret olarak, 116 ve *n.* 60,149-51,170

...ın unutulması, 32, 35-41, 42 *n.* 2, 47 *n.* 7, 48, 54-78, 87-8, 99-100, 116 ve *n.*

60, 149-51, 297-98, 298 *n.* 55 "rastgele" seçilmiş, gerçeklikte kesinlikle

kararlaştırılmış,... 269-71,282-83 simge... 32, 35-41, 42, 60-1, 64-7, 74-5, 77-8,

87-8, 99-100, 117-18, 151, 269- 70,296-97

Adler, A. (ayrıca bkz. Kaynakça), 16, 25, 274-75

Aeneas, 43 Agamemnon, 144 Ahlâk, 304

"Aile kompleksi"; 57-8,73

Aklı başka yerde olmak, 188 ve *n.* 35,189,199,260,285-86

Aktarım, 24; 203

Albert, Monako Prensi, 87-8

Alışkanlıkla yapılan edimler, 224-28,243-45

Amerika, 16,25

Amnezi, çocuksu (*Ayrıca bkz. Unutma*), 79-80

Amsterdam, 256,265 ...daki 1907'deki

Uluslararası Kongre, 117 Anahtar sözcük (*ayrıca bkz. Sözel köprüler*), 302

Anahtarların yanlış kullanımı, 173-74,194-96
Andreas-Salomé,L. (ayrıca bkz. Kaynakça), 199
Anneye karşı oğulun cinsel duygulan, 208, 243
Anzergruber, L, 118 n. 65 **Arria und Messalim (Wilbrandt)**, 98^9 **Art Poetique JiBoileau**), 133
n. 96 Arthur söylencesi, 227 Arzunun
karşılanması düşlerde, 291 fantezilerde, 295-96
kalem sürçmelerinde, 149, 153,160-61 sayı
seçmeyle, 276-77 yanlış okumada, 145-46
Aschaffenburg, G., 117 n. 63 Askerlik hizmeti,
unutma ve, 184-86 Assonance (**bkz. Ses**
benzerliği)
Aşıkların Yemini (Kotzebue), 273 n. 8 Aşın
belirleme, 93 n. 16 Aşıkâr düş içeriği, 91, 266,305
Ataksi, 194, 199 **Auch Einer (T. Vise her)**, 201
"Aus der Matratzengrut " (**Heine**), 59 n. 17
Austen, Jane, 273 n. 8 **Aziz Ambrose**, 242 **Aziz**
Augustine, 44-5 **Aziz Benedict**, 44 **Aziz Januarius**,
44-45

Babalar ve Oğullar (Turgenev), 116 n, 60

Babenberg hanedanı, 252

Baskı

bilinçten çıkarma olarak, 38-40, 247-48, 306-07

boşinan ve, 289 ve n. 38

düşler ve, 248-48, 265-66, 296-97, 305

unutma motifi olarak, 38-41, 42 n. 2, 48, 54-5, 69-70, 73-8, 115-16, 166 ri. 2, 180-
81,156-92, 261,267 .

Bassanio (Venedik Tacirinde), 129 Bastırılmış

arzu, 48, 275-76, 280-81, 289,295-96 Bastırılmış

bellek izleri, 302 n. 61 Bastırılmış hırs

boş inanların kaynağı olarak, 288-89 n. 38 parapraksilerin kaynağı olarak, 301-02

Bastırılmış malzeme' dil sürçmelerinde dile gelen, 93-6, 100-24,134-37, 268-69,299-

302 elde olmayan edimlerde dile gelen, 202-03, 206-07, 208-lâ, 215 n. 38, 218-21,

240,264

Kalem sürçmelerinde dile gelen, 150-51,152-53,157-61, 299,302

paramnezide dile gelen, 47 **n.** 7, 116-17,180

Parapraksilerde dile gelen (genel olarak), 266-68,283-84,285-86,297-307
ruhçözümleme ile bilince getirilen, 93-94, 267

Semptomatik edimlerde dile gelen, 66, 173, 217-18, 221-24, 232-33, 238-39, 243-45,261-64, 297-99,304-07 yanlışlarda dile gelen, 247-49, 252-57 yanlış yere koymada dile gelen, 170-75 yanlış okumada dile gelen, 297-99,301-02 **Bazarov** (**Turgenyev**'in **Babalar ve Oğullar'möa**), 116 **n.** 60 Beceriksizlik (bkz. Elde olmayan edimler)

Belirsizlik, sözel, 56, 141, 205,251 **n.** 8

Bellek (**ayrıca bkz.** Çocukluk izlenimleri; Unutma; Paramnezi; Perde anılar), 79-80,166-68,302/1.61 görsel, 47 **ti.** 7,302 **n.** 61 yanlışlan, 246 Bellek izleri, 47 **n.**, 1302 «.61 **Ben Hur** (**L. Wallace**), 74-5 **Benays, Martha**, (**bkz. Freud, Martha**)

Benzerlik,

sesin... i ve parapraksilerin oluşumu, 56-7, 60-1, 65-7, 75 **n.** 39, 85-91, 92-4, 97-100,112-13, 118-19, 190-91, 299 sözel imgenin...i, yanlış okumaya katkı olarak, 145-46 Benzerlikler **Hazreti Süleyman** ve hayvanların dili, 229 ' yengeç, 80 **n.** 10 **ber die Sprache**, 171 **Bergman, J. F.** (yayımcı), 191 Berlin, 216 **n.** 38

Bernheim, H. (**ayrıca bkz.** Kaynakça), 14

Beyin | **ÉÉÉÉf** işlevsel bozukluklan, 55 organik bozukluklan, 85 **n.2** Bidassoa

Köprüsü, 281-82 Bilinç

bastırılan malzemenin ruhçözümlemesiyle ...e getirilmesi, 93-4,267

...e ulaşma, 41, 305-06

...ten çıkarma, baskı altında, 38-40,247-48, 307

Bilinçdışı

...nda küçümseme ve sövme, 70-1

kavramının gelişmesi, 17, 20, 22 ve

doğüstü, 287 Bilinçdışı fanteziler,

205, 294-96 Bilinçdışı "karşı

koyma'V286 **n.** 30

Bilinçdışı zihinsel süreçler (ayrıca bkz Bastırılmış malzeme; Baskı)in varlığı, 17-8, 289-90,300 n. 58 kadınların anladığı şekliyle, 187 n. 34 ve boşinan, 200-01 Bir Yayıncıya Taşlama” (Oldham), 227 n. 6 Birinci Dünya Savaşı, 16, 21,25,66,103-6, 153,252 n. 10, 255 sırasında yanlış Okumalar, 145-48 sırasında dil sürçmeleri örnekleri, 103-07 Birincil süreç, 18-9, 22,34 I Bleuler, E. (ayrıca bkz. Kaynakça), 16,56, 279-80 n. 18,283 n. 26 Boileau, 133 n. 96 Boltraffiao, 36-9, 60
Borg, Esther (Strindberg’in Gotik Odalar’mda), 241 Bosna-Hersek'teki Türklerin gelenekleri, 37-40 Boşinan
bastırılmış düşmansı güdülerden kayaklanan, 289 ve n. 38
Freudun ...a yaklaşımı, 279, 285-87, 288-89 ...m simgeciliği, 285
Paranoyayla karşılaştırılması, 287-88 parapraksilerin ... ile ilişkisi, 203-04, 205,232-33,285-88 Roma döneminde, 288 Botticelli, 36-7,39,60, 87 Brantôme, P. de, 111 Brescia, 62-3
Breuer, J. (ayrıca bkz. Kaynakça), 14,17, 24, 116, 118 Brill, A. A. (ayrıca bkz. Kaynakça), 31,154,158 Bruun, L.y 66 Budapeşte, 53, 132 Bulamama, koyduğu yeri bir unutmama biçimi, 171-72 bir ödün edimi olarak, 236-38 psikolojik olarak belirlenen, 171-75, 189 ti. 37,236, 263-65 semptomatik edimle bir arada, 260 ve düşler, 266 n. 9 Bulaşıcılığı^ unutmamanın, 64-5, 74, 94-5 dil sürçmelerinin, 94-5 "Bulaşma" dil sürçmelerinde, 86-7, 89-91,93-4, 109, 300-01 Burckhard, Max, 149-50, 170, 302 Busch, W., 200
Bussy, de, ve /. Napoleon, 116 w. 60
Buz, simge olarak, 82 A. 10
Billow, Prens, 126
Brucke, E. W. von, 13,17,23
Brünhilde, 227
Büyük İskender, 139-41

Caesar ve Cleopatra (G.B. Shaw), 185 «. 2

Capua, 62-3

Castelvetrano, 64-5

Castrogiovanni, 64-5

Cervantes, 211 «. 31

Charcot, J. M., 13-14, 23, 80,181,192 «. 41

Charlemagne (Şarlman), 252 n. 10 Cinsel

Amaç, saflıkla maskelenmiş, 206-07 çocukların... araştırmaları, 18-9, 22, 24,25, 81-2,228-29,243 fanteziler, 205, 284 n. 28 güdüler, parapraksilerde dile gelen, 304 saldı, 212 n. 31 Cinsellik ve ölüm, karşıt bağlantılı, 37-9, 48 n. 8, 82 «. 10 *Coleridge, S. T.*, 129 Cologne, 256 Czeszer, L., 104

Çağrışım, fikirlerin (ayrıca bkz. Serbest çağrışım; Perde çağrışımlar) 36-9, 48,57- 8, 93, 236, 299 ...larla deneyler, 131, 279-80 «.18,283 «.261 40, 46-7 «, 7; 48,55-7,61, 73-8, 88-90,279-80 «. 18,301-05 iç, 47 n. 8,300

Sayısal, 271-79, 279-80 «.18

şiirle, 281-82 Çakı, simge olarak,

94, 2354-35 Çarpıtma

Adların çarpıtılması, adın sahibine hakaret, 115-16,150-51,171

çocukluk anılarında, 79-80

Parapraksilerin oluşturulmasında, 50-1,55,96-7,113-16,150, 161-63,247-49, 257-58

Çatışkı, iç

ruh çözümlenmeyle giderilen, 217-18 ve konuşma bozukluğu, 132-33 Çelişki, iç, parapraksilerin kaynağı olarak, 48,73-4,-92,118,187, 263-64, 301, 303

Çıplaklık sergileme düşleri, 139 Çifte anlam (bkz. Sözel belirsizlik)

Çocuğun babayla ilişkisi, 115

Çocukların cinsel araştırmaları, 81-2,227-28,243

Çocukluk izlenimleri (ayrıca bakınız Bebeklik izlenimleri), 76-84, 95-6,208 ırksal gelenekle kıyaslanan, 80-1,179-80

Çocuksu {ayrıca bkz. Çocukluk izlenimleri; Çocuklar)
amnezi, 79-80
cinsellik, 19,22,24,25, 225-26
yetişkinlerde... davranış, 147,232-33

Daniel (Schiller'm *Die Rauber'inâe*), 58

Darwin (Kaynakçaca da bakınız), 180

D as Göttliche (Goethe), 72

Dattner, B. (Kaynakça'ya da bakınız), 231-32, 236-37

Daudet, A., 180-81

Déjà raconté (önceden anlatılmış), 296 *Déjà vu* (daha önce görülmüş), 182-83,293-97 Delphoi, 240 n. 28 *Demokritos*, 242

"Den Ausziehenden" (*W. Heymann*), 146-47 *Der*

G'wissenswurm (*Anzengruber*), 118 n. 65 *Der Kaliber*, (*A. Müllner*), 273 "Der Waller" (*Uhland*), 281 .

Determinizm (gerekircilik) ilkesi, 17-18, 35,79, 270-83

"rastgele" seçilen adlarda, 270-72,283 "rastgele" seçilen sayılarda, 270, 271-81, 282 sözel çağrışımlarda, 3280-81

Deuticke, F. (yayımcı), 191 n. 39 Devimsel imgeler ve bellek, 80-1 *Dış Dünya* (bkz. Gerçeklik, dış)

Dido, 43, 48

"Die Bidassoabrücke" (*Uhland*), 281-82 *Die Braut von Korinth* (Goethe), 49-52,54-5, 71 *Die Fromme Helene* (*W. Busch*), 200 η. 10 *Die Räuber* (Schiller), 51-8 *Die Schuld*, (*A. Müllner*), 273 *DieZeit*, 269

Die Zensur (*F. Wedekind*), 265-66 *Diet of Worms*, 282 n. 25

Dikkat,

...in sapması ve parapraksiler, 48,85 n. 2, 92-3, 97, 113, 164,183, 269,301 ...in gösterilmemesi, alışıl gelmiş edimlerde, 208, 243-44 Dilbilimsel malzemenin toplanması, 251 ve n. 8 Dil sürçmeleri

bastırılmış malzemenin anlatımı olarak, 93-6,100-24, 134-37. 268,299-302 edebiyatta, 129-32 nevrotik semptomlar olarak, 114«. 57 kalem sürçmelerinden daha az kolay gerçekleşmesi, 163 ...nde yer değiştirme, .87-100,113 ...ni kabul etmekten kaçınmak, 115

...nin bulaşıcılığı, 94-5 ...nin işleyişi, 19, 88-94,95,250-51
paraphasiyla karşılaştırılması, 85 ruhçözümleme sırasında,
111-12,125-26,134 n. 98 savaş sırasında, 103-8 ve espriler,
105,109-10,114 ti. 57,119 Din, 53-4,284 ti. 29,287-88, 288 n.
34 *Diogenes*, 139
Dişil ve erkeksi roller, fantezide birleştirilmiş, 226 Dizgi
yanlışlan, 161-64 Doğaüstü, 287, 290-94 *Freud* un ...ne
yaklaşımı, 289-90 Doktorlar
kendini ...la özdeşleştirme, tıp mesleğine geçme motifi olarak, 226-27 reçete
yazarken.... tarafından yapılan kalem sürçmeleri, 154-57, 159-60 tarafından yapılan
yanılmak edimler, 207-09 *Don Carlos (Schiller)*, 132 n. 94 *Don Quixote*, 211 n. 11
Dora (Rosa Freud un bakıcısı), 270 *Double entendres* (iki anlamlı), 111 *Druzhuk*",
199
Duman (.Turgenyev), 116 n. 60
*Durham, Constantia (Meredith'in Egoist*inde)*, 130-31
Duse, Eleonora, 234
Düş
bir yüzüğü bulma, 266 n. 9 *Freud* un, bakıcısıyla ilgili, 83-4 *Freud* un, gece tren
yolculuğuyla ilgili, 246,248 ' >
Freudun, kendi pelvisini ameliyat etmeyle ilgili, 47 n. 8 *Freud* un, yan
masadakilerle ügik, 152 ve n. 29,169 ti. 4 *Freud* un, yitik cüzdanla ilgili, 266
"Jauner", 125
saldırıya uğrama, 227 *Oedipus*, 208 n. 25
yılan sokmasıyla kendini öldürme, 97-8 Düşünceleri, belirti göstermeyen, 91, 98-
9, 247 Düş-işlemi, 305 Düşler
bastırma ve, 247-48,265-66,296-97,305
çıplaklık sergileme, 139
...de arzuların doyurulması, 291
...de etki, 84 n. 13
...de görsel hayal, 80
...de ikincil düzeltme, 161

...de ödün oluşturma, 305
...de yoğunlaştırma, 91,301, 305
eşyaları bulma düşleri, 266 n. 9
geleceği haber veren, 290-92
...in nevrotik belirtilerle karşılaştırılması, 305-06
...in saçmalığı, 305
parapraksilerin ...le ilişkisi, 33, 263 n. 4, 266,297-98, 305-06
unutulan şeyin ...de yeniden ortaya çıkması, 166 ve déjà vu, 296-97
Düşler Uzerine'mn provaları, 191-92 *Düşlerin Yorumu*
Burckhard'ın tanıtımı, 150 ...ndaki yanlışlar, 180-81,246-49 ...nun
yayımlanması, 139,191
provalarının düzeltilmesi, 247,27 yazınsal biçemi, 133 n. 96
Düşlerin Yorumu (bkz. Düş-yorumu)
Düşmansı güdüler parapraksilerde düe getirilen, 304 saplantı
nevrozunda, 288, 289 n. 38 unutmada düe getirilen, 59-60,116
n. 60,174-75,260-6.1 Düşme, cinsel simge olarak, 205,213-15
Düş-yorumu, 20, 83-4,298 ruh çözümlemedeki önemi, 20

Eboli, Prenses (Schiller'in Don Carlos' unda), 132 n. 94
Ecclesiastes, 213 n. 35
Ego
The Egoist (G. Meredith), 130-31 ve id, 20, 26 ve süper-ego, 20, 26
Eğitim, 189,304 *Einstein, Æ*, 16 Ejiptoloji, 22
Ekonomik yaklaşım, zihinsel süreçlere, 298 n. 55 Elde olmayan
edimler (bkz. Semptomatik edimler)
...e boşinan açısından bakış, 285-87 Freud'un... yorumu, 286-87 ve
determinizm (gerekircilik), 268-83, 283 n. 26 *Emden, J. E. G. van*
(ayrıca bkz. Kaynakça), 230 Emme ve göğüs, 189 Emmersdorf, 249
Endopsişik algılama, 287 *Epiktiros*, 61

Erdmann, Prof., 70 Erkeklik organı simgesi olarak
buz, 82 n. 10 olarak çakı, 235 olarak fabrika bacaları,
278 olarak kalem, 227 olarak kılıç, 227 olarak pudra
pufu, 110 olarak stetoskop, 226-27 Erken bunama,
134,136-37 Erkek ve dişi rolleri, fantezide
birleştirilen, 226 *Ernst, S.*, 94,95 n: 19 Espriler
...den abartılı hoşlanma, 278 ve
amaç, 164 n. 60
ve parapraksiler, 105,109-11,114 n. 57,119, 160
Eşcinsel güdüler, 226 Eşyaları bulma düş yardımıyla, 266
n. 9 psikolojik olarak belirlenen, 172-74,238-40 Eşyaları
kaybetme (*Bkz. Koyduğu yeri bulamama*)
Etki

Dil sürçmeleri ve, 85 n. 2
düşlerde, 84 n. 13

Unutma ve, 56,61-2, 76, 302 n. 61

yer değiştiren, 83-4 Etrüsk mezarları, 48 n. 8

Fabrika bacası, erkeklik organı simgesi olarak, 278 Fanteziler (<*ayrıca bkz.*
Gündüz Düşleri), 203, 209,226-27,248-50 bilinçdışı, 205,293-96 cinsel,
205,284, n. 28 hırslı, 293

kurtarma ...i, 180-81,181 n. 26 mazoşist, 284 n. 28 oç alma ...i, 291-92 Farkında
olunmadan mırıldanan melodilerin düzgün sözcükler içermesi, 244 *Fausse*
reconnaissance (yanlış tanıma), 182 *Faust* (*Goethe*), 27,98 n. 24,274

Ferenczi, S. (*ayrıca bkz. Kaynakça*), 53-4, 60, 61, 64 n. 26, 72, 117, 119 n. 67, 157, 188 n.
35,212,296-97 Fesatçı *Cinna* ve şair *Cinna* (*Julius Caesar*'da), 150 n. 22 Filoloji, 22 *Fischer,*
Dr., 170-71

Fischhof, A., 249
Fliess, p| 15,18,22, 24, 32, 82 n. 11,176 n. 16,190, 271 n. 6,279 n. 18
Fluss, E., 21 ve n. 7
Fontane, Γ, 163, 207, 234-35
Frank Wedekind und das Theater, 265-66
Franz {*Schiller'in Die Rauber'inde*), 57-8
Freud, Alexander, 140-41
Freud, Amalie, 57-8, 82-4,140
Freud, Anna {*Freudun kızkardeşi*), .84 ve η. 13
Freud, Emanuel, 248-49,256-57
Freud, İngiltere'de, 16
Freud, Jacob, 84 13, 248-49
Mariwr, 13,14,23,141-42,168-69,176, 272 *Freud*,
Mathilde, 200 ve «. 11,204, 210 *Freud, Philipp*, 82-4
Freud, Rosa, 57, 270 *Freud, Sigmund ...un kişiliği*, 20-2
alışlagelmiş acıma anlatımlarından hoşlanmaması, 186
buluşları, 17-20,22,23-6
doğru sözlülük, 249-50
düşleri, 83,152-53, 169 n. 4,246, 248, 266
iyi bellek, 167-68,204
kendini çözümlemesi, 18-9, 24, 82 ve n. 10, 83 j' migren
(şiddetli baş ağnsı), 55 profesörlüğe atanması, 15,140 ve n. 5
ve Viyana Üniversitesi, 12-13,15, 21,23,25,140 ve n. 5 yaşamı
ve mesleği, 11-6,25-6 *Freud* un nöroloji üzerine çalışması, 12-
14, 15 *FrinkH. W.*, 121-22

Gallhof, 66
Galsworthy, J., 164
Garibaldi, 45
Gassendi, P.,'61
Geleceği haber veren düşler, 289-91 Gerçeklik, dış ...in çarpıtılması,
algılayanın aklında, 257-58 zihinsel olayların ...e yansıtılması, boşinan ve
paranoyada, 286-88 *Gilhofer ve Rünschburg* (kitap satıcıları), 65-6 *Goethe*,
12, 27,49 n. 2,98 n. 24, 247,274 *Gold, Herr*, 293 *Gorizia*, 145
Gotik Odalar (Strindberg), 242

Görsel

düşlerde... düşleme, 80-1 bellek,

47 n. 7,74, 80-1,295 *Graf, M.*, 120

"Grenzen der Menschheit" (*Goethe*), 70-3 *Gretchen*

(*Goethe'nin Faust'unda*), 98 *Gross, Hans* (ayrıca

bkz. Kaynakça), 283 n. 26 *Grüne Heinrich* (*G.*

Keller), 139

Gündüz düşleri (Fantezileri *de bakınız*), 181 n. 26, 196,294-97 Günün
artıkları, 97

Hague, 256

-

Hakikat, tarihsel ve maddesel, 284 n. 29 *Halbe, M.*, 60 n. 20 *Hamilcar*
Barca, 247-49 *Hannibal*, 247

*Hapsburg*Hanedanı, 251, 252 n. 10 *Hartmann, E. von*, 150-51

Hasdrubal, 247-48 Hastalıktan kazançlı çıkmak, 147-48 *Hauptmann, G.*, 60

hayaller (kuruntular) baskı ...i, 284 n. 28 kinaye ...i, 142, 283 n. 27 paranoyak,
180, 284 n. 28 ve 29 *Haynau, General /.*, 62 Haz ilkesi, 298 «.55 P'.

Hazret i Süleyman, 229

Heine, 52 n. 7, 59 n. 17

Helmholtz, H. L. F. von, 17 *Herbart, J. F.*, 17

Hero ve Leander (*Shakespeare's* atfedilen), 274 *Herodotos*, 228 n. 8

Hersek, 37-40 *Heymann, W.*, 146-47 Hırslı fanteziler, 293 Hile, kağıt

oyununda, 189 n. 37 Hipnotik telkin," 14, 17, 25,184 Histeri, 14-

5,17,23-4,177 n. 19,228-29, 306 travmatik, 197-9.8,205 Histerik

belirtiler (semptomlar)

...in savunmacı özelliği, 178-79

...olarak adları unutulması, 72

düşlerle ve parapraksilerle

kıyaslanan, 198-99,306

Histerik fanteziler, 284 n. 28

Hitler, Adolf, 16,26

Hitçhmarm, E. (ayrıca bkz. Kaynakça), 150-51,281 Hoek van Holland, 256⁷ *Hoffmann, F.*, 181 n. 26 *Homeros*, 138-40,144 Hoşnutsuzluk ...a karşı savunma olarak histerik semptomlar, 178-79 ...tan sakınmanın motive ettiği unutmama, 54-5, 56-7, 73-4, 168-71, 174-80, 298 55

Hughes, C. E., 148

İd

egoyla (ben'le) ilişkisi, 20,26 süper-egoyla ilişkisi, 20,26

İdrar kaçırma, 177 lgl<5,146

İğdiş etme, 25, 228 n. 9,247-49 İkincil

kazanım, hastalıktan, 147-48 İkincil

süreç, 18-9,22,33-4 İkincil değiştirme

düşlerde, 161-62 parapraksilerde, 161-62

İktidarsızlık, 236,243 İmza atmayı

unutmak, 164 *lokaste*, *Kraliçe*, 208 ve n.

25

İrade (*ayrıca bkz. Karşı-irade; Özgür irade*), 38,92-3,163,267, 282-83 İşitseller ve bellek, fc0-1

Jahresberichfür Neurologie und Psychiatrie, 149

Jenseits von Gut und Böse (Nietzsche), 178 n. 20

Jugend (Halbe), 60 ve n. 20 *Julian, Dönek* (dinini değiştiren), 242 *Julius Caesar (Shakespeare)*, 150 n.

22

Jung\C. G. (ayrıca bkz. Kaynakça), 16,25,56, 60, 131,141 n. 6,279, 283 w. 4 *Jones,*

Ernest (ayrıca bkz. Kaynakça), 120 n. 74

Kaçış-refleksi, 179

Kadınlar

bilinçdışında hoş karşılanan cinsel saldı, 212 n. 31 ve

doktor faturaları, 189 n. 37 Kalem sürçmeleri

adları çarpıtılması olarak, 149-01, i 7u

bastırılmış malzemenin anlatımı olarak, 151,152; 157-61,299,302 dil sürçmelerinden daha kolay yapılması, 163 doktorların reçetelerindeki, 154-57,159-60 katı bir şekilde belirlenmemiş, 250-51 ...ne saplanıp İçalma, 161 ...yol açan koşullar, 164-65 Kalem, erkeklik organı simgesi olarak, 227 *Kalmar, J. T. von*, 131 n. 93 Kandaşla cinsel ilişki itkileri, 208-09 *Kapp, Wolfgang*, 216 n. 38 *Kardos, M.*, 235 *Karpe, R.*, 48 n. 8 Karşıt fikirler, 37-8,47-48 n. 8, 82 n. 10 Karşıtın yerine geçen, dil sürçmelerinde, 91-2 *Kastor* ve *Polluks*, 101 Katartik yöntem, 14, 24 Kayma, simge olarak, 205 Kaydırma.

çocukluk anılarında, 76, 8,80 etkinin kaydırılması, 84 önceden olanı kapsayan, 77 paranoyak hayallerde, 284,287-88 unutmada, 36-40,64-5,78 Kekelemek (<ayrıca bkz.. Konuşma bozuklukları), 114 n. 57, 132-3 *Keller, G.*, 139

Kendine ihanet, dil sürçmesinin bilinçdışı motifi olarak, 121-33 Kendine kızma, parapraksilerde dile getirilen (*ayrıca bkz. Suçluluk duygusu*), 118- 20, 196-200,201-04,209-11,213-17 Kendini çözümlenme, *Freud un*, 18-9,24 Kendini doyurma, 229-30,278 Kendini doyurma, 229-30,278 Kendini incitme

bilinçdışı kendini öldürme güdüsü olarak, 211-13 kendini cezalandırma olarak, 209-11, 214-15 nevroitik semptom olarak, 209-10 semptomatik. edim olarak, 222 yas işareti olarak, 209 n. 27 Kendini öldürme itkileri, 37-9, 209-13,216 *H.* 38, 217 Kılıç, erkeklik organı simgesi olarak, 227 Kıskaç itkiler, parapraksilerde dile getirilen, 301-02, 304 Kibrit kutusu, simge olarak, 232 Kinaye kuruntusu, 284 n. 28

Kirsanov (Turgenyev'in Babalar ve Oğullar'ınâa), 116 n. 60

Kişilik, oyunda ortaya çıkarılan, 189 *tu* 37

''Kişisel ilişkileri kesme'', 296, n. 50 ''Kişisel kompleks'', 56,58-9,64-5, 73-4 *Kleopatra*, 98,301 *Shaw'm Caesar ve Cleopatra'smâa.*, 185 n. 32 ''Küçük Hans'in'', 25 *Klosterneuburg*, 143-44 *Knox, John*, 163 Kompleks ''aile'' ... i, 57-8,73-4 *Jung'un* terimi kullanışı, 141 n. 6 "kişisel", 56, 58-9,64,73-4 "Kompleksli hazırlıklılık", 293 "*Kurt Adam'in*", 25 Konuşma bozukluğu, 112,114 n. 57,132 *Kotzebue, A.*, 273 *Kriegsgedichte und Feldpostbriefe (W. Hey mam)*, 146 n. 18 *Kronos*, 228 n. 9, 247, 249 *Kurmarker ut\ d Picarde (Louis Schneider)*, 95 Kurtarma fantezileri, 180-81 Kusma, nevrotik semptom olarak, 147 *Kurz, Selma*, 67-8 *LAdultera (T. Fontane* tarafından), 207 *Langersdorf*, 177 n. 18 *Lattmann, W.* \ 127 *LeNabab {A. Daudet}*, 180-81 *Lederer, Herr*, 42 n. 2,58-9 *Leipziger Illustrierte*, 138 *Leonardo da Vinci*, S1 /z. 3,84 λ. 13 *Levy, Kata*, 153 *Lichtenberg, G. C. von* (ayrıca bkz. Kaynakça), 144 n. 16, 247 ve n. 3 *Liébeault, A. A.*, 14. *Lindeman* (ahmak öğrenci), 70-1 *Litvinov (Turgenyev'in Duman't)*, 116 n. 60 *Lucerna* (soyadı), 271 *Lucerne*, 62-3,255 *Lusitania*, 153 *Luther, Martin*, 282 η. 25 *Lyrisches Intermezzo (Heine)*, 52-3 *Lytton, Bulwer*, 227

Macbeth (Schiller), 274 *Macbeth (Shakespeare)*, 274, 275 «.10 *Marbach*, 246-47, 248 *Marburg*, 246-47, 248

Marburg, Herr, 248 *Mark Antony*,
98 ve n. 23 *Mary, İskoç Kraliçesi*,
163 *Mary Magdalena*, 114 *Mârz*,
162 *Masallar*, 82 n. 10 *Mauretania*,
153 *Mazoşizm*, 227, 284 28
Medici ailesi, 250, 259 *Mektuplar adreslenmemiş ve
pullanmamış*, 260 *konulduğu yerin bulunmaması*, 189 n. 37
postalamayı unutma, 184, 188 n. 36, 191-92, 260, 264 *yanlış
adreslenmiş*, 157-58 *yanlış zarfa koyma*, 252 *Melanie
(Fontane'nin VAdultera'sında)*, 207 *Meltzl, H. von*, 151
Menschenhass und Reue (Kotzebue), 273 *Meredith, George*,
130-32 "*Mesleksel Kompleks*", 56-7, 73 *Messalina*, 98-9
Metapsikoloji teriminin kullanımı, 20, 287-88 *Meyer, R. M.*,
269 *Meynert, T.*, 17
Middleton, Clara (Meredith'in Egoist'inde), 130-32 *Migren*,
557
Mistisizm (gizemcilik), 286 n. 30 *Mit*, 81, 139, 179, 284 n. 29,
287 *Kronos*, 228 n. 9, 247, 249 *Oedipus*, 208-09 *Monaco*, 87-8
Monsieur Joyeuse (Daudet'nin Le Nabab'mda), 180-81
Müllner, A., 273 *Münih*, 88 n. 9
Müzik fantomları, 138 n. 2, 139

Nachlese (Heine), 59 n. 17 *Napoléon !*, 116 n. 60 *Napoli*, 45-6
Narsisizm, 25 *Nausikaa*, 139 *Nazianzum'lu Gregory*, 242
Nervi, 56 *Nevrasteni*, 188

Nevrotik semptomlar (belirtiler)

...m ruhsal kökeni, 147-48 olarak kendini incitme, 209-10 olarak dil sürçmeleri, 111-12, 114 n. 57 ve düşler, 305-06 ve parapraksiler, 72-3, 305-07 Nevrotikler ile normal kişilerin karşılaştırılması, 33, 179, 301-02, 306-07 ile paranoyakların karşılaştırılması, 283-84 Nevroz (*ayrıca bkz.* Histeri; Saplantı nevrozu; Travmatik savaş nevrozu), 209-11,

217-18 *Nietzsche, F.*,

60, 178 λ. 20 Normal kişiler

ile nevrotiklerin karşılaştırılması, 33, 178-79, 301-02, 306-07 ile paranoyakların karşılaştırılması, 283-84

Ociavio (Schiller'iri Wallenstein'indâ), 128-29 *Odisseia*, 138-39 *Odisseus*, 139

Oedipus Rex (Şofokles), 21, 208 n. 2 Oedipus düşü, 208 n. 25 karmaşası, 19, 24, 25 miti, 208-09 *Oldham*, 227 n.

6

Olgü Organik

hastalığın teşhisi ve nevroz, 85 n. 2 rahatsız edilme ve unutma, 55-6, 85 n. 2 *Origen*> 44 *Orvieto*, 36-8, 48 ve n. 8, 67

Otomatik edimler, 164, 208, 243-44, 301

Oxford, Kaptan Harry (Meredith'in Egoist'inde), 130-31

Oynama, sözcüklerle, 31, 72, 105, 113-15

Oyun, kişiliği açığa çıkarması, 189 n. 37

Öç alma fantezileri, 291-92 Ödün-oluşumlan düşlerde, 305-06

olarak parapraksiler, 38-9, 86, 89-91, 94-5, 105, 217-18, 263-64, 305-06 Ödünç alma ve geri vermeyi unutma, 189, 260-65 ölüm güdüsü, 26

düşünceleri, 72, 288 n. 38

ve karşıtı olarak cinsellik, 37-9, 47 n. 8, 82 n. 100

Ölüm arzusu fantezide dile getirilen, 295-96 sayıların seçilmesinde dile getirilen, 276-77 Önbilinç, 203,238 Önsezi, 289-90,292-93 Özdeşleştirme dil sürçmesinde açığa çıkarılan, 112-13,117-19, 170 · doktorla, tıp mesleğine girmede motif olarak, 226-28 Özel Adlar (*bkz.* Adlar)
Özgür irade, 282-83

Para meseleleri

...nde unutma, 189 n. 37 ...nde paramnezi, 189 n. 3
Paramnezi (*ayrıca bkz.* Perde anılar, Yerine koyma) baskının motive ettiği, 47 n, 7, 116-17, 180-81 para konularında, 189 n. 37 paranoyada, 180-81 tanımı, 40-1,180-81 ve bellek yanlışları, 246 ve perde anılar, 76-8 Paranoya, 180-81,181 n. 26, 241 n. 30, 283-84,. 287-88 ...daki hakikat çekirdeği, 284 n. 29 Paranoyaklar normal kişilerle ve nevrotiklerle kıyaslama, 283-84 Paraphasia, 85
Parapraksiler (*ayrıca bkz.* Elde olmayan edimler, Yanlışlar, Unutma; koyduğu yeri bulamama; Yanlış okuma; Kalem Sürçmeleri; Dil sürçmeleri)
...in yolunu, 32-4,297-99
bastırılmış ruhsal malzemenin anlatımı olarak, 266-69,283-04,285-8&, 297-307 birleşik, 259-67
değişik... biçimlerinin karşılığı, 250-51 düşlerle kıyaslanması, 33-4, 262 n. 4,266, 297-98, 305-06 nevrotik belirtilerle kıyaslanması, 72-3,305-07 tanımlanan, 32 n. 3,268-69
"varsayılan", 297 parapraksilerde dile getirilen, 135-37,153,218 Paris
Freud...te, 181,290« 40 Paris Uluslararası 1900 Fuarı, 139 *Patterne, Sir Willoughby* (*Meredith'in Egoist* inde), 130-31 Pegli, 66-7 Peli, 66-7 Perde anılar, 76-84

Perde Çağrışımlar, 54,60-3,76 *Pester, Lloyd*, 153 *Petöfi, S.*, 117
Picarde (Kurmarker und Picarde'dû), 95
Piccolomini, Max (Schiller'in Wallenstein'mda), 128-29,212 n. 32
Pişmanlık, 179
Portia (Venedik Taciri'nde), 129-30 Postalama, mektup (bkz. Mektuplar)
Prochaska, K., 162 Protagoras, 114 n. 57, 242 Psikonevroz (bkz. nevroz)
Psikoz (bkz. Erken bunama; Paranoya)
Pudra pufu, erkeklik organı simgesi olarak, 109-10 *Putnam, J. J.*, 64-5,65
n. 27

Questenberg (Schiller'in Wallenstein'mda), 128-29

Ragusa (Dubrovnik), 36
Rank, O. (ayrıca bkz. Kaynakça), 100,122
Rastlantı, 290-93
Ratmir ov (Turgenyev'in Duman''ında), 116 n. 60
Reclam Evrensel Kitaplığı, 273-75, 275 n. 10
Reçetelerde kalem sürçmesi, 154,159-60
Reichenhall, 57
Reitler, R., 119,259« 2
Rembrandt, 256 ^
Ribera, J., 99 ve n.21 t
Richard II (Shakespeare), 132 « 94
Richelieu (Bulwer Lytton), 227
Riklin, F., 56
Robitsek, A., III
Roma, 260,302 «.61 ,
Roosevelt, Başkan, 16 *Rosenheim*, 57 *Rotterdam*, 256
Rubehn (Fontane'in LAdultera'sında), 207 Ruhçözümleme, 14-20,24
bastırılmış malzemeyi bilince çıkarır, 93-4, 267 bulgulan, 33-4, 81-2, 206-
07, 288-89 çözümcünün unutkanlığını giderir, 187 n. 35^N
déjà raconté (daha önce anlatılmış), ruhçözümleme sırasında olan , 296-97
sırasında dil sürçmesi, 112, 125-26,134 n. 98 sırasında semptomatik edimler, 221-
22, 243-44 tedavi yönü, 217-18

teknîği, 112-13,268-69 tıbbi olmayan... uygulamaları, 20 Ruhsal süreçler (*ayrıca bkz. Zihinsel işleyiş; birincil süreç; İkincil süreç*), 178-80 298 « 55
Sachs, Harms (*ayrıca bkz. Kaynakça*), 66, 69, 102-03, 142-43, 164, 175, 195, 207, 231,232
Saçmalığı, düşlerin, 305-06 Sadist itkiler, saplantılı nevrozda, 289 «.38 Safflık, cinsel amaçların bir maskesi olarak, 207 *Sancho Parıza*, 212 *ti. 31 Sann* (Halüsinasyon-kuruntu), 141, 290, 292 Saplantılı
nevroz, 114« 57,289 ve «. 38,306
temizlik, 73 Saplantısı sayı, 274-75 sözcük,
244-45,280-81 Sapma, 284 *n. 28*
Savunma mekanizmaları, 114 «. 57, 179-80, 191,211-12
Sayılar ...m unutulması, 47 *n. 7*
"rastgele" seçilmiş, gerçeklikte kesinlikle kararlaştırılmış, 269-70, 271-81, 282- 83
saplantılı, 274-75
"uğurlu", 275-76
Schneider'in ...la deneyleri, 279 «.18 *Schiller, F.*, 58 *η. 14,128-29, 132 η.*
94,212 «. 32,246-47,248,274,288 *Schneider, Louis*, 95 «. 21 *Schopenhauer, A.*, 15
Semptomatik edimler alışkanlıkla yapılan, 224-27,243-44 aracılığıyla itiraf, 229-30
bastırılmış malzemenin anlatımı olarak, 66, 173, 217-18, 221-24, 232-34, 238T 40,243-45,261-64, 297-99,304-07 belli koşullar altında düzenli görülen, 224-25,227-30
edebiyatta, 234-35,241-43 elde olmayan edimlerden farkları, 193,221-22 evlilik töreninde, 232-36 ...in sebep olduğu yanlış anlamalar, 240 ...in simgeçiliği, 224-29,231-37,242-45,303-04 ...in yorumu, 297-98 ödün oluşumları olarak, 227 ruhçözümleme sırasında, 221-30,244 seyrek görülen, 224,239-40

unutmayla bir arada, 259-64 Semptomlar, nevroitik
(bkz. Nevrotik semptomlar)
Ses benzerliği (bkz. Benzerliği, ses)
Ses etmeni, dil sürçmelerinde, 57, 60-1, 65-7, 75 n. 39, 85-91, 92^4, 97-100, 112- 13,117-18,190-91, 299 *Sextus Tarquinius* y 228-29 *Shakespeare*, 129-30,132 η. 94,150 η. 22,274 *Shaw, G. B.*, 185 n. 32
Shelton, Richard (*Galsworthy'nin Island Phariseesinâe*), 164-65 *Signorelli*, 32,36-42,47 n. 7,48,60, 87-8 *Sigurd*, 227 Simge olarak buz, 82 η. 10 olarak çakı, 94,234-35 olarak düşme, 205,213-15 olarak fabrika bacaları, 278 olarak kalem, 227 olarak kayma, 205 olarak kılıç, 227 Olarak kibrit kutusu, 232 olarak pudra pufu, 1109-10 olarak stetoskop, 225-27 olarak tökezleme, 187 n. 35,205,214-15,288 olarak vazo, 202-03 olarak yüzük, 233-36,242, 266 n. 9
Simgecilik boşınanın, 285
 çocukluk anılarının, 81-2,225-27 elde
 olmâyan edimlerin, 194-96,202-04 karşıt olarak, 82 n. 10
 semptomatik edimlerin, 225-29,231-37, 242-44, 303 *Sofokles*, 21, 208 n. 25 *Iorfer, A. J.* (ayrıca bkz. Kaynakça), 110,112,128 Son derece net, 47 n. 7, 74, 295 Sosyoloji, 21,26
Söylenceler, 81 ve n. 8, 139,179-80,208-09, 227 Sözel
 belirsizlik, 56, 140-41, 205,251 n. 8
çağrışım, 279 n. 18,280-81,283 n. 26 imge ve yanlış okuma, 144-45 köprüler, 82, 140-41,302
Spiritüalizm, 289
Spitzer, Daniel (ayrıca bkz. Kaynakça), 58 ve λ 14
Springer, J. (Yayımcı), 163
Stekel, W. (ayrıca bkz. Kaynakça), 152,207

Sterne, L., 242
Stetoskop, erkeklik organı simgesi olarak, 225-27
Storfer, A. J. (ayrıca bkz. Kaynakça), 110,112,128
Strasser, A., 98 *Strindberg, A.*, 241-42 *Stross, W.*, 242
Sulugözlülük, nevrotik semptom olarak, 147
Sürüncemede bırakmak, 191-92, 264-651

Şehitler Kitabı, 143 Şeylerin "sapkınlığı", 172 n.
Şiir

çağrışım bağlantısı olarak, 281-82
...in unutulması, 49-53,69-72 ...de
yerine koyma, 50-1,70-3

Taganrog, 280-81 Tann, 53-4 Tarihsel gelenek
çocukluk anılarıyla kıyaslanan, 80-1,179-80
unutma ve, 179-80 *Tarquinius Priscus*, 228 η. 8
Tarquinius Superbus, 228-29 Tasarımlar
...m gerçekleştirilmesi, hipnoz sonrası telkinle kıyaslanması, 184
...m unutulması, 68-9, 164-65, 183-92,240,260-65,302-04 "sahte",
192 Tekerlemeler, 94 Tekrarlama zorlaması, 26 Telepati, 289-90
Telgraflarda çarpıtma, 248-49 Telkin, 14, 17, 276 hipnoz sonrası,
184 "*Trent*'li *Simon*, 44-5 Tikler, 224
Titreme, nevrotik semptom olarak, 147 *Tom and
Teddie (Heijermans)*, 219-20 Tökezleme simge olarak,
188 n. 35, 205, 214-15,288 *The Island Pharisees
(Galsworthy)*, 164-65 Trafoi, 37-9
Travmatik histeri, 197, 205
Travmatik savaş nevrozu (Savaş sarsıntısı nevrozu), 146-47
Trenlerle ilgili parapraksiler, 255-58,286 n. 30 *Trent*, 44

Tristram Shandy (Sterne), 242

Turgany, Justizrat (Fontane'in Vor dem Sturm'unda), 234-35

Tiirgenyev, /.,116 n. 60 Twain, Mark, 265

Tweed'in Ötesinde (T. Fontane), 163 *Uhland, J. L.*, 281-82

Unutma (*ayrıca bkz. çocuksu Amnezi; Bellek*) baskının motive ettiği, 38-41, 42 n. 2, 47 n. 7, 48, 54, 70, 73-8, 115, 166 n. 2, 181, 186-92,261,267 bellek yanlışlarına kıyasla, 246 ...da zaman etmeni, 302 n. 61

düşmanlığın anlatımı olarak, 60, 116-17 n. 60,174,360-61

edebiyatta, 116 n. 60, 164-66,185 n. 32 histerik semptom

olarak, 72

hoşnutsuzluktan sakınmanın motive ettiği, 54, 56,73, 168-71, 174-80, 298 n. 55, 302

iç çelişkinin anlatımı olarak, 91-2

izlenimleri, 168-71,175-76,180-83

"kolektif, 74

... mn amaçlan, 68,164-65,183-92,240, 260-65, 302-04

...nin bulaşıcılığı, 64-5, 74,94 ...mn işleyişi, 65,73,166,169-

70, 299 ...mn işleyişi, 65,73,166, 169-70,299

özel adlan, 32,35-41, 42 n. 2,47 n. 7,48, 54-78,87-8, 99-100,116 n. 60,149- 51,

297-98, 298 n. 55 perde anılann oluşmasına kıyasla, 77-8 sayılan, 48 n. 8

semptomatik edimlerle bir arada, 259-6

sözcük kümelerini, 49-55,68-9

suçluluğun anlatımı olarak, 61-2

şiiirleri, 49-53,69-73 ve etki, 56, 61-

2,76,302 n. 61 yabancı sözcükleri, 42-

9,68-70, 302 yanlışlarla bir arada, 259,

2654

Unutmak, faturalan, 189 *Uranus*, 247

Urkhhard, Max, 149-50,170,302 Utanç, 115-16 Verona, 61-2 Uygarlık, 189

Uyurgezerlik, 199

"Uyurgezer kesinliği", 172,173,199 n. 7, 279

Üst-ben, 20,26

Van Zantens glücklichste Zeit (L. Briann), 66

Vazo, simge olarak, 202

Venedik, 58-9, 250, 259

Venedik Taciri (Shakespeare), 129-31

Vergilim>, 43

Veronika, 61-3

Vies des Dames Galantes (Brantôme), 111

Vinci, Leonardo da (Bkz. Leonardo da

Vinci)

Virchow, R., 117 *Vischer, T.*, 172 η. .6, 201

Viyana, 58,98,101 η. 32,107, 110,153, 168-69,191, 251-52, 255

Viyana Ruhçözümleme Derneği, 82 «.10 Viyana Üniversitesi, *Freud*

ve, 11-3,15,21, 23, 25,140 ve n. 5 *Vor dem Sturm (T. Fontane)*, 234

Vorwärts, 127

Völsung Nibelungen Saga, 227

Wallace, L.,15

Wallensteins Tod (Schiller), 128-29, 212 η. 32 *Wedekind, F.*, 265-66

Whitford, Vernon (MeredithInEgoist'mào), 130-31 *Wied,*

Arnavutluk Prensi, 162 *Wilbrandt, A.*, 98 «. 25 *Wilde, O.*, 60

Wilhelm II, Almanya İmparatoru, 126-27.

Wilhelm Tell (Schiller), 288 *Wundt, W. (ayrıca bkz. Kaynakça)*, 113

Yabancı sözcüklerin unutulması, 42-9,68-9, 302 Yadsıma

hoş olmayan şeyi unutmakla bir tutulan, 176-79 Yahudi aleyhtarlığı (*ayrıca bkz.*

Yahudiler), 44, 48,124-25,252, 256 Yahudiler,'43-4,48,98-9, 101-02,125,252, 256

Yanılmalı edimler

bastırılmış malzemenin dışavurumları olarak, 203-04, 207, 208-14, 216 *İL*. 38*

218-21,240,264 diğer parapraksi biçimlerinin aynı,

152, 250-51, 268-70 doktorların yaptığı, 208-10

edebiyattaki, 207-08, 218-20 fantezileri gizleyen, 205-06

...in simgeleştirilmesi, 194-96, 203-05

kendine kızmanın anlatımları olarak» 196-200,201-04,209-11,214-14
kurban verme edimleri olarak 200-02,204,205,216 1*Meclis Başkanı Schreber'in,*" 25,287 n. 34 semptomatik edimlerden farklı, 193,222 "*Sıçan Adam'm'*" 178 n. 20,287 n. 32 ve 33,288 n. 38,292 n. 46 tanımlanmış, 193-94
Yanılsama ögesi, yanlış okumada, 141-45 Yanlış okumalar, 138-48,153,269
...a neden olan koşullar, 143-48,164-65 ...da yanılsama ögesi, 142-43,145
psikolojik olarak belirlenen, 141-48,297-99,301-02 savaş zamanında, 145-
48 Yanlışlar adlan katıştırma yanlışlan, 252-53 bastırılmış malzemenin
dışavurumu olarak; 247-49,252-57 *Düşlerin Yorumu'nâz*; 246-49 kesin
kararlı olmayarak yapılan, 250-51 mektuplan yanlış zarflara koyma, 252
unutmayla bir arada, 259, 265 yanlış numarayı arama, 251,259 yanlış trene
binme, 255-56 yargılama *şM* 257,284-85 Yaratıcı edebiyat ...da
parapraksiler, 116 n. 60, 129-32,164-65 ...da biçem, 132-34
...da semptomatik edimler, 234-35, 241-42
Yas tutma, 237 Yasal işlemler ve çağışım
deneyleri, 283 n. 4 ve unutma motivasyonu, 179-
80 Yatak ıslatma, 177-78
Yerine başkasını koyma (aynca bkz. Paramnèzi), adlann, 32,35-43, 46-7, 60-8, 69,87,
99-100,117-18,150-51, 181-83, 270-71 dil sürçmelerinde, 87-100, 113 şiir
dizelerinin, 50-1,70-2 Yıkıcı güdü, 26 Yoğunlaştırma düşlerde, 91, 301,305
kalem sürçmelerinde, 91,94-5, 99, 108-11, 137,157,301-02,305
unutmada, 166 n. 2,302 n. 61 Yorgunluk, 42,55-6, 85 n. 2 Yorgunluk ve
parapraksiler, 42,56,85 n. 2 Yüksek sesle okuma (*ayrıca bkz.* Yanlış
okumalar), 164 Yüzük, simge olarak, 234-36,242,266 n. 9

Zaman etmeni paramnezide, 40,48
perde anıda, 77 unutmada, 302 *n.* 61
Zaman ve bilinçdışı, 302 *n.* 61 **Zeibig,**
P. H., 144 **Zeitung**, //., 139-40
Zentralblatt für Psychoanalyse, 120
Zeus, 228 *n.* 9, 247, 249 Zihinsel
işleyişin tabakalaşması, 179 **Zografos**,
162 Zürih Okulu, 56